

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ ๑

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อ
การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

Development on Creative Tourism Learning Activities
for Sustainable Ecotourism Management.

โดย

นางอนุชยา ชำนาญคิด และคณะ

มกราคม ๒๕๕๗

สัญญาเลขที่ RDG5550023

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยที่ ๑

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อ
การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

Development on Creative Tourism Learning Activities for
Sustainable Ecotourism Management.

คณะผู้วิจัย

นางอนุชา ชำนาญคิด	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หัวหน้าโครงการวิจัย
นายศักดิ์ กลิ่นเกษร	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นางสาวหทัยกาญจน์ ศุภพรโอฬาร	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นายคมสัน มณีกาญจน์	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นางประชุมพร วิสารทวิสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
นางสาวมณีนรัตน์ สุขเกษม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ วิทยาเขตปราชญ์บุรี

ภายใต้แผนงานงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช)
และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.- สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

๑. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย

๑.๑ ชื่อเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

Development on Creative Tourism Learning Activities for Sustainable Ecotourism Management.

๑.๒ ชื่อคณะผู้วิจัย

๑.๒.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย นางอนุชา ชำนาญคิด กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

๑.๒.๒ ผู้ร่วมวิจัย

นายศักดิ์ดา กลิ่นเกษร	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นางสาวหทัยกาญจน์ ศุภพรโอฬาร	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นายคมสัน มณีกาญจน์	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นางประชุมพร วิสารทวิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
นางสาวมณีนรัตน์ สุขเกษม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ วิทยาเขตปทุมธานี

๑.๓ งบประมาณและระยะเวลาทำวิจัย

ได้รับงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๕ งบประมาณที่ได้รับ ๗๕๕,๐๐๐ บาท
ระยะเวลาทำวิจัย ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ – ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖

๒. สรุปโครงการวิจัย

๒.๑ หลักการและความจำเป็นของโครงการวิจัย

การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ได้ หากผู้ที่เกี่ยวข้องทำการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมจะเป็นเครื่องมือที่จะนำไปเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ต่อไป

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ มาจากแนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เนื่องจากรูปแบบที่มีมาแต่เดิมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แต่ต่อมาการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการ

ท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์ หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยว ไปยังพิพิธภัณฑ์ หรือโบราณสถานต่างๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและสร้างความสมดุล ในชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ในปัจจุบันหลายองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ให้ความสนใจในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้พัฒนาหรือได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถด้านแนวคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเอง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมุ่งมั่นตั้งใจในวิถีทางและประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำกันอยู่เป็นประจำของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ โดยที่นักท่องเที่ยวอาสาเข้าไปทำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย (www.creativetourism.com) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นในการสร้างคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว

พื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๘ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO : United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) ประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติ ๔ แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่งคือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖,๑๕๕ ตารางกิโลเมตร โดยมีนักท่องเที่ยวเข้าชมมากกว่า ๑ ล้านคนต่อปี

พื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกสาริกา น้ำตกแก่งหินเพิง น้ำตกปางสีดา มีจุดชมวิวยอดนิยมที่หลากหลายและบรรยากาศที่สดชื่น และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ การเดินป่า ขี่จักรยาน ชมวิวดูนก ส่องสัตว์ป่าตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นับว่าเป็นจุดหมาย ด้านการท่องเที่ยวของประชาชนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จากลักษณะที่โดดเด่น ของพื้นที่ที่มีความงดงามทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งพันธุ์พืชและสัตว์ที่น่าสนใจ ทำให้มีศักยภาพสูงในพัฒนาการท่องเที่ยวได้ในหลากหลายมุมมองและหลากหลายกระบวนการ

การศึกษาตามโครงการวิจัยย่อยนี้ เล็งเห็นว่าเพื่อการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน เสริมสร้างการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายเพื่อ การจัดการท่องเที่ยวทั่วทั้งผืนป่ามรดกโลก สามารถใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ธำรงศักยภาพและรักษาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชาติ และสามารถเป็นผู้นำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบการท่องเที่ยวธรรมชาตินิเวศป่าเขตร้อนในกลุ่มประเทศอาเซียน ได้ในอนาคต จึงกำหนดให้มีการวิจัยเฉพาะในเรื่องการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

๒.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๒.๑ สำรวจ ศึกษาและประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ๒.๒.๒ ศึกษาสภาพปัญหาด้านสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจัดลำดับความรุนแรงของปัญหา เพื่อประเมินถึงมาตรฐาน คุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นๆ เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์เสนอแนะการปรับปรุง สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ๒.๒.๓ ศึกษาและพัฒนาารูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนและกำหนดแนวทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว
- ๒.๒.๔ จัดทำระบบฐานข้อมูลรวมถึงการพัฒนา Application เพื่อการใช้งานในรูปแบบที่เหมาะสมกับความพร้อมในพื้นที่ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้งานระบบและพัฒนาเพิ่มเติมข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง
- ๒.๒.๕ เพื่อจัดทำแนวทางและกรอบแนวนโยบาย การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อการจัดการพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

๒.๓ ผลการศึกษาวิจัย

- ๒.๓.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

จากการสำรวจข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อนำมาจัดทำระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ สามารถจำแนกแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น ๑๐๖ แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม โดยแบ่งออก

แหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	จำนวน ๕๗ แห่ง
แหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทับลาน	จำนวน ๑๑ แห่ง
แหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา	จำนวน ๑๘ แห่ง
แหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยา	จำนวน ๑๔ แห่ง
แหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	จำนวน ๓ แห่ง
แหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหน่วยงานอื่นๆ	จำนวน ๓ แห่ง

โดยทำการจำแนกประเภทการท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ ประเภท ดังนี้

๑. ประเภทจุดชมวิวทิวทัศน์ จำนวน ๑๐ แห่ง
๒. ประเภทน้ำตก/กลุ่มน้ำตก จำนวน ๒๙ แห่ง
๓. ประเภทอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๑๒ แห่ง

๔. ประเภทหอดูดาว, ชมสัตว์ป่า จำนวน ๙ แห่ง
๕. ประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล จำนวน ๗ เส้นทาง
๖. ประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ จำนวน ๖ เส้นทาง
๗. ประเภทเส้นทางเดินป่าชมธรรมชาติ จำนวน ๑๑ เส้นทาง
๘. ประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์ จำนวน ๓ แห่ง
๙. ประเภทจักรยานชมธรรมชาติ จำนวน ๒ แห่ง
๑๐. ประเภทล่องแก่ง, พายเรือ จำนวน ๒ แห่ง
๑๑. ประเภทปั่นเขา, ไต่เขา จำนวน ๑ แห่ง
๑๒. ประเภทชมพืชป่าหายาก จำนวน ๑ แห่ง
๑๓. ประเภทวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์ จำนวน ๖ แห่ง
๑๔. ประเภทธรณีวิทยา จำนวน ๔ แห่ง
๑๕. ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ จำนวน ๓ แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแผงม้า ศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า และสถานีวิจัยฯ สะแกราช

ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลได้เลือกใช้ Web Application ๒ ประเภท ได้แก่ website กับ Facebook เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน สามารถเข้าถึงได้ง่าย และโต้ตอบ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นได้ทันที

๒.๓.๒ การประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้บริการที่ดี และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนเสริมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว/นันทนาการที่ดีมีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนี้

๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวยุทธศาสตร์ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๑๐ แห่ง พบว่า มีศักยภาพปานกลางจำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ จุดชมทิวทัศน์โป่งกวาง จุดชมวิวดาเดียวดาย จุดชมทิวทัศน์เขาเขียว ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และจุดชมวิวยุทธศาสตร์ กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา หากมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และมีมาตรการการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาได้

๒. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตกของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๒๙ แห่ง พบว่า มีศักยภาพปานกลาง ๑๕ แห่ง โดยเฉพาะ (๑) น้ำตกเหวนรก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริเวณหอน้ำ-ห้องสุขา และตามเส้นทางเดินป่า (๒) น้ำตกเหวสุวัต ควรแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังน้ำตกเหวไทร และน้ำตกเหวประทุน และปรับปรุงเส้นทางเดินชมป่าพร้อมระบบสื่อความหมายธรรมชาติให้เหมาะสมมากขึ้น (๓) น้ำตกปางสีดา อุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรมีการพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ และแก้ไขปัญหา

สิ่งแวดล้อมและมีมาตรการในการควบคุมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมต่อการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ อาทิ น้ำตกกองแก้ว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกผากล้วยไม้ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกทับทวย อุทยานแห่งชาติปางสีดา และกลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีได้ถ้ามีการพัฒนา

๓. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๑๒ แห่ง พบว่า มีศักยภาพปานกลางจำนวน ๖ แห่ง โดยเฉพาะ (๑) อ่างเก็บน้ำสายคร อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ (๒) อ่างเก็บน้ำพระปลง อุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และมีมาตรการในการควบคุมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมต่อการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น (๓) อ่างเก็บน้ำวังบอน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังน้ำตกธารรัตนา และน้ำตกเหวนรก และปรับปรุงเส้นทางเดินชมป่า พร้อมระบบสื่อความหมายธรรมชาติให้เหมาะสมมากขึ้น

๔. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๑๐ แห่ง พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน ๒ แห่ง และศักยภาพปานกลาง จำนวน ๘ แห่ง ที่มีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ กิจกรรมชมผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และกิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์หนองผึกซ์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ สำหรับที่มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๘ แห่ง อาทิ กิจกรรมส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กิจกรรมชมกระต๊อคลองปลากั้ง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กิจกรรมชมสัตว์ป่าหอดูสัตว์บุตาปอด อุทยานแห่งชาติปางสีดา กิจกรรมชมสัตว์ป่าประจักษ์ร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ และกิจกรรมชมกระต๊อ อุทยานแห่งชาติตาพระยา ถ้ามีการจัดการและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และพัฒนาในรูปแบบที่เหมาะสมจะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๕. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกลของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๗ แห่ง พบว่าทุกแห่ง มีศักยภาพปานกลาง โดยเฉพาะเส้นทางเดินป่าระยะไกลด่านตรวเจินหอม – เขาสมอ เส้นทางเดินป่าระยะไกลน้ำตกเหวสุวัต – ยอดเขาแหลม อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และเส้นทางเดินป่าระยะไกล กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว อุทยานแห่งชาติปางสีดา ถ้ามีการพัฒนาเส้นทางให้เหมาะสม พร้อมด้านการรักษาความปลอดภัย การรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดี จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๖. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๗ แห่ง พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน ๒ แห่ง และศักยภาพปานกลาง จำนวน ๕ แห่ง ที่มีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตกกองแก้ว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นเส้นทางที่เป็นที่นิยม มีป้ายสื่อความหมายและเส้นทางชัดเจน และเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติทุ่งหญ้าบุตาปอด อุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งเป็นเส้นทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ที่มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๕ แห่ง อาทิ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย อุทยานฯ เขาใหญ่ มีความโดดเด่นทางนิเวศโดยเฉพาะ และเส้นทางเดินถาวร หากมีการพัฒนาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ และกิจกรรมชมพืชป่าหายาก (ดงลาน) อุทยานแห่งชาติทับลาน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ หากมีการพัฒนาเส้นทางและสื่อความหมาย ตลอดจนกิจกรรมให้เหมาะสม ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๗. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไปของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่อ
จำนวน ๑๐ แห่ง พบว่า มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๖ แห่ง อยู่ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จำนวน ๔ แห่ง
ได้แก่ (๑) เส้นทางเดินป่า น้ำตกเหวสุวัต – เหวไทร – เหวประทุน (๒) เส้นทางเดินป่า หนองผักชี-คลองอีเฒ่า-
บึงไผ่-ด่านช้าง (๓) เส้นทางเดินป่า น้ำตกผากล้วยไม้ – น้ำตกเหวสุวัต (๔) เส้นทางเดินป่า น้ำตกกองแก้ว –
น้ำตกเหวสุวัต ถ้ามีการพัฒนาเส้นทางให้ชัดเจน และป้ายสื่อความหมายต่างๆ พร้อมด้านการรักษาความ
ปลอดภัย การรักษาสีสิ่งแวดล้อมที่ดี จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ และอยู่ในอุทยานแห่งชาติปางสีดา
๒ แห่ง ได้แก่ (๑) เส้นทางเดินป่า ลานกางเต็นท์ – น้ำตกห้วยน้ำเย็น และ (๒) เส้นทางเดินป่าน้ำตกทับทิว หากมี
การปรับปรุงเส้นทางให้สะดวกและปลอดภัยก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๘. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทขับริยณต์ ชมธรรมชาติของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่อ
จำนวน ๓ แห่ง พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน ๑ แห่ง และศักยภาพปานกลางจำนวน ๒ แห่ง ที่มีศักยภาพสูง คือ
กิจกรรมขับริยณต์ชมธรรมชาติตามเส้นทางขึ้นเขาใหญ่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยม เพราะมีความ
สะดวกและปลอดภัยสูง สำหรับที่มีศักยภาพปานกลาง โดยเฉพาะ กิจกรรมขับริยณต์ชมธรรมชาติเส้นทางน้ำตก
ปางสีดา – จุดชมวิว กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเพิ่ม
การจัดการด้านความปลอดภัย และระบบสื่อความหมายก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๙. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทชีจักรยานชมธรรมชาติ ล่องแก่ง พายเรือ ปีนเขา ไต่เขา
ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ พบว่า มีศักยภาพปานกลาง โดยกิจกรรมชีจักรยานชมธรรมชาติ จำนวน ๒ แห่ง ที่
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติปางสีดา กิจกรรมล่องแก่ง พายเรือ จำนวน ๒ แห่ง ที่ แก่งหินเพิง
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และกิจกรรมพายเรือ ชมธรรมชาติและนกน้ำ ที่อ่างเก็บน้ำพระปอง อุทยานแห่งชาติปางสีดา
สำหรับกิจกรรมปีนเขา ไต่เขา มีแห่งเดียว ที่ที่น้ำตกธารรัตน์ อ่างเก็บน้ำวังบอน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็น
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกึ่งผจญภัย ทุกกิจกรรมถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเพิ่ม
การจัดการด้านความปลอดภัย และระบบสื่อความหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถ
เพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๑๐. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศึกษาวัฒนธรรม – โบราณคดี – ประวัติศาสตร์ของผืน
ป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๖ แห่ง พบว่า มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ กิจกรรมศึกษา
ประวัติศาสตร์ ตามรอยพ่อที่ช่องกล่าบอน อุทยานแห่งชาติปางสีดา ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้
เหมาะสม และเพิ่มการจัดการด้านระบบสื่อความหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถเพิ่ม
ศักยภาพให้สูงขึ้นได้

๑๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ ของผืนป่า
ดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ประเภทธรณีวิทยา มีจำนวน ๔ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพต่ำ ทุกแห่ง ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเพิ่มการจัดการ
ด้านระบบสื่อความหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ สำหรับ
ประเภทหน่วยงานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ จำนวน ๓ แห่ง มีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษา
ธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคตโป่งก้อนเส้า และสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช

๒.๓.๓ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

จากการประเมินศักยภาพและความพร้อมของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาจุดเด่นและเอกลักษณ์ รูปแบบการท่องเที่ยว และการศึกษาแนวความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ ประกอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ได้คัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพและความพร้อมของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ ๑๔ กิจกรรม นำมาจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ดังนี้

๑. กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติและสามารถนำไปเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วย โครงการออกแบบจัดทำคู่มือดูนกเขาใหญ่ ที่ให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกรายละเอียดที่พบเห็น และระบายสีภาพนกที่พบด้วยตัวเอง จัดทำกิจกรรมบันทึกข้อมูลการสำรวจพบนกเขาใหญ่ด้วยตัวเอง การจัดทำเส้นทางเฉพาะสำหรับดูนก เช่น เส้นทางเพื่อดูนกเงือก และกำหนดมาตรการควบคุมกิจกรรมดูนกไม่ให้รบกวนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติ และสามารถนำไปเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาได้แก่ โครงการปรับปรุงระบบ รูปแบบกิจกรรมส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืนให้มีสาระการเรียนรู้และลดผลกระทบสัตว์ป่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการออกแบบและจัดทำคู่มือการเรียนรู้สัตว์ป่าด้วยตัวเอง โครงการจัดทำเส้นทางเฉพาะสำหรับดูสัตว์ป่า เช่น เส้นทางเพื่อดูชะนี กำหนดมาตรการควบคุมกิจกรรมดูสัตว์ป่า ส่องสัตว์ป่าไม่ให้รบกวนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการจัดทำสมุดภาพระบายสีสัตว์ป่าเขาใหญ่ที่พบบ่อย ทำการออกแบบ จัดทำโปรแกรมทางเลือกเพื่อให้นักท่องเที่ยวเลือกชมสัตว์ป่าในตอนเวลากลางวันแทนการนั่งรถยนต์ส่องสัตว์ตอนกลางคืน

๓. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทน้ำตก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติกับการให้น้ำสู่ชุมชนนอกพื้นที่ป่า จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาได้แก่ โครงการออกแบบ จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติในเรื่องป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์ ให้น้ำกับชุมชนพื้นล่างได้อย่างไร โดยใช้เทคนิคกิจกรรมบทบาทสมมติ ถ้ามีป่าไม่สมบูรณ์ กับ ไม่มีป่า จะเกิดอะไรขึ้น ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจด้วยตัวเอง โครงการออกแบบและจัดทำคู่มือให้เห็นความสำคัญของ คุณค่าป่าสมบูรณ์กับการเป็นต้นน้ำลำธารที่ดี โครงการออกแบบ ปรับปรุงสื่อความหมายธรรมชาติและนิทรรศการภายในอาคารศูนย์ข้อมูลน้ำตกเหวนรก โครงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เรื่อง ดิน น้ำ ป่าไม้ สำหรับเด็กในรูปแบบสมุดภาพจัดทำสมุดภาพระบายสีสัตว์ป่าเขาใหญ่ที่พบบ่อย

๔. กิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา (ผาเดียวดาย) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว

เพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติ และสามารถนำเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนา ด้วยการสำรวจ ออกแบบและจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติเรื่องป่าดิบเขาด้วยตัวเอง และพัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดการนวัตกรรมด้านระบบสารสนเทศ (Information system) โดยเลือกเทคนิคสื่อสร้างสรรค์ใช้รหัส QR Code ไปติดตั้งที่ป้ายสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ใช้โทรศัพท์มือถือแบบ SMART Phone สามารถนำโทรศัพท์ไปโหลดข้อมูลมาศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตัวเอง

๕. กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมต้นแบบเพื่อเสริมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติ และสามารถนำเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนา ด้วยการสำรวจ ออกแบบและจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ตามเส้นทางถนนของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ คู่มือเรียนรู้สองข้างทางถนนที่น่าสนใจพร้อมจุดแวะศึกษาธรรมชาติริมทาง การออกแบบ จัดทำเทพันท์กึ่งเสียงประกอบคำบรรยายและ/หรือวิดีโอ เพื่อใช้เปิดฟัง/เปิดชม ในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เปิดฟังรายการแนะนำ ให้ความรู้ได้ในระหว่างอยู่บนเขาใหญ่ ออกแบบ พัฒนา Application ฝ่ายเครือข่าย online ทาง internet ให้นักท่องเที่ยวสามารถ download ข้อมูลไปศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง

๖. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทล่องแก่งกรณีแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติ โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วยการ พัฒนาระบบสื่อความหมายธรรมชาติทั้งในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและโดยรอบ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้ธรรมชาติเสริมกิจกรรมล่องแก่ง อาทิ การพายเรือคายัก (kayak) ชมความสวยงามริมน้ำใสใหญ่ การพัฒนาเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมเดินป่าระยะไกล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลายน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๗. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้เรื่องไม้ลานและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติทับลาน เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติและการใช้ประโยชน์โดยชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วยการ พัฒนาระบบสื่อความหมายธรรมชาติทั้งในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและโดยรอบ การพัฒนาเส้นทางเดินป่าชมไม้ลาน คู่มือความรู้เกี่ยวกับลานป่าและการใช้ประโยชน์ของลาน สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ลานและการพักผ่อนในพื้นที่แบบ home stay เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลายน่าสนใจมากขึ้น สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๘. กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมาก สามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติและสามารถนำเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้เป็นอย่างดี เพราะมีความพร้อมทั้งในเรื่องศักยภาพ ความพร้อมของพื้นที่ และข้อมูลทางวิชาการและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น จึงกำหนดแนวคิดในการพัฒนาได้แก่ โครงการออกแบบจัดทำคู่มือเรียนรู้ผีเสื้อในธรรมชาติด้วยตัวเองทั้งภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ จัดทำนิทรรศการกลางแจ้งที่โปงผีเสื้อ และ แผ่นพับเรื่อง ผีเสื้อพบบ่อยที่ปางสีดา ปรับปรุงนิทรรศการภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวให้เป็น ศูนย์เรียนรู้เรื่องผีเสื้อ โครงการพัฒนาสื่อเรียนรู้ผีเสื้อสำหรับเด็กในรูปแบบ สมุดภาพระบายสีและอื่นๆ โครงการปรับปรุงให้เมืองสระแก้วเป็นดินแดนแห่งบ้านผีเสื้อของประเทศไทย โดยการ รณรงค์ให้ปลูกพืชอาหารผีเสื้อทั้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดาและทั่วไป

๙. กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติและการเป็นป่าต้นน้ำลำธารคุณค่าของผืนป่าดงพญาเย็น โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายผสมผสานเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้นแบบสำหรับผืนป่าปางสีดา และมรดกโลกได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วยการพัฒนากิจกรรมให้เชื่อมโยงกิจกรรมให้หลากหลายโดยใช้ระบบสื่อความหมายธรรมชาติที่เหมาะสมตามศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายที่สื่อให้เห็นคุณค่าของผืนป่าดงพญาเย็นที่ให้น้ำแก่เขื่อนห้วยโสมงด้านล่าง ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายด้านธรณีวิทยาเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงการยกตัวของแผ่นดินภาคอีสาน การปรับปรุงเส้นทางเดินป่าระยะไกลไปสู่ใจกลางผืนป่าดงพญาเย็น และการปรับปรุงกิจกรรมเรียนรู้ เพื่อ ดูนก ดูผีเสื้อ ดูสัตว์ป่า รวมถึงการท่องเที่ยวตามสองข้างถนนจาก น้ำตกปางสีดา ถึง จุดชมวิว ระยะทางประมาณ ๒๕ กิโลเมตร จะเห็นได้ว่าการเชื่อมต่อกิจกรรมที่หลากหลายจะช่วยยกระดับศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี

๑๐. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จกรมรอยพ่อที่ช่องกล่าบน อุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เคยเสด็จมาทรงงานที่ช่องกล่าบน และการเดินป่าระยะไกลเพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติ โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีได้ คณะผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วพื้นที่เหมาะสำหรับจัดกิจกรรมให้เป็น กิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ การเรียนรู้ด้านการทรงงานของในหลวง เดินเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การดูนก ดูผีเสื้อ ดูดาว และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียงได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับกิจกรรมเข้าค่ายพักแรมสำหรับค่ายเยาวชน ค่ายลูกเสือ ค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา และการพักแรมในพื้นที่แบบลานกางเต็นท์

๑๑. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท อ่างเก็บน้ำ กรณีเขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา เนื่องจากเขื่อนห้วยโสมง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง คาดว่าจะเสร็จและเริ่มกักเก็บน้ำได้ในปี ๒๕๕๘ ดังนั้นแผนการที่นำเสนอนี้เป็นการคาดการณ์และวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคตโดยนำข้อมูลที่พบมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนและเพื่อใช้เป็นแนวทางให้อุทยานแห่งชาติปางสีดา และ

สำนักงานมรดกโลก กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ใช้เป็นกรอบทิศทางการทำงานเพื่อจะได้เตรียมความพร้อม โดยมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีได้ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทพายเรือชมธรรมชาติไปยังเขาเจดีย์ กิจกรรมพักผ่อนท่ามกลางป่าธรรมชาติ กิจกรรมดูดาวที่แก่งยายมาก กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำล่องเรือตามคูแหล่งจะเข้ น้ำจืดที่แก่งยายมาก กิจกรรม เดินป่า ระยะไกลพิชิตผืนป่า เส้นทาง จุดชมวิว กม ๒๕ – เชื่อนห้วยโสมง กิจกรรมเรียนรู้สัตว์น้ำธรรมชาติในเขื่อนห้วยโสมง

๑๒. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา กรณศึกษา ละลุ และประเภทโบราณคดี กรณศึกษา แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับความน่าสนใจด้านธรณีวิทยา ที่สามารถเชื่อมโยงกับ ด้านโบราณคดี โดยเชื่อมโยงกิจกรรมและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา อาทิ ปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยาที่ทำให้เกิดละลุ ไปสู่การทั้บถมเป็น หินตะกอน หินทราย เชื่อมโยงไปถึงการตัดหินเพื่อไปสร้างปราสาทสมัยขอมโบราณ ที่แหล่งตัดหินสระเพลง เพื่อให้เป็น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๑๓. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท เดินศึกษาธรรมชาติ ละเล้งร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินป่าและพักผ่อนท่ามกลางป่าธรรมชาติเป็นอย่างมาก จะต้องทำการพัฒนาปรับปรุงในเรื่องต่างๆ อาทิ ปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้สามารถเดินไปสะดวก ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุงเส้นทางเดินป่า จัดทำโปรแกรมและกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับค่ายอบรมเยาวชน และค่ายสิ่งแวดล้อม พัฒนาความพร้อมของระบบสื่อสารระหว่างนักสื่อความหมายธรรมชาติกับอุทยานแห่งชาติและระบบการควบคุมการท่องเที่ยวที่ดีซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๑๔. กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณศึกษา ศูนย์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต-โป่งก้อนเส้า นับเป็นกิจกรรมที่เสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงเวลาว่างยามค่ำคืนได้เป็นอย่างดี สามารถประยุกต์ นำไปใช้ได้ในทุกๆกิจกรรม โดยกำหนดเป้าหมายเพื่อเพื่อพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการทำอุปกรณ์ดูดาวอย่างง่ายได้ด้วยตัวเองและพัฒนากิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาธรรมชาติในพื้นที่

ข้อเสนอแนะการวิจัยในขั้นต่อไป

จากผลการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้นแบบจำนวน ๑๔ กิจกรรม พบว่ามีกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์จำนวน ๗ กิจกรรม ได้แก่

๑. กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
๒. กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
๓. กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
๔. กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
๕. กิจกรรมศึกษาป่าลานและการใช้ประโยชน์โดยชุมชน อุทยานแห่งชาติทับลาน

๖. กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา

๗. กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา กรณีศึกษาละลุ และโบราณสถาน กรณีลานหินตัด

สมควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถเป็นกิจกรรมนำร่องในระดับชาติและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับอาเซียนต่อไป

๓. บทคัดย่อภาษาไทย และ Abstract

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เป็นโครงการย่อยของแผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

การศึกษาตามโครงการวิจัยย่อยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ทำการประเมินสถานภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาและพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน กำหนดแนวทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว จัดทำระบบฐานข้อมูลรวมถึงการพัฒนา Application เพื่อการใช้งานในรูปแบบที่เหมาะสมกับความพร้อมในพื้นที่ ตลอดจนจัดทำแนวทางและกรอบนโยบาย การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อการจัดการพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

ผลการศึกษา ได้จัดทำระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น ๑๐๖ แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลได้เลือกใช้ Application ๒ ประเภท ได้แก่ website กับ Facebook เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ จากการประเมินศักยภาพและความพร้อมของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และการศึกษาแนวความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ ประกอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ได้คัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพและความพร้อมได้ ๑๔ กิจกรรม นำมาจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา (ผาเดียวดาย) กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทล่องแก่งกรณีแก่งหินเพิง ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้เรื่องไม้ลานและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ที่อุทยานแห่งชาติทับลาน กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว ก.ม. ๒๕ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จคามรอยพ่อที่ช่องกล่าบน กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณี เขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา กรณีศึกษาละลุ และประเภทโบราณคดี กรณีศึกษา แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทเดินศึกษาธรรมชาติ ละเล็งร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ และ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษา ศูนย์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต-โป่งก้อนเส้า

การศึกษาวิจัยตามโครงการวิจัยครั้งนี้ ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักและปรัชญาการจัดการอุทยานแห่งชาติ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรอบแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการประเมินศักยภาพแหล่ง ท่องเที่ยว กิจกรรมการ

ท่องเที่ยว และการนำกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสามารถทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน และการใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสม สามารถสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ และหากมีการพัฒนาภาคีเครือข่ายโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม จะทำให้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยั่งยืนและสามารถช่วยกระจายนักท่องเที่ยวที่เกิดการกระจุกตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้นแบบจำนวน ๑๔ กิจกรรม พบว่ามีกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์จำนวน ๗ กิจกรรม ได้แก่ ๑. กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๒. กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๓. กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๔. กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๕. กิจกรรมศึกษาป่าลานและการใช้ประโยชน์โดยชุมชน อุทยานแห่งชาติทับลาน ๖. กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา และ ๗. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติวิทยา กรณีศึกษาละลุ และโบราณสถาน กรณีแหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา ทั้ง ๗ กิจกรรมสมควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สามารถเป็นกิจกรรมนำร่องในระดับชาติและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น - เขาใหญ่ ให้เกิดความยั่งยืน พร้อมมุ่งสู่การเป็นผู้นำแนวคิดการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มประชาคมอาเซียนต่อไป

Abstract

The study of the development of tourism activities to learn innovative management for sustainable ecotourism. The project is a sub project of research and development of ecotourism in the creation of the world heritage forest Dong Phrayayen - Khao Yai.

A study by the research project have this objective to estimate the status and activities of ecotourism. Education and development patterns of tourism activities to learn creatively by environment study processes to achieve sustainable management of ecotourism . Define the link approach tourist attraction to reduce the tourists cluster problem. Prepare database system includes Application development for use of appropriate type with preparedness in the area. Including prepare the guidelines and policy framework. Administration ecotourism management with appropriate area at world heritage Dong Phrayayen - Khao Yai.

The results have been presented to the tourism database system of the world heritage forest Dong Phrayayen - Khao Yai ; identified tourism attractions and tourism activities are a total of 106. A website and facebook page will be used to promote the project and information online. And to exchange and transfer knowledge . Assessment of the potential and the availability of ecotourism activities in the area and the concepts of the development activity patterns to learn. The opinions of various experts. A selection of activities that have potential and have 14 things to ecotourism management plan for learning creative activities ,

including bird watching, wildlife watching, waterfalls, nature studies, activities of the rainforest, hiking (Phadeawdai), driving through areas of natural beauty and rafting Kanghinperng, at Khao Yai National Park. Ecotourism activities to learn about sustainable *Corypha* sp. (Lan) at Thap Lan National Park. Activities and studies of butterflies, activities of viewpoint at 25 km, activities related to the King's history at Chongkambon, activities of Huaysamong Dam at Pang Sida National Park, geological study of Lalu, archeology study of Hintudsapeang at Taphraya National Park. Activities of nature studies at Laleangroilu Dongyai sanctuary and nature studies of astronomy at Jedkod – Pongkonsaut and ecotourism center.

Studies by this research project to use sufficiency economy, principles of national park management, principles of sustainable tourism, principles of ecotourism management. Framework to define the quality standard of ecotourism resources to assessment of the potential tourist attraction, tourism activities and apply environment study processes to main framework into the development of sustainable ecotourism to learn creatively. Concluded that the development of a model to create appropriate learning can result in sustainable ecotourism and to use environment study activities appropriately to create awareness of tourists and their involvement in the conservation of natural resources, the environment and efficiency participation. If contracting network development process involved to strengthen ecotourism activities in the study area to effectively sustained and tourists can help spread the concentration effectively.

The study of ecotourism model total 14 activities were found to high potential and very unique total 7 activities to 1. Activities of Bird Study at Khao Yai National Park. 2. Activities of study the car route at Khao Yai National Park. 3. Activities of wildlife viewing at Khao Yai National Park. 4. Activities of nature trail at Khao Yai National Park. 5. Activities of Wild Lan to study and utilization by the community at Thap Lan National Park. 6. Activities of study butterflies at Pang Sida National Park and 7. Activity study of geology at Lalu, archeology study of Hintudsapeang at Taphraya National Park. And 7 deserving promotion activities to encourage research to further develop, to enhance the ecotourism activities can a pilot activities at the national level and the forest ecotourism world heritage Dong Phrayayen - Khao Yai achieve sustainability. Aim to be the leader to learn innovative ideas for ecotourism activities in the ASEAN.

.....

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร	
สารบัญ	ก๑-ก๔
สารบัญตาราง	ก๕-ก๘
สารบัญภาพ	ก๙-ก๑๑
บทคัดย่อ	ก๑๒-ก๑๕
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ ความเป็นมาของโครงการ	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการศึกษา	๕
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๘
๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๗
บทที่ ๒ การทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๙
๒.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น - เขาใหญ่	๑๙
๒.๑.๑ องค์ประกอบของพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น - เขาใหญ่	๑๘
๒.๑.๒ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๘
๒.๑.๓ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติทับลาน	๓๑
๒.๑.๔ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติปางสีดา	๓๖
๒.๑.๕ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติตาพระยา	๔๐
๒.๑.๖ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๔๓
๒.๒ ความสำคัญของมรดกโลก (World heritage)	๔๕
๒.๓ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	๕๐
๒.๔ แนวคิดเรื่องศักยภาพและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	๕๓
๒.๕ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๕๕
๒.๖ แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม	๕๖
๒.๗ แนวคิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม	๖๐
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา	๖๒
๒.๙ แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์	๖๓

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๘
๓.๑ วิธีการศึกษา	๖๘
๓.๒ อุปกรณ์และเครื่องมือ	๖๙
๓.๒ ระยะเวลาดำเนินการ	๗๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๐
๔.๑. การพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๗๐
๔.๑.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และโดยรอบ	๗๑
๔.๑.๒ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทับลานและโดยรอบ	๗๓
๔.๑.๓ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติปางสีดาและโดยรอบ	๗๔
๔.๑.๔ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติตาพระยาและโดยรอบ	๗๖
๔.๑.๕ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่และโดยรอบ	๗๗
๔.๒ การประเมินสถานภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๘๐
๔.๒.๑ การจำแนกประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๘๑
๔.๒.๒ การประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๘๒
๔.๓ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ	๙๒
๔.๓.๑ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวยิวทัศน์	๙๒
๔.๓.๒ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	๙๓
๔.๓.๓ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ	๙๕
๔.๓.๔ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ	๙๖
๔.๓.๕ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล	๙๗
๔.๓.๖ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ	๙๘

สารบัญ

หน้า

๔.๓.๗	ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวยั่งยืน ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไป	๙๙
๔.๓.๘	ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวยั่งยืน ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทขับริยณต์ชมธรรมชาติ	๑๐๐
๔.๓.๙	ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวยั่งยืน ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทขับริยณต์ชมธรรมชาติ ล่องแก่ง พายเรือ ปั่นเขา ใต้เขา	๑๐๑
๔.๓.๑๐	ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวยั่งยืน ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศึกษาวัฒนธรรม – โบราณคดี – ประวัติศาสตร์	๑๐๒
๔.๓.๑๑	ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวยั่งยืน ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ	๑๐๓
๔.๔	การคัดเลือกพื้นที่ศึกษากรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้สร้างสรรค์	๑๐๔
๔.๕	การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนเว็บ (Web Application) เพื่อการจัดการฐานข้อมูล การท่องเที่ยว	๑๐๕
๔.๖	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ สร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน-เขาใหญ่	๑๒๘
๔.๗	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนที่เหมาะสมในพื้นที่ศึกษา	๑๔๖
๔.๗.๑	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๔๖
๔.๗.๒	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๑๖๘
๔.๗.๓	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติทับลาน	๑๗๗
๔.๗.๔	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๑๗๙
๔.๗.๕	แนวทางการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๑๘๒
๔.๘	โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๑๘๔

สารบัญ

หน้า

๔.๙ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก ดงพญาเย็น-เขาใหญ๋	๑๙๕
๔.๙.๑ กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๙๕
๔.๙.๒ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๙๕
๔.๙.๓ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทน้ำตก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๙๗
๔.๙.๔ กิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา (ผาเดียดาย) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๙๗
๔.๙.๕ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒๐๐
๔.๙.๖ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทล่องแก่งกรณีแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒๐๐
๔.๙.๗ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน	๒๐๕
๔.๙.๘ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒๐๕
๔.๙.๙ กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒๐๘
๔.๙.๑๐ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ ช่องกล่ำบน อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒๐๘
๔.๙.๑๑ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท อ่างเก็บน้ำ กรณี เขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒๑๑
๔.๙.๑๒ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา กรณีศึกษา ละลุ และประเภท โบราณคดีกรณีศึกษา แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๒๑๑
๔.๙.๑๓ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท เดินศึกษาธรรมชาติ ละเลิงร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๒๑๔
๔.๙.๑๔ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษา ศูนย์ธรรมชาติและ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	๒๑๔
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๒๑๗
เอกสารอ้างอิง	๒๒๓
ภาคผนวก	๒๒๕
ภาคผนวก ก ประวัตินักวิจัย	๒๒๖
ภาคผนวก ข แบบสำรวจการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว	๒๓๖
ภาคผนวก ค ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยว	๒๔๑
ภาคผนวก ง คะแนนการประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	๓๕๐
ภาคผนวก จ แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรม การท่องเที่ยวเรียนรู้สร้างสรรค์ ในการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	๔๖๓

สารบัญตาราง

บทที่ ๒

ตารางที่ ๒.๑	แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๖-๒๕๕๕	๒๔
ตารางที่ ๒.๒	แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทับลาน ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๕	๓๖
ตารางที่ ๒.๓	แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๕	๓๙
ตารางที่ ๒.๔	แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยา ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๕	๔๒

บทที่ ๔

ตารางที่ ๔.๑	แสดงการจำแนกประเภทการท่องเที่ยวในผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๘๓
ตารางที่ ๔.๒	แสดงค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์	๙๑
ตารางที่ ๔.๓ (๐๑)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์	๙๒
ตารางที่ ๔.๓ (๐๒)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	๙๓
ตารางที่ ๔.๓ (๐๓)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ	๙๕
ตารางที่ ๔.๓ (๐๔)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ	๙๖
ตารางที่ ๔.๓ (๐๕)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล	๙๗
ตารางที่ ๔.๓ (๐๖)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ	๘๘
ตารางที่ ๔.๓ (๐๗)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไป	๙๙
ตารางที่ ๔.๓ (๐๘)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๓ (๐๙)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	๑๐๑

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๔.๓ (๑๐)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศึกษาวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๓ (๑๑)	แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ	๑๐๓
ตารางที่ ๔.๔	จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม แต่ละพื้นที่ จำแนกตามเพศและอายุ	๑๒๘
ตารางที่ ๔.๕	จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม แต่ละพื้นที่ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๖	จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม แต่ละพื้นที่ จำแนกตามสถานภาพอาชีพ	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๗	จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม แต่ละพื้นที่ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๘	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๙	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชมน้ำตก	๑๓๑
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิต	๑๓๒
ตารางที่ ๔.๑๑	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวส่องสัตว์ ณ หอดูสัตว์	๑๓๓
ตารางที่ ๔.๑๒	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชมรถส่องสัตว์ตามเส้นทาง	๑๓๔
ตารางที่ ๔.๑๓	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมศึกษาตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะสั้นๆ	๑๓๕
ตารางที่ ๔.๑๔	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมเดินป่า ระยะไกล	๑๓๖
ตารางที่ ๔.๑๕	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมพักแรม/ค้างคืน	๑๓๗
ตารางที่ ๔.๑๖	แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมดูดาว	๑๓๘
ตารางที่ ๔.๑๗	ระดับความต้องการของสื่อให้ความรู้ประเภทต่างๆ ที่มีผลต่อความสนใจของนักท่องเที่ยว	๑๔๒
ตารางที่ ๔.๑๘	แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่า มรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๔๖
ตารางที่ ๔.๑๙	แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่า มรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๔๘

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ ๔.๒๙	แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา กรณีสึกษา ละลุ และประเภทโบราณคดี กรณีสึกษา แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒๑๓
ตารางที่ ๔.๓๐	แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท เดินศึกษาธรรมชาติ ละเล็งร่อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๒๑๕
ตารางที่ ๔.๓๑	แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีสึกษา ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า	๒๑๖

สารบัญภาพ

หน้า

บทที่ ๑

ภาพที่ ๑.๑	แผนที่แสดงพื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่	๒
------------	---	---

บทที่ ๒

ภาพที่ ๒.๑	แผนที่แสดงพื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่	๑๙
ภาพที่ ๒.๒	แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒๐
ภาพที่ ๒.๓	แผนที่แสดงเส้นทางเดินทางไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒๑
ภาพที่ ๒.๔	แสดงที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๒๑ หน่วย	๒๘
ภาพที่ ๒.๕	แสดงจุดให้บริการที่พัก และลานกางเต็นท์บนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๓๐
ภาพที่ ๒.๖	แสดงอาณาเขตและหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน	๓๑
ภาพที่ ๒.๗	แสดงอาณาเขตและหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๓๖
ภาพที่ ๒.๘	แสดงอาณาเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยา	๔๐
ภาพที่ ๒.๙	แสดงอาณาเขตของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๔๓
ภาพที่ ๒.๑๐	แสดงบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทับลาน	๔๕
ภาพที่ ๒.๑๑	แสดงบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๔๕
ภาพที่ ๒.๑๒	แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	๕๙

บทที่ ๔

ภาพที่ ๔.๑	แผนที่แสดงพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ ผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่	๗๐
ภาพที่ ๔.๒	ภาพแสดงบริเวณจุดชมวิวิทวิทัศน์ กม. ๓๐	๗๘
ภาพที่ ๔.๓	แสดงหน้าโฮมเพจ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่	๑๐๖
ภาพที่ ๔.๔	แสดงหน้าแรกของเฟสบุ๊ก Khaoyai Ecotourism	๑๐๗
ภาพที่ ๔.๕	แสดงป้ายสื่อความหมายเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้วที่ดำเนินการแล้ว	๑๔๗
ภาพที่ ๔.๖	แสดงทางเดินเท้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้ว	๑๔๗

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๔.๗	แสดงสภาพธรรมชาติและความอุดมสมบูรณ์ของป่าในระหว่างเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้ว	๑๔๘
ภาพที่ ๔.๘	แสดงสภาพป่าบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติดงตัวและอ่างเก็บน้ำสายคร	๑๔๘
ภาพที่ ๔.๙	แสดงบริเวณอ่างเก็บน้ำสายคร	๑๔๙
ภาพที่ ๔.๑๐	แสดงวิวทิวทัศน์บริเวณหอดูสัตว์หนองผักชี	๑๔๙
ภาพที่ ๔.๑๑	แสดง บริเวณค่ายพักเยาวยชนสุรสวัสดิ์	๑๕๐
ภาพที่ ๔.๑๒	แสดงการพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย	๑๕๑
ภาพที่ ๔.๑๓	แสดงป้ายสื่อความหมายระหว่างเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขาผาเดียวดาย	๑๕๒
ภาพที่ ๔.๑๔	แสดงกิจกรรมการเดินป่าระยะไกล	๑๕๒
ภาพที่ ๔.๑๕	แสดงจุดเริ่มเส้นทางเดินป่าระยะไกลจากคลองปลากั้ง	๑๕๓
ภาพที่ ๔.๑๖	แสดงกิจกรรมดูนก และสัตว์ป่า ตามเส้นทางบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๕๔
ภาพที่ ๔.๑๗	แสดงสัตว์ป่าที่สามารถชมได้สองข้างทางบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๕๕
ภาพที่ ๔.๑๘	แสดงเส้นทางไปน้ำตกเหวนรกและน้ำตกเหวนรก	๑๕๖
ภาพที่ ๔.๑๙	แสดงน้ำตกเหวสุวัตและป้ายสื่อความหมาย	๑๕๗
ภาพที่ ๔.๒๐	แสดงบริเวณลานกางเต็นท์ลำตะคอง	๑๕๘
ภาพที่ ๔.๒๑	แสดงกิจกรรมการล่องแก่งหินเพิง	๑๕๙
ภาพที่ ๔.๒๒	แสดงปกหน้าและปกหลังของคู่มือท่องเที่ยวต้นแบบที่พัฒนาขึ้น	๑๖๐
ภาพที่ ๔.๒๓	แสดงปกในและบทนำของคู่มือท่องเที่ยว ต้นแบบที่พัฒนาขึ้น	๑๖๑
ภาพที่ ๔.๒๔	แสดงบริเวณจุดชมวิวิทิวทัศน์ กม. ๓๓	๑๖๓
ภาพที่ ๔.๒๕	แสดงบริเวณจุดชมวิวิทิวทัศน์ ผาเดียวดาย	๑๖๔
ภาพที่ ๔.๒๖	แสดงบริเวณจุดชมวิวิทิวทัศน์ โป่งกวาง	๑๖๕
ภาพที่ ๔.๒๗	แสดงบริเวณจุดชมวิวิทิวทัศน์ เขาสมอปูน	๑๖๕
ภาพที่ ๔.๒๘	แสดงการจัดกิจกรรมทำอุปกรณ์ดูดาวด้วยตัวเองที่ได้พัฒนาขึ้น	๑๖๗
ภาพที่ ๔.๒๙	แสดงน้ำตกห้วยน้ำเย็น	๑๖๙

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๔.๓๐	แสดงบริเวณน้ำตกปางสีดา	๑๗๒
ภาพที่ ๔.๓๑	แสดงบริเวณกิจกรรมดูผีเสื้อ	๑๗๓
ภาพที่ ๔.๓๒	แสดงบริเวณฐานปฏิบัติการของทหารเก่าและพื้นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จทอดพระเนตรการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำช่องกล่ำบน	๑๗๖
ภาพที่ ๔.๓๓	แสดงบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๖ (ช่องกล่ำบน)	๑๗๗
ภาพที่ ๔.๓๔	แสดงต้นลานกำลังออกดอก	๑๗๗
ภาพที่ ๔.๓๕	แสดงรูปแบบการใช้ประโยชน์โบราณ บริเวณศูนย์เรียนรู้ชุมชน บ้านทับลาน	๑๗๘
ภาพที่ ๔.๓๖	แสดงแหล่งหินตัดสระเพลง อยู่ไม่ไกลจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย ๑ (ทัพไทย)	๑๘๐
ภาพที่ ๔.๓๗	บริเวณละลุ ทัพไทย	๑๘๑
ภาพที่ ๔.๓๘	แสดงบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๑๘๓
ภาพที่ ๔.๓๙	แสดงเส้นทางท่องเที่ยววนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๘๖
ภาพที่ ๔.๔๐	แสดงเส้นทางท่องเที่ยววนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๑๘๗
ภาพที่ ๔.๔๑	แผนที่เส้นทางการเดินทางเลียบอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ คูสัตว์ป่าคลองปลาแก้ง-วังน้ำเขียว	๑๘๙
ภาพที่ ๔.๔๒	แสดงแผนที่เส้นทางไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๖ (ช่องกล่ำบน)	๑๙๑
ภาพที่ ๔.๔๓	แสดงแผนที่จากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๖ (ช่องกล่ำบน) ไป ตลาดโรงเกลือ	๑๙๒
ภาพที่ ๔.๔๔	แสดงแผนที่การท่องเที่ยวจากอ่างเก็บน้ำพระปรอง ไปตลาดโรงเกลือ	๑๙๓

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เป็นโครงการย่อยของแผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

การศึกษาตามโครงการวิจัยย่อยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ทำการประเมินสถานภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาและพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน กำหนดแนวทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว จัดทำระบบฐานข้อมูลรวมถึงการพัฒนา Application เพื่อการใช้งานในรูปแบบที่เหมาะสมกับความพร้อมในพื้นที่ ตลอดจนจัดทำแนวทางและกรอบแนวนโยบาย การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อการจัดการพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

ผลการศึกษา ได้จัดทำระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น ๑๐๖ แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลได้เลือกใช้ Application ๒ ประเภท ได้แก่ website กับ Facebook เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ จากการประเมินศักยภาพและความพร้อมของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และการศึกษาแนวความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ ประกอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ได้คัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพและความพร้อมได้ ๑๔ กิจกรรม นำมาจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา (ผาเดียวดาย) กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทล่องแก่งกรณีแก่งหินเพิง ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้เรื่องไม้ลานและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ที่อุทยานแห่งชาติทับลาน กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว ก.ม. ๒๕ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท อ่างเก็บน้ำ กรณีเขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา กรณีศึกษาละลุ และประเภทโบราณคดี กรณีศึกษาแหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทเดินศึกษาธรรมชาติ ละเล้งร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ และ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษา ศูนย์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต-โป่งก้อนเส้า

การศึกษาวิจัยตามโครงการวิจัยครั้งนี้ ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักและปรัชญาการจัดการอุทยานแห่งชาติ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรอบแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการประเมินศักยภาพแหล่ง

ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการนำกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มาเป็นกรอบแนวคิดหลัก ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สรุปได้ว่า การ พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสามารถทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างยั่งยืน และการใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสม สามารถสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมอย่าง มีประสิทธิภาพ และหากมีการพัฒนาภาคีเครือข่ายโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม จะทำให้เสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนและสามารถ ช่วยกระจายนักท่องเที่ยวที่เกิดการกระจุกตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้นแบบจำนวน ๑๔ กิจกรรม พบว่ามีกิจกรรม ที่มีศักยภาพสูงมากโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์จำนวน ๗ กิจกรรม ได้แก่ ๑. กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก อุทยาน แห่งชาติเขาใหญ่ ๒. กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๓. กิจกรรม ท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๔. กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๕. กิจกรรมศึกษาป่าลานและการใช้ประโยชน์โดยชุมชน อุทยานแห่งชาติทับลาน ๖. กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา และ ๗. กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา ธรณีศึกษาละลุ และโบราณสถาน ธรณีแหล่ง หินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา ทั้ง ๗ กิจกรรมสมควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อ พัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สามารถเป็นกิจกรรมนาร่องใน ระดับชาติและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น - เขาใหญ่ ให้เกิดความ ยั่งยืน พร้อมมุ่งสู่การเป็นผู้นำแนวคิดการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศในกลุ่มประชาคมอาเซียนต่อไป

Abstract

The study of the development of tourism activities to learn innovative management for sustainable ecotourism. The project is a sub project of research and development of ecotourism in the creation of the world heritage forest Dong Phrayayen - Khao Yai.

A study by the research project have this objective to estimate the status and activities of ecotourism. Education and development patterns of tourism activities to learn creatively by environment study processes to achieve sustainable management of ecotourism . Define the link approach tourist attraction to reduce the tourists cluster problem. Prepare database system includes Application development for use of appropriate type with preparedness in the area. Including prepare the guidelines and

policy framework. Administration ecotourism management with appropriate area at world heritage Dong Phrayayen - Khao Yai.

The results have been presented to the tourism database system of the world heritage forest Dong Phrayayen - Khao Yai ; identified tourism attractions and tourism activities are a total of 106. A website and facebook page will be used to promote the project and information online. And to exchange and transfer knowledge . Assessment of the potential and the availability of ecotourism activities in the area and the concepts of the development activity patterns to learn. The opinions of various experts. A selection of activities that have potential and have 14 things to ecotourism management plan for learning creative activities , including bird watching, wildlife watching, waterfalls, nature studies, activities of the rainforest, hiking (Phadeawdai), driving through areas of natural beauty and rafting Kanghinperng, at Khao Yai National Park. Ecotourism activities to learn about sustainable *Corypha* sp. (Lan) at Thap Lan National Park. Activities and studies of butterflies, activities of viewpoint at 25 km, activities related to the King's history at Chongkambon, activities of Huaysamong Dam at Pang Sida National Park, geological study of Lalu, archeology study of Hintudsapeang at Taphraya National Park. Activities of nature studies at Laleangroilu Dongyai sanctuary and nature studies of astronomy at Jedkod – Pongkonsaut and ecotourism center.

Studies by this research project to use sufficiency economy, principles of national park management, principles of sustainable tourism, principles of ecotourism management. Framework to define the quality standard of ecotourism resources to assessment of the potential tourist attraction, tourism activities and apply environment study processes to main framework into the development of sustainable ecotourism to learn creatively. Concluded that the development of a model to create appropriate learning can result in sustainable ecotourism and to use environment study activities appropriately to create awareness of tourists and their involvement in the conservation of natural resources, the environment and efficiency participation. If contracting network development process involved to strengthen ecotourism activities in the study area to effectively sustained and tourists can help spread the concentration effectively.

The study of ecotourism model total 14 activities were found to high potential and very unique total 7 activities to 1. Activities of Bird Study at Khao Yai National Park. 2. Activities of study the car route at Khao Yai National Park. 3. Activities of wildlife viewing at Khao Yai National Park. 4. Activities of nature trail at Khao Yai National Park. 5. Activities of Wild Lan to study and utilization by the community at Thap Lan National Park. 6. Activities of study butterflies at Pang Sida National Park and 7. Activity study of geology at Lalu, archeology study of Hintudsapeang at Taphraya National Park. And 7 deserving promotion activities to encourage research to further develop , to enhance the ecotourism activities can a pilot activities at the national level and the forest ecotourism world heritage Dong Phrayayen - Khao Yai achieve sustainability. Aim to be the leader to learn innovative ideas for ecotourism activities in the ASEAN.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ได้ หากผู้ที่เกี่ยวข้องทำการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมจะเป็นเครื่องมือที่จะนำไปเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ต่อไป

ในปัจจุบันหลายองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ให้ความสนใจในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้พัฒนาหรือได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถด้านแนวคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเอง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมุ่งมั่นตั้งใจในวิถีทางและประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำกันอยู่เป็นประจำของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ โดยที่นักท่องเที่ยวอาสาเข้าไปทำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย (www.creativetourism.com) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นในการสร้างคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ มาจากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เนื่องจากรูปแบบที่มีมาแต่เดิมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ แม้ต่อมาการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์ หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยว ไปยังพิพิธภัณฑ์ หรือโบราณสถานต่างๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและสร้างความสมดุลในชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

การท่องเที่ยว นับว่าเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วและสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศ โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ ในรูปเงินตราได้ปีละหลายแสนล้านบาท (ปี ๒๕๕๓ ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ ๕๙๒,๗๙๔ ล้านบาท) และยังก่อให้เกิดกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศจากกิจกรรมไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นกัน ดังนั้นภาครัฐจึงมีนโยบายส่งเสริมทั้งการท่องเที่ยวจากชาวต่างประเทศและการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการท่องเที่ยวภายในประเทศ พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด ร้อยละ ๖๔.๗๙ เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน หรือแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,

พื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๘ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO : United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) ประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติ ๔ แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่งคือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖,๑๕๕ ตารางกิโลเมตร โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมมากกว่า ๑ ล้านคนต่อปี

พื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกสาริกา น้ำตกแก่งหินเพิง น้ำตกปางสีดา มีจุดชมวิวทิวทัศน์ที่หลากหลายและบรรยากาศที่สดชื่น และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ การเดินป่า ขี่จักรยานชมวิว ดูนก ส่องสัตว์ป่าตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นับว่าเป็นจุดหมายด้านการท่องเที่ยวของประชาชนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จากลักษณะที่โดดเด่นของพื้นที่ที่มีความงดงามทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งพันธุ์พืชและสัตว์ที่น่าสนใจ ทำให้มีศักยภาพสูงในพัฒนาการท่องเที่ยวได้ในหลากหลายมุมมองและหลากหลายกระบวนการ

การศึกษาตามโครงการวิจัยย่อยนี้ เล็งเห็นว่าเพื่อการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน เสริมสร้างการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการท่องเที่ยวทั่วทั้งผืนป่ามรดกโลก สามารถใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดำรงศักยภาพและรักษาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชาติ และสามารถเป็นผู้นำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบการท่องเที่ยวธรรมชาติ นิเวศป่าเขตร้อนในกลุ่มประเทศอาเซียน ได้ในอนาคต จึงกำหนดให้มีการวิจัยเฉพาะในเรื่องการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

๑.๒ ความเป็นมาของโครงการ

พื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติ ๔ แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกที่ได้รับความนิยมหลายแห่ง อาทิ น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกสาริกา น้ำตกแก่งหินเพิง น้ำตกปางสีดา มีจุดชมวิวทิวทัศน์ที่หลากหลายและบรรยากาศที่สดชื่น และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ การเดินป่า ขี่จักรยานชมวิว ดูนก ส่องสัตว์ป่าตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ จึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวหนาแน่นตลอดทั้งปี โดยเฉพาะช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ วันหยุดเทศกาล และวันหยุดนักขัตฤกษ์ต่างๆ จะมีนักท่องเที่ยวหนาแน่นมากเป็นพิเศษ จึงทำให้เกิดปัญหาการแออัด และพื้นที่ในการรองรับกิจกรรมต่างๆ ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ลานจอดรถ ลานกางเต็นท์ บ้านพัก ห้องน้ำ-ห้องสุขา ร้านค้าและบริการ ถึงขยะ เป็นต้น เมื่อนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากเกินไป จึงเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เช่น มลภาวะทางเสียง มลภาวะอากาศ (ฝุ่น/ควัน) มลภาวะด้านขยะ มลภาวะด้านน้ำเสีย ทัศนียภาพอุจาด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสัตว์ป่า เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาและวางแผนแก้ไขปัญหามลกระทบที่เกิดขึ้น

สภาพแวดล้อม เพื่อจะได้นำไปพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยว ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม มีการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ โดยหากมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตอบสนองความต้องการให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวและนำเสนอแนวทางการแก้ไขเชิงนโยบายที่เหมาะสม ก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติให้เป็นการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนขึ้นได้

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยนายชลธร ชำนาญคิด นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช ได้เสนอขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี ๒๕๕๕ ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช) ในกลุ่มเรื่องเร่งด่วน กลุ่มเรื่องการบริหารจัดการท่องเที่ยว บริหารทุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในแผนงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ว่า ประกอบด้วย ๒ โครงการวิจัยย่อย ได้แก่

โครงการวิจัยที่ ๑ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

โครงการวิจัยที่ ๒ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยมีที่ปรึกษา ดังนี้

๑. ผศ.ดร.ดรชนี เอมพันธุ์	คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๒. รศ.ดร.สุระ พัฒนเกียรติ	คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๓. นางกุลปราโมทย์ วรรณเลิศ	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

โครงการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่องการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

คณะผู้ศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ดังนี้

นางอนุชยา ชำนาญคิด	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑ (ปราจีนบุรี)
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ทำหน้าที่ หัวหน้าโครงการวิจัย
นายศักดิ์ดา กลิ่นเกษร	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑ (ปราจีนบุรี)
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นางสาวหทัยกาญจน์ ศุภพรโอสสาร	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑ (ปราจีนบุรี)
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

นายคมสัน มณีกาญจน์	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑ (ปราจีนบุรี) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นางประชุมพร วิสารทวิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพฯ
นางสาวมณีนรัตน์ สุขเกษม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ วิทยาเขตปราจีนบุรี

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ สำรวจ ศึกษาและประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ๑.๓.๒ ศึกษาสภาพปัญหาด้านสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประเมินถึงมาตรฐาน คุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นๆ เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์เสนอแนะการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ๑.๓.๓ ศึกษาและพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนและกำหนดแนวทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว
- ๑.๓.๔ จัดทำระบบฐานข้อมูลรวมถึงการพัฒนา Application เพื่อการใช้งานในรูปแบบที่เหมาะสมกับความพร้อมในพื้นที่ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้งานระบบและพัฒนาเพิ่มเติมข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง
- ๑.๓.๕ เพื่อจัดทำแนวทางและกรอบแนวนโยบาย การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อการจัดการพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่

ทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณมรดกโลกทางธรรมชาติ ดงพญาเย็น – เขาใหญ่ และพื้นที่โดยรอบที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ จำนวน ๑๔ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ได้แก่

พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

- (๑) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กรณีศึกษาน้ำตกเหวนรก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๒) กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๓) กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๔) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทผจญภัย กรณีศึกษาแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๕) กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๖) กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

พื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน

- (๗) กิจกรรมศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน

พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา

- (๘) กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว กรณีศึกษา กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- (๙) กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- (๑๐) กิจกรรมท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษาเขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- (๑๑) กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน
อุทยานแห่งชาติปางสีดา

พื้นที่อุทยานแห่งชาติตาพระยา

- (๑๒) กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา กรณีศึกษาละลุพไทย์ และลานหินตัด อุทยานแห่งชาติ
ตาพระยา

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

- (๑๓) กิจกรรมท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

พื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด –โป่งก้อนเส้า

- (๑๔) กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด –โป่งก้อนเส้า

๑.๔.๒. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

- (๑) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- (๒) ผู้รับผิดชอบ ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในพื้นที่ศึกษาเป็นต้น
- (๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานจังหวัดฯ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดฯ
- (๔) ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา
- (๕) ผู้นำชุมชนและชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

๑.๔.๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- (๑) การศึกษาประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
 - (๑.๑) การศึกษาสถานภาพปัจจุบันของสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพและชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - (๑.๒) การศึกษาสภาพปัญหา มลภาวะ ความเสื่อมโทรม และแหล่งที่ก่อให้เกิดมลพิษ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - (๑.๓) การศึกษาทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับความตระหนัก ห่วงเห้นในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว
- (๒) การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- (๓) พัฒนารูปแบบและแนวคิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมนั้นๆ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา และสร้างบทเรียนรู้ คู่มือการศึกษาเรียนรู้ที่สามารถสร้างความตระหนักในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และจัดทำระบบฐานข้อมูล และพัฒนา Application เพื่อการใช้งานในรูปแบบที่เหมาะสมกับความพร้อมในพื้นที่ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้งานระบบและพัฒนาเพิ่มเติมข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา
- (๔) การเสนอแนวทาง กลยุทธ์และแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน มีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

- ๑.๕.๑ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม สามารถทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
- ๑.๕.๒ การใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสม สามารถสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๑.๕.๓ การพัฒนาภาคีเครือข่ายโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม จะทำให้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนและสามารถช่วยกระจายนักท่องเที่ยวที่เกิดการกระจุกตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ในการศึกษครั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ อย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยว ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกัน ก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์กับประชาชนท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งนั้นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ที่มีหลักเกณฑ์ องค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีชี้วัดความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นด้วย

มรดกธรรมชาติของโลก (World Heritage Site) ผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่

ในการศึกษาครั้งนี้ มรดกธรรมชาติของโลก หมายถึง แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ที่ได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติ โดยองค์การยูเนสโก เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ครอบคลุมพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

๑.๗ กรอบแนวความคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยตามโครงการวิจัยครั้งนี้ ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลักและปรัชญาการจัดการอุทยานแห่งชาติ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรอบแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการนำกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่เกิดความยั่งยืน พร้อมมุ่งสู่การเป็นผู้นำแนวคิดการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในกลุ่มประชาคมอาเซียนต่อไป

๑.๗.๑ กรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเพื่อรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ต้องยึดหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติ และการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อธำรงศักยภาพและรักษาสถาบันทรัพยากรการท่องเที่ยวของชาติ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น – เขาใหญ่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันด้านการท่องเที่ยวได้ในระดับนานาชาติ และเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพในภูมิภาคอาเซียน สามารถกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น ได้อย่างทั่วถึงสมดุลและยั่งยืน โดยสร้างนวัตกรรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายบนฐานองค์ความรู้ที่สามารถสร้างความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

๑.๗.๒ กรอบและแนวคิดพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติกลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายแห่ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๔๒) ได้ให้คำจำกัดความของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทาง

ธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งนั้นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (๒๕๔๘) ได้ทำการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้ดัชนี (Index) ที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้กำหนดคุณลักษณะขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่

(๑) ศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โดยยึดตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(๒) การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(๓) การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง

(๓.๑) การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ สนใจ ใส่ใจและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

(๓.๒) การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(๔) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะ มีผลกระทบ ต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

จากหลักการ ทั้ง ๔ องค์ประกอบ ได้กำหนดดัชนีชี้วัด (Indicator) เพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

๑. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบในเรื่องของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นว่ามีความสำคัญที่สุด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ อาจจะมี ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ นอกจากนี้ การคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปศักยภาพของแหล่งธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดัชนีมาตรฐานคุณภาพ ๔ ดัชนี ได้แก่

- ๑.๑ แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้
- ๑.๒ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- ๑.๓ แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๑.๔ ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

๒. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การประเมินมาตรฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะต้องพิจารณาการจัดการใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการจำแนกเขตการจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านการบริการนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว จากแนวคิดดังกล่าวองค์ประกอบนี้จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ดัชนี ได้แก่

- ๒.๑ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- ๒.๒ การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว
- ๒.๓ การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- ๒.๔ การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

๓. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

การจัดการด้านการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกจะพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย ๔ ดัชนี ได้แก่

- ๓.๑ มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- ๓.๒ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี
- ๓.๓ มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่
- ๓.๔ มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชน

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่น

ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกด้วย องค์ประกอบนี้ประกอบด้วย ๒ ดังนี้ ได้แก่

๔.๑ ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

๔.๒ ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

๑.๗.๓ กรอบแนวคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (๒๕๔๘) ได้มอบให้สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนในการประเมินออกเป็น ๒ ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑ การประเมินด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

เป็นการประเมินว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ซึ่งถ้าพื้นที่ที่ทำการประเมินขาดคุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่งนั้น แสดงว่าพื้นที่นั้นไม่สมควรจะพิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

๑. เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรม

เข้ามาเกี่ยวข้อง

๒. การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

พื้นที่ที่ขอรับการประเมินจะต้องผ่านข้อกำหนดทั้ง ๒ หัวข้อ จึงจะเข้าสู่การประเมินในขั้นตอนต่อไป คือ การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นตอนที่ ๒ การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินในขั้นตอนนี้สามารถแบ่งได้เป็น ๒ กรณีตามลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่ กรณีที่ ๑ การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และกรณีที่ ๒ การประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

กรณีที่ ๑ การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีความเหมาะสมหรือมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ดังนี้ ได้แก่

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คะแนนรวม ๔๐ คะแนน

๑. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ ๑๐ คะแนน

๒. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ ๑๐ คะแนน

๓. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ ๑๐ คะแนน

๔. ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว ๑๐ คะแนน

ทั้งนี้ ดัชนีแต่ละข้อจะมีค่าคะแนนเท่ากับ ๑๐ คะแนน ซึ่งแหล่งธรรมชาติที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีคุณสมบัติขององค์ประกอบนี้ไม่ต่ำกว่า ๒ ข้อ หรือได้คะแนนไม่ต่ำกว่า ๒๐ คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป แต่ถ้าแหล่งธรรมชาติมีคุณสมบัติต่ำกว่า ๒ ข้อ หรือได้คะแนนต่ำกว่า ๒๐ คะแนน แสดงว่า พื้นที่นั้นขาดความเหมาะสมหรือศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กรณีที่ ๒ การประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน ถ้าประสงค์จะขอรับการประเมินจะต้องทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง ๔ องค์ประกอบ โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด รายละเอียดของค่าคะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๑. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๔๐ คะแนน

๒. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ๒๐ คะแนน

๓. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ๒๐ คะแนน

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ๒๐ คะแนน

คะแนนรวม ๑๐๐ คะแนน

๑.๗.๔ หลักการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น เป็นการประเมินความสามารถของทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการ และการพัฒนาพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนเสริมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว/นันทนาการที่ดีมีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเมินได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) ความสามารถในการดึงดูดความสนใจในระยะสายตา/ความสวยงามของทรัพยากรการท่องเที่ยว (attraction) สภาพภูมิอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า ขนาดเนื้อที่สำหรับประกอบกิจกรรม/พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ความร่มรื่นหรือร่มเงาจากต้นไม้ น้ำใช้ การเข้าถึง มลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือในครัวเรือนหรือพื้นที่เกษตรกรรมตอนบน สีของน้ำและความขุ่น เป็นต้น ๒) ความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบชีวกายภาพจนไม่สามารถฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย คุณภาพเช่นเดิมได้ ตัวอย่างปัจจัยในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ความคงทนของดินต่อ

การชะล้างพังทลาย การขบขี้มน้ำลงดิน พืชและสัตว์ที่มีความอ่อนไหวต่อกิจกรรมของมนุษย์ และแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นต้น (ดรธรณี, ๒๕๔๗)

ศักยภาพทรัพยากรนันทนาการ/การท่องเที่ยว หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐานของทรัพยากรนันทนาการหรือแหล่งนันทนาการ/แหล่งท่องเที่ยว ที่ส่งผลให้แต่ละแหล่งเหมาะสมต่อการประกอบกิจกรรมนันทนาการ/การท่องเที่ยว และการพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการในลักษณะและระดับที่แตกต่างกัน (นภวรรณ และคณะ, ๒๕๔๘)

วิธีการประเมินศักยภาพ

ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น ได้มีการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรนันทนาการ/ท่องเที่ยวมาอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์วิจัยป่าไม้ (๒๕๓๘) ได้พัฒนาเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพของพื้นที่ธรรมชาติตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งได้จัดทำเกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่ธรรมชาติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๖ ตัวแปรด้วยกัน แล้วให้ค่าถ่วงน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์แต่ละตัว (Wi) ในการบ่งชี้ถึงศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งค่าถ่วงน้ำหนักนี้มีระดับคะแนนตั้งแต่ ๑-๕ โดยวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นการประเมินโดยวิธี Weighting Score Method และตัวชี้วัดที่นำมาใช้ประเมินศักยภาพมีการกำหนดค่าคะแนน (rated score หรือ ค่า Ri) ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับที่มีศักยภาพสูง ให้คะแนนเป็น ๓ ระดับ ศักยภาพปานกลางให้คะแนนเป็น ๒ และ ระดับที่มีศักยภาพน้อยหรือต่ำ ให้คะแนนเป็น ๑ จากนั้น ทำการคำนวณศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติโดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก ดังนี้

$$EP = \frac{W_1R_1+W_2R_2+W_3R_3+...+W_nR_n}{W_1+W_2+W_3+...+W_n}$$

ทั้งนี้ EP = ระดับศักยภาพในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

R_{1...n} = ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1 ถึง n

W_{1...n} = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1 ถึง n

ค่าที่ได้จากการคำนวณโดยสมการดังกล่าวจะเป็นค่าคะแนนดิบซึ่งมีความเป็นไปได้ตั้งแต่ ๐ คือไม่มีศักยภาพ ถึง ๓ คือมีศักยภาพสูงมาก นำค่าคะแนนดิบที่ได้จากการคำนวณดังกล่าวสำหรับพื้นที่ธรรมชาติแต่ละแห่งมาจัดระดับศักยภาพดังนี้

๒-๓ = พื้นที่ธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๑-๒ = พื้นที่ธรรมชาติที่มีศักยภาพปานกลางในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๐-๑ = พื้นที่ธรรมชาติที่มีศักยภาพต่ำในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

มนัส (๒๕๔๔) ได้ให้นิยามของคำว่าตัวชี้วัด (indicator) ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้วัดหรือกำหนดค่าคุณลักษณะต่างๆ ของแต่ละมิติ ค่าของปัจจัยหรือตัวแปรที่วัดได้จากกระบวนการในการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวอาจอยู่ในรูปของค่าเชิงคุณภาพ (qualitative value) เช่น มี/ไม่มี , มาก/ปานกลาง/น้อย หรืออยู่ในรูปของค่าเชิงปริมาณ (quantitative value) เช่น ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ที่พักจำนวน ๕๐ หน่วย และระยะทางโดยรอบเท่ากับ ๔.๕ กิโลเมตร เป็นต้น โดยค่าดัชนีชี้วัดทั้งหมดของแต่ละมิติจะถูกนำไปประมวลเข้ากับค่าน้ำหนัก (weight) แล้วเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

ส่วนคำว่าเกณฑ์การประเมิน หมายถึง ระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท โดยได้กำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพออกเป็น ๕ ระดับด้วยกัน โดยมีเกณฑ์และสัญลักษณ์ดังนี้

ร้อยละ	ระดับมาตรฐานคุณภาพ	สัญลักษณ์
๘๑*	ดีเยี่ยม	☆☆☆☆☆
๗๑ - ๘๐	ดีมาก	☆☆☆☆
๖๑ - ๗๐	ดี	☆☆☆
๕๑ - ๖๐	ปานกลาง	☆☆
๔๑ - ๕๐	ต่ำ	☆
คะแนน ๔๐ และต่ำกว่า	ต้องปรับปรุงและฟื้นฟู	

สำหรับ จิตศักดิ์ (๒๕๔๖) ได้พัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมินระดับศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการประเมินในเชิงคุณภาพโดยอาศัยค่าคะแนนจากตัวชี้วัด ดังนี้

ปัจจัยที่ ๑ ปัจจัยด้านพื้นที่เชิงนิเวศ	มีน้ำหนัก ๒๗
ปัจจัยที่ ๒ ปัจจัยด้านการจัดการ	มีน้ำหนัก ๓๐
ปัจจัยที่ ๓ ปัจจัยด้านกิจกรรมและการเรียนรู้	มีน้ำหนัก ๑๔
ปัจจัยที่ ๔ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	มีน้ำหนัก ๑๕

ทั้งนี้ คะแนนรวมที่ได้สูงสุดคือ ๒๕๘ หรือมีระดับคะแนนสัดส่วนรวมทั้ง ๔ ตัวชี้วัด เท่ากับ ๔ โดยแบ่งกลุ่มศักยภาพออกเป็น ๔ กลุ่ม หรือ ๔ ระดับ คือ A, B, C และ D โดยจัดช่วงค่าคะแนน ดังนี้

กลุ่ม A มีคะแนนตั้งแต่	๑๙๔ - ๒๕๘ คะแนนหรือคะแนนสัดส่วนรวม ๓.๐๑ - ๔.๐๐
กลุ่ม B มีคะแนนตั้งแต่	๑๒๙ - ๑๙๓ คะแนนหรือคะแนนสัดส่วนรวม ๒.๐๑ - ๓.๐๐
กลุ่ม C มีคะแนนตั้งแต่	๖๔ - ๑๒๘ คะแนนหรือคะแนนสัดส่วนรวม ๑.๐๑ - ๒.๐๐
กลุ่ม D มีคะแนนตั้งแต่	๖๓ คะแนนหรือคะแนนสัดส่วนรวมน้อยกว่า ๑.๐๑

นภวรรณ และคณะ (๒๕๔๘) ได้มีการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรนันทนาการฐานป่าไม้ โดยใช้ตัวชี้วัด ๑๑ ตัวชี้วัด และตัวชี้วัดที่นำมาใช้ประเมินศักยภาพมีการกำหนดค่าคะแนน (rated score หรือ ค่า R) ออกเป็น ๕ ระดับ คือ ค่าคะแนนเท่ากับ ๑ หมายถึง มีศักยภาพต่ำ ถึงค่าคะแนนเท่ากับ ๕ หมายถึง มีศักยภาพสูง และมีวิธีการคำนวณค่าศักยภาพของแหล่งนันทนาการ โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนักแบบถ่วงน้ำหนักซ้ำ (double weighted score equation) ดังนี้

$$\text{จากสมการถ่วงน้ำหนัก ; } FRRP = \frac{W_1R_1+W_2R_2+W_3R_3+...+W_nR_n}{W_1+W_2+W_3+...+W_n}$$

$$\begin{aligned} \text{การถ่วงน้ำหนักครั้งแรก; } W_i &= \text{ค่าเปอร์เซ็นต์ความสำคัญของตัวชี้วัดย่อย} \\ R_i &= \text{ค่าคะแนนศักยภาพของตัวชี้วัดย่อยที่ 1 ถึง i} \end{aligned}$$

$$\text{การถ่วงน้ำหนักซ้ำ ; } FRRP = \frac{W_{11}R_{11}+W_{22}R_{22}+W_{33}R_{33}+...+W_{nn}R_{nn}}{W_{11}+W_{22}+W_{33}+...+W_{nn}}$$

$$W_{ij} = \text{ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวชี้วัดที่ 1 ถึง 11}$$

$$R_{ij} = \text{ค่าคะแนนศักยภาพของตัวชี้วัดหลักที่ 1 ถึง 11}$$

$$(\text{โดย } R_{ij} = W_{ij}R_{ii})$$

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ } FRRP &= \text{ระดับศักยภาพของแหล่งนันทนาการฐานป่าไม้} \\ &(\text{Forest-based Recreation Resource Potential}) \end{aligned}$$

โดยทำการเปรียบเทียบค่าระดับศักยภาพกับเกณฑ์ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ จากสูตรการแบ่งช่วงชั้น ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงชั้น}}$$

ทั้งนี้ โดยสรุปแล้ว การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นการประเมินความสามารถของทรัพยากรธรรมชาติที่จะสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ โดยสามารถตอบสนองความต้องการในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยว สร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่มีคุณค่าจากแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวก็มีความสามารถในการรองรับการพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการในลักษณะและระดับที่แตกต่างกัน และในวิธีการประเมินศักยภาพนั้น สามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ จะนิยมการสร้างตัวชี้วัดหรือปัจจัยชี้วัด (indicator) ในการประเมินทรัพยากรนันทนาการแต่ละด้านแล้วกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง โดยปัจจัยชี้วัดที่สร้างขึ้น อาจจะเป็นปัจจัยชี้วัดเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ขึ้นอยู่กับการประเมินในแต่ละครั้ง หากแต่ตัวชี้วัดเหล่านี้ จะต้องได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และเป็นวิธีการที่

ได้รับการยืนยันจากงานวิจัยที่ผ่านมา ทั้งนี้การประเมินที่เป็นที่ยอมรับกันก็คือวิธี weighting score method และใช้สมการในการคำนวณคือสมการ weighted score equation จำแนกระดับศักยภาพออกเป็นระดับ เช่น ๓ ระดับ หรือ ๕ ระดับ เป็นต้น

โดยสรุปโครงการวิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังนี้

๑. การประเมินสถานภาพ และมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
๒. เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (รวมถึงกึ่งนิเวศ) โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างนุกอนุรักษ์ที่แท้จริง ทั้งนี้มุ่งหวังให้เกิดความสมดุลของการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน
๓. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม และการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง จะสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวมีคุณภาพ และเพิ่มรายได้/กระจายรายได้สู่ท้องถิ่นได้อย่างเป็นธรรม
๔. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน จะต้องยึดแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น โดยมีกรอบทิศทาง แผนกลยุทธ์ และแนวนโยบายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ทุกภาคส่วนได้นำไปใช้ในทางปฏิบัติร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนการทำงานลง แต่เสริมสร้างการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งกันและกัน

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ เป็นการส่งเสริมนโยบายของภาครัฐ และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ในการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างความสมดุลระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการบูรณาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีเอกภาพ และมีการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

๑.๘.๒ รายงานการประเมินสถานภาพความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษาที่มีระบบฐานข้อมูล พร้อมทั้งมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อใช้งานและพัฒนาระบบได้อย่างต่อเนื่อง

๑.๘.๓ ได้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการ
สิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับแหล่งท่องเที่ยวขึ้นที่
มีลักษณะใกล้เคียงกันได้เป็นอย่างดี

๑.๘.๔ มีทำการพัฒนา Application ในระบบออนไลน์ให้ใช้งานได้สะดวกและเหมาะสม
ต่อการพัฒนาการเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายที่สะดวกต่อการใช้งานในระดับพื้นที่ อาทิ facebook หรือ
website เป็นต้น

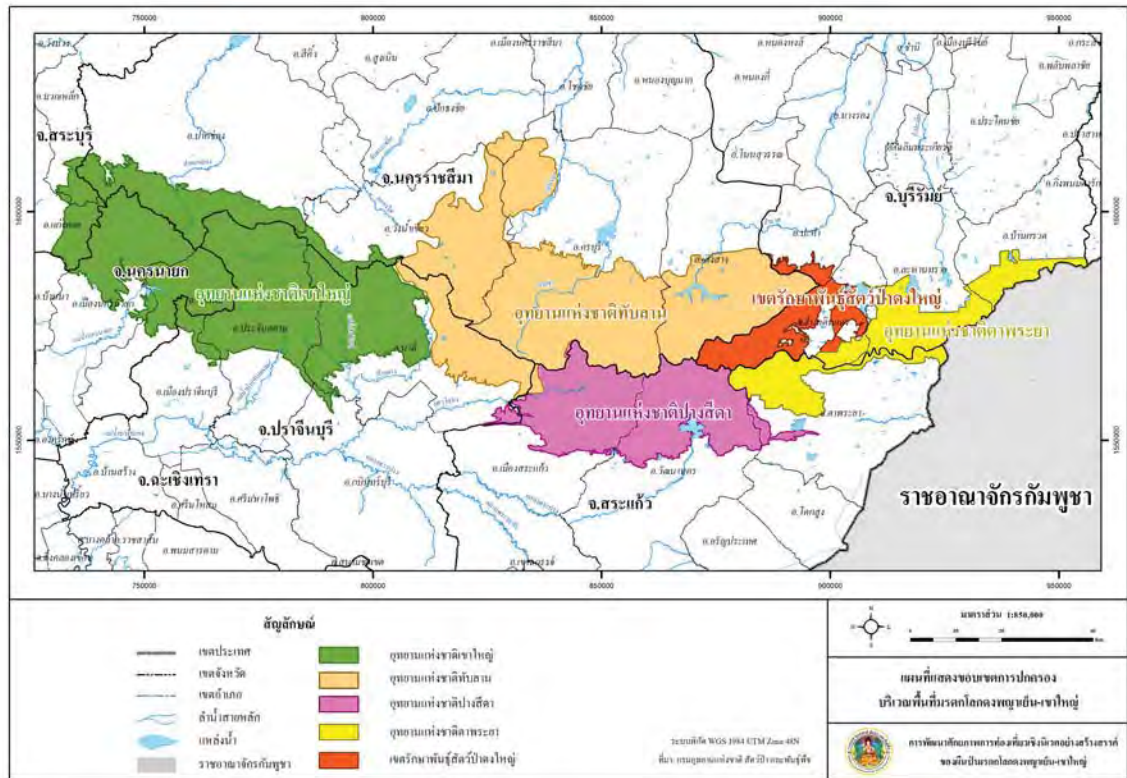
๑.๘.๕ เกิดภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง เพื่อผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
อย่างยั่งยืน เกิดการกระจายการท่องเที่ยวและเกิดกระบวนการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวด้วยกัน มีการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างทั่วถึงต่อไป ทำให้สามารถลดการกระจุกตัวของ
การท่องเที่ยว

บทที่ ๒

การทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น - เขาใหญ่

๒.๑.๑ องค์ประกอบของพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น - เขาใหญ่

ภาพที่ ๒.๑ แผนที่แสดงพื้นที่แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

พื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ประกอบด้วย

- (๑) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยมีเนื้อที่ ๑,๓๕๓,๔๗๒ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดนครนายก จังหวัดสระบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และ จังหวัดนครราชสีมา
- (๒) อุทยานแห่งชาติทับลาน โดยมีเนื้อที่ ๑,๓๙๗,๓๗๕ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครราชสีมา
- (๓) อุทยานแห่งชาติปางสีดา โดยมีเนื้อที่ ๕๒๗,๕๐๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว
- (๔) อุทยานแห่งชาติตาพระยา โดยมีเนื้อที่ ๓๗๑,๒๕๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดบุรีรัมย์

(๕) **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่** โดยมีเนื้อที่ ๑๙๕,๔๘๖ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดบุรีรัมย์

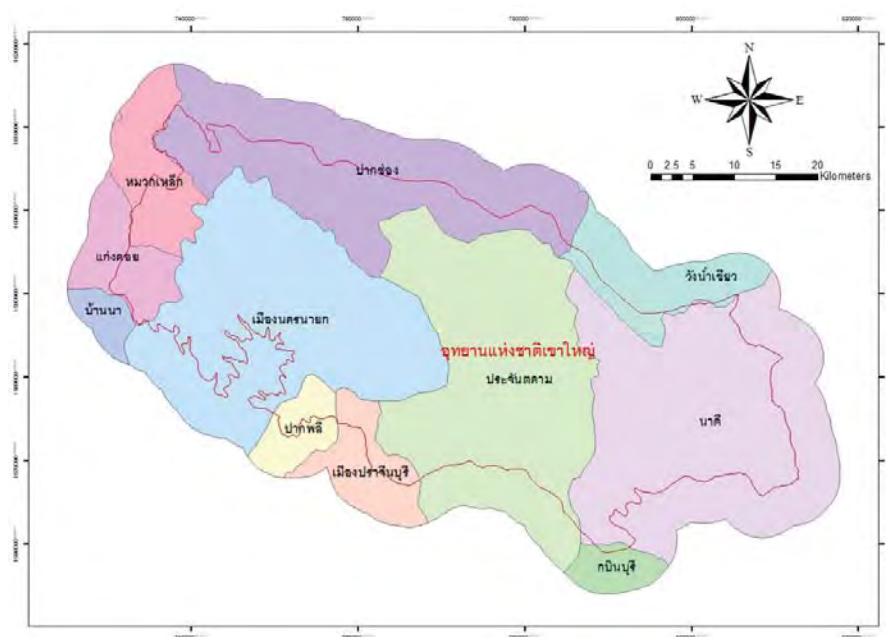
รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๓,๘๔๕,๐๘๓ ไร่ (๖,๑๕๕ ตารางกิโลเมตร)

๒.๑.๒ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๔ องศา ๗ ลิปดา ถึง ๑๔ องศา ๓๑ ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ ๑๐๑ องศา ๗ ลิปดา ถึง ๑๐๑ องศา ๕๔ ลิปดา ตะวันออก หรือบริเวณขอบด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ราบสูงโคราช ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ ๔ จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครนายก จังหวัดสระบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี มีเนื้อที่ ๑,๓๕๕,๔๘๖.๗๕ ไร่ หรือ ๒,๑๖๘.๗๕ ตารางกิโลเมตร เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๙ ตอนที่ ๘๖ ก ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๐๕ นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย ได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าเขาใหญ่บางส่วน ปัจจุบันจึงมีเนื้อที่ทั้งหมด ๑,๓๕๓,๔๗๑.๕๓ ไร่ หรือ ๒,๑๖๕.๕๕ ตารางกิโลเมตร (ดังภาพที่ ๒.๒)

มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับเขตอำเภอปากช่อง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดกับเขตอำเภอบ้านนา อำเภอเมือง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และอำเภอเมือง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดกับเขตอำเภอนาดี อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดกับเขตอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก อำเภอแก่งคอย อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ ๒.๒ แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

(๑) การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นับว่าสะดวกสบาย เพราะมีระบบการคมนาคม
 อย่างดี ติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ อย่างทั่วถึง เส้นทางขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นเส้นทางที่มีความลาดชัน
 บางช่วงโค้งหักศอก ควรขับด้วยความระมัดระวัง และปฏิบัติตามป้ายจราจรอย่างเคร่งครัด สามารถเดินทาง
 โดยรถยนต์ส่วนตัวหรือใช้บริการรถประจำทางได้ ซึ่งการเดินทางสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ไปได้หลายทาง ดังนี้

การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว

เส้นทางที่ ๑ ถนนพหลโยธิน ผ่านรังสิต วังน้อย หนองแค หินกอง ถึงสระบุรี เลี้ยวขวา
เข้าถนนมิตรภาพ ผ่านทับทิมผาแดง แก่งคอย มวกเหล็ก ไปทางอำเภอบางพริก เลี้ยวขวาตรงกิโลเมตรที่ ๕๘ เข้า
สู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข ๒๐๙๐ (ถนนธนะรัชต์) ประมาณ ๒๕ กิโลเมตร ถึงด่านตรวจศาลเจ้าพ่อ
เขาใหญ่ จากนั้นเส้นทางถนนจะไต่ขึ้นเขาตกเคี้ยวไปอีก ๑๔ กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติ
ระยะทางรวมทั้งสิ้น ๒๐๐ กิโลเมตร

เส้นทางที่ ๒ ถนนพหลโยธินผ่านรังสิต วังน้อย ผ่านหนองแค เลี้ยวขวาสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๕ เลี้ยวขวาตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ (ถนนสุวรรณศร) ผ่านตัวเมืองนครนายกถึงสี่แยกเนินหอม หรือ วงเวียนนเรศวร (ก่อนเข้าตัวเมืองปราจีนบุรี) เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงจังหวัดหมายเลข ๓๐๗๗ (ถนนปราจีนบุรี – เขาใหญ่) ถึงด่านตรวจเนินหอม รวมระยะทางประมาณ ๑๖๐ กิโลเมตร

เส้นทางที่ ๓ ถนนพหลโยธิน เลี้ยวแยกรังสิต เข้าสู่ทางหลวงสายรังสิต – องค์รักษ์ และ
สายองค์รักษ์ – นครนายก มุ่งสู่ตัวเมืองนครนายกแล้วเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓
(ถนนสุพรรณบุรี) ถึงสี่แยกเนินหอมหรือวงเวียนนเรศวร เลี้ยวซ้ายเข้าถนนปราจีนบุรี – เขาใหญ่ ถึงด่านตรวจ
เนินหอม รวมระยะทางประมาณ ๑๖๐ กิโลเมตร

ภาพที่ ๒.๓ แผนที่แสดงเส้นทางเดินทางไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

หมายเหตุ : ด้านตรวจทั้งสองด้านของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จะเปิดเวลา ๐๖:๐๐ น. และจะปิดเวลา ๒๑:๐๐ น. (อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ควรสอบถามข้อมูลก่อนการเดินทาง)

การเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง

ด้านปากช่อง มีรถโดยสารประจำทาง ออกจากสถานีขนส่งหมอชิตใหม่ ถึง จังหวัด นครราชสีมา มีรถโดยสารธรรมดา รถปรับอากาศชั้น ๑ และชั้น ๒ (สาย ๒๑) มีจำนวน ๓ บริษัท ดังนี้ บริษัท ราชสีมาทัวร์ จำกัด บริษัท แอร์โคราชพัฒนา จำกัด และบริษัท สุรนารีแอร์ จำกัด และมีรถโดยสาร ประจำทางวิ่งเข้าอำเภอปากช่องทุกวัน ส่วนใหญ่จะออกทุก ๒๐ นาที ใช้เวลาวิ่ง ๒.๑๕ ชั่วโมง หรือ เดินทางรถโดยสารประจำทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพ – นครราชสีมา ลงที่อำเภอปากช่อง ต่อรถโดยสารประจำทางจากปากช่องมาถึงที่ด่านตรวจเก็บค่าธรรมเนียม เทียบจากปากช่อง เวลา ๐๖.๐๐ น. และเที่ยวสุดท้าย เวลา ๑๗.๒๐ น. ซึ่งรถโดยสารประจำทางจะออกรถทุกครั้งชั่วโมง หรืออาจจ้างเหมา รถบรรทุกเล็กรับจ้างขึ้นเขาใหญ่ก็ได้

ด้านปราจีนบุรี มีรถโดยสารประจำทาง ๒ เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ ๑ ออกจากสถานีขนส่งหมอชิตใหม่ - นครนายก - ปราจีนบุรี (ศาลนเรศวร) - สระแก้ว - อรัญประเทศ และ เส้นทางที่ ๒ สถานีขนส่งสระบุรี - ปราจีนบุรี (ศาลนเรศวร) - สระแก้ว - จันทบุรี

การเดินทางด้วยรถตู้โดยสารประจำทาง

ด้านปากช่อง มีรถตู้โดยสารประจำทาง ๒ สาย ได้แก่

สายที่ ๑ ออกจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ข้างสวนสันติภาพ ซ.๓ (เทวดาพลาซ่า) - สระบุรี - ปากช่อง โดยจำนวนครั้งรถตู้ รถออกทุก ๑ ชั่วโมง (๐๖.๐๐ น.- ๒๐.๐๐น.) ใช้เวลาเดินทาง ๒ ชั่วโมง

สายที่ ๒ ออกจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หน้าภัตตาคารพวงหลี่ ราชวิถี ซอย ๑๑ - สระบุรี - ปากช่อง โดยเหวตรรถตู้ รถออกทุก ๑ ชั่วโมง (๐๖.๐๐ น.- ๒๐.๐๐น.) ใช้เวลาเดินทาง ๒ ชั่วโมง

ด้านปราจีนบุรี มีรถตู้โดยสารประจำทาง ๖ สาย ได้แก่

สายที่ ๑ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ - พระราม ๙ (ทางด่วน) - มอเตอร์เวย์ -ลาดกระบัง - บางน้ำเปรี้ยว - บ้านสร้าง - ปราจีนบุรี - แยกวงเวียนศาลนเรศวร รถออกทุก ๓๐ นาที ใช้เวลาเดินทาง ๒ ชั่วโมง (๐๕.๐๐ น.- ๑๙.๐๐ น.) โดยสาย ๙๙๒๐ รุ่งอรุณรถตู้

สายที่ ๒ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ - ดอนเมือง - ฟิวเจอร์ - นครนายก - แยกศาลนเรศวร - กบินทร์บุรี รถออกทุก ๓๐ นาที ใช้เวลาเดินทาง ๒ ชั่วโมง (๐๖.๐๐ น.- ๑๙.๐๐น.) โดย กบินทร์รถตู้

สายที่ ๓ รังสิตตรงข้ามห้างฟิวเจอร์ - องค์กรฯ - นครนายก - แยกนเรศวร -ปราจีนบุรี รถออกทุก ๓๐ นาที ใช้เวลาเดินทาง ๒ ชั่วโมง (๕.๐๐ น.- ๑๙.๐๐น.) โดย รถตู้สาย ๙๒๐

สายที่ ๔ บางแสน - มหาวิทยาลัยบูรพา - แปรริ้ว - บ้านสร้าง - ปราจีนบุรี - แยกศาลนเรศวร - มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตปราจีนบุรี รถออกทุก ๒ ชั่วโมง ใช้เวลาเดินทาง ๓ ชั่วโมง (๖.๐๐ น.- ๑๘.๐๐น.) โดย รถตู้ปรับอากาศ

สายที่ ๕ สระบุรี - วิหารแดง - นครนายก - แยกศาลนเรศวร - ปราจีนบุรี รถออกทุก ๒ ชั่วโมง ใช้เวลาเดินทาง ๒.๓๐ ชั่วโมง

สายที่ ๖ พิษณุโลก - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต - นวนคร - ประตูน้ำพระอินทร์ - วังน้อย - หนองแค - หินกอง - วิหารแดง - บ้านนา - แยก จปร. - แยกศาลนเรศวร - ปราจีนบุรี รถออกทุก ๒๐ นาที ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒.๓๐ ชั่วโมง

การเดินทางโดยรถไฟ

ด้านปากช่อง สามารถใช้เส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ไปอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้ทุกวัน

ด้านปราจีนบุรี สามารถใช้เส้นทางรถไฟสายตะวันออก ไปอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ได้ทุกวัน

(๒) ลักษณะภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ประกอบด้วยเทือกเขาที่สลับซับซ้อนกันหลายลูก ได้แก่ เขาร่ม ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดถึง ๑,๓๕๑ เมตร เขาแหลม สูง ๑,๓๒๖ เมตร เขาเขียว สูง ๑,๒๙๒ เมตร เขาสามยอดสูง ๑,๑๔๒ เมตร เขาฟ้าผ่า สูง ๑,๐๔๗ เมตร เขากำแพง สูง ๘๗๕ เมตร เขาสมอปูน สูง ๘๐๕ เมตร และ เขาแก้ว สูง ๘๐๒ เมตร (วัดความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเป็นเกณฑ์) ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกพื้นที่จะลาดต่ำ ทางทิศเหนือมีความชันน้อยถึงปานกลาง ส่วนทางทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นที่สูงชันขึ้นไปเรื่อย ๆ มีลักษณะเป็นภูเขาสูงชันโดดเด่นคล้ายกำแพง เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำที่สำคัญ ๕ สาย ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรี แม่น้ำนครนายก แม่น้ำลำตะคอง แม่น้ำลำพระเพลิง และห้วยมวกเหล็ก สำหรับลักษณะหินที่พบส่วนใหญ่เป็นหินทรายกลุ่มโคราช นอกจากนี้ยังพบหินปูนชุดราชบุรีด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ หินตะกอนซึ่งเกิดจากการทับถมด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ และหินดินดานกับหินทรายด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะดินบริเวณที่เป็นป่าและทุ่งหญ้าประกอบไปด้วยดินทราย ดินร่วนปนทรายหรือปนกรวด ส่วนดินเชิงเขาและริมแม่น้ำเป็นดินตะกอนที่เกิดจากการพัดพาและทับถมของน้ำ

(๓) ลักษณะภูมิอากาศ

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีวัดได้ ๒,๒๗๐ มิลลิเมตร ณ บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติพื้นที่ที่ได้รับปริมาณน้ำฝนมากที่สุดอยู่บริเวณลุ่มน้ำนครนายกฝั่งตะวันออก (คลองท่าด่าน) ซึ่งเป็นบริเวณทิศใต้ของเขเขียวและเขาร่ม โดยวัดปริมาณน้ำฝนได้ถึง ๓,๐๐๐ มิลลิเมตรต่อปี บริเวณที่รับน้ำฝนน้อยที่สุดคือ พื้นที่ตอนล่างสุดของทิศตะวันตกเฉียงใต้ โดยมีฝนตกเฉลี่ยต่อปี ประมาณ ๑,๖๐๐ มิลลิเมตรหรือ

น้อยกว่า โดยปกติฝนจะตกมากที่สุดช่วงเดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม เพราะเป็นช่วงที่วัดปริมาณน้ำฝน ณ บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ได้สูงถึง ๑,๙๑๗ มิลลิเมตร ส่วนช่วงเดือนที่ฝนแล้งที่สุด คือ ช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือนละ ๑๕ มิลลิเมตรเท่านั้น

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ประมาณ ๒๓ องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ประมาณ ๒๘ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ประมาณ ๑๗ องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยประมาณ ๘๖ เปอร์เซ็นต์ (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๗)

(๔) น้ำและแหล่งน้ำ

ระบบอุทกวิทยาของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีความสำคัญและเป็นลักษณะเด่นที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าของพื้นที่ ทั้งในเชิงอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังเอื้อโอกาสด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ สนับสนุนให้มีกิจกรรมนันทนาการทางน้ำประเภทต่าง ๆ ลักษณะภูมิประเทศของเขาใหญ่เป็นจุดกำเนิดของลุ่มน้ำที่สำคัญ ซึ่งหล่อเลี้ยงพื้นที่ทางการเกษตรและอุตสาหกรรมในภูมิภาคจำนวน ๔ ลุ่มน้ำ คือ (กองอุทยานแห่งชาติ, ๒๕๒๙)

(๔.๑) ลุ่มน้ำนครนายก อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในเขตจังหวัดนครนายก เกิดจากการรวมตัวของลำห้วยสำคัญหลายสาย เช่น คลองสาริกา คลองนางรอง คลองลำกระตุก คลองท่าด่าน คลองมะเดื่อ และคลองสมพงษ์ใหญ่ ไหลผ่านจังหวัดนครนายกไปบรรจบกับแม่น้ำปราจีนบุรี เป็นแม่น้ำบางปะกงที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปริมาณน้ำในลุ่มน้ำนครนายกนี้มากกว่า ๘๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เอื้อประโยชน์ให้แก่พื้นที่ ๖๖๐ ตารางกิโลเมตร

(๔.๒) ลุ่มน้ำปราจีนบุรี อยู่ทางด้านทิศตะวันออกและทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เกิดจากการรวมตัวของลำห้วยสำคัญที่ไหลลงมาจากเขาใหญ่ เช่น ลำพระยาธาร คลองหนองแก้ว แม่น้ำไสน้อย ไสใหญ่ ไหลผ่านอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำบางปะกงที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปริมาณน้ำทั้งหมดของเขาใหญ่ให้น้ำแก่ลุ่มน้ำนี้มากกว่า ๗๙๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีพื้นที่รองรับน้ำฝนขนาด ๑,๑๒๒ ตารางกิโลเมตร

(๔.๓) ลุ่มน้ำลำตะคอง อยู่ทางตอนเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ห้วยที่สำคัญ คือ ลำตะคอง แม่น้ำนี้จะไหลลงสู่แม่น้ำมูลในที่สุด เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำลำตะคองได้รับปริมาณน้ำฝนน้อย การระเหยของน้ำมีค่อนข้างสูง และพื้นที่รับน้ำมีไม่มากนัก น้ำที่ลุ่มน้ำนี้จะไหลลงสู่ตอนล่างที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีปริมาณน้ำประมาณ ๑๔ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี พื้นที่รองรับน้ำฝนมีขนาด ๒๐๑ ตารางกิโลเมตร

(๔.๔) ลุ่มน้ำลำพระเพลิง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่เขาใหญ่ มีห้วยลำพระเพลิงเป็นแม่น้ำสายหลักไหลลงสู่แม่น้ำมูล ในจังหวัดนครราชสีมา แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ผ่านมาเคยผ่านการบุกรุกทำลายไปมาก น้ำที่ได้จากลุ่มน้ำนี้จึงมีค่อนข้างต่ำ ประมาณ ๑๙ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี พื้นที่รองรับน้ำฝนมีขนาด ๑๑๔ ตารางกิโลเมตร

(๕) ลักษณะพืชพรรณและป่าไม้

สภาพป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แบ่งออกได้เป็น ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา หุบหญ้า และป่ารุ่นหรือป่าเหล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ, ๒๕๕๐)

(๕.๑) ป่าเบญจพรรณ พบอยู่ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งมีระดับความสูงระหว่าง ๒๐๐ - ๖๐๐ เมตร ประกอบด้วยไม้ยืนต้นประเภทผลัดใบ เช่น มะค่าโมง ประดู่ ตะแบก ตะเคียนหนู แดง นนทรี ช่อปออีเก้ง สมอพิเภก ตะคล้า เป็นต้น พืชชั้นล่างมีไม้ไผ่และหญ้าต่าง ๆ ในฤดูแล้งป่าชนิดนี้มักจะมีไฟป่าลุกลามเสมอ และตามพื้นป่าในบางพื้นที่จะพบหินปูนโผล่ขึ้นอยู่ทั่ว ๆ ไป

(๕.๒) ป่าดงดิบแล้ง พบอยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นที่ราบสูงเนินในระดับความสูง ๒๐๐ - ๖๐๐ เมตร ไม้ชั้นบน ได้แก่ ยางนา พันจำ เคี่ยมคะนอง ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบก สมพง สองสลึง มะค่าโมง ปออีเก้ง สะตอ ชาก และคอแลน เป็นต้น ไม้ยืนต้นชั้นรอง ได้แก่ กระบากลัก หลวงซ้อาย และกัตลัน เป็นต้น พืชจำพวกปาล์ม เช่น หมากลิ้งและต้นลาน พืชชั้นล่างประกอบด้วยพืชจำพวกหมากพร้าว วานนดกุ่ม พวกชิง ข่า กล้วยป่า และเตยหนาม เป็นต้น

(๕.๓) ป่าดงดิบชื้น พบอยู่ในระดับความสูง ๔๐๐ - ๑,๐๐๐ เมตร มีชนิดไม้คล้ายคลึงกับป่าดงดิบแล้ง เพียงแต่ว่าไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเสียน และกระบาก โดยเฉพาะพื้นที่ถูกรบกวนจะพบ ชมพู่ป่าและกระทุมน้ำขึ้นอยู่ทั่วไป บริเวณริมลำธารมักจะมีไผ่ลำใหญ่ ๆ คือ ไผ่ล่ำมะลอกขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ป่าดิบชื้นบนที่สูงขึ้นไปจะมียางปายและยางควน นอกจากไม้ยางแล้ว ไม้ชั้นบน ชนิดอื่น ๆ ยังมี เคี่ยมคะนอง ประก บรมือ จำปีป่า พะอง และทะเลไล่ ไม้ชั้นรอง ได้แก่ ก่อ่น้ำ ก่อรัก ก่อต่าง และก่อดอย ขึ้นปะปนกัน

(๕.๔) ป่าดิบเขา พบอยู่ในที่มีอากาศเย็นบนภูเขาสูง ที่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑,๐๐๐ เมตรขึ้นไป สภาพป่าแตกต่างไปจากป่าดงดิบชื้นอย่างชัดเจน ไม่พบไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เลย พรรณไม้ที่พบเป็นไม้เนื้ออ่อน เช่น พญาไม้ มะขามป้อมดง สนสามพันปี และไม้ก่อดินต่าง ๆ ตามเขาสูงจะพบต้นก้างเสือโคร่งขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป ไม้ชั้นรองได้แก่ เก็ดลั่น ส้มแปะ แกนหมอ เพลาจันทน์ และหว้า พืชชั้นล่าง ได้แก่ ต้างผา ก้างกาสาตัวผู้ กูด และกล้วยไม้ดิน

(๕.๕) หุบหญ้าและป่ารุ่นหรือป่าเหล่า ลักษณะป่าเป็นป่าโปร่งที่เกิดมาจากการทำไร่ เลื่อนลอยในอดีต (ก่อนมีการจัดตั้งป่าเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติ) เมื่อมีการอพยพราษฎรลงไปสู่ที่ราบ บริเวณไร่นาดังกล่าวถูกปล่อยทิ้งและมีสภาพเป็นทุ่งหญ้าคา บางแห่งมีหญ้าแซม หญ้าพง หญ้าขนตาช้าง เล้า และตองกง และยังมีกูดชนิดต่าง ๆ ขึ้นปะปนอยู่ด้วย เช่น โชนใหญ่ โชนผี กูดงอดแดง และกูดต้นกวาว เป็นต้น เนื่องจากในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีการป้องกันไฟป่าเป็นอย่างดี พื้นที่ป่าหญ้าหรือป่าเหล่านี้จึงไม่ถูกรบกวนจากไฟป่าเลย ดังนั้น จึงมีพันธุ์ไม้เบิกนำจำนวนไม่น้อย แพร่พันธุ์กระจายอยู่ทั่วไป เช่น สอยดาว ลำพูป่าเสี้ยน ปอหู ฯลฯ ปัจจุบันพบว่าพื้นที่ป่าหุบหญ้าบางแห่งได้กลับฟื้นคืนสภาพเป็นป่าละเมาะบ้างแล้ว ยังคงเหลือทุ่งหญ้าเฉพาะบริเวณโดยรอบที่ทำการอุทยานแห่งชาติเท่านั้น

(๖) ทรัพยากรสัตว์ป่า

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีสัตว์ป่าแบ่งตามประเภท ดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติฯ, ๒๕๕๐)

(๖.๑) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่าชุมชุมมาก สามารถเห็นสัตว์ป่าเดินผ่านหรือออกหากินตามทุ่งหญ้า หรือในบางโอกาสขณะขับรถยนต์ไปตามถนน และสัตว์ป่าที่สามารถพบได้บ่อย ๆ ได้แก่ เก้ง กวาง ตามทุ่งหญ้าทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ยังพบ ช้างป่า เสือโคร่ง กระต่าย เลียงผา หมี แม่น ชะนี พญากระรอก หมาไม้ ชะมด อีเห็น กระต่ายป่า แมวดาว เป็นต้น

(๖.๒) นก พบนกชนิดต่าง ๆ จำนวนมากกว่า ๓๔๐ ชนิด ซึ่งเป็นแหล่งหาอาหารและที่อาศัยอย่างถาวร นกที่น่าสนใจและพบเห็นได้บ่อย ได้แก่ นกขุนทอง นกขุนแผน นกพญาไฟ นกแก้วแล้ว นกโพระดก นกแซงแซว นกเขา นกกระปูด ไก่ฟ้า และนกกินแมลงชนิดต่าง ๆ นกเงือกทั้ง ๔ ชนิด ซึ่งได้แก่นกกก นกเงือกกรมช้าง นกแก๊ก และนกเงือกสีน้ำตาล เป็นต้น

(๖.๓) สัตว์เลื้อยคลาน ที่สำรวจพบมีถึง ๓๕ ชนิด เช่น งูเห่า งูจงอาง งูสามเหลี่ยม งูเหลือม ตัวเงินตัวทอง กิ้งก่า จิ้งเหลน เป็นต้น

(๖.๔) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก พบ ๑๘ ชนิด ส่วนใหญ่เป็นจำพวกกบชนิดต่าง ๆ เช่น กบหนอง อึ่งน้ำเต้า เขียดอ่อง เป็นต้น

(๖.๕) แมลง ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่พบมากกว่า ๕,๐๐๐ ชนิด ที่สวยงามและพบเห็นได้บ่อย ได้แก่ ผีเสื้อ ที่พบกว่า ๒๑๖ ชนิด เช่น ผีเสื้อข้างร่อน ผีเสื้อปลายปีกส้ม ผีเสื้อหนอนกาฝากจุดแดง ผีเสื้อหางติ่งปารีส และผีเสื้อถุงทองป่าสูง เป็นต้น

(๗) การแบ่งเขตการจัดการ

ตามแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔ ได้แบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไว้ ๖ เขต โดยยึดสภาพแวดล้อมและการใช้ประโยชน์เป็นเกณฑ์ ดังนี้

(๗.๑) เขตบริการ เขตบริการรวมบริเวณที่มีสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ ลักษณะเด่นของเขตบริการ คือ สิ่งก่อสร้าง อันได้แก่ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติ บ้านพัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่จอดรถ ร้านค้าและร้านอาหาร

(๗.๒) เขตท่องเที่ยวและนันทนาการ เป็นบริเวณที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณสองข้างถนนหลักซึ่งมีจุดเด่นและสิ่งที่น่าสนใจตามธรรมชาติ อยู่ห่างจากขอบถนนประมาณ ๑ กิโลเมตร รวมไปถึงน้ำตกที่สำคัญ เช่น น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกนางรอง น้ำตกสาริกา และลำธารต่าง ๆ ตลอดจนบริเวณที่ตั้งเต็นท์ที่มีอยู่เดิม การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจะอนุญาตให้มีได้ก็ต่อเมื่อจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น เช่น ที่จอดรถ ถนน และทางเท้า บริเวณที่ตั้งเต็นท์พักผ่อนและอุปกรณ์ในการสื่อความหมาย

(๗.๓) เขตหวงห้าม เขตนี้ครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นสภาพธรรมชาติมีความเปราะบางหรือพื้นที่ที่มีความสำคัญในทางสิ่งแวดล้อม หากได้รับการกระทบกระเทือนจากกิจกรรมของมนุษย์แล้วจะสูญเสียระบบนิเวศและความสมดุลทางธรรมชาติและยากต่อการกลับคืนสู่สภาพปกติได้ ได้แก่ บริเวณหนองซิง หนองผักชี โป่งสัตว์ต่าง ๆ ทุ่งหญ้าบางแห่ง และสังคมพืชชนิดพิเศษบริเวณเขาเขียว เขตหวงห้ามนี้ไม่ให้มีการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ยกเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เท่านั้น

(๗.๔) เขตการใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์พิเศษ เป็นพื้นที่ส่วนราชการอื่นหรือรัฐวิสาหกิจเข้าไปใช้ประโยชน์ตามข้อตกลงพิเศษ ได้แก่ สถานีเรดาร์เขาเขียวของกองทัพอากาศ เป็นต้น

(๗.๕) เขตพื้นฟูสภาพ เป็นบริเวณที่ถูกราษฎรบุกรุกและทำลายป่าไม้ ตั้งแต่มีการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นต้นมา ส่วนใหญ่อยู่บริเวณเขตอุทยานแห่งชาติด้านใน ยกเว้นทุ่งหญ้าเก่าซึ่งคงไว้เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่า

(๗.๖) เขตป่าเปลี่ยน เป็นพื้นที่ส่วนที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ และมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเขตอื่นอย่างเห็นได้ชัดเจน คือมีลักษณะเป็นธรรมชาติ ขาดการพัฒนาใด ๆ ที่จะสังเกตเห็นได้ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกควรคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัยและความจำเป็นสำหรับการเดินทางไกล เช่น ทางเท้า ที่ตั้งเต็นท์แบบธรรมชาติ เป็นต้น

(๘) โครงสร้างการบริหารงานของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีการแบ่งโครงสร้างการบริหารงานส่วนกลาง เป็น ๔ ฝ่าย และแบ่งพื้นที่เป็น ๘ เขตการจัดการ ดังนี้

(๘.๑) ฝ่ายบริหารทั่วไป

(๘.๒) ฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากร

(๘.๓) ฝ่ายวิชาการ

(๘.๔) ฝ่ายนันทนาการและบ้านพัก

(๘.๕) เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แบ่งเป็นเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๑ ถึง ๘ และเขตการจัดการพิเศษเพื่อการท่องเที่ยว

๑ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๑ (ด้านตรง) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑ (ด้านตรงศาลเจ้าพ่อ) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๒ (ผากระดาด)

๒ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๒ (กม.๘๐) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๓ (ตะเคียนงาม) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๔ (คลองปลากั้ง) และ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๕ (กม.๘๐)

๓ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๓ (ใสใหญ่) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๖ (บุพราหมณ์ใน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๗

(ลำพระยาธาร) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๘ (ว่านเหลียง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๙ (ไล่ใหญ่)

๔ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๔ (ประจันตคาม) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๐ (ประจันตคาม) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๑ (คลองเพกา)

๕ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๕ (เนินหอม) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๒ (เนินหอม) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๒๐ (น้ำตกเหวนรก)

๖ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๖ (นางรอง) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๓ (นางรอง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๒๑ (เขื่อนคลองท่าด่าน)

๗ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๗ (เจ็ดคต) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๔ (วังรี) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๕ (ชะอม) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๘ (เจ็ดคต)

๘ เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่ ๘ (กลางดง) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๖ (มวกเหล็กใน) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๗ (กลางดง)

๙ เขตการจัดการพิเศษเพื่อการท่องเที่ยว (ผากล้วยไม้) ประกอบด้วยหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ.๑๙ (ผากล้วยไม้) บริเวณลานกางเต็นท์ลำตะคองและบริเวณน้ำตกเหวสุวัต

ภาพที่ ๒.๔ แสดงที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๒๑ หน่วย

(๙) การจัดการด้านนันทนาการ และการสื่อความหมาย

ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่

- (๙.๑) กิจกรรมเดินป่า
- (๙.๒) กิจกรรมส่องสัตว์โดยใช้สปอร์ตไลท์
- (๙.๓) กิจกรรมดูนกหรือดูสัตว์ป่า
- (๙.๔) กิจกรรมขี่จักรยาน
- (๙.๕) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ
- (๙.๖) กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์
- (๙.๗) กิจกรรมเล่นน้ำตก
- (๙.๘) กิจกรรมปิกนิก
- (๙.๙) การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ
- (๙.๑๐) ล่องแก่ง เป็นต้น

นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ยังจัดให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติที่สนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวและให้ความรู้แก่ผู้มาเยือน / นักท่องเที่ยว เช่น ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (visitor center) จัดให้มีนิทรรศการเกี่ยวกับสภาพทางนิเวศวิทยา มีการเก็บรวบรวมแสดงตัวอย่างพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ แร่ธาตุ หิน พร้อมกับแผนภูมิ แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยวและเส้นทางต่าง ๆ แผ่นพับให้ข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นอกจากนี้ยังจัดให้มีการชมวีดิทัศน์และสไลด์เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ นิทรรศการกลางแจ้ง (outdoor exhibit) หรือนิทรรศการริมทาง (wayside exhibit) ป้ายสื่อความหมายในบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และบริเวณจุดต่าง ๆ เป็นต้น

การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยว ได้แก่

๑. สถานที่กางเต็นท์ มีจุดให้บริการบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๒ แห่ง คือลานกางเต็นท์ลำตะคอง สามารถรองรับได้ ๖๐๐ คน และลานกางเต็นท์ผากล้วยไม้ สามารถรองรับได้ ๘๐๐ คน มีบริการเช่าเต็นท์และอุปกรณ์อื่นๆ นอกจากนี้ยังมีสถานที่กางเต็นท์ให้บริการตามหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติต่างๆ เช่น หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขย. ๔ (คลองปลากั้ง)

๒. ค่ายพักแรม มีอยู่ ๒ โซน คือ โซน ๑ ค่ายกองแก้ว (ค่ายหมอบุญส่ง) อยู่บริเวณน้ำตกกองแก้ว มีจำนวน ๒ หลัง ได้แก่ เขาใหญ่ ๙๑๑ - ๙๑๒ รองรับคนได้ ๘๕ คน และโซน ๓ ค่ายพักเยาเวน (ค่ายสุรัสวดี) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ ๑ กิโลเมตร มีจำนวน ๓ หลัง ได้แก่ เขาใหญ่ ๙๓๑ - ๙๓๓ รองรับนักท่องเที่ยวได้ ๒๑๖ คน

๓. บ้านพักแรม มีอยู่ ๔ โซน คือ

โซนที่ ๑ อยู่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว-น้ำตกกองแก้ว มีบ้านพักจำนวน ๙ หลัง ได้แก่ บ้านเขาใหญ่ ๑๐๑ - ๑๐๙ เปิดให้บริการจองที่พักด้วยระบบออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ของ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช www.dnp.go.th จำนวน ๖ หลัง คือ เขาใหญ่ ๑๐๑-๑๐๒ , ๑๐๕-๑๐๗ และ ๑๐๙

โซนที่ ๒ อยู่บริเวณเนินเขากลุ่มบ้านทิวทัศน์ มีบ้านพัก จำนวน ๖ หลัง คือ บ้านเขาใหญ่ ๒๐๑-๒๐๖

โซนที่ ๓ อยู่บริเวณค่ายพักเยาวยชน (ค่ายสุรสวัสดิ) มีบ้านพักเรือนแถว ๒ หลัง ๆ ละ ๑๐ ห้อง คือ บ้านเขาใหญ่ ๓๐๑/๑-๑๐ และบ้านเขาใหญ่ ๓๐๒/๑-๑๐

โซนที่ ๔ อยู่บริเวณบ้านธาระรัชต์ ประกอบด้วยบ้านพักเดี่ยว ๖ หลัง คือ บ้านเขาใหญ่ ๔๐๑-๔๐๖ และบ้านเรือนแถว ๑ หลัง คือ บ้านเขาใหญ่ ๔๐๗/๑-๙

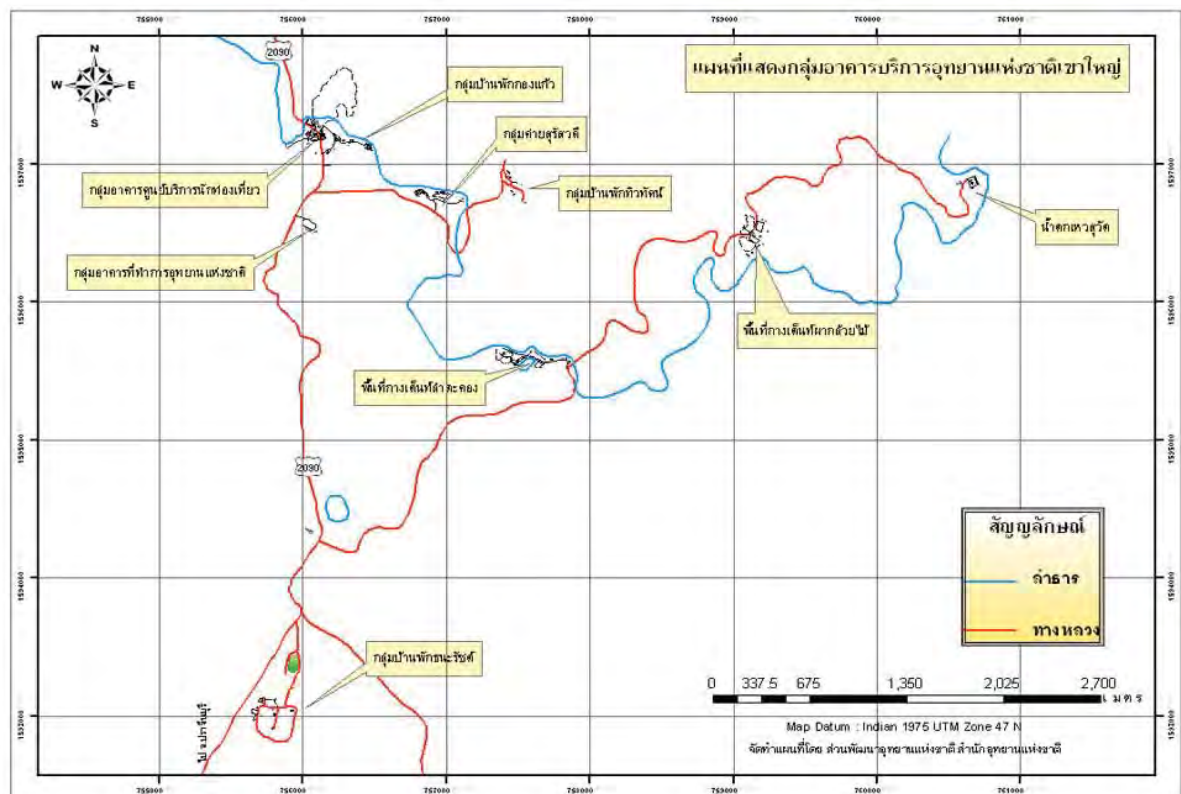
๔. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สารธารณูปโภคประกอบ

๕. ห้องประชุม ๒ แห่ง บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและค่ายเยาวยชนสุรสวัสดิ

๖. มีถนนระบบสองทางเชื่อมโยงจากศูนย์บริการไปยังจุดท่องเที่ยวและนันทนาการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

๗. ห้องน้ำ-ห้องสุขา บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์อาหาร สถานที่กางเต็นท์ และแหล่งท่องเที่ยวหลัก

๘. นอกจากนี้ยังรวมไปถึงร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และลานแคมป์ไฟ ตลอดจนมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกตลอด ๒๔ ชั่วโมง

ภาพที่ ๒.๕ แสดงจุดให้บริการที่พัก และลานกางเต็นท์บนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

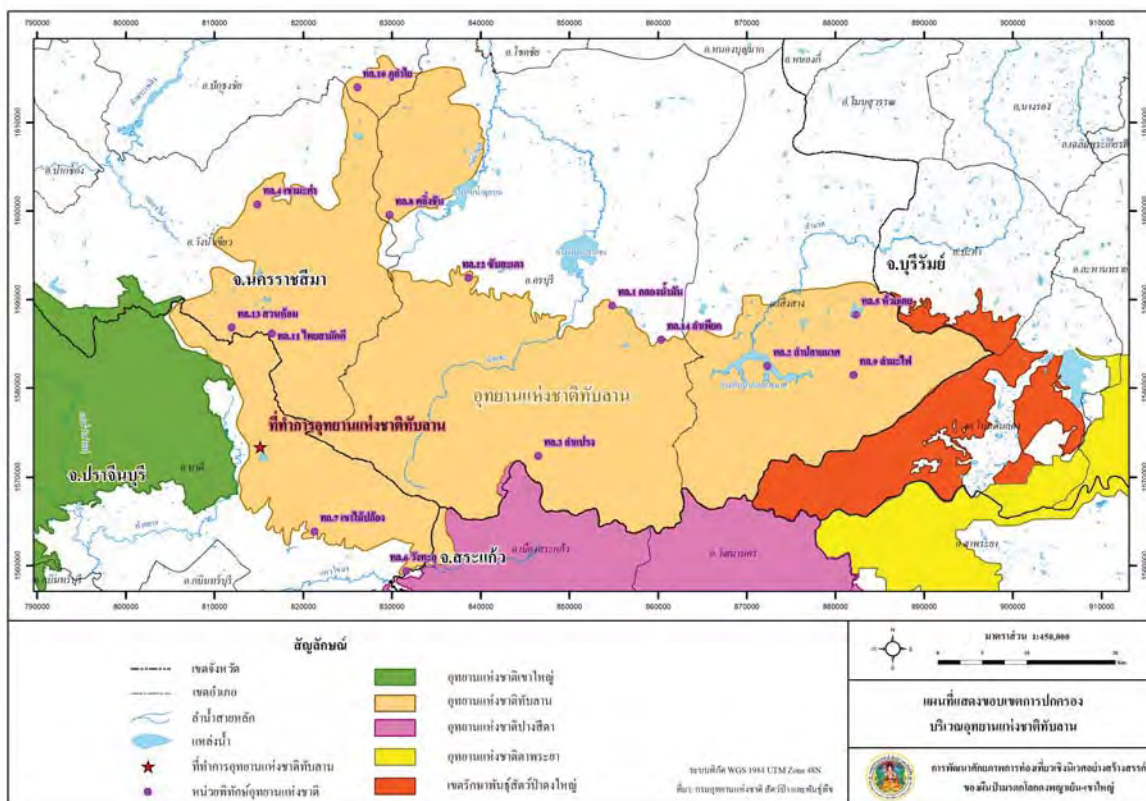
(๑๐) สถิติข้อมูลนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในช่วงปี ๒๕๔๖ – ๒๕๕๕ แยกตามรายเดือน ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๖-๒๕๕๕

เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)									
	พ.พ.๒๕๔๖	พ.พ.๒๕๔๗	พ.พ.๒๕๔๘	พ.พ.๒๕๔๙	พ.พ.๒๕๕๐	พ.พ.๒๕๕๑	พ.พ.๒๕๕๒	พ.พ.๒๕๕๓	พ.พ.๒๕๕๔	พ.พ.๒๕๕๕
มกราคม	๗๑,๒๘๘	๑๑๒,๐๑๑	๑๐๗,๔๗๑	๑๗๖,๐๒๒	๑๐๙,๑๑๗	๘๕,๕๐๗	๑๒๓,๔๗๐	๑๑๐,๖๔๖	๑๒๒,๐๙๓	๑๑๑,๑๙๗
กุมภาพันธ์	๔๘,๓๔๑	๔๑,๑๐๙	๕๔,๓๕๘	๖๘,๙๙๓	๗๐,๕๕๔	๔๔,๑๓๑	๔๕,๓๐๘	๔๘,๖๔๒	๕๗,๓๙๒	๕๐,๖๕๑
มีนาคม	๑๐๐,๑๐๒	๔๐,๘๔๐	๔๓,๔๔๗	๔๖,๐๖๐	๕๑,๔๓๕	๔๓,๑๙๗	๔๒,๗๓๖	๔๒,๕๔๐	๔๕,๙๗๒	๕๐,๓๑๐
เมษายน	๗๑,๒๘๘	๔๘,๒๓๖	๖๐,๔๒๗	๘๓,๖๔๖	๖๒,๐๘๐	๕๐,๙๑๘	๕๙,๕๓๗	๕๕,๔๗๒	๖๔,๑๙๑	๗๑,๐๗๙
พฤษภาคม	๔๘,๓๔๑	๔๗,๖๙๐	๔๘,๘๗๘	๒๕๓,๔๘๖	๔๐,๑๖๖	๔๓,๐๗๖	๕๐,๕๘๙	๔๕,๓๕๘	๕๕,๑๔๔	๔๘,๖๖๔
มิถุนายน	๔๖,๖๓๐	๔๑,๗๕๘	๔๕,๓๙๓	๓๘,๐๓๐	-	๓๑,๑๓๖	๓๕,๑๐๐	๔๐,๐๙๕	๓๘,๘๖๔	๔๘,๓๔๐
กรกฎาคม	๔๔,๙๕๙	๘๐,๐๒๐	๖๓,๖๘๘	๖๔,๗๑๑	๖๒,๘๗๓	๕๕,๐๑๐	๖๓,๗๖๙	๖๙,๖๑๘	๕๑,๙๒๕	๕๘,๓๖๒
สิงหาคม	๕๗,๗๐๐	๕๙,๗๕๒	๗๐,๙๖๐	๗๓,๔๓๑	๕๕,๐๐๐	๔๘,๐๒๖	๓๙,๒๒๕	๖๐,๙๓๖	๔๓,๘๗๓	๖๙,๑๘๙
กันยายน	๕๐,๗๑๒	๔๒,๑๐๓	๔๘,๗๕๕	๕๑,๙๒๘	๕๕,๕๕๘	๒๘,๑๑๘	๒๗,๖๕๕	๔๒,๐๓๑	๒๙,๙๗๓	๕๑,๒๒๐
ตุลาคม	๗๒,๘๕๕	๑๑๗,๔๗๑	๗๒,๓๐๒	๔๘,๐๑๗	๔๖,๙๒๐	๖๓,๒๙๒	๘๘,๒๘๐	๕๓,๑๐๖	๕๗,๗๔๐	๙๑,๔๙๙
พฤศจิกายน	๖๙,๕๕๖	๗๙,๑๒๗	๗๖,๐๙๕	๑๐๗,๒๑๓	๖๐,๑๙๖	๘๑,๕๒๖	๘๘,๙๓๘	๖๖,๖๔๐	๙๖,๖๔๙	๖๒,๑๘๕
ธันวาคม	๓๖,๙๔๖	๑๓๐,๐๘๓	๒๒๒,๐๑๙	๒๑๐,๒๗๕	๑๓๖,๓๓๔	๑๑๙,๒๐๐	๑๓๕,๕๕๖	๑๒๙,๘๐๔	๑๔๙,๓๗๑	๑๖๒,๗๙๐
รวม	๗๑๗,๖๙๘	๘๔๐,๒๔๐	๙๐๓,๘๒๓	๑,๒๒๒,๘๑๒	๗๙๙,๒๑๓	๖๙๒,๑๓๗	๗๙๖,๑๙๓	๗๖๔,๘๘๘	๗๙๙,๑๓๗	๘๗๕,๔๘๖

๒.๑.๓ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติทับลาน

ภาพที่ ๒.๖ แสดงอาณาเขตและหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน

อุทยานแห่งชาติทับลาน เป็น อุทยานแห่งชาติ ที่ประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๘ ตอนที่ ๒๑๐ ลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๒๔ นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๓๙ ของประเทศมีเนื้อที่ประมาณ ๒,๒๓๕.๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑,๓๙๗,๓๗๕ ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอบัวชุม จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันออก	จดอำเภอปะคำ และอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันตก	จดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ทิศใต้	จดอุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติทับลาน มีอาณาเขตติดต่อและครอบคลุมเขตการปกครอง ๒ จังหวัด ๕ อำเภอ ๑๓ ตำบล ดังนี้

ตำบลดงขี้เหล็ก ตำบลจรเข้มาก ตำบลโคกกระชาย และตำบลลำเพี้ยก อำเภอบัวชุม จังหวัดนครราชสีมา

ตำบลสระแก้ว อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
ตำบลอุดมทรัพย์ ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ตำบลสระตะเคียน ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา
ตำบลบุพราหมณ์ ตำบลแก่งดินสอ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(๑) การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติทับลาน

ที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลาน ตั้งอยู่ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ ในเขตจังหวัดปราจีนบุรีซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัดปราจีนบุรีประมาณ ๙๐ กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๑๙๗ กิโลเมตร

สามารถเดินทางไปที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลานได้ ๒ เส้นทาง

เส้นทางที่ ๑ จากกรุงเทพมหานคร ถึงอุทยานแห่งชาติทับลานใช้เส้นทางองครักษ์ – นครนายก – ปราจีนบุรี ระยะทางรวมประมาณ ๑๙๗ กิโลเมตร ที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลาน ตำบลบุพราหมณ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ห่างจากสี่แยกกบินทร์บุรีไปตามทางหลวงหมายเลข ๓๐๔ (กบินทร์บุรี – ปักธงชัย) ประมาณ ๓๒ กิโลเมตร

เส้นทางที่ ๒ จากจังหวัดนครราชสีมาใช้เส้นทางปักธงชัย – กบินทร์บุรี ถนนหลวงหมายเลข ๓๐๔ ระยะทางประมาณ ๑๐๗ กิโลเมตร ถึงบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลานด้านซ้ายมืออยู่ติดกับทางหลวงหมายเลข ๓๐๔ จะพบป่าลานที่ขึ้นกระจัดกระจายเป็นบริเวณกว้าง

(๒) ลักษณะภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติทับลาน เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่ในเขตเทือกเขาพนมดงรัก สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยภูเขาใหญ่น้อยสลับซับซ้อนต่อเนื่องกันเป็นบริเวณกว้างขวาง โดยมีภูเขาที่สำคัญหลายลูก เช่น เขาภูสามง่าม เขาภูสูง เขาใหญ่ เขาหวาง เขาสลัดได เขาคิดสี เขาไม้ปล้อง เขาทับเจ๊ก และ

เขาด่านจั่ว ซึ่งยอดเขาละมั่งเป็นยอดเขาสูงสุดมีระดับน้ำสูงประมาณ ๙๙๒ เมตรจากระดับน้ำทะเล เป็นเทือกเขายาวต่อเนื่องกันทำให้มีหุบเขาตามธรรมชาติ เหว และน้ำตก เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำหลายสาย เช่น ห้วยขมิ้น ห้วยปลาเก๋ ห้วยคำแซ ห้วยคำซี้แรด ห้วยมูลสามง่าม ห้วยภูหอม ห้วยกระทิง ห้วยลำเลย ห้วยกุดตาสี ห้วยลำดวน เป็นต้น ลำห้วย แต่ละสายไหลรวมกันเป็นแม่น้ำมูล ส่วนลำห้วยสวนน้ำหอม ห้วยหินยาว ห้วยชมพู ห้วยสาธิตา ห้วยวังมิด ห้วยลำไยใหญ่ ฯลฯ ลำห้วยเหล่านี้จะไหลรวมกันเป็นแม่น้ำบางปะกง

(๓) ลักษณะภูมิอากาศ

อุทยานแห่งชาติทับลาน ในช่วงฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ความชุ่มชื้นจะถูกพัดมาจากอันดามันและอ่าวไทย จนทำให้พื้นที่บริเวณนี้ได้รับปริมาณน้ำฝนมาก เฉลี่ยตลอดปี ๑,๐๗๐ มิลลิเมตร ฝนจะตกชุกที่สุดในเดือนกันยายน ซึ่งเทือกเขาพนมดงรัก จะปะทะลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และทำให้ฝนตกในบริเวณด้านรับลมมากกว่าด้านไม่รับลม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม อากาศจะหนาวเย็นมากในเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นเดือนที่มีค่าเฉลี่ยอุณหภูมิต่ำสุด ๒๓°C ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอ้าวมากในเดือนเมษายน ซึ่งมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด ๒๙°C สำหรับอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๗°C

(๔) ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

อุทยานแห่งชาติทับลาน มีสังคมพืชที่จัดเป็นป่าลุ่มต่ำที่มีความสมบูรณ์มาก จัดเป็นสังคมที่มีการซ้อนทับกันของลักษณะทางนิเวศของป่าภาคกลางละป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าชุกชุม สามารถจำแนกออกได้เป็น

(๔.๑) ป่าเต็งรัง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลานสภาพป่าโปร่ง ขาดแคลนแหล่งน้ำ มีต้นไม้ขึ้นกระจัดกระจายทั่วพื้นที่และมักจะมีลำต้นเล็กและเตี้ย พืชพื้นล่างเป็นพวกหญ้าเพ็ก หญ้าคาและสาบเสือ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น เต็ง รัง เหียง พลวง ฯลฯ ป่าเบญจพรรณ จะมีไม้ต่างๆ ชนิดขึ้นปะปน และจะพบไผ่ ขึ้นปนมากมาย มีพันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น แดง ตะแบกใหญ่ ประดู่ มะกอก ชิงชัน ฯลฯ พืชพื้นล่างที่สำคัญ เช่น ไผ่กาย โตไม่รู้ล้ม เป็นต้น ในช่วงฤดูฝนพืชพื้นล่างจะผลิใบอ่อนเป็นแหล่งอาหารสำคัญของสัตว์ป่ากินพืช ได้แก่ ช้างป่า กระตัง วัวแดง กวางป่า และเก้ง นกที่อาศัยพื้นที่นี้ ได้แก่ ไก่ป่า เหยี่ยวนกเขาชिरานนกแขกเต้า นกหัวขวาน สัตว์เลื้อยคลานที่พบ ได้แก่ ตะกวด และแะ เป็นต้น

(๔.๒) ป่าดงดิบชื้น พบขึ้นอยู่ทั่วไปในพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๔๐๐ - ๑,๐๐๐ เมตร ป่าดงดิบแล้ง จะพบขึ้นอยู่บนพื้นที่ค่อนข้างราบ ไม้ที่พบโดยทั่วไปได้แก่ ยางนา ยางแดง เป็นต้น จากลักษณะเรือนยอดที่ต่อเนื่องกันนั้น จึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชะนีมือขาว ชะนีมงกุฏ ค่างหงอก ลิงกัง พญากระรอกบินหุแดง และจากสภาพป่าที่มีความรกทึบเป็นที่หลบภัยและซ่อนตัวของสัตว์ใหญ่ เช่น ช้างป่า กระตัง นกป่าที่หากินและดำเนินกิจกรรมอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่ฟ้าหลังขาว นกมูม นกลุมพูนกเค้าเหยี่ยว นกเงือกกรามช้าง นกแก๊ก นกกก นกพญาปากกว้างสีดำ นกพญาปากกว้างหางยาว นกขุนแผนหัวแดง และนกขุนทอง สัตว์เลื้อยคลานที่พบได้แก่ ตะกวด เต่าใบไม้ เต่าเหลือง และตะกอง เป็นต้น

นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติทับลานยังมีป่าอีกชนิดหนึ่งซึ่งถือเป็นประเภทป่าผลัดใบ ป่าชนิดนี้ถูกเรียกว่า ป่าลาน สภาพจะเป็นป่าโปร่ง มีต้นลานขึ้นอย่างหนาแน่นทั่วพื้นที่ ป่าลานนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๒๐๐ ไร่ บริเวณที่ราบบนเขาละมั่ง ด้านตำบลบุพราหมณ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ไม้ลานเป็นพืชในตระกูลปาล์ม (Palmae) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Corypha lecomtei* Becc. บริเวณป่าลานและป่ารุ่นเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่สามารถปรับตัวอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ กระรอก หนู กระต่ายป่า พังพอน เก้ง กวางป่า เขียวขาว นกคุ้มลาย กิ้งก่า ห้วแดง ต๊กแตนบ้าน กิ้งก่าหางยาว อึ่งอ่างบ้าน และคางคก เป็นต้น

บริเวณเขาหินปูน ถ้ำ หน้าผา ซึ่งได้แก่บริเวณเขาละมั่ง เขาวง และภูสามง่าม เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและที่กำบังภัยของสัตว์ป่าบางชนิด เช่น เลียงผา เม่นหางพวง และค่างขาว เป็นต้น บริเวณแหล่งน้ำ ห้วย ลำธารเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าบางชนิดได้แก่ ภูปลิง กบหนอง เขียดอ่องเล็ก นกยางไฟธรรมดา นกยางเขียว นกกระเต็นธรรมดา และนกกระเต็นลาย ปลาน้ำจืดที่พบ เช่น ปลาชะโอน ปลาตุ๊กเนื้อเลน ปลากระสง ปลาดุก และปลากระทิงดำ เป็นต้น

(๕) โครงสร้างการบริหารงานอุทยานแห่งชาติทับลาน

อุทยานแห่งชาติทับลาน มีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ๑๙ หน่วย กระจายอยู่โดยรอบเขตอุทยานแห่งชาติ ดังนี้

๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑ (คลองน้ำมัน)
๒. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๒ (ลำปลายมาศ)
๓. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๓ (ลำแปรง)
๔. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๔ (เขามะค่า)
๕. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๕ (ห้วยเตย)
๖. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๖ (วังทะลุ)
๗. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๗ (เขาไม้ปล้อง)
๘. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๘ (ตลิ่งชัน)
๙. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๙ (ลำมะไฟ)
๑๐. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๐ (ภูลำไย)
๑๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๑ (ไทยสามัคคี)
๑๒. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๒ (ซับสะเดา)
๑๓. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๓ (สวนห้อม)
๑๔. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๔ (ลำเพียก)
๑๕. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๕ (จอมทอง)
๑๖. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๖ (บ่อทอง)
๑๗. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๗ (ซับเม็ก)

๑๘. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๘ (ด่านตรวจ)

๑๙. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๙ (ห้วยโสมง์)

โดยอุทยานแห่งชาติทับลาน ได้แบ่งการบริหารจัดการเป็น ๕ เขตการจัดการ ดังนี้

๑. เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ ๑ ประกอบด้วย ๔ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๖ (วังทะเล) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๗ (เขาไม้ปล้อง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๖ (บ่อทอง) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๙ (ห้วยโสมง์)

๒. เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ ๒ ประกอบด้วย ๔ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๔ (เขามะค่า) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๑ (ไทยสามัคคี) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๓ (สวนห้อม) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๗ (ซับเม็ก)

๓. เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ ๓ ประกอบด้วย ๓ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑ (คลองน้ำมัน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๓ (ลำแปรง) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๒ (ซับสะเดา)

๔. เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ ๔ ประกอบด้วย ๔ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๒ (ลำปลายมาศ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๙ (ลำมะไฟ) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๔ (ลำเพียก) และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๘ (ด่านตรวจ)

๕. เขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ ๕ ประกอบด้วย ๔ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๕ (ห้วยเตย) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๘ (ตลิ่งชัน) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๐ (ภูลำไย) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๕ (จอมทอง)

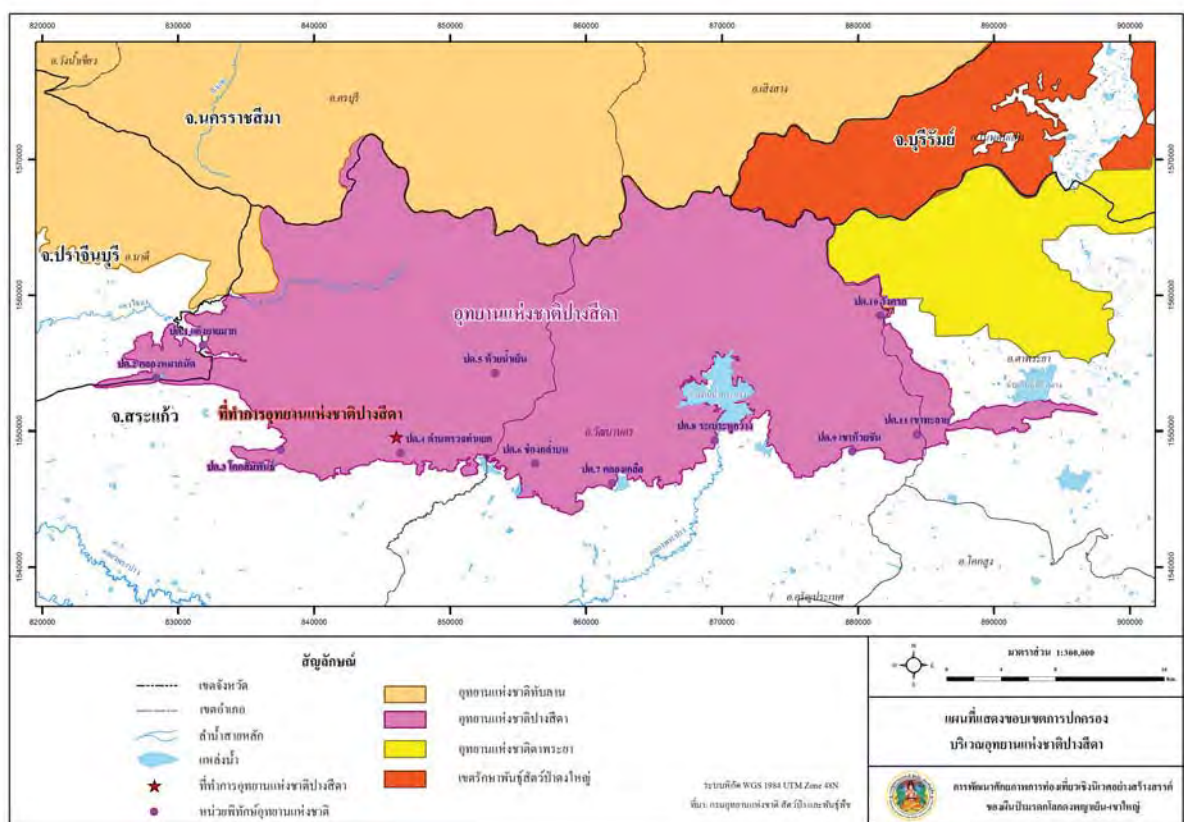
(๖) สถิตินักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทับลาน

อุทยานแห่งชาติทับลาน มีแหล่งท่องเที่ยวที่กระจายอยู่โดยรอบแนวเขต ขึ้นกับความรับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น และมีนักท่องเที่ยวทั่วไปนิยมเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ จุดชมวิวกาเก็บตะวันและบริเวณลานกางเต็นท์สวนห้อม ซึ่งเป็นจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม และมีอากาศเย็นสบาย หาดชมตะวัน และหาดจอมทอง เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่ชมวิวกาเก็บน้ำ และนักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารร่วมกัน สำหรับการเที่ยวป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวไม่นิยมมากนัก เพราะต้องเดินทางเข้าป่าลึกและให้เจ้าหน้าที่นำทางและไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ

ตารางที่ ๒.๒ แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทับลาน ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๕

เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)							
	พ.ศ.๒๕๔๘	พ.ศ.๒๕๔๙	พ.ศ.๒๕๕๐	พ.ศ.๒๕๕๑	พ.ศ.๒๕๕๒	พ.ศ.๒๕๕๓	พ.ศ.๒๕๕๔	พ.ศ.๒๕๕๕
มกราคม	๗,๙๑๙	๓,๒๗๑	๒,๒๕๘	๓,๖๐๐	๓,๑๒๓	๗,๑๐๘	๘,๕๔๙	๖,๕๐๕
กุมภาพันธ์	๓,๖๒๘	๑,๙๗๕	๑,๙๔๓	๔,๖๗๖	๑,๘๒๗	๖๘๖	๒,๘๒๙	๑,๖๕๑
มีนาคม	๓,๐๙๖	๑,๘๐๐	๓,๑๙๐	๑,๕๑๒	๑,๐๔๔	๗๐๗	๕๐๕	๖๘๗
เมษายน	๓๒,๖๕๗	๑๐,๑๒๘	๓๒,๘๑๒	๓,๙๗๘	๖,๔๑๙	๕,๔๙๘	๔๘,๔๙๙	๑๑,๒๐๔
พฤษภาคม	๑,๙๗๙	๑,๙๙๒	๖๗๔	๗๖๓	๗๙๒	๔๐๕	๖๘๙	๖๙๒
มิถุนายน	๑,๘๘๙	๒,๑๑๕	๖๕๗	๓๒๒	๖๓๖	๔๒๙	๒๒๙	๗,๗๐๖
กรกฎาคม	๒,๗๐๐	๑,๖๒๐	๑,๑๓๕	๕๘๘	๑,๑๒๙	๕๒๔	๑๗๒	๖,๙๔๘
สิงหาคม	๒,๓๙๙	๑,๔๖๓	๑,๗๖๗	๕๖๖	๖๖๐	๑๔๗	๒๐๐	๓,๔๔๑
กันยายน	๑,๔๑๖	๑,๑๒๔	๑,๓๓๑	๕๘๑	-	๔๑๑	๒๗๑	๓,๒๓๕
ตุลาคม	๓,๓๖๕	๑,๑๒๔	๕๔๕	๗๘๙	๑,๐๑๑	๒๔๖	๕๓๓	๓,๐๑๒
พฤศจิกายน	๘๐๓	๓,๕๖๒	๑,๕๑๓	๘๙๗	๑,๓๘๕	๑,๕๒๕	๖๒๖	๗,๓๘๖
ธันวาคม	๔,๗๔๕	๘,๑๕๐	๖,๕๕๐	๗๐๑	๗,๔๘๔	๗,๓๔๕	๗,๕๕๓	๑๐,๙๑๗
รวม	๖๖,๕๙๖	๓๘,๓๒๔	๕๔,๓๗๕	๑๘,๙๗๓	๒๕,๕๑๐	๒๕,๐๓๑	๗๐,๖๕๕	๔๒,๐๖๙

๒.๑.๔ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ภาพที่ ๒.๗ แสดงอาณาเขตและหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติปางสีดาได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ เป็นอุทยานแห่งชาติอันดับที่ ๔๑ ของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ ๕๒๗,๕๐๐ ไร่ หรือ ๘๔๔ ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอตาพระยา อำเภอวัฒนานคร อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้วและอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านคลองผักขม บ้านคลองน้ำเขียวในอำเภอเมืองบ้านคลองทราย และบ้านท่ากระบาก บ้านห้วยชันในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขาพรานนุช เขาทะลาย เขาวงใน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน อำเภอสระแก้ว และติดต่อกับบางส่วนในเขตท้องที่อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

มีอาณาเขตติดต่อและครอบคลุม ๒ จังหวัด ๓ อำเภอ ๗ ตำบล ดังนี้ ตำบลแก่งดินสอ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี ตำบลหนองหมากฝ้าย ตำบลแซร์อ้อ ตำบลช่องกุ่ม ตำบลหนองตะเคียนบอน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ตำบลโคกปี่ฆ้อง ตำบลท่าแยก อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

(๑) การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติปางสีดา

การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติปางสีดา สามารถเดินทางเข้าถึงได้หลายทาง ดังนี้

เส้นทางที่ ๑ จากกรุงเทพฯ ถึงอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยใช้เส้นทางจาก รังสิต - นครนายก - สระแก้ว เข้าสู่ถนนสุวรรณศร หรือทางหลวงหมายเลข ๓๓ ระยะทางประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร จากอำเภอเมืองสระแก้ว โดยสารรถประจำทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๓๔๖๒ สายสระแก้ว - บ้านคลองน้ำเขียว ระยะทางประมาณ ๒๗ กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติปางสีดา

เส้นทางที่ ๒ จากกรุงเทพฯ ถึงอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยใช้เส้นทาง ถนนรามอินทรา - มีนบุรี - สุวินทวงศ์ - เข้าทางหลวงหมายเลข ๓๐๔ ผ่านฉะเชิงเทรา - พนมสารคาม - กบินทร์บุรี - สระแก้ว ระยะทางประมาณ ๑๙๐ กิโลเมตร

เส้นทางที่ ๓ จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทาง กรุงเทพ - ชลบุรี สายใหม่ - ใช้เส้นทางหลวงพิเศษหมายเลข ๗ (เส้นทางนี้มีเก็บค่าผ่านทาง) - ผ่านจังหวัดฉะเชิงเทรา เข้าถนนหมายเลข ๓๑๔ - พนมสารคาม และต่อด้วยทางหลวงหมายเลข ๓๐๔ ไปกบินทร์บุรี และ สระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๑๐ กิโลเมตร

เส้นทางที่ ๔ จากจังหวัดปราจีนบุรี ใช้หมายเลขทางหลวง ๓๓ ออกไปประมาณ ๙๐ กิโลเมตร ถึงตลาดอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เลี้ยวซ้ายมือเข้าไปตามถนนเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) สายสระแก้ว - บ้านคลองน้ำเขียว ระยะทางประมาณ ๒๗ กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติปางสีดา

นอกจากนี้ ยังสามารถเดินทางด้วยรถไฟ ลงที่สถานีรถไฟจังหวัดสระแก้วได้

(๒) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน และเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรักที่หันสู่ด้านใต้และลาดเขาทางทิศตะวันออก เป็นส่วนของลาดเขาของทิวเขาพนมดงรักทางทิศใต้ที่ทอดยาวมาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน และต่อไปยังอุทยานแห่งชาติตาพระยา จรดประเทศกัมพูชา โดยมีความลาดชันจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๕๐-๘๗๘ เมตร มียอดเขาใหญ่เป็นยอดเขาที่สูงที่สุด เทือกเขาเหล่านี้ เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยลำธารหลายสาย ที่สำคัญเช่น ห้วยชมพู ห้วยสวนน้ำหอม ห้วยสาธิตา ห้วยวังมืด และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำบางปะกง ด่วนสาเหตุที่เป็นลาดเขาทางทิศใต้จึงมีความชันพอควรแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลแหล่งที่มาของฝน

(๓) ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน (Savanna Climate) ซึ่งในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะมีอากาศชุ่มชื้นและฝนตกตลอดฤดูแต่ในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือฤดูหนาวนั้นจะมีอากาศแห้งแล้ง ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าวทั่วไปโดยเฉพาะในเดือนเมษายน เป็นเดือนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวมากในรอบปี ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม ซึ่งระยะที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเข้าสู่ประเทศไทย อากาศจะเริ่มชุ่มชื้นและมีฝนตกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อากาศโดยทั่วไปจะหนาวเย็นและแห้งแล้ง แต่เนื่องจากได้รับกระแสลมจากทะเลทำให้ไม่หนาวจัดมาก

(๔) ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

อุทยานแห่งชาติปางสีดา สามารถจำแนกสังคมพืชออกได้ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่ารุ่มสอง/ไร่ร้าง และป่าไผ่ สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบแล้ง ที่มีความสมบูรณ์มาก มีไม้ในชั้นเรือนยอดสูงไม่ต่ำกว่า ๔๐ เมตรและไม้ชั้นรองที่แน่นทึบ ส่วนทางพื้นที่ที่ค่อนข้างลาดชัน ทิศตะวันออกมีความแห้งแล้งสูงขึ้น สังคมพืชเปลี่ยนไปเป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังที่มีการผลัดใบทิ้งในช่วงหน้าแล้งทุกปี อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีสัตว์ป่าชุกชุม เป็นแหล่งช้างป่า กระทิง เสือโคร่ง กวางป่า ฯลฯ และนกป่ามากกว่า ๒๐๐ ชนิด และพบว่าเป็นแหล่งจระเข้น้ำจืดแห่งหนึ่งของประเทศ

(๕) โครงสร้างบริหารงานอุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในการป้องกันและปราบปรามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๑ (แก่งยายมาก)
๒. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๒ (คลองหมากน็ด)
๓. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๓ (โคกสัมพันธ)

๔. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๔ (ด้านตรวจ)
๕. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๕ (ห้วยน้ำเย็น)
๖. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๖ (ช่องกล่ำบน)
๗. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๗ (คลองเกลือ)
๘. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๘ (ระเบาะหูกวางหรือพระปรง)
๙. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๙ (เขาห้วยชัน)
๑๐. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๑๐ (วังครก)
๑๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๑๑ (เขาทะลาย)

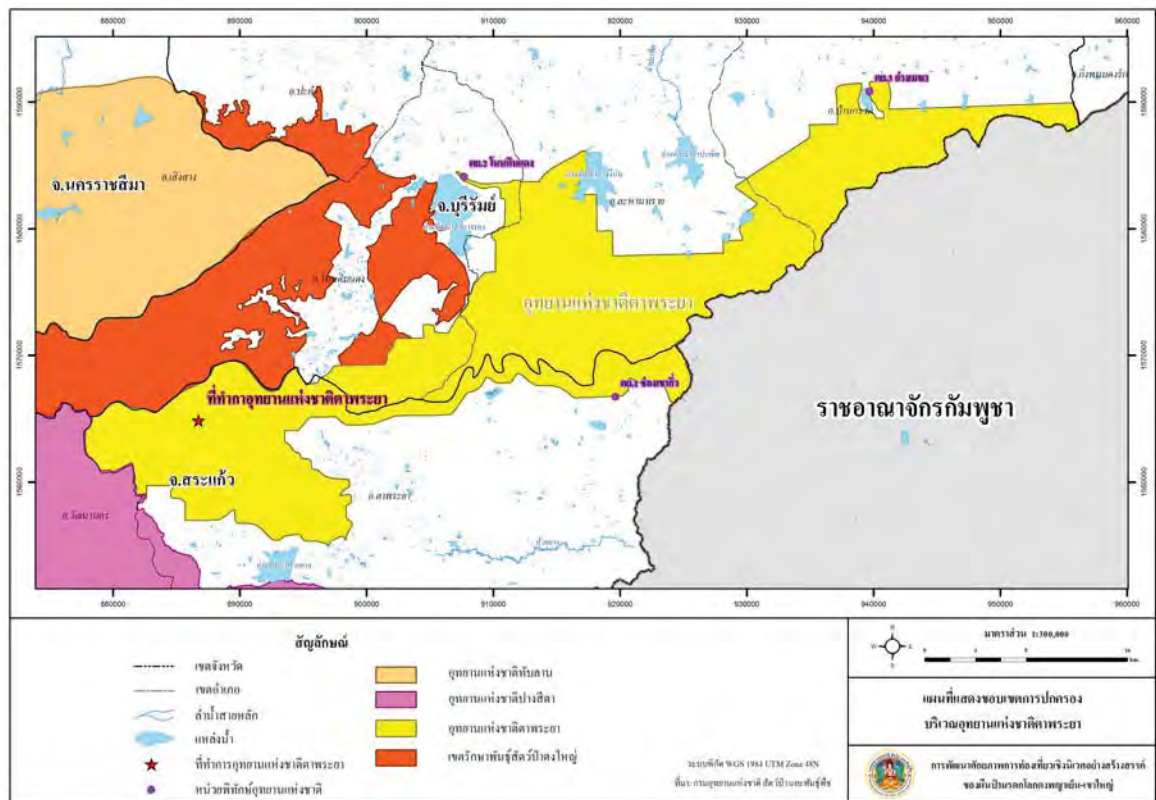
(๖) สถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีแหล่งท่องเที่ยวเด่น ๆ ที่นักท่องเที่ยวทั่วไปให้ความสนใจเพียง ๒ – ๓ แห่ง ได้แก่ น้ำตกปางสีดา และจุดชมวิวกม ๒๕ ซึ่งน้ำตกปางสีดาเป็นน้ำตกที่สวยงามแห่งหนึ่งเข้าถึงได้สะดวก นักท่องเที่ยวนิยมมาเล่นน้ำและนำอาหารมารับประทานร่วมกัน พร้อมนั่งชมธรรมชาติ แต่จะมีน้ำตกเฉพาะในช่วงฤดูฝน สำหรับจุดชมวิวกม.๒๕ เป็นจุดที่มองวิวทิวทัศน์ของอุทยานแห่งชาติปางสีดา ได้กว้างไกล โดยเฉพาะฤดูหนาวเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวเพราะสามารถมองเห็นทะเลหมอกและมีอากาศหนาวเย็น นอกจากนั้นจากบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ไปตามเส้นทางขึ้นจุดชมวิวกม.๒๕ เป็นเส้นทางผ่านสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีโอกาสพบเห็นสัตว์ป่าขนาดใหญ่ ได้แก่ กระต๊อง และยังเป็นแหล่งดูผีเสื้อยอดนิยม เพราะมีความหลากหลายชนิดและมีจำนวนมาก ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น เช่น การเดินศึกษาธรรมชาติ การดูนก ดูสัตว์ป่า และการนั่งเรือชมนกย้ายงั่วที่อ่างเก็บน้ำพระปลอง มีเฉพาะกลุ่มที่สนใจเป็นพิเศษ

ตารางที่ ๒.๓ แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๕

เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)							
	พ.ศ.๒๕๔๘	พ.ศ.๒๕๔๙	พ.ศ.๒๕๕๐	พ.ศ.๒๕๕๑	พ.ศ.๒๕๕๒	พ.ศ.๒๕๕๓	พ.ศ.๒๕๕๔	พ.ศ.๒๕๕๕
มกราคม	๒,๘๙๗	๖,๗๑๒	๔,๕๓๖	๑,๔๓๗	๕,๘๘๘	๕,๔๘๓	๓,๖๓๔	๔,๔๑๙
กุมภาพันธ์	๑,๑๖๑	๑,๘๕๑	-	๖๗๘	๑,๗๙๐	๑,๙๑๑	๑,๐๑๕	๑,๓๒๗
มีนาคม	๕๘๘	๑,๑๘๐	๑,๑๒๖	๔๒๕	๑,๓๑๕	๑,๐๙๒	๑,๒๗๘	๑,๒๑๑
เมษายน	๑,๖๘๑	๒,๒๒๑	๒,๖๕๘	๑,๐๖๘	๓,๘๒๙	๙๔๑	๑,๙๓๐	๑,๐๕๔
พฤษภาคม	๑,๙๑๖	๒,๓๑๒	๓,๒๘๔	๒,๙๓๙	๗,๙๑๑	๕,๒๐๑	๒,๖๑๐	๒,๐๑๑
มิถุนายน	๗,๑๙๗	๕,๗๙๐	-	๘,๔๓๒	๔,๒๓๒	๔,๙๒๓	๓,๒๑๔	๓,๗๔๔
กรกฎาคม	๖,๕๐๗	๑๒,๐๗๔	๑๐,๒๔๔	๖,๔๙๔	๑๐,๔๘๑	๖,๑๔๘	๕,๖๔๙	๓,๗๐๑
สิงหาคม	๗,๔๘๐	๙,๗๘๓	๖,๐๔๐	๕,๐๑๐	๗,๕๖๑	๕,๐๕๔	๓,๗๕๙	๔,๙๕๓
กันยายน	๔,๕๖๒	๖,๗๑๕	๓,๓๒๓	๒,๒๒๗	๕,๒๘๙	๓,๕๒๓	๑,๘๖๔	๒,๑๔๒
ตุลาคม	๑๔,๕๘๗	๑๓,๖๕๗	๗,๔๐๘	๘,๖๓๖	๑๐,๔๐๔	๕,๙๕๑	๔,๐๐๔	๖,๐๒๔
พฤศจิกายน	๔,๖๔๕	๔,๖๓๕	๒,๗๑๔	๓,๙๒๓	๓,๔๐๖	๒,๓๕๙	๓,๙๐๓	๓,๐๕๕
ธันวาคม	๗,๓๕๑	๖,๔๘๘	๔,๖๖๐	๔,๙๑๕	๖,๒๙๒	๕,๕๗๗	๕,๗๕๓	๕,๖๗๕
รวม	๖๐,๕๗๒	๗๓,๔๑๘	๔๕,๙๙๓	๔๖,๑๘๔	๖๘,๔๐๘	๔๘,๑๖๓	๓๘,๖๑๓	๒๔,๕๖๒

๒.๑.๕ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติตาพระยา

ภาพที่ ๒.๘ แสดงอาณาเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยา

อุทยานแห่งชาติตาพระยา ในอดีตเคยเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นพื้นที่ที่เคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีการต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้ก่อการร้ายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๕ รัฐบาลใช้นโยบายการเมืองนำการทหารทำให้กองกำลังติดอาวุธยอมเข้ามอบตัวแปรสภาพฐานะเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ในที่สุดความสงบสุขก็ได้กลับมาเยือนพื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

อุทยานแห่งชาติตาพระยา ได้ประกาศเป็น อุทยานแห่งชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๓ ตอนที่ ๖๕ ก ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ เป็นลำดับที่ ๘๒ ของประเทศ มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ ๓๗๑,๒๕๐ ไร่ หรือ ๕๙๔ ตารางกิโลเมตร โดยครอบคลุมเนื้อที่ ๒ จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว และบุรีรัมย์ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ อยู่ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้ว

มีอาณาเขตติดต่อและครอบคลุม ๓ จังหวัด ๖ อำเภอ ๑๔ ตำบล ดังนี้

ตำบลทัพไทย ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ตำบลแซร์อ อำเภอดอนนาคร จังหวัดสระแก้ว

ตำบลลำโรงใหม่ ตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลหนองไม้งาม ตำบลบึงเจริญ ตำบลปราสาท ตำบลจันทมเพชร ตำบลสายตะกู

อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลสัมป่อย ตำบลโนนดินแดง ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลตาเมียง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

(๑) การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติตาพระยา

การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติตาพระยา สามารถเดินทางโดยรถยนต์ คือ จาก กรุงเทพฯ ไปยังอำเภอรัญประเทศ ระยะทาง ๒๔๕ กิโลเมตร แล้วใช้เส้นทางอำเภอรัญประเทศ - นารอง เส้นทางหลวงหมายเลข ๓๐๖๘ (ทางหลวงหมายเลข ๓๔๘ ในปัจจุบัน) ผ่านอำเภอตตาพระยาถึงบ้านช่องเขาตะโก รวมระยะทาง ๗๗ กิโลเมตร จะมีทางแยกซ้ายเป็นถนนลูกรัง ระยะทาง ๑๓ กิโลเมตร ก็จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติตาพระยา ที่ทำการอุทยานแห่งชาติตาพระยา ตั้งอยู่ที่ ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

(๒) ลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ

อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ราบสูงโคราช มีลักษณะพื้นที่ค่อนข้างยาว วางตัวในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงอยู่ในเทือกเขาบรรทัดตลอดแนวจนถึงเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวติดต่อระหว่างไทยกับสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย ในส่วนของสภาพภูมิอากาศนั้นแบ่งออกได้เป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน - มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๗.๕ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๓๗๗ มิลลิเมตรต่อปี ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย ๗๔ % (เฉลี่ยในรอบ ๓๐ ปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๔๓)

(๓) ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

ในภูมิภาคแถบนี้ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ โดยทั่วไปเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง และทุ่งหญ้าที่ขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในอุทยานแห่งชาติ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ต่าง ๆ มากมาย เช่น มะค่าโมง แดง ตะแบกใหญ่ยางนา พะยอม ตะเคียนทอง เต็ง รัง ฯลฯ

อุทยานแห่งชาติตาพระยา มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์จึงทำให้สัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ ที่พบเห็นบ่อยได้แก่ เก้ง กระทิง ชะมด เสือไฟ หมี กระรอกบิน วัวแดง เต่า หมาจิ้งจอก กระต่าย ช้างป่า กระเจง ฯลฯ

นกที่พบเห็นบ่อย นกขุนแผน นกหัวขวาน นกปรอดเหลืองหัวจุก นกตีทอง นกกระรางหัวหงอก นกแซงแซวปากกา นกโพระดกสีฟ้าเคราดำ นกปรอดหัวโขน นกอีเสือสีน้ำตาล นกตบุง ฯลฯ

(๔) กิจกรรมการท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติตาพระยา สามารถทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่

๑. ขี่จักรยานชมทิวทัศน์สองข้างทาง
๒. กิจกรรมดูนกซึ่งมีนกนานาชนิดให้ศึกษา
๓. เดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ
๔. ในช่วงฤดูฝนมีผีเสื้อมากกว่า ๑๐๐ ชนิดให้ศึกษา
๕. กิจกรรมยามค่ำคืนส่องสัตว์ โดยเฉพาะการดูกระทิงอันเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว

(๕) โครงสร้างการบริหารงาน

อุทยานแห่งชาติตาพระยา โดยมีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ดังนี้

๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย.๑ (ทัพไทย)
๒. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย.๒ (โนนดินแดง)
๓. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย.๓ (อ่างเมฆา)
๔. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย.๔ (กลางดง)

(๖) สถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยา

อุทยานแห่งชาติตาพระยา มีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นค่อนข้างน้อย และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่มาก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ที่รักธรรมชาติ ชอบการผจญภัยและต้องการเฝ้าดูสัตว์ป่า โดยเฉพาะกระทิง

ตารางที่ ๒.๔ แสดงสถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยา ระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๕

เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)							
	พ.ศ.๒๕๔๘	พ.ศ.๒๕๔๙	พ.ศ.๒๕๕๐	พ.ศ.๒๕๕๑	พ.ศ.๒๕๕๒	พ.ศ.๒๕๕๓	พ.ศ.๒๕๕๔	พ.ศ.๒๕๕๕
มกราคม	๔๖๖	๖๔๗	๑,๓๖๒	๑,๒๓๒	๗๘๒	๕๕๗	๖๗	๖๗
กุมภาพันธ์	๕๒๕	๑,๓๓๓	๑,๒๐	๖๔๙	๒๑๖	๒๘๔	๒๗	๓๓๔
มีนาคม	๑๒๑	๑๔๖	๓๕๓	๕๘๓	๙๖	๗๖๙	๙๗	๑๐๒
เมษายน	๓๖	๑๘	๓๑	๘๐	๒๔๐	๑๕๙	๒๔๗	๕
พฤษภาคม	๗๐	๓๐	๑๔	๗๖	๗๙	๒๒๘	๓๑	๒๐
มิถุนายน	๑๑๕	๓๕	-	๗๑	๗๔	๕๐	๓๕	๔
กรกฎาคม	๘๔	๑๓	๙๐	๑๓๙	๓๔๙	๑๑๕	๒๗	๔๓
สิงหาคม	๑๖	๓๔	๓๒	๘๑	๒๗๕	๕๑	๔๑	๗๕
กันยายน	๒๖	๑๒๐	๗๑	๓๐	๑๕๒	๑๕	๑๘๓	๑๐
ตุลาคม	๔๔	๒๑	๖๕	-	๒๒	๘๔	-	๐
พฤศจิกายน	๑๑	๑๑๘	๗๔	๒๐๓	๑๘๓	๔๐	๔	๐
ธันวาคม	๘๖	-	๕๔๗	๑,๐๓๑	๑,๐๘๕	๗๐	๗๗	๓๓
รวม	๑,๖๐๐	๒,๕๑๕	๓,๘๔๖	๔,๑๗๕	๓,๕๕๓	๒,๔๒๒	๘๓๖	๖๖๐

๒.๑.๖ ที่ตั้ง อาณาเขต และการจัดการพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

ส่วนที่ ๒

ทิศเหนือ	ติดอ่างเก็บน้ำคลองมะนาว สำนักงานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำน้ำรอง
ทิศใต้	จดอุทยานแห่งชาติตาพระยา อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	จดเขื่อนลำน้ำรอง
ทิศตะวันตก	จดคลองมะนาว ห้วยละลอกพลวง

(๑) การเดินทางไปเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๓๔๐ กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ ประมาณ ๙๘ กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๓๔๘ (บุรีรัมย์-ตาพระยา)

(๒) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาทางด้านทิศตะวันตก และลาดต่ำไปทางทิศตะวันออก เป็นภูเขาโดด ๆ ไม่ติดต่อกันเป็นเทือกเขา ยอดเขาสูงสุดประมาณ ๖๘๕ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณตอนกลางพื้นที่เป็นแหล่งน้ำซับ เหมาะสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ลำน้ำรอง และลำมาศ

(๓) ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

สภาพป่าโดยทั่วไปของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นป่าดิบแล้งผสมป่าเต็งรัง มีทุ่งหญ้าบางส่วน สภาพป่าเคยผ่านการให้สัมปทานทำไม้ มีไม้มีค่าทางเศรษฐกิจจำนวนมากถูกตัดไป คงเหลือไม้ที่มีขนาดต่ำกว่าขนาดจำกัด เป็นไม้ที่อยู่ในช่วงการเจริญเติบโต เช่น มะค่าโมง ประดู่ ตะเคียนหิน เคี่ยม พยุง ชิงชัน ยางนา ยมหิน นนทรี กระบาก เขลียง แดง สะตอป่า เต็ง รัง ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีไม้พื้นล่างจำพวกหวาย เร่ว กล้วยไม้ เฟิน ชนิดต่าง ๆ และพืชสมุนไพรจำนวนมาก

สำหรับสัตว์ป่า มีประวัติมีผู้พบเห็น กูปรี สัตว์ป่าที่พบเห็นมีหลากหลายชนิด เช่น เลียงผา ช้าง กระทิง วัวแดง เสือ หมี เก้ง หมานใน ลิง ตะกวด ตะปอบน้ำ นิ่ม งูชนิดต่างๆ และนกนานาชนิด ประมาณ ๑๖๐ ชนิด ได้แก่ นกยูง ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่ป่า นกเงือก นกหัวขวาน นกปรอด เหยี่ยวรุ้ง เป็ดแดง ฯลฯ

(๔) โครงสร้างการบริหารงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ มีหน่วยพิทักษ์ป่า ๔ แห่ง ดังนี้

๑. หน่วยพิทักษ์ป่าคลองโป่ง
๒. หน่วยพิทักษ์ป่าน้ำผุด
๓. หน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู
๔. หน่วยพิทักษ์ป่าซับหวา

ภาพที่ ๒.๑๐ แสดงบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทับลาน

ภาพที่ ๒.๑๑ แสดงบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

๒.๒ ความสำคัญของมรดกโลก (World heritage)

ความสำคัญของมรดกโลก ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ โลกได้ก่อตั้งอนุสัญญาระหว่างประเทศขึ้นฉบับหนึ่งที่นับได้ว่ามีคุณค่ายิ่ง นั่นก็คือ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Convention Concerning Protection of the World Cultural and Natural Heritage) ทั้งนี้เนื่องจากประชาคมโลกเล็งเห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่ในสภาพที่ประเมินค่าและทดแทนมิได้ มีเพียงเป็นสมบัติของประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เป็นของมนุษยชาติทั้งโลก การสูญเสียอันเนื่องมาจากการเสื่อมสภาพและการหายไปของสิ่งที่มีสภาพที่มีคุณค่ายิ่งและก่อให้เกิดถอยลงซึ่งมรดกของมนุษยชาติ ส่วนต่างๆ ของมรดกเหล่านั้น อันเนื่องมาจากการยอมรับในคุณภาพ สามารถที่จะพิจารณาได้ว่ามีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลและมีค่าสมควรแก่การคุ้มครองป้องกันไว้จากอันตรายทั้งปวงที่เพิ่มการคุกคามหนักขึ้นตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้โลกจึงมีความจำเป็นต้องมีหลักในการปฏิบัติร่วมกัน จึงได้ก่อตั้งอนุสัญญานี้ขึ้นและนิยมเรียกกันสั้นๆ ว่าอนุสัญญามรดกโลก (World Heritage Convention)

อนุสัญญามรดกโลกยึดถือแนวคิดเกี่ยวกับ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” และถือว่าการคุ้มครอง ป้องกันและการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างเด่นชัดในการตอบสนองต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ฉะนั้นอนุสัญญานี้จึงมุ่งเป้าที่จัดจ้านแจ่มแจ้ง คุ้มครองป้องกัน อนุรักษ์ นำเสนอ และถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานในอนาคตซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากล อนุสัญญามรดกโลกได้กำหนด เกณฑ์และสถานภาพในการจารึกเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกในบัญชีมรดกโลก (World Heritage List) โดยถือเอาความมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากล (outstanding universal value) ของทรัพย์สินมรดกเป็นหลักในการตัดสินใจ หากทรัพย์สินมรดกที่จารึกในบัญชีมรดกโลกไว้แล้วได้รับแรงกระทำจากอันตรายที่รุนแรง คณะกรรมการมรดกโลกอาจกำหนดให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกที่ตกอยู่ในสภาวะอันตราย (List of World Heritage in Danger) และถ้าหากคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลที่ได้รับการพิจารณาจารึกไว้ถูกทำลายหมดไปก็อาจพิจารณาถอนทรัพย์สินมรดกนั้นออกจากบัญชีมรดกโลก

ความหมายของมรดกโลกตามอนุสัญญานี้มีว่า

ตามความมุ่งหมายของมาตรา ๑ สิ่งที่มาต้องพิจารณาว่าเป็น “มรดกโลกทางวัฒนธรรม”

- อนุสาวรีย์ งานสถาปัตยกรรม งานเกี่ยวกับหุ่นอนุสาวรีย์ และภาพวาด องค์กรประกอบหรือโครงสร้างของสถาปัตยกรรมทางธรรมชาติ รอยจารึก ถ้ำที่อาศัย และสิ่งประกอบกันของสภาพดังกล่าว ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลตามมุมมองทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลป และวิทยาศาสตร์
- กลุ่มอาคาร กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือต่อเนื่องกัน ซึ่งเนื่องจากสถาปัตยกรรมของ มัน ความเป็นเนื้อเดียวกันของมัน หรือพื้นที่ของมันในภูมิทัศน์ที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลตามแนวคิดทางด้านประวัติศาสตร์ ความสวยงาม ตามมุมมองทางด้านชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยา
- สถานที่ ผลงานของมนุษย์ หรือผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ และพื้นที่ที่รวมไว้ซึ่งสถานที่ทางสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นระดับสากลตามแนวคิดทางด้านประวัติศาสตร์ ความสวยงาม ตามมุมมองทางด้านชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยา

ตามความมุ่งหมายของมาตรา ๒ สิ่งที่มาต้องพิจารณาว่าเป็น “มรดกโลกทางธรรมชาติ”

- สภาพทางธรรมชาติประกอบด้วยการก่อตัวทางกายภาพและชีวภาพหรือกลุ่มของการก่อตัวดังกล่าวซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลตามแนวคิดทางด้านความงามหรือทางวิชาการ
- การก่อตัวทางธรณีวิทยาหรือทางภูมิศาสตร์กายภาพและพื้นที่ที่มีความประณีตสุดพรรณนาซึ่งก่อให้เกิดถิ่นที่อาศัยของชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของสัตว์และพืชที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลตามแนวคิดทางด้านวิชาการและการอนุรักษ์
- ถิ่นที่อาศัยตามธรรมชาติ พื้นที่ที่มีความประณีตสุดพรรณนาทางธรรมชาติที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลตามแนวคิดทางด้านวิชาการ การอนุรักษ์ หรือความงามตามธรรมชาติ

อนุสัญญามรดกโลกได้กำหนดประเภทของความโดดเด่นเป็นสากลไว้ทั้งสิ้น ๑๐ ประเภทดังนี้

ถ้าหากทรัพย์สินมรดกนั้นมีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่งหรือมากกว่าตามหัวข้อกำหนดต่อไปนี้ ทรัพย์สินมรดกที่นำเสนอเพื่อพิจารณาต้องเป็นตามข้อกำหนดดังกล่าว

- (i) เป็นตัวแทนผลงานที่เป็นเลิศของการสร้างจากอัจฉริยะของมนุษย์
- (ii) เป็นการนิเทศถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าของมนุษย์ตามกาลเวลาหรือในวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งของโลกในการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี ศิลปะทางด้านอนุสาวรีย์ การออกแบบบ้านเมืองหรือการออกแบบภูมิทัศน์
- (iii) มีสิ่งความเป็นเฉพาะหรืออย่างน้อยเป็นหลักฐานที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี หรือความทันสมัยที่ยังคงอยู่หรือสูญหายไปแล้ว
- (iv) มีความโดดเด่นเป็นตัวอย่างของชนิดของอาคาร ทางสถาปัตยกรรม หรือทางเทคโนโลยี ซึ่งพิจารณาโดยส่วนรวมหรือตามภูมิทัศน์แสดงถึงขั้นตอนสำคัญหนึ่งหรือมากกว่าในประวัติศาสตร์ของมนุษย์
- (v) มีความโดดเด่นเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ การใช้ประโยชน์ที่ดินหรือการใช้ประโยชน์ท้องทะเลซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งหรือมากกว่า หรือการกระทำต่อกันของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเมื่อมันไม่อยู่ยั่งยืนภายใต้ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง
- (vi) มีความสัมพันธ์โดยตรงหรือเห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับเหตุการณ์แนวทางความเป็นอยู่กับแนวคิด หรือความเชื่อถือ กับงานศิลปะหรืองานเขียนที่มีความสำคัญโดดเด่นเป็นสากล (คณะกรรมการพิจารณาว่า ข้อกำหนดนี้ควรใช้ผสมกันไปกับข้อพิจารณาอื่นๆ)
- (vii) ประกอบด้วยปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่หรือพื้นที่ซึ่งที่มีความงามทางธรรมชาติเป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญด้านความสวยงาม
- (viii) เป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมที่เป็นตัวแทนขั้นตอนสำคัญของประวัติของโลก รวมถึงร่องรอยบันทึกของชีวิต มีความสำคัญในด้านขบวนการ ความเป็นไปทางธรณีวิทยาในการก่อตัวของแผ่นดิน หรือมีความสำคัญด้านสภาพทางธรณีหรือสภาพทางภูมิกายภาพ
- (ix) มีความโดดเด่นด้านการเป็นตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่สำคัญในการดำเนินไปของขบวนการทางนิเวศวิทยาและชีววิทยาในการวิวัฒนาการและการพัฒนาของระบบนิเวศบนบก ในแหล่งน้ำจืด ชายฝั่ง และท้องทะเล และสังคมพืชและสัตว์
- (x) บรรจุไว้ซึ่งถิ่นที่อาศัยทางธรรมชาติที่มีความสำคัญและมีนัยสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลาย ทางชีวภาพในถิ่นที่อาศัย รวมถึงที่บรรจุไว้ซึ่งชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามอย่างหนักที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในแนวคิดทางวิชาการหรือการอนุรักษ์

ในส่วนที่ใช้ในการพิจารณาที่เกี่ยวกับความโดดเด่นของมรดกโลกทางธรรมชาตินั้นได้แก่ ข้อ vii ถึง ข้อ x ส่วน ข้อ i ถึง ข้อ vi ใช้ในการประเมินความโดดเด่นเป็นสากลของมรดกโลกทางวัฒนธรรม การนำเสนอซึ่งทรัพย์สินสมบัติไม่ว่าทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติต้องมีความโดดเด่นเป็นสากลตามข้อกำหนดเหล่านี้ในข้อใดข้อหนึ่งหรือมากกว่า

ขบวนการของการได้มาซึ่งมรดกโลกนั้นต้องเริ่มต้นจากประเทศที่เป็นภาคีของอนุสัญญานี้ จัดทำรายงานเพื่อนำเสนอให้ทำการจารึกทรัพย์สินสมบัติของชาติตัวเองเป็นมรดกโลกในบัญชีมรดกโลก (World Heritage List) ตามแบบฟอร์มที่ได้กำหนดไว้โดยกรรมการมรดกโลก แสดงและบรรยายถึงจุดเด่นที่

มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลที่จะจารึกลงในบัญชีมรดกโลก จากนั้นรัฐภาคีต้องนำเสนอรายงานดังกล่าวต่อสำนักงานเลขาธิการอนุสัญญามรดกโลกเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย หากมีความครบถ้วนสมบูรณ์ก็นำส่งต่อให้คณะองค์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความโดดเด่นเป็นสากล หน่วยงาน IUCN (สหภาพการอนุรักษ์แห่งโลก (the World Conservation Union) แต่เดิมชื่อ the International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources ก่อตั้งขึ้นในปี ๑๙๔๘) เป็นหน่วยงานหลักในการประเมินทรัพย์สินสมบัติที่ได้เสนอเพื่อจารึกไว้ในบัญชีมรดกโลกทางธรรมชาติ ติดตามผลงานและสถานภาพในการอนุรักษ์ทรัพย์สินมรดกโลกทางธรรมชาติ ตรวจสอบข้อเรียกร้องความช่วยเหลือนานาชาติที่เสนอมาโดยรัฐภาคี และจัดเตรียมสิ่งที่ป้อนให้และสนับสนุนกิจกรรมในการสร้างสมรรถนะ ส่วนหน่วยงาน ICOMOS (สถาบันนานาชาติด้านอนุสรณ์สถานและพื้นที่ประวัติศาสตร์) เป็นหน่วยงานหลักในการประเมินทรัพย์สินสมบัติที่ได้เสนอเพื่อจารึกไว้ในบัญชีมรดกโลกทางวัฒนธรรม ติดตามผลและสถานภาพในการอนุรักษ์ทรัพย์สินมรดกโลกทางวัฒนธรรม ตรวจสอบข้อเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากนานาชาติที่เสนอมาโดยรัฐภาคี และจัดเตรียมสิ่งที่ป้อนให้และสนับสนุนกิจกรรมในการสร้างสมรรถนะ

การได้มาซึ่งแหล่งมรดกโลกไม่ว่ามรดกโลกทางวัฒนธรรมหรือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ต้องผ่านการกลั่นกรองอย่างเข้มข้นและได้มาตรฐานเป็นอย่างดี ฉะนั้นจึงเป็นการยอมรับกันทั่วโลกว่าแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการจารึกเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งมีเพียงแต่เฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เป็นที่ยอมรับและให้ความสำคัญจากประชาคมโลกด้วย นอกเหนือจากการเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกที่ก่อให้เกิดการกระตุ้นทางการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจแล้ว มรดกโลกยังให้ในด้านการศึกษาวิจัย ความภาคภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพที่ดี รวมถึงเป็นการกระตุ้นหน่วยงานที่รับผิดชอบและรัฐบาลให้เอาใจใส่ในการดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันด้วย

การได้มาซึ่งมรดกโลกในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญามรดกโลกมาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี และได้ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ของรัฐภาคีที่เข้มแข็งตลอดมา เคยได้รับเกียรติให้ดำเนินการจัดการประชุมสมัชชาภาคีมาแล้วหนึ่งครั้งและมีผู้แทนจากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการมรดกโลกมาแล้วถึงสามสมัยรวมทั้งสมัยปัจจุบันนี้ด้วย ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ประเทศไทยได้เตรียมการนำเสนอทรัพย์สินสมบัติของประเทศเพื่อการพิจารณาให้ได้รับการจารึกในบัญชีมรดกโลกเป็นจำนวน ๖ แห่งด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยทรัพย์สินสมบัติ ทางวัฒนธรรมสามแห่ง อันได้แก่เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร) นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร (อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง) และทรัพย์สินสมบัติทางธรรมชาติสามแห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา ผลการพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลกในการประชุมสมัชชาภาคีในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ปรากฏว่ามีเพียงสี่แห่งที่ได้มาตรฐานด้านความโดดเด่นเป็น

สากลและได้รับการพิจารณาให้จารึกในบัญชีมรดกโลก คือมรดกโลกทางวัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ สุโขทัยและเมืองบริวาร มรดกโลกทางวัฒนธรรมนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร และมรดกโลกทางวัฒนธรรมแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ส่วนทรัพย์สินสมบัติทางธรรมชาติผ่านการพิจารณาและได้รับการจารึกในบัญชีมรดกโลกเพียงแห่งเดียว คือมรดกโลกทางธรรมชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง ส่วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นั้น IUCN ได้ให้ความเห็นไว้ว่าทรัพย์สินตามที่เสนอมา ยังไม่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมพื้นที่น้อยเกินไปอาจไม่ยั่งยืน ควรผนวกพื้นที่อนุรักษ์ที่ต่อเนื่องกันเข้าไว้ด้วยเพื่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความมั่นคง หากยังมีความตั้งใจที่จะเสนอเพื่อได้รับการจารึกในบัญชีมรดกโลก ส่วนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตายังมีความมั่งคั่งโดดเด่นเป็นสากลไม่เพียงพอและการบริหารจัดการยังไม่สามารถเชื่อได้ว่าอยู่ในสภาพที่ปลอดภัยจากการทำลายของมนุษย์ จึงต้องตกไป

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกของประเทศไทยจึงได้มอบหมายให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชดำเนินการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ในกลุ่มผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่มั่นในททุกพื้นที่ พร้อมทั้งจัดทำรายงานการนำเสนอ (Nomination form) เพื่อจารึกพื้นที่ส่วนใหม่นี้ในบัญชีมรดกโลกอีกครั้ง โดยผนวกเอาอุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่เข้าไว้ด้วย พร้อมทั้งทำการสำรวจด้านคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลเพิ่มเติมและให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การนำเสนอถึงความมั่งคั่งโดดเด่นเป็นสากลได้ยึดตามเกณฑ์ที่ (viii) เป็นตัวอย่างที่ดีเยี่ยมที่เป็นตัวแทนขั้นตอนสำคัญของประวัติศาสตร์ของโลก รวมถึงร่องรอยบรรพตของชีวิตที่มีความสำคัญในด้านขบวนการ ความเป็นไปทางธรณีวิทยาในการก่อตัวของแผ่นดิน หรือมีความสำคัญด้านสภาพทางธรณีหรือสภาพทางภูมิกายภาพ และ (x) ได้แก่การบรรจุไว้ซึ่งถิ่นที่อาศัยทางธรรมชาติที่มีความสำคัญและนัยสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นที่อาศัย รวมถึงที่บรรจุไว้ซึ่งชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามอย่างหนักที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในแนวคิดทางวิชาการหรือการอนุรักษ์ เอกสารการนำเสนอพื้นที่แห่งนี้เพื่อจารึกในบัญชีมรดกโลกเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติได้เข้ารับการพิจารณาจากคณะกรรมการมรดกโลกในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะกรรมการดังกล่าวได้มีมติเห็นชอบให้จารึกไว้ในบัญชีมรดกโลก ฉะนั้นประเทศไทยจึงได้มีแหล่งพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติเพิ่มขึ้นอีกแหล่งหนึ่ง คือ **“มรดกโลกทางธรรมชาติผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่”** (อุทิศ และคณะ, ๒๕๔๘)

ความสำคัญของพื้นที่ผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่ มีดังนี้คือ

๑. เป็นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์สัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ของโลก โดยจำนวนสัตว์ป่าทั้งหมดพบว่ามีมากกว่า ๘๐๐ ชนิด ประกอบด้วยสัตว์เสี่ยงลูกด้วยนม ๑๑๒ ชนิด นก ๓๙๒ ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลาน ๒๐๐ ชนิด ตลอดจนเป็นพื้นที่อาศัยที่ซับซ้อนของชนิด ๒ ชนิด ที่มีแนวโน้มสูญพันธุ์ คือ ชะนีมือขาว และชะนีมังกู

๒. มีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ ๖,๑๕๒.๑๓ ตารางกิโลเมตร มากกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นป่าไม่ผลัดใบหรือกึ่งไม่ผลัดใบ ได้แก่ ป่าดิบชื้น และป่าดิบแล้ง นอกจากนี้ยังมีป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา และป่ารุ่นสองหรือทุ่งหญ้า รวม ๖ ชนิด เป็นผลให้เกิดพรมแดนป่าไม้ (Ecotone) ที่เริ่มจากป่าดิบไปจนถึงป่าผสม

ผลัดใบเนื่องมาจากอิทธิพลของสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถพบเห็นในพื้นที่อนุรักษ์อื่นๆในภูมิภาคนี้

๓. กระบวนการทางธรณีวิทยาที่ทำให้บริเวณทางด้านทิศใต้ของที่ราบสูงโคราชยกตัวสูงขึ้นในแนวทิศตะวันตก – ตะวันออก ระยะทางประมาณ ๒๓๐ กิโลเมตร จากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ไปจนถึงเทือกเขาพนมดงรักในประเทศกัมพูชา บริเวณพื้นที่กลุ่มป่าฯ จึงเป็นตัวแทนทางธรณีวิทยาแบบ Escarpment ที่สำคัญ (กรมอุทยานแห่งชาติ,-)

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๕) มีสถานที่ที่ประกาศให้เป็นมรดกโลกแล้วจำนวน ๙๖๒ แห่ง โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ มรดกโลกทางวัฒนธรรม (World cultural heritages) จำนวน ๗๔๕ แห่ง มรดกโลกทางธรรมชาติ (World natural heritages) จำนวน ๑๘๘ แห่ง และมรดกโลกแบบผสมผสาน (Mixed properties) จำนวน ๒๙ แห่ง (www.thaiwhic.go.th/index.aspx)

๒.๓ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

The Ecotourism Society (๑๙๙๑) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผนและเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (๒๕๔๐) นิยาม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีการบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงรูปแบบและการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติน้อยที่สุดตลอดจนเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ดร.ชนิ (๒๕๔๗) ได้สรุปความหมายที่เป็นสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังต่อไปนี้

๑. การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรรมชาติและอาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม ที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย โดยมุ่งเน้นที่คุณค่าธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่งหรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

๒. เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ทำลายและทำให้สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติเสื่อมโทรม

๓. เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยตรงและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้วยังเป็นการสร้างเสริมจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวก

๔. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางด้านตรงและทางอ้อม

หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๔ ประการ คือ

๑. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควบคุมผลกระทบให้อยู่ในระดับต่ำ มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน

๒. การสร้างจิตสำนึก และกระบวนการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ

๓. เน้นการคงไว้ซึ่งธรรมชาติ มีการดัดแปลง หรือพัฒนาพื้นที่น้อย และกลมกลืนกับธรรมชาติ

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่น และความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ

องค์ประกอบหลักของการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (๒) ด้านการบริการ (๓) ด้านตลาดของการท่องเที่ยว และ (๔) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงองค์กรและกฎระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้อง

๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเด็นสำคัญคือความสามารถของพื้นที่และระบบนิเวศในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยไม่เสื่อมโทรมลงไปอย่างถาวร และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามมา ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม ควรเป็นกิจกรรมที่ (๑) มีโอกาสได้ใกล้ชิดและได้รับประสบการณ์ตรงจากธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น (๒) มีโอกาสได้เข้าใจ เรียนรู้ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว (๓) มีโอกาสที่จะสร้างงานและรายได้แก่คนท้องถิ่น (๔) กิจกรรมที่ส่งผลด้านการอนุรักษ์ซึ่งอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น

๒. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการด้านการตลาด โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นผู้ ที่พร้อมปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกในลักษณะเช่นเดียวกับถิ่นที่ตนอยู่อาศัยหรือคุ้นเคย แต่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มักไม่อดทนต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่แออัด เสียงอึกทึก และสิ่งแปลกปลอมที่ขัดกับธรรมชาติ

๓. การบริการด้านต่างๆและสิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเน้นการบริการด้านสื่อความหมายและการให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น การบริการด้านต่างๆ ที่มีโอกาสสร้างรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่นการบริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และมีคฤหาสน์ที่น่าเที่ยว มุ่งเน้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจการต่างๆ

๔. การบริหารจัดการ ประกอบด้วยองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย องค์กรรับผิดชอบควรทำหน้าที่บริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดการบริหารด้านการบริการต่างๆให้ได้มาตรฐาน เช่นความปลอดภัย และความสะอาด เป็นต้น

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานในการประกอบกิจกรรม ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง แต่จะอาศัยทรัพยากรธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น พืชพรรณ และสัตว์ป่า และจะรวมไปถึงสภาพภูมิทัศน์ ลักษณะภูมิประเทศ และพื้นที่เป็นพื้นฐานในการประกอบกิจกรรม ซึ่งได้แก่ ทุ่งหญ้า ป่าไม้ น้ำตก ถ้ำ เกาะ ชายหาด ลำน้ำ แอ่งน้ำ บ่อน้ำร้อน ธรณีสัณฐาน เป็นต้น (ดรชนี, ๒๕๔๗)

อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าไปท่องเที่ยวจำนวนมาก แนวทางที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ จะต้องจัดการให้ การรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และประสานประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น รวมทั้งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว หรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ ต้องคำนึงถึงคุณภาพ ความต่อเนื่อง ความสมดุลทั้งด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน สรุปมีดังนี้ (สำนักอุทยานแห่งชาติ, ๒๕๔๖)

- (๑) ความยั่งยืนของทรัพยากรท่องเที่ยว เน้นธรรมชาติและจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติในการทดแทนฟื้นฟูและไม่เสื่อมโทรมลง
- (๒) การสื่อความหมายและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- (๓) ความต้องการของนักท่องเที่ยวและการส่งเสริมประสบการณ์ที่มีคุณค่า
- (๔) ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- (๕) มีการกระจายรายได้หรือประโยชน์สู่ท้องถิ่น
- (๖) เน้นการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุท้องถิ่น

- (๗) ใช้ข้อมูลพื้นฐานเป็นฐานการตัดสินใจ และการติดตามตรวจสอบ
- (๘) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาทุกระดับ

๒.๔ แนวคิดเรื่องศักยภาพและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เป็นการหาระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้ทำการศึกษาเกณฑ์การประเมินเพื่อให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ มีการจัดการที่ยั่งยืน มุ่งให้การส่งเสริมกระบวนการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมรวมทั้งจัดให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชนและได้กำหนดเกณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่มี ศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเบื้องต้น ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐)

(๑) ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่เหมาะสมมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ หรือวัฒนธรรมของการท่องเที่ยว และความดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ความสำคัญที่แตกต่างกันในแต่ละปัจจัยดังนี้

(๑.๑) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติดั้งเดิมหรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สภาพแวดล้อมถูกดัดแปลงตกแต่งบางส่วน แต่ยังคงสภาพเดิมเป็นหลัก หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสานจำลอง หรือตกแต่งใหม่โดยไม่มีลักษณะเป็นระบบนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยลงตามลำดับ

(๑.๒) องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาจากความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ความโดดเด่นลดลงตามลำดับ มีองค์ประกอบด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ผสมผสาน หรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยเพียงใด

(๒) ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบันที่มุ่งสู่ความยั่งยืน และอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ประกอบด้วย

(๒.๑) มีการให้ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง พิจารณาจากรูปแบบการสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษาที่มีลักษณะของการ ศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

(๒.๒) การจัดการป้องกันและรักษาสีเขียวในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากการมีการรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และการบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

(๒.๓) องค์การจัดการโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม พิจารณาจากรูปแบบองค์กรในการจัดการ เน้นความเป็นองค์กรของประชาชน รัฐและเอกชน และระดับของการมีส่วนร่วมว่า ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

วิวัฒน์ชัย (๒๕๒๙) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาองค์ประกอบหลัก ๒ ประการ คือ

๑) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งเสริมสร้างหรือปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และเป็นสิ่งที่อยากสร้างเสริมหรือปรับปรุงเพิ่มเติมได้

๒) ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่จะดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวที่จะเลือกเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยว มี ๕ ประการ คือสภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว และความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

จารุณี (๒๕๔๑) ได้สรุปเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยว ๔ ด้าน คือ

๑) ด้านพื้นที่ คือการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประเพณี ในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความยากง่ายในการเข้าถึง เช่นสภาพของเส้นทาง ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น

๒) ด้านการจัดการ คือความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความสามารถในการรองรับ การจัดการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

๓) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว

๔) ด้านการมีส่วนร่วม คือการพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวมีความตระหนักถึงผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว และพร้อมที่จะปฏิบัติตามในการรักษาสภาพแวดล้อมด้วยความจริงใจ และเป็นปกตินิสัย การให้ความรู้และความตระหนักด้านผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม และให้นักท่องเที่ยวมีจิตร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องท้าทายอย่างยิ่ง หากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่

มีความเข้าใจ และไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมโดยนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง ก็จะลดภาระแก่เจ้าหน้าที่ และทำให้นักท่องเที่ยวส่วนที่เหลือไม่กล้าก่อให้เกิดมลภาวะ ด้วยเกรงมาตรการทางด้านสังคม ทำให้เกิดความละอาย

เป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งที่การพัฒนาในทุกๆ ด้านของการท่องเที่ยวจะต้องยึดถือเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทั้ง ๓ ส่วนดังต่อไปนี้

๑. ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนับได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤต อันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยปราศจากการจัดการที่ดีพอ จึงส่งผลให้ทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ รวมไปถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการวางแผนและจัดการที่ดีพอที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ อีกทั้งควรเร่งช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพทางธรรมชาติให้คงเดิมไว้ให้มากที่สุด

๒. ความยั่งยืนทางสังคมและวัฒนธรรม สังคมและวัฒนธรรมไทยท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกจนน่าเป็นห่วงว่า เอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมไทยจะเลือนหายไปในที่สุด จึงเกิดความพยายามที่จะฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป

๓. ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ เมื่อมีการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สภาพทางสังคม และวัฒนธรรม สภาพของการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะเกิดการพัฒนาขึ้นไปด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่รวดเร็ว หรือก้าวกระโดด แต่ก็สามารถเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและยั่งยืนมากกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบอื่นๆ เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างพอเพียงของ องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งจะเกิดสมดุลภาพ ระหว่าง สิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ นั่นเอง

๒.๕ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน ๕ ส่วนดังนี้

๑. **หลักของการมีเหตุผล** การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงของกำลังการผลิตไฟฟ้าของแต่ละระบบนั้น จะเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ศักยภาพของจุดที่ตั้ง ความต้องการและปริมาณการใช้ไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนคำนึงถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากระบบนั้นอย่างรอบคอบ

๒. **หลักแห่งความพอประมาณ** ความพอดีในการออกแบบระบบโดยพิจารณากำลังการผลิตไฟฟ้าที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ใช้แหล่งน้ำลำธารที่ต่อท่อส่งน้ำมาจากระบบประปาภูเขาเดิม และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มากกว่าที่จะต้องหาแหล่งน้ำใหม่เพื่อผลิตกำลังไฟฟ้าให้มากขึ้น

๓. เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน มีการเตรียมตัวให้พร้อมทั้งกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เช่น ค่าใช้จ่ายจากน้ำมันเชื้อเพลิงจะมีราคาแพงมากขึ้นเรื่อยๆ จึงควรเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมมาทดแทนกับระบบในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการลดการพึ่งพาพลังงานจากภายนอกได้ ก็จะทำให้ความต้องการการใช้น้ำมันลดน้อยลง ลดการเดินทาง ลดค่าขนส่งเพราะในพื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้เองได้

ตลอดจนในการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นได้อาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

๔. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ทั้งด้านทฤษฎี ด้านปฏิบัติ และการตรวจเอกสาร ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และระมัดระวังในทุกระดับของกระบวนการวิจัย

๕. เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการทำงาน

จากแนวทางปฏิบัติโดยยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จะเป็นการพัฒนาพลังงานทดแทนที่ยั่งยืน และสมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาพลังงานที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางเลือกสำหรับอุทยานแห่งชาติ เพราะโลกไม่สามารถตอบสนองต่อการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีขีดจำกัดได้อีกต่อไป เศรษฐกิจพอเพียงสนับสนุนการพึ่งพาตนเองอย่างมีเหตุผลโดยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สิ้นเปลือง และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และการใช้งาน

๒.๖ แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management)

ความหมายของสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่ได้ด้วยตาและไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ตลอดจนสิ่งที่ป็นทั้งให้คุณและโทษ สิ่งแวดล้อมมีคุณสมบัติเฉพาะตัว คือมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ มีความต้องการสิ่งแวดล้อมอื่นเสมอ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างอื่น มีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา และสิ่งแวดล้อมจะอยู่รวมเป็นกลุ่ม เรียกว่า ระบบนิเวศ มิติสิ่งแวดล้อม แบ่งได้ ๔ มิติ คือ มิติทรัพยากร มิติเทคโนโลยี มิติของเสียหรือมลพิษสิ่งแวดล้อม และมิติมนุษย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมนุษย์ต้องการมิติทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ โดยมีมิติเทคโนโลยีมาช่วยในกระบวนการผลิต ซึ่งต้องมีของเสียเกิดขึ้น จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี (สามัคคี, ๒๕๔๕)

ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการกระจายทรัพยากรที่สำคัญทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความพอใจในการนำสิ่งแวดล้อมไปใช้อย่างเหมาะสม ในการเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยรองในอนาคต (Jolly, อ้างในเกษม จันทรแก้ว, ๒๕๒๕) การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผนดำเนินงาน ติดตามประเมินผลและปรับปรุง แก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้งานได้ยั่งยืนยาวนานตลอดไป และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมวลมนุษยและธรรมชาติให้มากที่สุด (วินัย, ๒๕๔๐) การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การพิจารณาตรวจสอบทรัพยากรในพื้นที่อย่างถี่ถ้วนแล้วตัดสินใจว่าจะทำอะไรที่เราต้องการ โดยมีให้เกิดอันตรายมากจนทำให้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่ต้องเสียไป (Winslow and Gubby, อ้างใน เกษม จันทรแก้ว, ๒๕๒๕)

จากความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

- (๑) การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการนำทรัพยากรมาใช้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์
- (๒) การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ต้องมีการวางแผนการใช้ที่ดีและเหมาะสม
- (๓) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติต้องมีผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมน้อยที่สุด
- (๔) การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ต้องยึดหลักการอนุรักษ์เสมอ

ในปัจจุบันมีความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก

๑. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อัตราการเพิ่ม เป็นไปตามข้อจำกัดทางธรรมชาติ ทำให้ไม่เพียงพอกับความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการเพิ่มขึ้นสูงมากอย่างต่อเนื่อง

๒. ประชากรโลกเพิ่มขึ้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมโดยใช้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทำให้มนุษย์บริโภคสูงขึ้น หรือเกิดค่านิยมในการบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ทำให้การบริโภคของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติหรือยหรรลง และเกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อมทั้งระดับโลกและระดับท้องถิ่น เช่น เกิดภาวะโลกร้อนขึ้น ภัยพิบัติเพิ่มความรุนแรง พืชภัยจากสารพิษเพิ่มมากขึ้น เกิดความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ดินด้อยคุณภาพและป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้น เป็นต้น

๓. ทักษะคติ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างของมนุษย์ ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การถางป่า เผาป่า การเล่นกีฬาประเภทยิงนก ตกปลา ล่าสัตว์ การต้องการความสะดวกสบาย สนุกสนาน โดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เช่นการสร้างถนน สร้างสนามกอล์ฟ สร้างรีสอร์ท การทำสงคราม การคมนาคมขนส่ง การค้าและบริการ การเกษตรและอุตสาหกรรม

๔. นโยบายของรัฐบาล บางครั้งได้มีส่วนทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การให้สัมปทานแหล่งแร่ การสร้างเขื่อน และการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่างๆ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Conservation) หมายถึงการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล เพื่อที่จะอำนวยให้คุณภาพของการมีชีวิตอยู่อย่างดีตลอดไปสำหรับมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล ตามหลักการอนุรักษ์วิทยา เพื่อให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในลักษณะที่ดี ยังผลให้มนุษย์มีชีวิตเป็นอยู่ที่ดีตลอดไป เพราะสิ่งแวดล้อมนั้นมีผลต่อสุขภาพและพลานามัยของมนุษย์ (สามัคคี, ๒๕๔๕) สำหรับหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต้องคำนึงถึง

(๑) ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม และจะให้ประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น อย่างน้อยที่สุด ต้องคำนึงถึงการสูญเสียเปล่า

(๒) รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง รวมทั้งต้องใช้ให้เป็นประโยชน์ และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งต้องตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไป จะไม่เป็นการปลอดภัยต่อสภาวะแวดล้อม

(๓) ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น ให้มีอัตราผลิต (เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราใช้ หรืออัตราเกิดเท่ากับอัตราตายเป็นอย่างน้อย

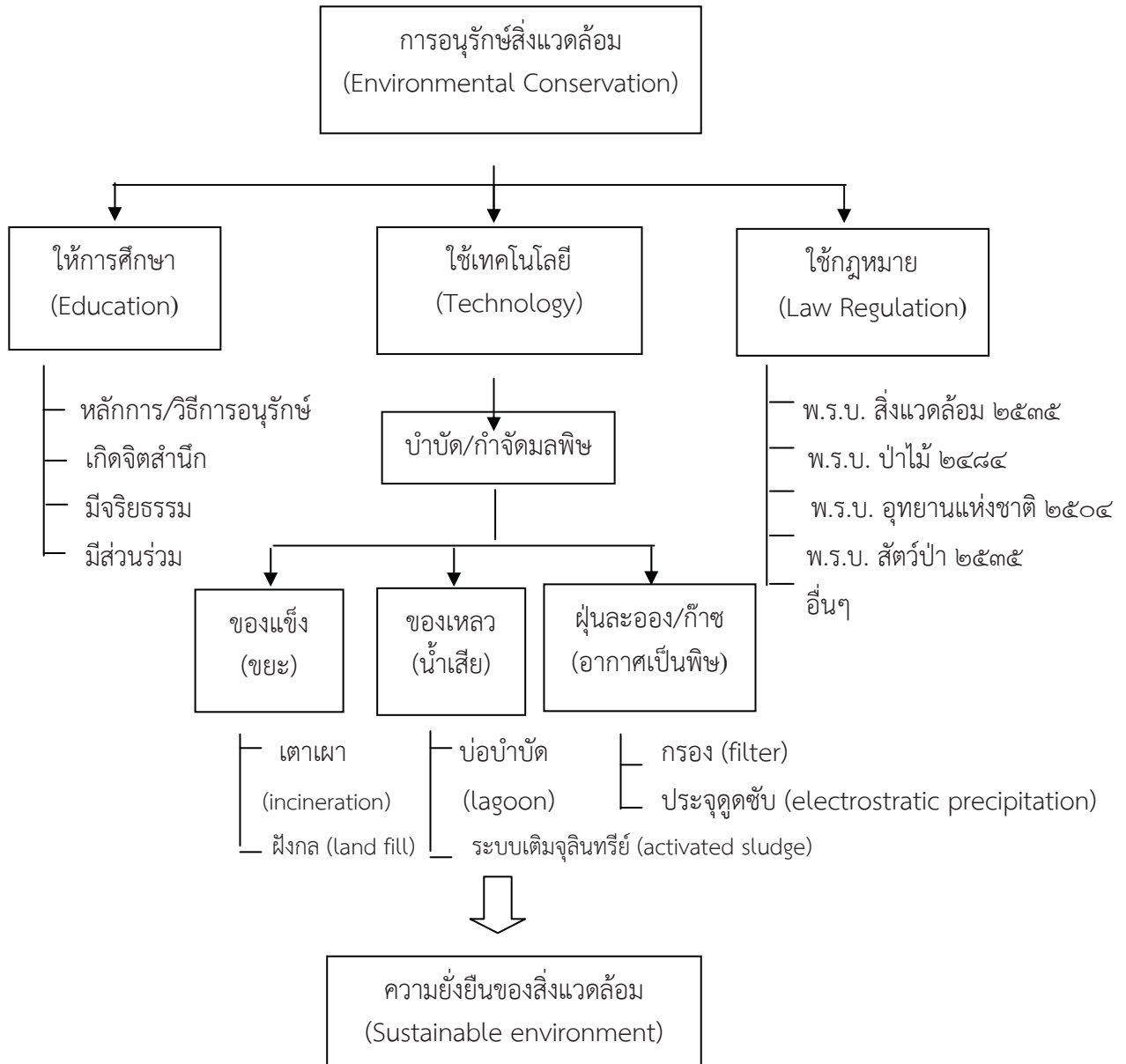
(๔) ประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประมาณอัตราเกิดและการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

(๕) หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการที่จะผลิตและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ประชากรได้มีใช้อย่างพอเพียง

(๖) ให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจว่าความสำคัญในการรักษาความสมดุลธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะให้ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเข้าใจถึงหลักการและวิธีการอนุรักษ์จริยธรรม รู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้งในการนำทรัพยากรมาใช้ และรู้จักใช้เทคโนโลยีในการบำบัด/กำจัดของเสียและมลพิษที่เกิดขึ้น ตลอดจนต้องใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุม สามารถแบ่งเป็น ๓ แนวทางใหญ่ และต้องดำเนินการควบคู่กันไปด้วยดังภาพที่ ๒.๑

ภาพที่ ๒.๑๒ แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๒.๗ แนวคิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

หลักการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

อรุณี (๒๕๔๗) การนำเทคโนโลยีมาใช้งาน มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ถ้านำเทคโนโลยีมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม จะเกิดประโยชน์ แต่ถ้านำเทคโนโลยีมาใช้ไม่ถูกต้องหรือไม่ระมัดระวังอาจเกิดโทษต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นการนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องทำความเข้าใจเทคโนโลยีนั้น ๆ เนื่องจากเทคโนโลยีมีหลายประเภท ต้องพิจารณาให้รอบคอบ ถ้าต้องคำนึงถึงคุณสมบัติทางเทคโนโลยีว่าใครจะเป็นผู้ใช้ ใช้ทำอะไร ที่ไหน และใช้ในสถานการณ์ใด ดังนั้น การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ควรมีแนวคิด ดังต่อไปนี้

๑. ต้องเข้าใจความหมายสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้จัดการสิ่งแวดล้อม มีความรู้พื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์หรือธรรมชาติ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับ สิ่งแวดล้อม แม้ว่าปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะอยู่ในระดับสูงก็ตาม แต่มนุษย์ก็ต้องพึ่งพา สิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตทั้งในด้านปัจจัย ๔ วิธีการดำรงชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้น การมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ จะช่วยให้การเลือกใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม ทุกขั้นตอนและเป็นระบบ

๒. การวางแผนการใช้ทรัพยากร ต้องมีการวางแผนให้สอดคล้องกับลักษณะของทรัพยากรหรือให้เหมาะสมกับศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓. กำหนดขั้นตอนในการผลิตให้ชัดเจน มีขั้นตอนในการผลิตชัดเจน และถูกต้องเป็นรูปธรรม และในแต่ละขั้นตอนการผลิต ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๔. เลือกหรือกำหนดเทคโนโลยี ที่ต้องใช้ทรัพยากรทุกขั้นตอนให้เหมาะสม ทั้งศักยภาพ ประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

๕. ต้องประเมินของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมจากการนำเทคโนโลยีมาใช้กับทรัพยากรทุกขั้นตอน เพื่อไม่ให้สารพิษหรือของเสียที่ปล่อยออกมาส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ลักษณะของเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

อรุณี (๒๕๔๗) การนำเทคโนโลยี มาใช้ในชีวิตประจำวัน ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม โดยไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และช่วยรักษาสภาพแวดล้อม ลักษณะของเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ควรเลือกใช้เทคโนโลยีสะอาด (Cleaner Technology หรือ CT) การใช้เทคโนโลยีสะอาดจะครอบคลุมทั้งการป้องกัน การผลิตที่สะอาดขึ้น และลดของเสียให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ตั้งแต่การนำวัตถุดิบจากทรัพยากรมาใช้จนถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการผลิต เช่น นำหลักการ “RE” มาใช้ ได้แก่ Reuse (ใช้ซ้ำ) Recycle (เวียนใช้) Repair (ซ่อมได้) Reduce (ลดการใช้สารอันตราย) Recovery (ใช้ประโยชน์กลับคืน) Refill (ใช้เติม) Reject (เลิกใช้สารอันตราย) ฯลฯ ตัวอย่างเทคโนโลยีสะอาด เช่น เทคโนโลยีการ

หมุนเวียนของเสีย เช่น การทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ การผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ หรือ Biogas การนำพลาสติกใช้แล้วไปหลอมใหม่ เพื่อทำถุงพลาสติกหิ้ว ฯลฯ

นายชลธร และคณะ (๒๕๕๔) ได้ทำการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติดอยฟ้าห่มปก จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณลานกางเต็นท์กิ่วลม โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย ๒ โครงการย่อยดังนี้

๑ การศึกษาระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานทดแทน บริเวณลานกางเต็นท์กิ่วลม ได้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจาก ๒ แหล่ง ได้แก่ ๑) ระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานขนาดเล็ก กำลังการผลิตไฟฟ้า ๑ กิโลวัตต์ ที่พัฒนาขึ้นได้แหล่งน้ำป้อนจากฝายต้นน้ำลำธารในป่าธรรมชาติผ่านระบบท่อส่งน้ำลงมา สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าเพียงพอต่อการใช้งานบริเวณสำนักงานและอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และบริเวณลานกางเต็นท์ด้านหน้าอาคาร ในขณะที่มีการใช้งานวันละ ๒.๕ ชั่วโมง มีต้นทุนการผลิตไฟฟ้า ๑๔.๘๑ บาทต่อกิโลวัตต์ ระยะเวลาคืนทุน ๘ ปี ซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าโดยใช้น้ำมันเชื้อเพลิงประมาณ ๑๓.๑๙ บาทต่อกิโลวัตต์ (ต้นทุนการผลิตกระแสไฟฟ้าโดยใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าจากน้ำมันเชื้อเพลิง ประมาณ ๒๘.๐ บาทต่อกิโลวัตต์แต่ถ้ามีการใช้งานในแต่ละวันมากขึ้นจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยไฟฟ้า และระยะเวลาการ คืนทุนสั้นลง และ ๒) ระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ ได้เลือกใช้ระบบแบบอิสระ จำนวน ๓ รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ ๑ สำหรับลานจอดรถยนต์ จ่ายกระแสไฟฟ้าที่เป็นภาระทางไฟฟ้ากระแสตรง แรงดัน ๑๒ โวลต์ ใช้งานวันละ ๑๒ ชั่วโมง มีต้นทุนการผลิตไฟฟ้า ๑๐.๖๕ บาทต่อกิโลวัตต์

รูปแบบที่ ๒ สำหรับลานกางเต็นท์ จ่ายกระแสไฟฟ้าที่เป็นภาระทางไฟฟ้ากระแสตรงแรงดัน ๑๒ โวลต์ ใช้งานวันละ ๑๒ ชั่วโมง มีต้นทุนการผลิตไฟฟ้า ๑๔.๒๒ บาทต่อกิโลวัตต์ และ

รูปแบบที่ ๓ สำหรับห้องน้ำ-ห้องสุขา จ่ายกระแสไฟฟ้าที่เป็นภาระทางไฟฟ้ากระแสสลับ แรงดัน ๒๒๐ โวลต์ ใช้งานวันละ ๑๒ ชั่วโมง มีต้นทุนการผลิตไฟฟ้า ๔.๖๓ บาทต่อกิโลวัตต์

๒. การศึกษาและวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม บริเวณลานกางเต็นท์กิ่วลม ได้นำองค์ความรู้และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆได้แก่ ปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล ปัญหาด้านการจัดการน้ำดีและบำบัดน้ำเสีย ปัญหาด้านมลภาวะทางอากาศและเสียง และปัญหาด้านการจัดการภูมิทัศน์ มาพิจารณาวางแผนการแก้ไขปัญหา โดยเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อนแต่มีประสิทธิภาพ ประหยัด มุ่งเน้นการใช้แนวจิตธรรมชาตช่วยธรรมชาติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถดำเนินการและดูแลรักษาได้โดยเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เอง จากการศึกษาได้นำเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องและได้ทำการพัฒนาต้นแบบสาธิตการจัดการลานกางเต็นท์รูปแบบที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประกอบ ได้แก่ ระบบไฟฟ้าแสงสว่างจากพลังงานทดแทน กำหนดพื้นที่ลานกางเต็นท์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว ประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน/กลุ่ม พื้นที่รองรับประมาณ ๕๐ ตารางเมตร มีเก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อนและประกอบกิจกรรม เตาสนามพร้อมเตาปิ้งย่าง

โถสำหรับใส่เศษเก้าอี้ที่เหลือใช้ ที่แขวนถุงขยะ อ่างล้างจานที่มีระบบน้ำใช้สอย ป้ายสื่อความหมายและคู่มือประกอบการใช้งาน จากการประเมินผลการใช้งานและสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ได้ใช้ประโยชน์พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง – มาก ในทุกด้าน และยังเสนอแนะให้มีการประชาสัมพันธ์และให้มีการลงทะเบียนล่วงหน้า ตลอดจนควรจัดทำคู่มือและป้ายสื่อความหมายเพิ่มให้มากขึ้น สำหรับเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่จะจ่ายเงินเพื่อชดเชยในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ร้อยละ ๖๓.๙๐ เห็นควรให้เพิ่มค่าบริการการเข้า ทางเดินเท้า และ ร้อยละ ๕๗.๘๐ มีความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อเข้าใช้ลานทางเดินเท้าที่พัฒนาขึ้นในอัตรา ๑๐๐ – ๒๐๐ บาท

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้อาศัยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พิจารณาร่วมกับหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติ การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์พลังงาน จึงได้เลือกใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็นที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่มาใช้แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลานทางเดินเท้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดและสะดวกต่อการใช้งาน

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีที่มาและหลักการดังนี้ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, ๒๕๔๘) หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ไปขัดขวางโอกาสของคนรุ่นต่อไปในอนาคตที่จะได้รับสิ่งที่เป็นความต้องการพื้นฐานของเขาเหล่านั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน คงไว้ซึ่งความเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี มีระดับประชากรที่เหมาะสม อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จัดการความเสี่ยงและเทคโนโลยี รวมทั้งคำนึงถึงด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ร่วมกันในการตัดสินใจ ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมุ่งเป้าหมายความยั่งยืนใน ๓ ระบบคือ ๑) ระบบเศรษฐกิจ คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น มีการกระจายให้แก่กลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึง ๒) ระบบสังคมและมนุษย์ คือ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีสถาบันทางสังคมที่ยั่งยืน มีความเป็นธรรมในสังคม และมีส่วนร่วมจากคนในสังคม และ ๓) ระบบสิ่งแวดล้อม คือ มีการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา

ลัดดาวัลย์ (๒๕๔๑) ได้ให้คำนิยามของสิ่งแวดล้อมศึกษา ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้คนรู้คุณค่า และทำให้กระจ่างในแนวความคิดหลัก เพื่อที่จะพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจ และซาบซึ้งถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมศึกษายังเป็นการฝึกการตัดสินใจ สร้างมาตรฐานของพฤติกรรมเกี่ยวกับประเด็นขัดแย้งของคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สิทธิพล (๒๕๔๖) สิ่งแวดล้อมศึกษา คือ กระบวนการที่มุ่งสร้างคนให้มีจิตสำนึก และห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้คนมีความรู้ เจตคติ ทักษะ ความตั้งใจจริงและมุ่งมั่นที่จะหาทางแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ และป้องกันปัญหาใหม่ ทั้งด้วยตนเองและโดยความร่วมมือกับผู้อื่น

จุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓) มีจุดมุ่งหมาย ๕ ประการคือ

๑. ความตระหนัก (Awareness) ช่วยให้ประชาชนได้รับรู้ปัญหา และมีความละเอียดอ่อนต่อเรื่องสิ่งแวดล้อม

๒. ความรู้ (Knowledge) ช่วยให้ประชาชนเข้าใจพื้นฐานการทำงานของธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและหนทางแก้ไข

๓. เจตคติ (Attitude) ช่วยให้ประชาชนมีค่านิยม และความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความตั้งใจจริง และความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการรักษาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

๔. ทักษะ (Skill) ช่วยให้ประชาชนมีทักษะที่จำเป็นในการบ่งชี้ปัญหา และการดำเนินการตรวจสอบ รวมทั้งร่วมหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้น

๕. การมีส่วนร่วม (Participation) ช่วยให้ประชาชนมีประสบการณ์ในการนำความรู้ และทักษะที่ได้มาใช้ในการดำเนินการหาทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น

๒.๙ แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่างๆ ในชุมชน ในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนั้น ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่าง

(๑) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและ

(๒) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทนอิงตามระบอบทุนนิยมและในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน

ยูเนสโกยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์รวมถึง การจัดให้เกิดกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นการเรียนรู้ การศึกษาจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยมีเป้าหมายว่านักท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นเพียงนักท่องเที่ยว (Tourist) แต่จะเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้มีโอกาสเข้าไป ใช้ชีวิตร่วมกัน (Citizen of Community)

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เมื่ออ้างอิงจากความหมายของการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีมาก่อน แต่เดิมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แม้ต่อมาการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยวไปยังพิพิธภัณฑ์หรือโบราณสถานต่างๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและสร้างความสมดุลในชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

๒.๑๐ แนวคิดเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ

ข้อมูล (data) หมายถึง ข้อเท็จจริงของสิ่งต่างๆ อาจจะถูกเก็บในรูปแบบของตัวเลข ตัวหนังสือ สัญลักษณ์ แทนการกระทำหรือปริมาณต่างๆ ซึ่งได้รับการรวบรวมไว้ และยังไม่ผ่านการประมวลผล ลักษณะของข้อมูลเป็นข้อเท็จจริงไม่ถูกปรุงแต่งและไม่เกี่ยวข้องกัน เมื่อข้อมูลได้รับการเก็บไว้จะสามารถเรียกมาใช้ประโยชน์ได้ในภายหลัง ข้อมูลจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรวบรวมไว้ ส่วนสารสนเทศ (information) นั้น มีความหมายว่า สิ่งที่ได้จากการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาผ่านการจัดการทำประมวลผล หรือวิเคราะห์ผลให้อยู่ในรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กัน มีความหมายหรือคุณค่าเพิ่มขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน คุณสมบัติของข้อมูลและสารสนเทศที่ดีนั้น ควรมีลักษณะเป็นปัจจุบัน ถูกต้อง แม่นยำ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ และนำเสนอในรูปแบบที่รวดเร็ว กระทัดรัด และเป็นประโยชน์ (มยุรี, ๒๕๕๑)

ฐานข้อมูล (database) หมายถึง กลุ่มของข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ โดยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยไม่ได้บังคับว่าข้อมูลทั้งหมดนี้จะต้องเก็บไว้ในแฟ้มข้อมูลเดียวกันหรือแยกเก็บหลายๆแฟ้มข้อมูลองค์กรที่มีข้อมูลปริมาณมากๆ จะพบความยุ่งยากลำบากในการจัดเก็บข้อมูล ตลอดจนการนำเข้าข้อมูลที่ต้องการออกมาใช้ให้ทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้นคอมพิวเตอร์จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดเก็บข้อมูลประมวลผลข้อมูล ซึ่งทำให้ระบบการจัดเก็บข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวก ทั้งนี้โปรแกรมแต่ละโปรแกรมจะต้องสร้างวิธีควบคุมและจัดการกับข้อมูลขึ้นเอง ฐานข้อมูลจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะระบบงานต่างๆที่ใช้คอมพิวเตอร์ การออกแบบ และพัฒนาระบบฐานข้อมูล จึงต้องคำนึงถึงการควบคุมและการจัดการความถูกต้อง ตลอดจนประสิทธิภาพในการเรียกใช้ข้อมูลด้วย ฐานข้อมูลเป็นการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้ใช้สามารถใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระบบงานต่างๆ ร่วมกันได้ โดยที่จะไม่เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และยังสามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งของข้อมูลด้วย อีกทั้งข้อมูลในระบบ ก็จะต้องเชื่อถือได้ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยมีการกำหนดระบบความปลอดภัยของข้อมูลขึ้น

ระบบฐานข้อมูล จึงนับว่าเป็นการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้ใช้สามารถจัดการกับข้อมูลได้ในลักษณะต่างๆ ทั้งการเพิ่ม การแก้ไข การลบ ตลอดจนการเรียกดูข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่จะเอาเป็นงานประยุกต์นำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการจัดการระบบฐานข้อมูล

๒.๑๑ การจัดการอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ประเภทหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ รวมทั้งพืช สัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์และป่าเขา ให้คงอยู่ในสภาพเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เพื่ออำนวยความสะดวก ทั้งทางตรงและทางอ้อม แก่รัฐบาลและประชาชนต่อไป อุทยานแห่งชาติของประเทศไทย จัดเป็นพื้นที่คุ้มครองประเภทที่ ๒ ตามข้อกำหนดของสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติของโลก (The World Conservation Union : IUCN) ที่ให้คำจำกัดความว่า เป็นพื้นที่ธรรมชาติทางบกและ/หรือทางทะเล ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อคุ้มครองรักษาระบบนิเวศที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ เพื่อประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต เพื่อไม่ให้มีการใช้ประโยชน์หรืออนุญาตให้เข้าครอบครองที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบนิเวศ และเพื่อเปิดโอกาสให้มีการใช้ประโยชน์ด้านการวิจัยศึกษาหาความรู้และนันทนาการที่สอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติมีดังนี้

(๑) เพื่อการป้องกันรักษาทรัพยากรที่มีคุณค่าและดีเด่นทางธรรมชาติ เช่น พืชพรรณ สัตว์ป่า แหล่งต้นน้ำลำธาร ปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยา ทิวทัศน์ต่างๆ ที่สวยงาม หรือเพื่อป้องกันสิ่งที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมมิให้เสื่อมสลายลงไป

(๒) เพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของนักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่ต้องการแสวงหาความรู้ทางด้านธรรมชาติหรือประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ ทั้งนี้อุทยานแห่งชาติเปรียบเสมือนห้องเรียนกลางแจ้งซึ่งมีองค์ประกอบทุกด้านอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเหมาะสมเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ในด้านต่างๆ

(๓) เพื่อการท่องเที่ยวและนันทนาการ เพราะโดยทั่วไปอุทยานแห่งชาติจะมีทิวทัศน์และทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจหรือประกอบกิจกรรมนันทนาการประเภทต่างๆ เช่น การพักผ่อน เดินชมทิวทัศน์ ถ่ายภาพ ส่องสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้อุทยานแห่งชาติยังเป็นแหล่งกระจายรายได้และสร้างงานให้แก่ราษฎรท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น รายได้จากการให้บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะรับส่งนำเที่ยว จำหน่ายของที่ระลึก และอื่นๆ

การจัดการอุทยานแห่งชาติ ต้องมีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน (สุรเชษฐ์, ๒๕๔๖) ได้ให้ความเห็นเพื่อกำหนดนโยบายด้านการจัดการอุทยานแห่งชาติ สรุปดังนี้

(๑) การวางแผนจัดการและอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ การวางแผนอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของทรัพยากรและระบบนิเวศ รวมถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์และความต้องการของประชาชนโดยรวม

(๒) การแบ่งเขตการจัดการ การแบ่งเขตพื้นที่เป็นกระบวนการกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์อุทยานแห่งชาติให้สอดคล้องกับสภาพและศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม และใช้เป็นแนวทางในการควบคุมกิจกรรมการจัดการ

(๓) การวางผังบริเวณและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การวางผังบริเวณจะต้องอาศัยความละเอียดอ่อนและความตระหนัก ต่อสภาพแวดล้อมและความรู้สึกของผู้ใช้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการวางผังอาคารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ตัวอย่างเช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรจะอยู่บริเวณไหนมีความเหมาะสมกับบริเวณนั้นหรือไม่ เวทีกลางแจ้งที่จะสร้างขึ้นอยู่ในบริเวณที่เหมาะสมหรือไม่ ความลาดชันและการใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงใด สภาพดินและหินเปิดโอกาสให้มีการก่อสร้างมากน้อยเพียงใด กิจกรรมนันทนาการที่กำหนดขึ้นเหมาะสมกับบริเวณนั้นเพียงใดและขัดแย้งกับกิจกรรมอื่นๆ หรือไม่ เป็นต้น

(๔) การจัดการผู้มาเยือน / นักท่องเที่ยว การจัดการผู้มาเยือนในที่นี้หมายถึงการนำเอากฎระเบียบข้อมูลและการให้การศึกษามาใช้เป็นตัวควบคุมจำนวนประเภทและพฤติกรรมของผู้มาเยือน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนันทนาการของผู้มาเยือนประโยชน์ด้านต่าง ๆ แก่ตนเองและขณะเดียวกันเพื่อเป็นการป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติ เทคนิคการจัดการผู้มาเยือนมีหลายรูปแบบ

(๔.๑) การจำกัดปริมาณการใช้ประโยชน์

(๔.๒) การกระจายการใช้ประโยชน์

(๔.๓) การรวมการใช้ประโยชน์

(๔.๔) การจำกัดระยะเวลาการใช้

(๔.๕) การจำกัดฤดูกาลในการใช้ประโยชน์

(๔.๖) การจำกัดขนาดกลุ่มผู้ใช้

(๔.๗) การให้การศึกษาเรื่องผลกระทบ

สิ่งที่ควรจำและระลึกถึงอยู่เสมอก็คือ ข้อมูลข่าวสารที่จะถ่ายทอดไปยังผู้ใช้ประโยชน์จะต้องออกแบบให้สอดคล้องกับสถานที่และกลุ่มผู้ใช้ พฤติกรรมบางอย่างของผู้ใช้อาจเหมาะสมและยอมรับได้ในพื้นที่หนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะสมในอีกพื้นที่หนึ่งก็ได้ ดังนั้นในการจัดการทำโปรแกรมให้การศึกษา จึงควรพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

๑) เน้นที่ข้อความ ควรเลือกเน้นข้อมูลข่าวสารที่นำไปสู่ความเข้าใจถึงปัญหาและการแก้ไขเฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง ไม่ควรให้มีข้อมูลมากจนผู้มาเยือนไม่สามารถเข้าใจประเด็นได้

๒) ต้องรู้จักผู้มาเยือน หากรู้ว่ากลุ่มผู้มาเยือนเป็นใคร มีลักษณะอย่างไรและต้องการอะไรบ้าง จะช่วยให้การออกแบบและเลือกข้อความที่จะสื่อทำได้ถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ใช้เป็นกลุ่มๆ ไป

๓) เลือกสื่อหรือวิธีการสื่อ โดยปกติแล้วสื่อหรือตัวกลางมีมากมายหลายรูปแบบและมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป

๔) การระบุสถานที่ที่จะสื่อมากขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายและตัวกลางที่ใช้เป็นสำคัญ ส่วนใหญ่อุทยานแห่งชาติ จะต้องมีการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสม โดยปกติแล้วควรจะมีการสื่อในบริเวณที่นักท่องเที่ยวไปรวมตัวอยู่มากๆ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ด้านเก็บค่าธรรมเนียม จุดชมวิว ที่ตั้งแคมป์ ปากทางเข้า ทางเท้า เป็นต้น

(๕) การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติในประเทศไทยเช่นเดียวกันกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ยังประสบปัญหาด้านการอนุรักษ์พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ อันเนื่องมาจากการบุกรุกทำลายและความต้องการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อดำรงชีพของชาวบ้านท้องถิ่น มาตรการที่สำคัญเพื่อลดปัญหาดังกล่าวลงก็คือมวลชนสัมพันธ์ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติไว้ นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น ฝ่ายปกครอง และหน่วยงานส่งเสริมด้านการเกษตรต่างๆ ในการสนับสนุนให้มีการดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยเฉพาะการควบคุมดูแลมิให้ชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเป็นที่ทำกิน

มาตรการอื่นๆ ที่สำคัญในการลดความขัดแย้งระหว่างอุทยานแห่งชาติและชาวบ้านท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องที่ดินทำกินและการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากอุทยานแห่งชาติ เช่น การสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ โดยการเป็นไกด์นำทางเที่ยวป่า การขายของที่ระลึก อาหารและการให้บริการที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งมาจากแนวความคิดเห็น การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) นอกจากนั้นควรอนุญาตให้เก็บหาของป่าที่สามารถทดแทนได้ เช่น หน่อไม้ ผักหวาน เห็ด ฯลฯ ก็ควรอนุญาตตามความเหมาะสมและกำลังในการผลิตทดแทนของป่าต่างๆ ดังกล่าว ซึ่งได้มีการศึกษาอย่างรอบคอบแล้ว

ประการสุดท้ายคือ อุทยานแห่งชาติเปิดโอกาสให้ชาวบ้านท้องถิ่นที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากการจัดการและอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ เป็นที่เชื่อกันว่าการให้ประชาชนมีส่วนร่วม หรือมีบทบาทในการจัดทำแผนฯ นอกจากจะเป็นการเพิ่มคุณภาพของแผนฯ ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนการจัดทำแผนฯ ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องแล้ว ยังทำให้กลุ่มคนดังกล่าวมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมีความต้องการให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะในขั้นการนำแผนงานไปปฏิบัติ และเชื่อมั่นในความจริงจังและความยุติธรรมของรัฐที่มีต่อประชาชนอีกด้วย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ วิธีการศึกษา

๓.๑.๑ การประเมินสถานภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างน้อย ๑๔ แหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ศึกษา ทำการศึกษาดังนี้

- (๑) การศึกษาเชิงปริมาณด้วยการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสำรวจแหล่งท่องเที่ยว
- (๒) การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและเทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- (๓) การศึกษาเชิงปฏิบัติการด้วยเทคนิคกระบวนการกลุ่มและการระดมความคิดด้วยการมีส่วนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกภาคส่วน
- (๔) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
 - ๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - ๒) การประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 - ๓) การประเมินสถานภาพและลำดับปัญหาสิ่งแวดล้อม

๓.๑.๒ การจำแนกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดำเนินการศึกษาโดย คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

๓.๑.๓ การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เสนอต่อ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

๓.๑.๔ การประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้คู่มือการประเมินอนามัยสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จัดทำโดย คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เสนอต่อกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

๓.๑.๕ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพื่อนำมาออกแบบและพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มุ่งเน้น การสร้างความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยว ได้แก่

- (๑) พัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้สร้างสรรค์

(๒) พัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเส้นทางท่องเที่ยวพร้อมรายการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

๓.๑.๖ การทดสอบและประเมินผลต้นแบบกิจกรรม และโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยการทดลองใช้ และการประเมินแบบวัดผลสัมฤทธิ์ ความพึงพอใจการใช้งาน

๓.๑.๗ ออกแบบพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม และจัดทำคู่มือการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการจัดโปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยนำเสนอ โปรแกรมทางเลือกที่หลากหลาย

๓.๑.๘ พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนา Application ในระบบออนไลน์ให้ใช้งานได้สะดวกและเหมาะสมต่อการ พัฒนาการเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายที่สะดวกต่อการใช้งานในระดับพื้นที่ อาทิ facebook หรือ website เป็นต้น

๓.๑.๙ การจัดประชุมประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็น

๓.๑.๑๐ การปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม และจัดทำแผนกลยุทธ์/นโยบาย และแนวทางการ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อช่วยลดการกระจุกตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในพื้นที่ศึกษา

๓.๑.๑๑ การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

๓.๒ อุปกรณ์และเครื่องมือ

๓.๒.๑ แบบสำรวจแหล่งท่องเที่ยว

๓.๒.๒ คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๓.๒.๓ คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๓.๒.๔ คู่มือการประเมินอนามัยสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ
กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

๓.๒.๕ อุปกรณ์การจำทำระบบ GIS (Geographic Information System)

๓.๓ ระยะเวลาทำการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัยตามแผน เป็นเวลา ๑๒ เดือน

ตั้งแต่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ – ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖

บทที่ ๔

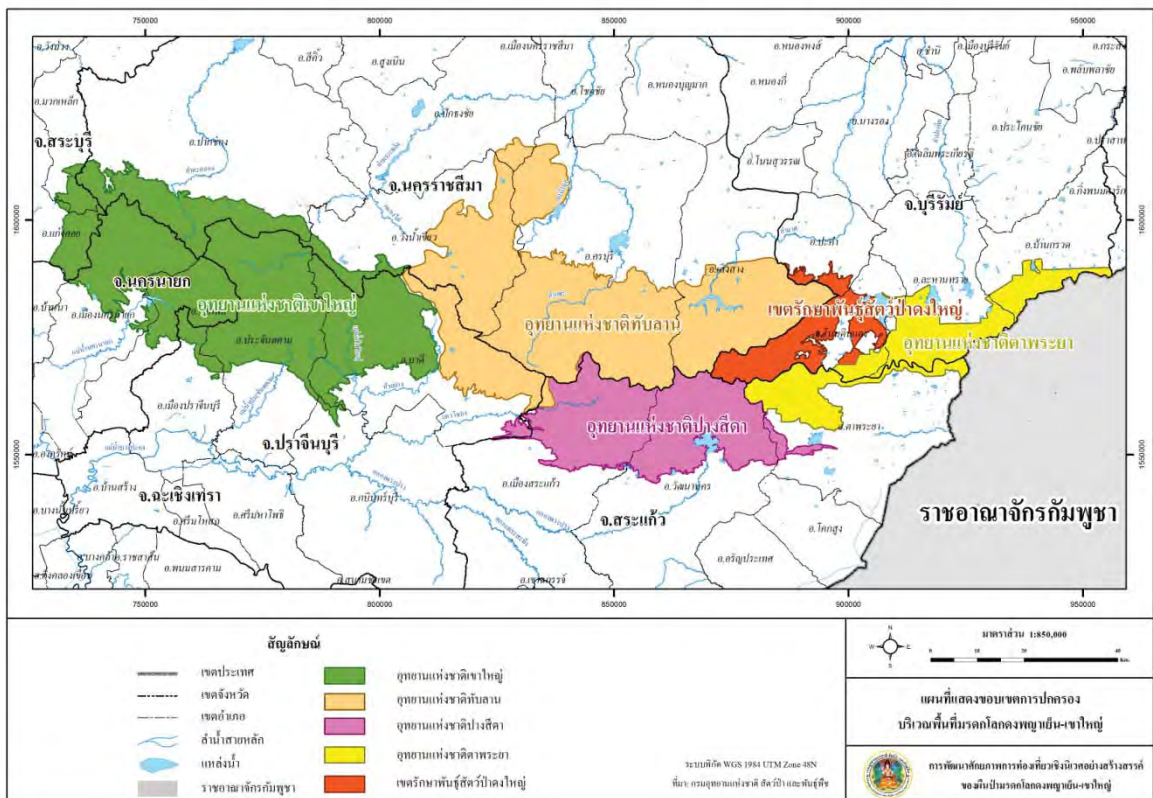
ผลการวิจัย

๔.๑ การพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

พื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ประกอบด้วย ๕ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ดังนี้

พื้นที่ทางธรรมชาติ	พื้นที่เขตการปกครอง	เนื้อที่
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	จังหวัดนครนายก สระบุรี ปราจีนบุรี และ นครราชสีมา	๑,๓๕๓,๔๗๒ ไร่ (๒,๑๖๕.๕๕ ตารางกิโลเมตร)
อุทยานแห่งชาติทับลาน	จังหวัดปราจีนบุรี และ นครราชสีมา	๑,๓๙๗,๓๗๕ ไร่ (๒,๒๓๕.๘๐ ตารางกิโลเมตร)
อุทยานแห่งชาติปางสีดา	จังหวัดปราจีนบุรี และสระแก้ว	๕๒๗,๕๐๐ ไร่ (๘๔๔ ตารางกิโลเมตร)
อุทยานแห่งชาติตาพระยา	จังหวัดสระแก้ว และบุรีรัมย์	๓๗๑,๒๕๐ ไร่ (๕๙๔ ตารางกิโลเมตร)
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	จังหวัดสระแก้ว และบุรีรัมย์	๑๙๕,๔๘๖ ไร่ (๓๑๒.๗๗ ตารางกิโลเมตร)

รวมเนื้อที่ทั้งหมด ๓,๘๔๕,๐๘๓ ไร่ (๖,๑๕๒.๑๒ ตารางกิโลเมตร)

ภาพที่ ๔.๑ แผนที่แสดงพื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ ผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่นับรวมจำนวน ๑๐๖ แหล่งท่องเที่ยว ได้ทำการออกแบบและจัดทำระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว เรียงลำดับ ดังนี้

๔.๑.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และโดยรอบ
รวมแหล่งท่องเที่ยวจำนวน ๕๙ แห่ง ดังนี้

๔.๑.๑.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จำนวน ๓๑ แห่ง ดังนี้

ประเภทจุดชมวิวยอดนิยม จำนวน ๖ แห่ง

- (๑) จุดชมทิวทัศน์กิโหลเมตรที่ ๓๐
- (๒) จุดชมทิวทัศน์โป่งกวาง
- (๓) จุดชมทิวทัศน์กิโหลเมตรที่ ๑๘
- (๔) จุดชมทิวทัศน์ผาเดียวดาย
- (๕) จุดชมทิวทัศน์เขาเขียว
- (๖) จุดชมทิวทัศน์เขาสมอปูน

ประเภทน้ำตก/กลุ่มน้ำตก จำนวน ๒๒ แห่ง

- (๗) น้ำตกกองแก้ว
- (๘) น้ำตกเหวสุวัต
- (๙) น้ำตกเหวไทร
- (๑๐) น้ำตกเหวประทุน
- (๑๑) น้ำตกผากล้วยไม้
- (๑๒) น้ำตกตาดมะนาว
- (๑๓) น้ำตกตาดตาภู
- (๑๔) น้ำตกตาดตาก
- (๑๕) น้ำตกผากระจาย ผารากไทร น้ำตกผาชมพู และน้ำตกผาตะแบก
- (๑๖) น้ำตกเหวนรก
- (๑๗) น้ำตกธารรัตนา
- (๑๘) น้ำตกสาริกา
- (๑๙) น้ำตกนางรอง
- (๒๐) น้ำตกไม้ปล้อง
- (๒๑) น้ำตกวังมั่ง
- (๒๒) น้ำตกวังเหว
- (๒๓) น้ำตกตะคร้อ
- (๒๔) น้ำตกแก่งกฤษณา น้ำตกจ๊กจั่น
- (๒๕) น้ำตกธารทิพย์

- (๒๖) น้ำตกเหวอีอ่า
- (๒๗) น้ำตกแก่งหินเพิง
- (๒๘) น้ำตกผาไทรคู่ น้ำตกผากระจาย น้ำตกผาด่านช้าง น้ำตกผามะนาวยักษ์

ประเภทอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๓ แห่ง

- (๒๙) อ่างเก็บน้ำสายสร
- (๓๐) อ่างเก็บน้ำวังบอน
- (๓๑) อ่างเก็บน้ำห้วยปรือ

๔.๑.๑.๒ ฐานข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จำนวน ๒๒ กิจกรรม

ประเภทหอดูสัตว์/ชมสัตว์ป่า จำนวน ๔ กิจกรรม

- (๓๒) กิจกรรมชมสัตว์ป่าบริเวณหอดูสัตว์มอสิงโต
- (๓๓) กิจกรรมชมสัตว์ป่าบริเวณหอดูสัตว์หนองผึกซี
- (๓๔) กิจกรรมชมสัตว์ป่า/ดูกระทิง คลองปลากั้ง
- (๓๕) กิจกรรมดูสัตว์ป่าตอนกลางคืนบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์ จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๓๖) กิจกรรมขับรถศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ประเภทขี่จักรยานชมธรรมชาติ จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๓๗) กิจกรรมขี่รถจักรยานชมธรรมชาติ เส้นทางบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ประเภทปีนเขาไต่เขา จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๓๘) กิจกรรมไต่เขาไต่รอยตัวที่น้ำตกธารรัตนา

ประเภทล่องแก่ง/พายเรือ จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๓๙) กิจกรรมล่องแก่งหินเพิง

ประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล ต้องพักแรม จำนวน ๖ เส้นทาง

- (๔๐) เส้นทางชายป่าเขาเขียว - น้ำตกนางรอง
- (๔๑) เส้นทางด่านตรวจเนินหอม - เขาสมอปูน
- (๔๒) เส้นทางน้ำตกเหวสุวัต - ยอดเขาแหลม
- (๔๓) เส้นทางมอสิงโต - น้ำตกมะนาว - น้ำตกตาดตาภู - น้ำตกตาดตาคง
- (๔๔) เส้นทางท่งไพร น้ำตกผาด่านช้าง - ผาไทรคู่ - น้ำตกมะนาวยักษ์ - แก่งหินเพิง
- (๔๕) เส้นทางท่งไพรคลองปลากั้ง - น้ำตกวังเหว - รอยเท้าไดโนเสาร์ - แก่งหินเพิง

ประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไปไม่พักแรม จำนวน ๕ เส้นทาง

- (๔๖) เส้นทางน้ำตกเหวสุวัต – น้ำตกเหวไทร – น้ำตกเหวประทุน
- (๔๗) เส้นทางน้ำตกหนองผักชี – คลองอีเฒ่า – บึงไผ่ – ด่านช้าง
- (๔๘) เส้นทางดงงูเห่า – โป่งเครื่องบิน – ซากเครื่องบินตก
- (๔๙) เส้นทางน้ำตกกองแก้ว – น้ำตกเหวสุวัต
- (๕๐) เส้นทางน้ำตกผากล้วยไม้ – เหวสุวัต

ประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ จำนวน ๓ เส้นทาง

- (๕๑) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย
- (๕๒) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ กม. ๓๓
- (๕๓) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ น้ำตกกองแก้ว

**๔.๑.๑.๓ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
จำนวน ๖ แหล่ง**

ประเภทน้ำตก

- (๕๔) น้ำตกวังตะไคร้

ประเภทอ่างเก็บน้ำ

- (๕๕) เขื่อนขุนด่านปราการชล
- (๕๖) เขื่อนลำพระเพลิง
- (๕๗) อ่างเก็บน้ำเขาอีโต้

ประเภทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ

- (๕๘) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแผงม้า
- (๕๙) ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต – โป่งก้อนเส้า

๔.๑.๒ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทับลานและโดยรอบ

๔.๑.๒.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทับลาน จำนวน ๑๐ แห่ง

ประเภทจุดชมวิวยุทธศาสตร์ จำนวน ๒ แห่ง

- (๖๐) จุดชมวิวยุทธศาสตร์ สวนห้อม
- (๖๑) ผาเก็บตะวัน

ประเภทน้ำตก จำนวน ๒ แห่ง

- (๖๒) น้ำตกสวนห้อม – ห้วยใหญ่
- (๖๓) น้ำตกเวฬุวัน

ประเภทอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๓ แห่ง

- (๖๔) อ่างเก็บน้ำทับลาน
- (๖๕) หาดจอมทอง
- (๖๖) หาดชมตะวัน

๔.๑.๒.๒ ฐานข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทับลาน จำนวน ๓ กิจกรรม

ประเภทชมสัตว์ป่า จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๖๗) กิจกรรมชมสัตว์ป่า หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล. ๑๑ (ไทยสามัคคี)

ประเภทชมพืชป่าหายาก จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๖๘) กิจกรรมศึกษาป่าลานบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลาน

ประเภทวัฒนธรรม โบราณคดี ประวัติศาสตร์

- (๖๙) กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ ถ้ำคอมมิวนิสต์ จำนวน ๑ กิจกรรม

๔.๑.๒.๓ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานแห่งชาติทับลาน จำนวน ๒ แห่ง

ประเภทอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๑ แห่ง

- (๗๐) เขื่อนลำตะคอง

ประเภทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ จำนวน ๑ แห่ง

- (๗๑) สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช

๔.๑.๓ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติปางสีดาและโดยรอบ

๔.๑.๓.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติปางสีดา จำนวน ๖ แห่ง

ประเภทจุดชมวิวยุทธศาสตร์ จำนวน ๑ แห่ง

- (๗๒) จุดชมทิวทัศน์ กม. ๒๕

ประเภทน้ำตก/กลุ่มน้ำตก จำนวน ๓ แห่ง

- (๗๓) น้ำตกปางสีดา
- (๗๔) น้ำตกทับเทวา
- (๗๕) กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว

ประเภทอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๒ แห่ง

- (๗๖) อ่างเก็บน้ำพระปรง
- (๗๗) อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก

๔.๑.๓.๒ ฐานข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา จำนวน ๘ กิจกรรม

ประเภทหอดูสัตว์/ชมสัตว์ป่า จำนวน ๓ กิจกรรม

- (๗๘) กิจกรรมชมสัตว์ป่าหอดูสัตว์บุตาปอด
- (๗๙) กิจกรรมชมจระเข้ แก่งยายมาก
- (๘๐) กิจกรรมดูผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา

ประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์ จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๘๑) กิจกรรมขับรถชมธรรมชาติ เส้นทางขึ้นจุดชมวิวอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ประเภทขี่จักรยานชมธรรมชาติ จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๘๒) กิจกรรมขี่รถจักรยานชมธรรมชาติ เส้นทางขึ้นจุดชมวิวอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ประเภทล่องแก่ง/พายเรือ จำนวน ๑ กิจกรรม

- (๘๓) กิจกรรมพายเรือชมนกน้ำ อ่างเก็บน้ำพระปรง

ประเภทวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์ จำนวน ๒ กิจกรรม

- (๘๔) กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ตามรอยพ่ออ่างเก็บน้ำช่องกล้านบน

ประเภทธรณีวิทยา

- (๘๕) กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา เขาเจดีย์

ประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล จำนวน ๑ เส้นทาง

- (๘๖) เส้นทางเดินป่ากลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว

ประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไป จำนวน ๒ เส้นทาง

- (๘๗) เส้นทางเดินป่าลานกางเต็นท์หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๕ (ห้วยน้ำเย็น) - น้ำตกห้วยน้ำเย็น
- (๘๘) เส้นทางเดินป่าน้ำตกทับทิม

ประเภทเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ จำนวน ๑ เส้นทาง

- (๘๙) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติทุ่งหญ้าบุตาปอด

๔.๑.๔ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติตาพระยาและ
โดยรอบ

๔.๑.๔.๑ ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติตาพระยา จำนวน ๒ แห่ง

ประเภทชมวิวทิวทัศน์ จำนวน ๑ แห่ง

(๙๐) จุดชมวิวดาแดง

ประเภทน้ำตก จำนวน ๑ แห่ง

(๙๑) น้ำตกผาแดง

๔.๑.๔.๒ ฐานข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยา จำนวน ๑๐ กิจกรรม

ประเภทหอดูสัตว์/ชมสัตว์ป่า จำนวน ๑ กิจกรรม

(๙๒) กิจกรรมดูกระทิง อุทยานแห่งชาติตาพระยา

ประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์ จำนวน ๑ กิจกรรม

(๙๓) กิจกรรมขับรถชมธรรมชาติ – ดูกระทิง – เส้นทางเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยาน
แห่งชาติตาพระยา ตย. ๔ (กลางดง)

ประเภทวัฒนธรรม โบราณคดี ประวัติศาสตร์ จำนวน ๕ กิจกรรม

(๙๔) กิจกรรมศึกษาแหล่งหินตัดสระเพลง

(๙๕) กิจกรรมศึกษาจารึก รัชกาลที่ ๕

(๙๖) กิจกรรมศึกษาเขายักษ์

(๙๗) กิจกรรมศึกษาปราสาทช่องสระแจง (ปราสาทรัตนะ)

ประเภทธรณีวิทยา

(๙๘) กิจกรรมศึกษาละลุ ทัพไทย

ประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไปชมธรรมชาติ จำนวน ๒ เส้นทาง

(๙๙) เส้นทางเดินป่าสลัดไผ่ – เขายักษ์

(๑๐๐) เส้นทางเดินป่าเทือกเขาบรรทัด

ประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ จำนวน ๑ เส้นทาง

(๑๐๑) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติกลางดงหิน

๔.๔.๑.๓ **ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานแห่งชาติตาพระยา**
จำนวน ๒ แห่ง

ประเภทธรณีวิทยา จำนวน ๒ แห่ง

(๑๐๒) กิจกรรมชมละลุบ้านหนองผึกแว่น

(๑๐๓) กิจกรรมชมลานหินตัด

๔.๑.๕ **ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่**
จำนวน ๓ แห่ง

ประเภทเส้นทางศึกษาธรรมชาติ จำนวน ๑ เส้นทาง

(๑๐๔) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ภูสัตว์ ภูป่า ภูกลไกธรรมชาติ

ประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไปชมธรรมชาติ จำนวน ๒ เส้นทาง

(๑๐๕) เส้นทางชมสัตว์ป่า/ดูกระทิง ละเลิงร้อยรู

(๑๐๖) เส้นทางเดินป่าเขากะป้อด

สำหรับรายละเอียดฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง/กิจกรรมในพื้นที่ผืนป่าดงพญาเย็น-
เขาใหญ่ ประกอบด้วยข้อมูลดังนี้

๑. ที่ตั้ง อธิบายว่าอยู่ในพื้นที่หน่วยงานใด ท้องที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด และพิกัด
๒. ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว
๓. การเข้าถึง
๔. หน่วยงานรับผิดชอบ
๕. สิ่งอำนวยความสะดวก
๖. ช่วงเวลาที่เหมาะสม
๗. กิจกรรมการท่องเที่ยว
๘. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว
๙. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจและรวบรวมแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่มีกระจายอยู่ตาม
เส้นทางหลวงหมายเลข ๒๐๙๐ ตั้งแต่ด่านตรวจอุทยานแห่งชาติ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ขญ.๑ (ด่านตรวจศาลเจ้าพ่อ) จังหวัดนครราชสีมา และเส้นทางหมายเลข ๓๐๗๗ ถึงด่านตรวจหน่วยพิทักษ์
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ. ๑๒ (เนินหอม) จังหวัดปราจีนบุรี และตามหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ
เขาใหญ่ โดยรอบพบมีแหล่ง/กิจกรรมท่องเที่ยว จำนวน ๕๓ แห่ง/กิจกรรม และพื้นที่โดยรอบ จำนวน
๖ แห่ง รวม ๕๙ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทับลาน จำนวน ๑๑
แห่ง และพื้นที่โดยรอบ จำนวน ๑ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา
จำนวน ๑๘ แห่ง แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยา จำนวน ๑๔ แห่ง

และแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ จำนวน ๓ แห่ง มีรายละเอียดแต่ละแห่ง ดังนี้

ฐานข้อมูลท่องเที่ยวที่ ๐๐๑ จุดชมทิวทัศน์กิโเมตรที่ ๓๐

ภาพที่ ๔.๒ ภาพแสดงบริเวณจุดชมวิวกิโเมตรที่ ๓๐

(๑.๑) ที่ตั้ง อยู่ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ท้องที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อยู่บริเวณกิโเมตรที่ ๓๐ ถนนธนะรัชต์ (ทางหลวงหมายเลข ๒๐๙๐) พิกัด ๔๗ P ๐๗๕๗๖๗๑ ๑๖๐๑๑๘๔

(๑.๒) ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดชมทิวทัศน์จุดแรกบนถนนธนะรัชต์ ที่ขึ้นมาจากอำเภอปากช่อง ถนนเส้นนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ แยกจากถนนมิตรภาพสู่ยอดเขาเขียว ซึ่งเป็นปีเดียว กับปีที่ก่อตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จุดชมวิวยู่ที่ระดับความสูง ๖๘๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จุดชมทิวทัศน์แห่งนี้ก็คือช่วงรอยต่อทางนิเวศวิทยา (Ecotone) ระหว่างสังคมป่าเบญจพรรณกับสังคมป่าดงดิบแล้ง มองเห็นทิวทัศน์ด้านทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ยอดเขาต่างๆ ที่ปรากฏจากสายตาเป็นส่วนที่อยู่นอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เรียงจากซ้ายไปขวา ได้แก่ เขาแผงม้า เขาวังหิน เขาผาแดง เขารั่วหัว และ เขาแสงดำ ส่วนด้านหน้าเป็นเขาต่ำดิน ชุ่มชื้นที่ปรากฏต่อสายตาก็คือ หมู่บ้านท่ามะปรางอยู่เบื้องหน้า

(๑.๓) การเข้าถึงเป็นถนนลาดยาง สามารถเข้าถึงได้ตลอดปี เดินทางด้วยรถยนต์หรือรถรับจ้างเหมา ไม่มีรถประจำทาง

(๑.๔) หน่วยงานรับผิดชอบ อยู่ภายใต้การดูแลของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขย. ๑ (ด่านตรวจศาลเจ้าพ่อ) ซึ่งตั้งอยู่ที่กิโลเมตร ๓๐ ถนนธนรัชต์

(๑.๕) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ลานจอดรถ ความจุประมาณ ๖-๘ คัน (รถขนาด ๑ ตัน) ประกอบด้วยศาลาเอนกประสงค์ ๑ หลัง ป้ายสื่อความหมายอธิบายวิวัฒนาการ และรู้กันตหน้าผา ไม่มีบริการห้องน้ำ-ห้องสุขา

(๑.๖) ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ตลอดปี อากาศเย็นสบาย โดยเฉพาะหน้าหนาวจะมีอากาศหนาวเย็น

(๑.๗) กิจกรรม พักผ่อนศึกษาธรรมชาติ ดูนก สัตว์ป่า

(๑.๘) การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการรถรับจ้าง การเป็นไกด์นำเที่ยว

(๑.๙) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม มีถังขยะ และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด แต่มีปัญหาฝูงลิงมาคุ้ยขยะ และออกมาขออาหารกับนักท่องเที่ยว

สำหรับรายละเอียดฐานข้อมูลท่องเที่ยว ที่ ๐๐๒ - ๑๐๖ อยู่ในภาคผนวก ค

๔.๒ การประเมินสถานภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมในเรื่องศักยภาพและการประเมินสถานภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวม สามารถสรุปคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ ดังนี้ **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ หมายถึง** (๑) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ คุณค่าของระบบนิเวศเฉพาะตัวที่โดดเด่น น่าสนใจในการศึกษาเรียนรู้ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม โบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (๒) มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ (๓) ให้มีการศึกษาหาความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยผ่านกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสม (๔) ให้ความสำคัญต่อการจัดการป้องกัน รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจน (๕) สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการควบคุม ดูแล กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินสถานภาพของกิจกรรม และความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ยึดหลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๔ ประการ (ดรรชนี ๒๕๔๗) ได้แก่

๑. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควบคุมผลกระทบให้อยู่ในระดับต่ำ มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน
๒. การสร้างจิตสำนึก และกระบวนการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ
๓. เน้นการคงไว้ซึ่งธรรมชาติ มีการดัดแปลงหรือพัฒนาพื้นที่น้อย และกลมกลืนกับธรรมชาติ
๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่น และความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ

สำหรับการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ใช้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ ที่ต้องคำนึงถึงคุณภาพความต่อเนื่อง ความสมดุลทั้งด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สำนักอุทยานแห่งชาติ, ๒๕๔๖) ดังนี้

๑. ความยั่งยืนของทรัพยากรท่องเที่ยว เน้นธรรมชาติ และการจัดการ ภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติในการทดแทน พื้นฟูและไม่เสื่อมโทรมลง
๒. การสื่อความหมายและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
๓. ความต้องการของนักท่องเที่ยวและการส่งเสริมประสบการณ์ที่มีคุณค่า
๔. ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
๕. มีการกระจายรายได้หรือประโยชน์สู่ท้องถิ่น
๖. เน้นการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุท้องถิ่น
๗. ใช้ข้อมูลพื้นฐานเป็นฐานการตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบ
๘. เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาทุกระดับ

๔.๒.๑ การจำแนกประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก ดงพญาเย็น-เขาใหญ๋

การศึกษาตามแผนงานวิจัยนี้ เพื่อทำการประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว หรือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีระบบนิเวศ สมบูรณ์ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความสำคัญสูงต่อการศึกษาเรียนรู้ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ เพื่อนำมาพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการศึกษาตามแผนงานวิจัย แบ่งออกได้ดังนี้

(๑) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประกอบด้วย

- (๑.๑) กิจกรรมเดินป่า (Hiking, Trekking , Walking)
- (๑.๒) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature education)
- (๑.๓) กิจกรรมดูนก / ส่องสัตว์ (Bird / Animal watching)
- (๑.๔) กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall exploring)
- (๑.๕) กิจกรรมพายเรือ (Canoeing)
- (๑.๖) กิจกรรมพักแรม (Tent camping)
- (๑.๗) กิจกรรมล่องแพ / ล่องแก่ง (Rafting)
- (๑.๘) กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา / ถ้ำ (Geology / Cave exploring)

(๒) กิจกรรมท่องเที่ยวแบบกึ่งนิเวศ ประกอบด้วย

- (๒.๑) ชมวิว ทิวทัศน์ (Viewing)
- (๒.๒) ถ่ายรูป บันทึกภาพ/เสียง (Photographing , Sound recording)
- (๒.๓) ศึกษาท้องฟ้า ดาราศาสตร์ (Sky interpretation)
- (๒.๔) ปีน/ไต่เขา (Rock/Mountain Climbing)

(๓) กิจกรรมทางวัฒนธรรม โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย

- (๓.๑) ชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์
- (๓.๒) ศึกษาเรียนรู้ ประวัติความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์
- (๓.๓) ศึกษาชื่นชม งานศิลปกรรมและวัฒนธรรม

๔.๒.๒ การประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

(๑) ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวในผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่

จากการสำรวจข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อนำมาจัดทำระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ สามารถจำแนกแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว ตามประเภทต่างๆ ทั้งภายในผืนป่าและโดยรอบได้ทั้งสิ้น ๑๐๖ แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม โดยแบ่งออกตามพื้นที่ ดังนี้

รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑ แสดงการจำแนกประเภทการท่องเที่ยว

ตารางที่ ๔.๑ แสดงการจำแนกประเภทการท่องเที่ยวในผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่และโดยรอบ
แยกแต่ละพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	อุทยานฯ เขาใหญ่ (แห่ง)	อุทยานฯ ทับลาน (แห่ง)	อุทยานฯ ปางสีดา (แห่ง)	อุทยานฯ ตาพระยา (แห่ง)	เขตรักษา พันธุ์ ดงใหญ่ (แห่ง)	รวม (แห่ง)
๑. จุดชมวิวิทวทัศน์	๖	๒	๑	๑	๐	๑๐
๒. ประเภทน้ำตก/กลุ่มน้ำตก	๒๓	๒	๓	๑	๐	๒๙
๓. ประเภทอ่างเก็บน้ำ	๖	๔	๒	๐	๐	๑๒
๔. ประเภทหอดูสัตว์, ชมสัตว์ป่า	๔	๑	๓	๑	๐	๙
๕. ประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล	๖	๐	๑	๐	๐	๗
๖. ประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ	๓	๐	๑	๑	๑	๖
๗. ประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไปชมธรรมชาติ	๕	๐	๒	๒	๒	๑๑
๘. ประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์	๑	๐	๑	๑	๐	๓
๙. ประเภทจักรยานชมธรรมชาติ	๑	๐	๑	๐	๐	๒
๑๐. ประเภทล่องแก่ง, พายเรือ	๑	๐	๑	๐	๐	๒
๑๑. ประเภทป็นเขา, ไต่เขา	๑	๐	๐	๐	๐	๑
๑๒. ประเภทชมพืชป่าหายาก	๐	๑	๐	๐	๐	๑
๑๓. ประเภทวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์	๐	๑	๑	๔	๐	๖
๑๔. ประเภทธรณีวิทยา	๐	๐	๑	๓	๐	๔
๑๕. ประเภทท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ						
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแผงม้า	๑	๐	๐	๐	๐	๑
ศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	๑	๐	๐	๐	๐	๑
สถานีวิจัยฯ สะแกราช	๐	๑	๐	๐	๐	๑
รวม	๕๙	๑๒	๑๘	๑๔	๓	๑๐๖

(๒) การประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐานของทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว ที่ส่งผลให้แต่ละแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้การพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องสอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่นั้นๆ ด้วย

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในครั้งนี้ เป็นการประเมินความสามารถและความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่ ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การให้บริการที่ดี และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนเสริมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว/นันทนาการที่ดีมีคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยว

ในการประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้พัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การวิเคราะห์มาจาก คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ดำเนินการศึกษาโดย คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) และคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ดำเนินการศึกษาโดยสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เสนอต่อสำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา)

เกณฑ์การวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการศึกษาได้แบ่งออกเป็น ๔ องค์ประกอบ ๑๖ ตัวชี้วัด (index) แล้วให้ค่าถ่วงน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์แต่ละตัว (W_i) ในการบ่งชี้ถึงศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งค่าถ่วงน้ำหนักนี้มีระดับคะแนนตั้งแต่ ๑-๕ โดย ๑ หมายถึง มีความสำคัญน้อยที่สุด และ ๕ มีความสำคัญมากที่สุด สำหรับดัชนีตัวชี้วัดที่นำมาใช้ประเมินศักยภาพมีการกำหนดค่าคะแนน (Rated Score หรือค่า R_i) ในแต่ละตัวแปร แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือระดับศักยภาพสูง (มีความสำคัญและเหมาะสม) ให้คะแนน ๓ ระดับศักยภาพปานกลาง ให้คะแนน = ๒ และระดับที่มีศักยภาพน้อยหรือต่ำ ให้คะแนนเป็น ๑ และค่าคะแนน = ๐ หมายถึงไม่มีศักยภาพ โดยวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นการประเมินด้วยวิธี Weighting Score Method จากนั้นทำการคำนวณศักยภาพของแต่ละแหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก ดังนี้

$$RRP = \frac{W_1R_1+W_2R_2+W_3R_3+...+W_nR_n}{W_1+W_2+W_3+...+W_n}$$

ทั้งนี้ RRP	= Recreation resource potential ระดับศักยภาพในความเป็นแหล่งท่องเที่ยว
$R_1...n$	= ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1 ถึง n
$W_1...n$	= ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1 ถึง n

ค่าที่ได้จากการคำนวณจากสมการดังกล่าว จะเป็นค่าคะแนนดิบ ซึ่งมีความเป็นไปได้ตั้งแต่ ๐ คือ ไม่มีศักยภาพ ถึง ๓ คือ มีศักยภาพสูงมาก นำค่าคะแนนดิบที่ได้จากการคำนวณของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว มาจัดระดับศักยภาพดังนี้

๑.๐๐-๑.๖๖ คะแนน = ศักยภาพต่ำในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๑.๖๗-๒.๓๓ คะแนน = ศักยภาพปานกลางในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๒.๓๔-๓.๐๐ คะแนน = ศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดค่าถ่วงน้ำหนัก (w_i) ได้ใช้แบบสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา โดยให้คณะผู้วิจัย คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ และผู้บริหารงานพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นผู้ประเมินศักยภาพ จึงได้กำหนดค่าถ่วงน้ำหนัก ได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

๑.๑ ทัศนียภาพความสวยงามและความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ค่า $W = ๕$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = สภาพโดยรวม มีวิวทิวทัศน์งดงาม มีเอกลักษณ์โดดเด่นชัดเจนหาชมได้ยากหรือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

ระดับ ๒ = สภาพโดยรวมมีความงดงามตามธรรมชาติ มีเอกลักษณ์โดดเด่นบ้างเล็กน้อย และสามารถพบเห็นได้หลายแห่งในประเทศไทย

ระดับ ๑ = สภาพโดยรวมมีความงดงามสบายตาบ้าง ไม่มีเอกลักษณ์โดดเด่นชัดเจน สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศไทย

๑.๒ ความหลากหลายทางชีวภาพ (ชนิดพันธุ์พืช) ค่า $W = ๕$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = ระบบนิเวศในพื้นที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชสูง มีความหลากหลายของสังคมพืช สามารถพบพันธุ์ที่พบได้ยาก หรือพบพืชถิ่นเดียว ที่ขึ้นเฉพาะพื้นที่นั้น

ระดับ ๒ = ระบบนิเวศในพื้นที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชปานกลาง พบชนิดพันธุ์ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป

ระดับ ๑ = ระบบนิเวศในพื้นที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ค่อนข้างน้อย พบพืชไม่กี่ชนิด

๑.๓ ความหลากหลายทางชีวภาพ (ชนิดพันธุ์สัตว์) ค่า $W = ๕$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = ระบบนิเวศในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์ป่าสูง มีความหลากหลายของสังคมสัตว์ สามารถพบเห็นตัวหรือร่องรอยพันธุ์สัตว์ป่าหายาก

ระดับ ๒ = ระบบนิเวศในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์ป่าปานกลาง สามารถพบเห็นร่องรอยพันธุ์สัตว์ป่า

ระดับ ๑ = ระบบนิเวศในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์ป่าต่ำ ไม่พบเห็นร่องรอยพันธุ์สัตว์ป่า

๑.๔ ความคุ้มค่าในการเรียนรู้ ค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าเอื้ออำนวยในการเรียนรู้ทางธรรมชาติสูง และสามารถเรียนรู้ได้จากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์

ระดับ ๒ = แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าเอื้ออำนวยในการเรียนรู้ทางธรรมชาติปานกลาง

ระดับ ๑ = แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าเอื้ออำนวยในการเรียนรู้ทางธรรมชาติต่ำ

๑.๕ ช่วงเวลาที่เหมาะสม ค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = ท่องเที่ยวได้ทั้งปี โดยที่ยังคงมีความสวยงามเฉพาะในแต่ละฤดูกาล

ระดับ ๒ = ท่องเที่ยวได้ปีละ ไม่น้อยกว่า ๖ เดือน หรือกรณีที่แหล่งท่องเที่ยวลดคุณค่าไป เช่น น้ำตกไม่มีน้ำ ไม่มีนกอพยพ เป็นต้น

ระดับ ๑ = ท่องเที่ยวได้ปีละฤดูกาลเดียว ช่วงเวลาอื่นๆ ไม่มีความเหมาะสมหรือความงดงาม

๑.๖ โอกาสในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ค่า $W = ๕$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = พื้นที่ที่สามารถเอื้อโอกาสให้นักท่องเที่ยวประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ตั้งแต่ ๕ ประเภทขึ้นไป เช่น การดูนก ดูผีเสื้อ ดูสัตว์ป่า เล่นน้ำตก ล่องแก่ง เดินป่า

ระดับ ๒ = พื้นที่ที่สามารถเอื้อโอกาสให้นักท่องเที่ยวประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ไม่เกิน ๓-๔ ประเภท เช่น การดูนก ดูผีเสื้อ ดูสัตว์ป่า

ระดับ ๑ = พื้นที่ที่สามารถเอื้อโอกาสให้นักท่องเที่ยวประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ไม่เกิน ๒ ประเภท เช่น การดูนก ดูผีเสื้อ

องค์ประกอบที่ ๒ ด้านการคมนาคม การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

๒.๑ การคมนาคม การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = เส้นทางจากตัวอำเภอที่ใกล้ที่สุด ถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดเริ่มเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องใช้การเดินเท้า มีเส้นทางใช้ได้ทั้งปี เป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยาง มีบริการรถสาธารณะและกำหนดเวลาแน่นอน

ระดับ ๒ = เส้นทางจากตัวอำเภอที่ใกล้ที่สุด ถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดเริ่มเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องใช้การเดินเท้า มีเส้นทางใช้ได้ทั้งปี เป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยาง มีบริการรถสาธารณะบางเวลาหรือไม่มีบริการรถสาธารณะ ต้องจ้างเหมาบริการ

ระดับ ๑ = เส้นทางจากตัวอำเภอที่ใกล้ที่สุด ถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดเริ่มเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องใช้การเดินเท้า มีเส้นทางใช้ได้บางฤดู เป็นถนนหินคลุก หรือลูกรัง มีบริการรถสาธารณะบางเวลาหรือไม่มีบริการรถสาธารณะ ต้องจ้างเหมาบริการ

๒.๒ ความสะดวกในการเข้าถึง ค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = มีป้ายบอกทางที่เป็นมาตรฐานทั้งภาษาไทยและอังกฤษ จำนวนที่เหมาะสม มองเห็นชัดเจน ตั้งแต่เส้นทางหลัก

ระดับ ๒ = มีป้ายบอกทางที่เป็นมาตรฐานเฉพาะภาษาไทย จำนวนที่เหมาะสม มองเห็นชัดเจน ตั้งแต่เส้นทางหลัก

ระดับ ๑ = มีป้ายบอกทางเฉพาะภาษาไทย จำนวนน้อย ไม่เพียงพอ ไม่ชัดเจน

๒.๓ ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงใกล้เคียงค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = สามารถเชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียง ได้มากกว่า ๓ แห่ง ในวันเดียว

ระดับ ๒ = สามารถเชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียง ได้ ๒- ๓ แห่ง ในวันเดียว

ระดับ ๑ = สามารถเชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียง ได้เพียง ๑ แห่ง ในวันเดียว หรือไม่มี

องค์ประกอบที่ ๓ ด้านการบริหารจัดการ

๓.๑ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน น้ำสะอาด ไฟส่องสว่าง
สิ่งก่อสร้างสภาพดี สะอาด กลมกลืนกับธรรมชาติ ได้แก่ ห้องน้ำ-
ห้องสุขา ศาลาเอนกประสงค์ ลานจอดรถ และเจ้าหน้าที่อยู่ประจำ
ดูแลความสะอาดและรักษาความปลอดภัยและเรียบร้อย

ระดับ ๒ = มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน น้ำสะอาด ไฟส่องสว่าง
สิ่งก่อสร้างสภาพดี สะอาด กลมกลืนกับธรรมชาติ ได้แก่ ห้องน้ำ-
ห้องสุขา ศาลาเอนกประสงค์ ลานจอดรถ แต่ขาดเจ้าหน้าที่อยู่
ประจำดูแลรักษาความสะอาดและเรียบร้อย

ระดับ ๑ = ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

๓.๒ สื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว W = ๔

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = มีการสื่อความหมายที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบอยู่ในลักษณะ
สมบูรณ์และสภาพดี ได้แก่ ศูนย์บริการข้อมูล ป้ายสื่อความหมาย
แผ่นพับ ที่พอเพียง ชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ สื่อความหมาย/
มัคคุเทศก์

ระดับ ๒ = มีการสื่อความหมาย ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย แผ่นพับ
ศูนย์บริการ อยู่ในสภาพที่ดี แต่ขาดเจ้าหน้าที่สื่อความหมาย /
มัคคุเทศก์โดยตรง และความสมบูรณ์ของข้อมูล

ระดับ ๑ = มีการสื่อความหมายบ้างเล็กน้อย ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย แต่
ขาดเจ้าหน้าที่สื่อความหมาย / มัคคุเทศก์โดยตรง และขาดความ
สมบูรณ์ของข้อมูลและสภาพที่ดี

๓.๓ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ค่า W = ๔

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = มีป้ายเตือน ประกาศ หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย พร้อม
อุปกรณ์กู้ภัย และอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ระดับ ๒ = มีป้ายเตือน และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ระดับ ๑ = มีเฉพาะป้าย หรือเจ้าหน้าที่เวรยาม อย่างหนึ่งอย่างใด

๓.๔ การจัดการขยะมูลฝอย ค่า W = ๕

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = มีถังขยะเพียงพอและถูกสุขลักษณะโดยมีฝาปิดมิดชิด มีการจัดเก็บ
ขยะหมดทุกวันหรือเหลือน้อยที่สุด มีการคัดแยกขยะและการ
รวบรวมขยะที่เหมาะสม มีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้
ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ไม่พบขยะทิ้งนอก
ภาชนะรองรับ ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในป่าลึกไม่มีถังขยะไว้
บริการ ต้องมีการรณรงค์อย่างเข้มงวดให้นำขยะกลับออกมาทั้งด้านนอก

ระดับ ๒ = มีถังขยะจำกัด ไม่เพียงพอ การจัดเก็บขยะการคัดแยกขยะยังไม่ถูก
สุขลักษณะ และการรณรงค์ให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวคัดแยก
ขยะก่อนทิ้ง ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในป่าลึกไม่มีถังขยะไว้
บริการ มีการรณรงค์ให้นำขยะกลับออกมาทางด้านนอก แต่ยังพบมี
ขยะตกค้างในแหล่งบ้าง

ระดับ ๑ = ไม่มีหรือมีถังขยะไม่เพียงพอ มีการจัดเก็บขยะไม่สม่ำเสมอ พบขยะ
ตกค้าง ขาดการรณรงค์ให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวคัดแยกขยะ
ก่อนทิ้ง ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในป่าลึกไม่มีถังขยะไว้บริการ
ขาดการรณรงค์ให้นำขยะกลับออกมาทางด้านนอก มักพบมีขยะ
ตกค้างในแหล่ง

๓.๕ การจัดการน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล ค่า W = ๕

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = มีระบบบ่อเกรอะ บ่อซึม หรือถังบำบัดสำเร็จรูป ไม่พบว่าการทิ้ง
น้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ หรือมีสิ่งปฏิกูลปนเปื้อนกับผิวดิน
น้ำบนดิน น้ำใต้ดิน ไม่ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน หรือสภาพที่น่ารังเกียจ

ระดับ ๒ = มีระบบบ่อเกรอะ บ่อซึม หรือถังบำบัดสำเร็จรูป ไม่พบว่าการทิ้ง
น้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ไม่มีสิ่งปฏิกูลปนเปื้อนกับผิวดิน
น้ำบนดิน น้ำใต้ดิน แต่มีการส่งกลิ่นเหม็นรบกวน

ระดับ ๑ = มีระบบบ่อเกรอะ บ่อซึม หรือถังบำบัดสำเร็จรูป หรือไม่มี พบมีการ
ทิ้งน้ำเสียสู่แหล่งน้ำโดยตรง มีสิ่งปฏิกูลปนเปื้อนกับผิวดิน น้ำบน
ดิน น้ำใต้ดิน ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน หรือมีสภาพที่น่ารังเกียจ เป็นที่
อยู่อาศัยของแมลงและสัตว์ต่างๆ

องค์ประกอบที่ ๔ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

๔.๑ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของชุมชนท้องถิ่น ค่า W = ๔

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = ชุมชนโดยรอบแหล่งตระหนักเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาความสะอาด และเป็น
กระบอกเสียงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ระดับ ๒ = ชุมชนโดยรอบตระหนักเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ ดูแลรักษา และรักษาภูมิทัศน์ เมื่อได้รับการร้องขอ

ระดับ ๑ = ชุมชนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม เป็นครั้งคราว

๔.๒ โอกาสในการสร้างรายได้ของชุมชนจากแหล่งท่องเที่ยว ค่า $W = ๔$

ตัวชี้วัด (index) แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ (R) ดังนี้

ระดับ ๓ = แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวสูง และมีแรงจูงใจให้เกิดความคุ้มค่าในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยเป็นโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว ได้หลากหลายบริการ ได้แก่ บริการรถรับจ้าง บริการมัคคุเทศก์นำเดินป่า บริการลูกหาบ บริการร้านอาหารและเครื่องดื่ม และอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ดูแลแหล่ง

ระดับ ๒ = แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวปานกลาง และมีแรงจูงใจให้เกิดความสนใจในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยเป็นโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว ได้หลากหลายบริการ ได้แก่ บริการรถรับจ้าง บริการมัคคุเทศก์นำเดินป่า บริการลูกหาบ บริการร้านอาหารและเครื่องดื่ม และอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ดูแลแหล่ง

ระดับ ๑ = แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวน้อย แต่ยังมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว บ้าง เป็นบางครั้งบางคราว ได้แก่ บริการรถรับจ้าง บริการมัคคุเทศก์นำเดินป่า บริการลูกหาบ บริการร้านอาหารและเครื่องดื่ม

(๓) ผลการประเมินค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากฐานข้อมูล ๑๐๖ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ศึกษา ได้ทำการประเมินค่าคะแนนตามหลักเกณฑ์ข้างต้นได้ผลการประเมิน ดังนี้

ค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทจุดชมวิว ทิวทัศน์ ที่ ๐๐๑ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์

พื้นที่/ กิจกรรม ท่องเที่ยว	องค์ประกอบและตัวชี้วัด (index)	ค่าคะแนน น้ำหนัก (W)	ค่าคะแนน ศักยภาพ (R)	คะแนน (WxR)	หมายเหตุ
ลำดับ ฐานข้อมูล ๐๐๑ จุดชมวิวิทิวทัศน์ กม.๓๐ อุทยานฯ เขาใหญ่	๑. ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว				
	(๑.๑) ทัศนียภาพ ความสวยงาม โดดเด่น เอกลักษณ์	๕	๑.๕	๗.๕	
	(๑.๒) ความหลากหลายทางชีวภาพ (ชนิดพรรณพืช)	๕	๑.๑	๕.๕	
	(๑.๓) ความหลากหลายทางชีวภาพ (ชนิดพันธุ์สัตว์ป่า)	๕	๒.๑	๑๐.๕	
	(๑.๔) ความคุ้มค่าในการเรียนรู้	๔	๑.๑	๔.๔	
	(๑.๕) ช่วงเวลาที่เหมาะสม	๔	๑.๘	๗.๒	
	(๑.๖) โอกาสในการประกอบกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	๕	๑	๕	
	๒. การคมนาคม/สิ่งอำนวยความสะดวก				
	(๒.๑) การเข้าถึง	๔	๒.๑	๘.๔	
	(๒.๒) ความสะดวกของการเข้าถึง	๔	๒.๖	๑๐.๔	
	(๒.๓) ความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ	๔	๒.๕	๑๐	
	๓. ด้านการบริหารจัดการ				
	(๓.๑) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว	๔	๑.๑	๔.๔	
	(๓.๒) สื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว	๔	๑.๓	๕.๒	
	(๓.๓) ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว	๔	๑.๕	๖	
	(๓.๔) การจัดการขยะมูลฝอย	๕	๒.๒	๑๑	
	(๓.๕) การจัดการน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล	๕	๑.๕	๗.๕	
	๔. ด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น				
	(๔.๑) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ของชุมชนท้องถิ่น	๔	๒.๑	๘.๔	
	(๔.๒) โอกาสในการสร้างรายได้ของ ชุมชนจากแหล่งท่องเที่ยว	๔	๑.๕	๖	
รวม		๗๒		๑๑๗.๔	
ค่า RRP		๑.๖๓๑			

หมายเหตุ สำหรับรายละเอียดค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลำดับที่ ๐๐๒ - ๑๐๖ ปรากฏตามตารางภาคผนวกที่ ง ที่ ๒ - ๑๐๖

๔.๓ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ การท่องเที่ยวประเภทต่างๆ

๔.๓.๑ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๑๐ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพปานกลางจำนวน ๔ แห่ง และศักยภาพต่ำ จำนวน ๖ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๑)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และมีมาตรการการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ โดยเฉพาะจุดชมวิวดาเหียวตาย อุทยานแห่งชาติใหญ่ และจุดชมวิวิทิวทัศน์ กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาได้

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ กรณีจุดชมวิวิทิวทัศน์เขาสมอปูน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ถ้ามีการพัฒนาร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าระยะไกลเพิ่มเติมขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๑) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์

อันดับ ที่	ลำดับใน ฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับ ศักยภาพ
		ประเภทจุดชมวิวิทิวทัศน์		
๑	๐๐๒	จุดชมวิวิทิวทัศน์โป่งกวาง (มอดันจาน) อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๑๗๕	ปานกลาง
๒	๐๐๔	จุดชมวิวิทิวทัศน์ผาเหียวตาย อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๑๑๓	ปานกลาง
๓	๐๐๕	จุดชมวิวิทิวทัศน์เขาเขียว อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๙๔๐	ปานกลาง
๔	๐๗๒	จุดชมวิวิทิวทัศน์ กม.๒๕ อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๘๔๙	ปานกลาง
๕	๐๐๑	จุดชมวิวิทิวทัศน์ กม.๓๐ อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๖๓๑	ต่ำ
๖	๐๐๗	จุดชมวิวิทิวทัศน์ผาเก็บตะวัน อุทยานฯ ทับลาน	๑.๕๔๓	ต่ำ
๗	๐๐๖	จุดชมวิวิทิวทัศน์เขาสมอปูน อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๕๓๓	ต่ำ
๘	๐๖๐	จุดชมวิวิทิวทัศน์สวนห้อม อุทยานฯ ทับลาน	๑.๔๒๔	ต่ำ
๙	๐๐๓	จุดชมวิวิทิวทัศน์ กม.๑๘ (เนินหอม)อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๙๗	ต่ำ
๑๐	๐๙๐	จุดชมวิวิทิวทัศน์ผาแดง อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๒๘๘	ต่ำ

๔.๓.๒ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตกของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๒๙ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพปานกลาง ๑๕ แห่ง และศักยภาพต่ำ จำนวน ๑๔ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๒)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และมีมาตรการการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ โดยเฉพาะ (๑) น้ำตกเหวนรก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติตามเส้นทางเดินป่าและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริเวณห้องน้ำ-ห้องสุขา (๒) น้ำตกเหวสุวัต ควรแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมในบริเวณห้องน้ำ – ห้องสุขา และโดยรอบ และกิจกรรมการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังน้ำตกเหวไทร และน้ำตกเหวประทุน และปรับปรุงเส้นทางเดินชมป่าพร้อมระบบสื่อความหมายธรรมชาติให้เหมาะสมมากขึ้น (๓) น้ำตกปางสีดา อุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรมีการพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีมาตรการในการควบคุมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมต่อการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ในกลุ่มที่มีศักยภาพปานกลาง อาทิ น้ำตกกองแก้ว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกผากล้วยไม้ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกทับทิม อุทยานแห่งชาติปางสีดา และกลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีได้ถ้ามีการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ ได้แก่ น้ำตกเหวไทร และน้ำตกเหวประทุน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ น้ำตกสวนห้อม อุทยานแห่งชาติทับลาน ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม มีการเชื่อมต่อการท่องเที่ยวให้หลากหลายมากขึ้น และมีมาตรการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๒) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

อันดับ ที่	ลำดับใน ฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับ ศักยภาพ
		ประเภทน้ำตก		
๑	๐๑๖	น้ำตกเหวนรก อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๓๑๑	ปานกลาง
๒	๐๐๘	น้ำตกเหวสุวัต อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๒๘๙	ปานกลาง
๓	๐๗๓	น้ำตกปางสีดา อุทยานฯ ปางสีดา	๒.๒๖๓	ปานกลาง

อันดับ ที่	ลำดับใน ฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับ ศักยภาพ
๔	๐๐๗	น้ำตกกองแก้ว อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๑๖๓	ปานกลาง
๕	๐๑๑	น้ำตกผากล้วยไม้ อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๑๓๘	ปานกลาง
๖	๐๗๔	น้ำตกทับทewa อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๙๖๗	ปานกลาง
๗	๐๒๓	น้ำตกตะคร้อ อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๙๘	ปานกลาง
๘	๐๒๗	น้ำตกแก่งหินเพิง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๙๔	ปานกลาง
๙	๐๒๕	น้ำตกธารทิพย์ อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๗๔	ปานกลาง
๑๐	๐๑๗	น้ำตกธารรัตนา อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๓๑	ปานกลาง
๑๑	๐๗๕	กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๘๐๔	ปานกลาง
๑๒	๐๑๘	น้ำตกสาริกา อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๗๗๕	ปานกลาง
๑๓	๐๑๙	น้ำตกนางรอง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๗๗๕	ปานกลาง
๑๔	๐๕๔	น้ำตกวังตะไคร้ ตัดอุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๗๓๑	ปานกลาง
๑๕	๐๙๑	น้ำตกผาแดง อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๖๖๒	ปานกลาง
๑๖	๐๖๒	น้ำตกสวนห้อม – ห้วยใหญ่ อุทยานฯ ทับลาน	๑.๕๘๒	ต่ำ
๑๗	๐๒๔	น้ำตกแก่งกฤษณา-น้ำตกจ๊กจั่น อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๔๓๙	ต่ำ
๑๘	๐๑๕	น้ำตกผาไทรคู่ – ผากระเจา อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๔๓๙	ต่ำ
๑๙	๐๒๖	น้ำตกเหวอ้อ อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๔๑๕	ต่ำ
๒๐	๐๑๕	กลุ่มน้ำตกผาตะแบก ผากระเจา ผารากไทร ผาชมพู	๑.๔๑๓	ต่ำ
๒๑	๐๐๙	น้ำตกเหวไทร อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๔๑๐	ต่ำ
๒๒	๐๑๐	น้ำตกเหวประทุน อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๔๑๐	ต่ำ
๒๓	๐๑๒	น้ำตกเหวดาตมะนาว อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๘๘	ต่ำ
๒๔	๐๑๓	น้ำตกเหวดาตตาภู อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๗๘	ต่ำ
๒๕	๐๑๔	น้ำตกเหวดาตตากง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๗๘	ต่ำ
๒๖	๐๒๑	น้ำตกวังม่วง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๕๐	ต่ำ
๒๗	๐๒๐	น้ำตกไม้ปล้อง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๓๗	ต่ำ
๒๘	๐๒๒	น้ำตกวังเหว อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๓๒๖	ต่ำ
๒๙	๐๖๓	น้ำตกเวฬุวัน อุทยานฯ ทับลาน	๑.๓๑๕	ต่ำ

๔.๓.๓ ผลการจัดลำดับการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๑๒ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพปานกลางจำนวน ๖ แห่ง และศักยภาพต่ำ จำนวน ๖ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๓)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และมีมาตรการการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ โดยเฉพาะ (๑) อ่างเก็บน้ำสายศร อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้น (๒) อ่างเก็บน้ำพระปรง อุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และมีมาตรการในการควบคุมรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมต่อการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น (๓) อ่างเก็บน้ำวังบอน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ควรแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังน้ำตกธารรัตนา และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำให้เหมาะสมกับศักยภาพ

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำทับลาน หาดจอมทอง และหาดชมตะวัน อุทยานแห่งชาติทับลาน ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเพิ่มการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และระบบสื่อความหมาย ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๓) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ

อันดับ ที่	ลำดับใน ฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับ ศักยภาพ
		ประเภทอ่างเก็บน้ำ		
๑	๐๒๙	อ่างเก็บน้ำสายศร	๒.๑๕๔	ปานกลาง
๒	๐๕๕	เขื่อนขุนด่านปราการชล	๑.๙๖๔	ปานกลาง
๓	๐๗๖	อ่างเก็บน้ำพระปรง	๑.๙๔๒	ปานกลาง
๔	๐๓๐	อ่างเก็บน้ำวังบอน	๑.๘๓๓	ปานกลาง
๕	๐๕๖	เขื่อนลำพระเพลิง	๑.๗๙๐	ปานกลาง
๖	๐๗๗	อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก	๑.๗๘๖	ปานกลาง
๗	๐๕๗	อ่างเก็บน้ำเขาอีโต้	๑.๖๖๙	ต่ำ
๘	๐๓๑	อ่างเก็บน้ำห้วยปรือ	๑.๖๖๘	ต่ำ
๙	๐๖๔	อ่างเก็บน้ำทับลาน	๑.๖๕๖	ต่ำ
๑๐	๐๗๐	เขื่อนลำตะคอง	๑.๖๐๘	ต่ำ
๑๑	๐๖๕	หาดจอมทอง อ่างเก็บน้ำเขื่อนลำมูลบน	๑.๕๔๓	ต่ำ
๑๒	๐๖๖	หาดชมตะวัน อ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปลายมาศ	๑.๕๔๓	ต่ำ

๔.๓.๔ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๑๐ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน ๒ แห่ง และศักยภาพปานกลาง จำนวน ๘ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๔)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ กิจกรรมชมผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และกิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์หนองผักชี อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๘ แห่ง เมื่อพิจารณาและวิเคราะห์พื้นที่แล้ว กรณีกิจกรรมส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กิจกรรมชมกระทิงคลองปลากั้ง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กิจกรรมชมสัตว์ป่าหอดูสัตว์บุตาปอด อุทยานแห่งชาติปางสีดา กิจกรรมชมสัตว์ป่าละเมาะร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ และกิจกรรมชมกระทิง อุทยานแห่งชาติตาพระยา ถ้ามีการจัดการและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และพัฒนาในรูปแบบที่เหมาะสมจะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๔) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ		
๑	๐๘๐	กิจกรรมชมผีเสื้อ อุทยานฯ ปางสีดา	๒.๓๙๖	สูง
๒	๐๓๓	กิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์หนองผักชี อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๓๕๐	สูง
๓	๐๓๕	กิจกรรมส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืน อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๒๕๗	ปานกลาง
๔	๐๓๔	กิจกรรมชมกระทิง คลองปลากั้ง อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๒๒๑	ปานกลาง
๕	๐๖๗	กิจกรรมชมสัตว์ป่า ไทยสามัคคี อุทยานฯ ทับลาน	๒.๑๗๖	ปานกลาง
๖	๐๗๘	กิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์บุตาปอด อุทยานฯ ปางสีดา	๒.๑๐๘	ปานกลาง
๗	๑๐๕	กิจกรรมชมสัตว์ป่าละเมาะร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๒.๐๓๙	ปานกลาง
๘	๐๓๒	กิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์มอสิงโต อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๐๑๓	ปานกลาง
๙	๐๙๓	กิจกรรมชมกระทิง อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๙๘๖	ปานกลาง
๑๐	๐๗๙	กิจกรรมชมจระเข้บ้านจืด หอดูสัตว์แก่งยายมาก อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๘๒๒	ปานกลาง

๔.๓.๕ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกลของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๗ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่าทุกแห่ง มีศักยภาพปานกลาง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๕)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง โดยเฉพาะเส้นทางเดินป่าระยะไกลด้านตรวจนินหอม – เขาสมอปูน อุทยานฯ เขาใหญ่ เส้นทางเดินป่าระยะไกลน้ำตกเหวสุวัต – ยอดเขาแหลม อุทยานฯ เขาใหญ่ และเส้นทางเดินป่าระยะไกล กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว อุทยานฯ ปางสีดา ถ้ามีการพัฒนาเส้นทางให้เหมาะสม พร้อมด้านการรักษาความปลอดภัย การรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดี จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๕) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล		
๑	๐๔๑	เส้นทางเดินป่าระยะไกลด้านตรวจนินหอม – เขาสมอปูน อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๙๑๑	ปานกลาง
๒	๐๔๒	เส้นทางเดินป่าระยะไกลน้ำตกเหวสุวัต – ยอดเขาแหลม อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๖๐	ปานกลาง
๓	๐๔๕	เส้นทางเดินป่าระยะไกล คลองปลากั้ง – น้ำตกวังเหว – รอยเท้าไดโนเสาร์ อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๖๐	ปานกลาง
๔	๐๔๔	เส้นทางเดินป่าระยะไกลน้ำตกผาด่านช้าง – ผาไทรคู่ – มะนาวยักษ์ – แก่งหินเพิง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๘๕๗	ปานกลาง
๕	๐๘๖	เส้นทางเดินป่าระยะไกล กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๘๐๔	ปานกลาง
๖	๐๔๓	เส้นทางเดินป่าระยะไกลมอสิงโต – น้ำตกมะนาว – ตาดตาภู – ตาดตาคง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๗๖๐	ปานกลาง
๗	๐๔๐	เส้นทางเดินป่าระยะไกลเขาเขียว-น้ำตกนางรอง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๖๗๖	ปานกลาง

๔.๓.๖ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๗ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน ๒ แห่ง และศักยภาพปานกลางจำนวน ๕ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๖)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตกกองแก้ว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งเป็นเส้นทางที่เป็นที่นิยม มีป้ายสื่อความหมายและเส้นทางชัดเจน และเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติทุ่งหญ้าบุตาปอด อุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งเป็นเส้นทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๕ แห่ง เมื่อพิจารณาและวิเคราะห์พื้นที่แล้ว โดยเฉพาะเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีความโดดเด่นทางนิเวศโดยเฉพาะ และเส้นทางเดินถาวร หากมีการพัฒนาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงรูปแบบการสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นจะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ และกิจกรรมชมพืชป่าหายาก (ดงลาน) อุทยานฯ ห้วยลาน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ หากมีการพัฒนาเส้นทางและสื่อความหมาย ตลอดจนกิจกรรมให้เหมาะสม ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๖) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ		
๑	๐๕๓	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตกกองแก้ว	๒.๓๖๐	สูง
๒	๐๘๙	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติทุ่งหญ้าบุตาปอด	๒.๓๕๘	สูง
๓	๐๕๒	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ กม.๓๓ อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๓๑๗	ปานกลาง
๔	๐๕๑	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๒๙๐	ปานกลาง
๕	๑๐๔	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติรู้สัตว์ รู้ป่า รู้กลไกธรรมชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๒.๑๓๓	ปานกลาง
๖	๐๖๘	กิจกรรมชมพืชป่าหายาก (ดงลาน) อุทยานแห่งชาติห้วยลาน	๒.๑๓๓	ปานกลาง
๗	๑๐๑	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติกลางดงหิน อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๒.๑๐๐	ปานกลาง

๔.๓.๗ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไป

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไปของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน มีจำนวน ๑๐ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๖ แห่ง และศักยภาพต่ำ จำนวน ๔ แห่งรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๗)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ทั้ง ๖ เส้นทาง ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ (๑) เส้นทางเดินป่า น้ำตกเหวสุวัต – เหวโทร – เหวประทุน (๒) เส้นทางเดินป่า หนองผึกชี-คลองอีเฒ่า-บึงไผ่-ด่านช้าง (๓) เส้นทางเดินป่า น้ำตกผากล้วยไม้ – น้ำตกเหวสุวัต (๔) เส้นทางเดินป่า น้ำตกกองแก้ว – น้ำตกเหวสุวัต ถ้ามีการพัฒนาเส้นทางให้ชัดเจน และป้ายสื่อความหมายต่างๆ พร้อมด้านการรักษาความปลอดภัย การรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดี จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้ และเส้นทางเดินป่าของอุทยานแห่งชาติปางสีดา ๒ แห่ง ได้แก่ (๑) เส้นทางเดินป่าลานกางเต็นท์ – น้ำตกห้วยน้ำเย็น และ (๒) เส้นทางเดินป่าน้ำตกทับทิวา หากมีการปรับปรุงเส้นทางให้สะดวกและปลอดภัยพร้อมระบบสื่อความหมายที่ดีก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเพิ่มการจัดการด้านความปลอดภัย และระบบสื่อความหมายก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๗) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไป

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทเส้นทางเดินป่าทั่วไป		
๑	๐๔๖	เส้นทางน้ำตกเหวสุวัต-เหวโทร-เหวประทุน อุทยานฯ เขาใหญ่	๒.๐๘๒	ปานกลาง
๒	๐๔๗	เส้นทางเดินป่า หนองผึกชี-คลองอีเฒ่า-บึงไผ่-ด่านช้าง อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๙๘๑	ปานกลาง
๓	๐๘๗	เส้นทางเดินป่า ลานกางเต็นท์ – น้ำตกห้วยน้ำเย็น อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๙๒๕	ปานกลาง
๔	๐๕๐	เส้นทางน้ำตกผากล้วยไม้-น้ำตกเหวสุวัต อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๙๐๘	ปานกลาง
๕	๐๔๙	เส้นทางน้ำตกกองแก้ว – น้ำตกเหวสุวัต อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๙๐๔	ปานกลาง
๖	๐๘๘	เส้นทางเดินป่า น้ำตกทับทิวา อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๘๑๕	ปานกลาง
๗	๐๙๙	เส้นทางเดินป่าสลัดได – เขายักษ์ อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๖๖๐	ต่ำ
๘	๑๐๐	เส้นทางเดินป่าเทือกเขาบรรทัด อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๖๕๓	ต่ำ
๙	๑๐๖	เส้นทางเดินป่าเขากะปอด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	๑.๖๒๒	ต่ำ
๑๐	๐๔๘	เส้นทางเดินป่า ดงภูเห่า – โป่งเครื่องบิน อุทยานฯ เขาใหญ่	๑.๕๘๙	ต่ำ

๔.๓.๘ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่นี้ในปัจจุบัน มีจำนวน ๓ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพสูงจำนวน ๑ แห่ง และศักยภาพปานกลางจำนวน ๒ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๘)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามเส้นทางขึ้นเขาใหญ่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยม เพราะมีทิวทัศน์ที่สวยงามสองข้างทาง มีโอกาสพบเห็นสัตว์ป่าที่หลากหลาย มีความสะดวกและปลอดภัยสูง สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง โดยเฉพาะ กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเส้นทางน้ำตกปางสีดา – จุดชมวิว กม.๒๕ อุทยานฯ ปางสีดา ถ้ามีการพัฒนาโครงการท่องเที่ยวให้เหมาะสม ปรับปรุงเส้นทางถนน และเพิ่มการจัดการด้านความปลอดภัย และระบบสื่อความหมายก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๘) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า		
๑	๐๓๖	กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามเส้นทางขึ้นเขาใหญ่	๒.๓๙๙	สูง
๒	๐๘๑	กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเส้นทางน้ำตกปางสีดา – จุดชมวิว กม.๒๕ อุทยานฯ ปางสีดา	๒.๑๖๓	ปานกลาง
๓	๐๙๓	กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและดูกระทิงตามเส้นทางเข้ากลางดง อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๙๘๘	ปานกลาง

๔.๓.๙ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทชีจักรยานชมธรรมชาติ ล่องแก่ง พายเรือ ปีนเขา ไต่เขา

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทชีจักรยานชมธรรมชาติ ล่องแก่ง พายเรือ ปีนเขา ไต่เขาของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ในปัจจุบัน เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพปานกลาง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๐๙)

โดยกิจกรรมชีจักรยานชมธรรมชาติ จำนวน ๒ แห่ง ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติปางสีดา กิจกรรมล่องแก่ง พายเรือ ที่ แก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และกิจกรรมพายเรือ ชมธรรมชาติและนกน้ำ ที่อ่างเก็บน้ำพระปรง อุทยานแห่งชาติปางสีดา สำหรับกิจกรรมปีนเขา ไต่เขา มีแห่งเดียว ที่ที่น้ำตกธารรัตนา อ่างเก็บน้ำวังบอน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกึ่งผจญภัย ทุกกิจกรรมถ้ามีการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม โดยการพัฒนาและเตรียมความพร้อมผู้นำเที่ยว เพิ่มการจัดการด้านความปลอดภัย ระบบสื่อความหมายที่เหมาะสม และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๐๙) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทชีจักรยานชมธรรมชาติ ล่องแก่ง พายเรือ ปีนเขา ไต่เขา

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทชีจักรยานชมธรรมชาติ		
๑	๐๓๗	กิจกรรมชีจักรยานชมธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒.๐๕๘	ปานกลาง
๒	๐๘๒	กิจกรรมชีจักรยานชมธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒.๐๐๓	ปานกลาง
ประเภทล่องแก่ง พายเรือ				
๑	๐๓๙	กิจกรรมล่องแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒.๐๘๕	ปานกลาง
๒	๐๘๓	กิจกรรมพายเรือ ชมธรรมชาติและนกน้ำ ที่อ่างเก็บน้ำพระปรง อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒.๐๓๙	ปานกลาง
ประเภทปีนเขา ไต่เขา				
๑	๐๓๘	กิจกรรมไต่เขาไรยตัว ที่น้ำตกธารรัตนา อ่างเก็บน้ำวังบอน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	๒.๐๑๐	ปานกลาง

๔.๓.๑๐ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศึกษาวัฒนธรรม – โบราณคดี – ประวัติศาสตร์

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศึกษาวัฒนธรรม – โบราณคดี – ประวัติศาสตร์ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่นั้นในปัจจุบัน มีจำนวน ๖ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพปานกลาง จำนวน ๑ แห่ง และศักยภาพต่ำ จำนวน ๕ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๑๐)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ได้แก่ กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ ตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน อุทยานฯ ปางสีดา ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม ปรับปรุงเส้นทางเดินชมป่า และเพิ่มการจัดการด้านระบบสื่อความหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม โดยการเชื่อมโยงคุณค่าความสำคัญด้านโบราณคดีเพิ่มเติมและเพิ่มการจัดการด้านระบบสื่อความหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๑๐) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศึกษาวัฒนธรรม – โบราณคดี – ประวัติศาสตร์

อันดับ ที่	ลำดับใน ฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับ ศักยภาพ
		ประเภทศึกษาวัฒนธรรม – โบราณคดี – ประวัติศาสตร์		
๑	๐๘๔	กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ ตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน อุทยานแห่งชาติปางสีดา	๒.๑๓๘	ปานกลาง
๒	๐๖๙	กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ ถ้ำคอมมิวนิสต์ หน่วยพิทักษ์ฯ ลำปลายมาศ อุทยานแห่งชาติทับลาน	๑.๗๙๐	ต่ำ
๓	๐๙๔	กิจกรรมศึกษาโบราณคดีแหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๑.๕๑๔	ต่ำ
๔	๐๙๗	กิจกรรมศึกษาโบราณคดีปราสาทช่องสระแจง (ปราสาท รัตนะ) อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๑.๓๘๖	ต่ำ
๕	๐๙๖	กิจกรรมศึกษาโบราณคดีเขายักษ์ อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๑.๓๗๙	ต่ำ
๖	๐๙๕	กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์รอยจารึก ร.๕ อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๑.๓๕๘	ต่ำ

๔.๓.๑๑ ผลการประเมินศักยภาพและความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่นี้ในปัจจุบัน ประเภทธรณีวิทยามีจำนวน ๔ แห่ง เมื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว พบว่า มีศักยภาพต่ำทุกแห่ง สำหรับประเภทหน่วยงานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอื่นๆ มีจำนวน ๓ แห่ง พบว่ามีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง และศักยภาพปานกลาง ๑ แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓ (๑๑)

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยา ที่มีศักยภาพต่ำ ถ้ามีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเพิ่มการจัดการด้านระบบสื่อความหมาย และพัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้

สำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทหน่วยงานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ จำนวน ๓ แห่ง มีศักยภาพสูง จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคดโป่งก้อนเส้า และสถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช และมีศักยภาพปานกลาง ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแผงม้าที่สามารถพัฒนาให้มีศักยภาพสูงขึ้นได้

ตารางที่ ๔.๓ (๑๑) แสดงสรุปค่าคะแนนศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรณีวิทยาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ

อันดับที่	ลำดับในฐานข้อมูล	แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม	ค่า RRP	การจัดลำดับศักยภาพ
		ประเภทธรณีวิทยา		
๑	๑๐๒	กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยาละลุบ้านหนองผักแว่น อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๕๘๕	ต่ำ
๒	๐๙๘	กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยาละลุ (ทัพไทย) อุทยานฯ ตาพระยา	๑.๕๘๕	ต่ำ
๓	๐๘๕	กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยาเขาเจดีย์ อุทยานฯ ปางสีดา	๑.๔๗๕	ต่ำ
๔	๑๐๓	กิจกรรมศึกษาลานหินตัด อุทยานแห่งชาติตาพระยา	๑.๕๖๕	ต่ำ
		ประเภทหน่วยงานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ		
๑	๐๕๙	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	๒.๖๕๖	สูง
๒	๐๗๑	สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช	๒.๖๓๑	สูง
๓	๐๕๘	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแผงม้า	๒.๒๗๒	ปานกลาง

๔.๔ การคัดเลือกพื้นที่ศึกษากรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

จากการศึกษา และจำแนกประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ และการประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ จึงได้คัดเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน ๑๔ รูปแบบกิจกรรม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาต้นแบบการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ แยกในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

- (๑) กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๒) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กรณีศึกษาน้ำตกเหวนรก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๓) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทผจญภัย กรณีศึกษาแก่งหินเพิง
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๔) กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๕) กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (๖) กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติทับลาน

- (๗) กิจกรรมศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน

อุทยานแห่งชาติปางสีดา

- (๘) กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- (๙) กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว กรณีศึกษา กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- (๑๐) กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน
อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- (๑๑) กิจกรรมท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษาเขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติตาพระยา

- (๑๒) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติวิทยา กรณีศึกษาละลุ และโบราณสถาน กรณีลานหินตัด
อุทยานแห่งชาติตาพระยา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

- (๑๓) กิจกรรมท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด -โป่งก้อนเส้า

(๑๔) กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ ธรณีศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด -โป่งก้อนเส้า

๔.๕ การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนเว็บ (Web Application) เพื่อการจัดการฐานข้อมูล การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่ ได้นำผล
การศึกษาประเมินศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดง
พญาเย็น-เขาใหญ่ จำนวน ๑๐๖ แหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่าง
สร้างสรรค์ ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มาจัดทำฐานข้อมูล และนำเสนอเผยแพร่ โดยเลือกใช้ โปรแกรม
ประยุกต์บนเว็บ Web Application ๒ รูปแบบ ได้แก่

๑. เว็บไซต์ (Webside) โดยขอบเขตการจัดทำเว็บไซต์ ผู้วิจัยใช้ รูปแบบไฟล์ HTML
(Hyper Text Markup Language) ในการพัฒนาเว็บไซต์ ได้ทดลองตั้งชื่อเว็บไซต์ ดังนี้
www.KhaiyaiCET.com ให้สามารถนำเว็บไซต์ขึ้นไว้บนอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจเข้า
มาศึกษาหาข้อมูล ตามภาพที่ ๔.๓
๒. เฟสบุ๊ค (Facebook) ผู้วิจัยได้ทดลองพัฒนา Facebook ใช้ชื่อว่า Khaoyai
Ecotourism เพื่อเป็นช่องทางให้ข้อมูล และสื่อสารกับผู้สนใจ ซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่
ได้รับความนิยม สามารถเข้าถึงได้ทางคอมพิวเตอร์ และสมาร์ทโฟน โดยสามารถโต้ตอบ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้โดยตรง ระหว่างผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิก และผู้สนใจทั่วไป ซึ่ง
ผู้วิจัยได้ จัดทำอัลบั้มรูปแหล่งท่องเที่ยวในผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ไว้หลากหลาย
ตามภาพที่ ๔.๔

โดยที่ Web Application ทั้ง ๒ รูปแบบ จะต้องทำการพัฒนา ทำการเพิ่มเติมข้อมูลและ
องค์ความรู้ต่างๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องต่อไป

มรดกโลก

เขาใหญ่ - ดงพญาเย็น

หน้าแรก | เกี่ยวกับเรา | รู้จักมรดกโลก | 108แหล่งเที่ยว | ห้องภาพมรดกโลก | สารพันความรู้ | กิจกรรมแนะนำ | ติดต่อเรา

คู่มือ
การท่องเที่ยว

Vinagra Visitors Counter

01012551

Today	9
Yesterday	13
This week	90
Last week	565
This month	1913
Last month	3379
All	1012551

Online (20 minutes ago) 1

Your IP: 127.0.0.1

FIREFOX 3.0.8, WINDOWS

Now 2009-04-22 22:24

Visitors Counter 16

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ร่วมกับ

มูลนิธิสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ

จัดโครงการประกวด

* ภาพถ่ายนกและผีเสื้อในสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ประจำปี 2556 *

ระยะเวลาส่งภาพเข้าประกวด

วันที่ 15 มีนาคม - 15 มิถุนายน 2556

โครงการประกวดภาพถ่ายนกและผีเสื้อในสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ประจำปี 2556
ภายใต้แนวคิด "ความงดงามของนกและผีเสื้อในสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ"

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ร่วมกับมูลนิธิสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จัดโครงการ
ประกวด ภาพถ่ายนกและผีเสื้อในสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ประจำปี 2556 โดยมี...[อ่านต่อ](#)

(08 พ.ค. 2556) วันที่ 1 พ.ค. 2556 นายธีรภัทร ประจวบสิทธิ
รองอธิบดีกรมอุทยานฯ เข้าร่วมการประชุมสัมมนาวิชาการสวนป่าสัตว์
เรื่อง ประเพณีไทยเตรียมความพร้อมสัตว์ป่าเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า
พ.ศ. 2556 ในการนี้ได้รับส่วนราชการและหน่วยงานราชการ..... [อ่านต่อ](#)

(19 เม.ย. 2556) กรมอุทยานแห่งชาติฯ ประกาศปิดการท่องเที่ยว
ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบล
ราชธานี เป็นการชั่วคราว เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ
นักท่องเที่ยว ตลอดจนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่..... [อ่านต่อ](#)

(07 มี.ค. 2556) กรมอุทยานฯ ร่วมกับมูลนิธิสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ
จัดโครงการประกวดภาพถ่ายนกและผีเสื้อในสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ
ประจำปี 2556 ระยะเวลาส่งภาพถ่ายเข้าร่วม
ประกวด 15 มีนาคม - 15 มิถุนายน 2556..... [อ่านต่อ](#)

เว็บไซต์ แนะนำ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

กรมอุทยานแห่งชาติ
สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

กรมป่าไม้

ททท.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มูลนิธิพิทักษ์เขาใหญ่

มูลนิธินกเงือก

มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร

สมาคมสิ่งแวดล้อมไทย

ชมรมนักนิยมธรรมชาติ

สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติไทย

Openmindproject

Naturecamp.asia

WWF.Thailand

IUCN

WCS

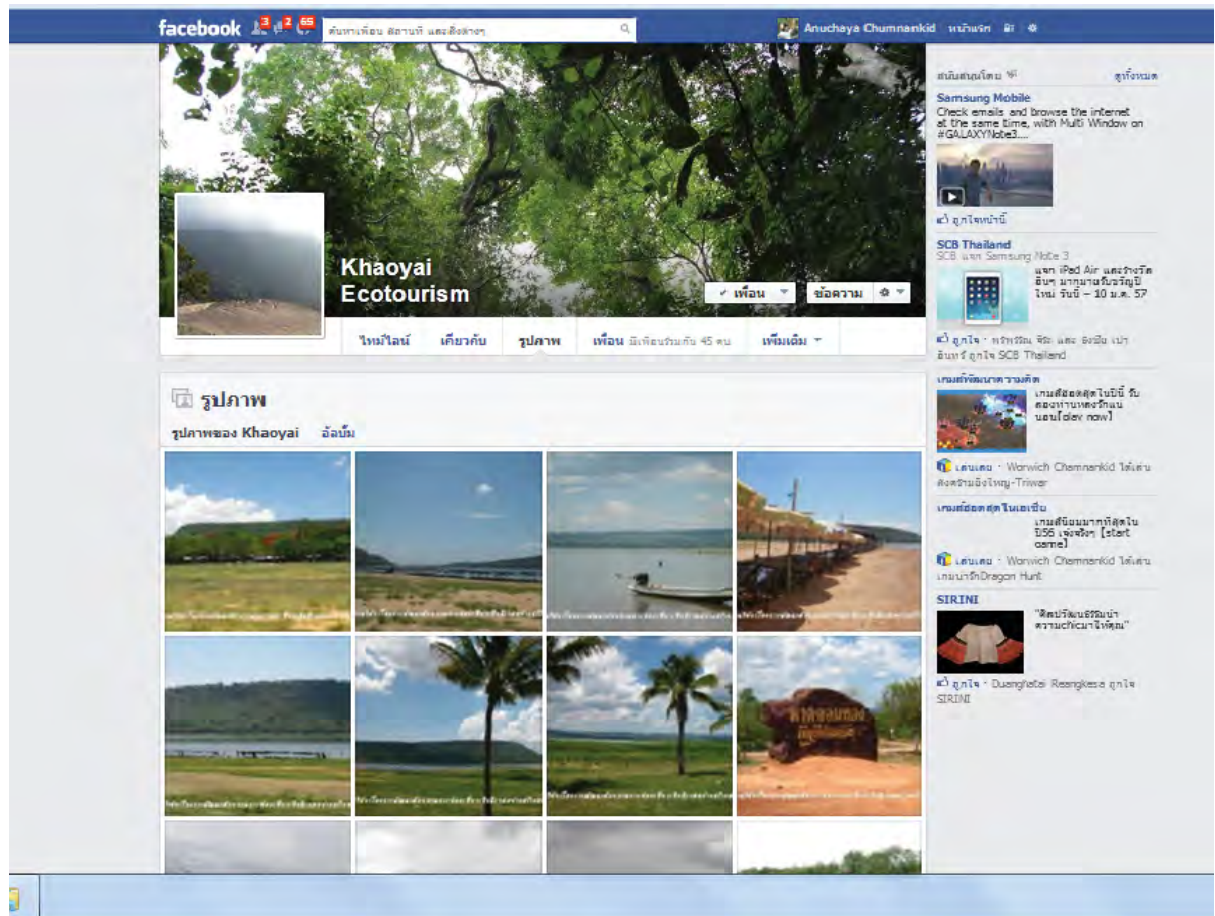

หน้าแรก | เกี่ยวกับเรา | รู้จักมรดกโลก | 108แหล่งเที่ยว
ห้องภาพมรดกโลก | สารพันความรู้ | กิจกรรมแนะนำ | ติดต่อเรา

Powered by National Research Council of Thailand Copyright © 2013 All rights reserved.

ภาพที่ ๔.๓ แสดงหน้าโฮมเพจ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์
ผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

ภาพที่ ๔.๔ แสดงหน้าแรกของเฟสบุ๊ค Khaoyai Ecotourism

สำหรับเว็บไซต์ ได้ทำการออกแบบเว็บไซต์ โดยสร้างโฮมเพจ (เอกสารหน้าแรก) และพัฒนาเว็บเพจ หลายๆ เว็บเพจ ดังนี้

๑. หน้าแรก หรือ โฮมเพจ (homepage) ประกอบด้วย

✚ ส่วนหัว ใส่ภาพกราฟฟิกวิวิธทัศน์ของจุดชมวิวเพื่อสร้างความน่าสนใจ ใส่โลโก้สามหน่วยงาน โลโก้ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.) โลโก้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ โลโก้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชื่อเว็บไซต์

✚ เมนูหลักหรือลิงค์ (Navigation Bar) ประกอบด้วย เมนูลิงค์ ทั้งแนวนอนและแนวตั้ง

แนวนอน ประกอบด้วย เมนูลิงค์ เว็บเพจ แต่ละหน้า ดังนี้

- เกี่ยวกับเรา
- รู้จักมรดกโลก
- ๑๐๖ แหล่งเที่ยว
- ห้องภาพมรดกโลก

- สารพันน้ำรู้
- กิจกรรมแนะนำ
- ติดต่อเรา

แนวดัง ประกอบด้วย เมนูหลัก เนื้อหาในเว็บเพจ ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- อุทยานแห่งชาติทับลาน
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
- แผนที่มรดกโลก
- กิจกรรมแนะนำ
- คู่มือการท่องเที่ยว

 ส่วนของเนื้อหา เป็นส่วนที่อยู่ตอนกลางของหน้าโฮมเพจ ใช้แสดงข้อมูลเนื้อหาอธิบายวัตถุประสงค์ของการจัดทำเว็บไซต์ ดังนี้

- เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวของผืนป่าดงพญาเย็น-ดงใหญ่
- เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์
- เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร บทความ สำหรับผู้ที่สนใจทั่วไป
- เพื่อใช้เป็นสื่อในการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- เพื่อแชร์ลิงค์กับเว็บไซต์ หรือ Social network ต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งกันและกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

 ส่วนท้ายของเนื้อหา เป็นส่วนที่วางไว้ด้านล่างสุด แสดงข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ แผนผังเว็บไซต์ การเชื่อมโยงหรือลิงค์ไปยังเว็บเพจ และเว็บไซต์อื่นๆที่น่าสนใจ

๒. เว็บเพจ หน้าเกี่ยวกับเรา ประกอบด้วย การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ

- ความเป็นมาของงานวิจัย
- รายละเอียดแผนงานวิจัย
- โครงการวิจัยย่อย ๑
- โครงการวิจัยย่อย ๒
- โครงสร้างการบริหารงานวิจัย
- ประวัตินักวิจัยแต่ละคน

๓. เว็บเพจ หน้ารู้จักมรดกโลก ประกอบด้วย การนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับ

- ความเป็นมาของมรดกโลก
- ความสำคัญของมรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่
- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- อุทยานแห่งชาติทับลาน
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

๔. เว็บเพจ หน้า ๑๐๖ แหล่งเที่ยว ประกอบด้วย ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรม ในผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่ และโดยรอบข้างเคียง แยกเป็นประเภทต่าง ๆ ๑๕ ประเภท ดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทจุดชมวิวทิวทัศน์ ๑๐ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทน้ำตก ๒๙ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทอ่างเก็บน้ำ ๑๒ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมสัตว์ป่า/หอดูสัตว์ป่า ๑๐ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล ๗ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ๖ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินชมธรรมชาติ ๑๐ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์ ๓ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทขี่จักรยานชมธรรมชาติ ๒ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทล่องแก่ง/ พายเรือ ชมธรรมชาติ ๒ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทปีนเขา/ไต่เขา ๑ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมพืชหายาก ๑ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์ ๗ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทธรณีวิทยา ๓ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ๓ แห่ง

๕. เว็บเพจ หน้า แนะนำกิจกรรม ประกอบด้วย การนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๑๔ กิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กรณีศึกษาน้ำตกเหวนรก
- กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-กึ่งผจญภัย กรณีศึกษาแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว กรณีศึกษา กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล่ำบน อุทยานแห่งชาติปางสีดา
- กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณีเขื่อนห้วยโสมง
- กิจกรรมศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน
- กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา กรณีศึกษาละลุทัพไทย และลานหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา
- กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติละเลิงร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
- กิจกรรมศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต-โป่งก้อนเส้า

๖. เว็บไซต์ หน้า ห้องภาพมรดกโลก ประกอบด้วย การนำเสนอเกี่ยวกับรูปภาพ ในพื้นที่มรดกโลก โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

- ภาพวิวทิวทัศน์/น้ำตก
- ภาพสัตว์ป่า
- ภาพป่าไม้/พรรณไม้
- ภาพสิ่งอำนวยความสะดวก
- ภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว

๗. เว็บไซต์ หน้า สารพันความรู้ ประกอบด้วย นำเสนอองค์ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- บทความทางวิชาการ
- งานวิจัยที่น่าสนใจ
- คู่มือการท่องเที่ยว
- ข่าวสารประชาสัมพันธ์

๘. เว็บไซต์ หน้า ติดต่อเรา ประกอบด้วย ข้อมูลของเจ้าของเว็บไซต์ ที่อยู่และที่ติดต่อ แผนที่ที่ตั้งหน่วยงาน

รายละเอียดแผนผังเว็บไซต์ ดังนี้

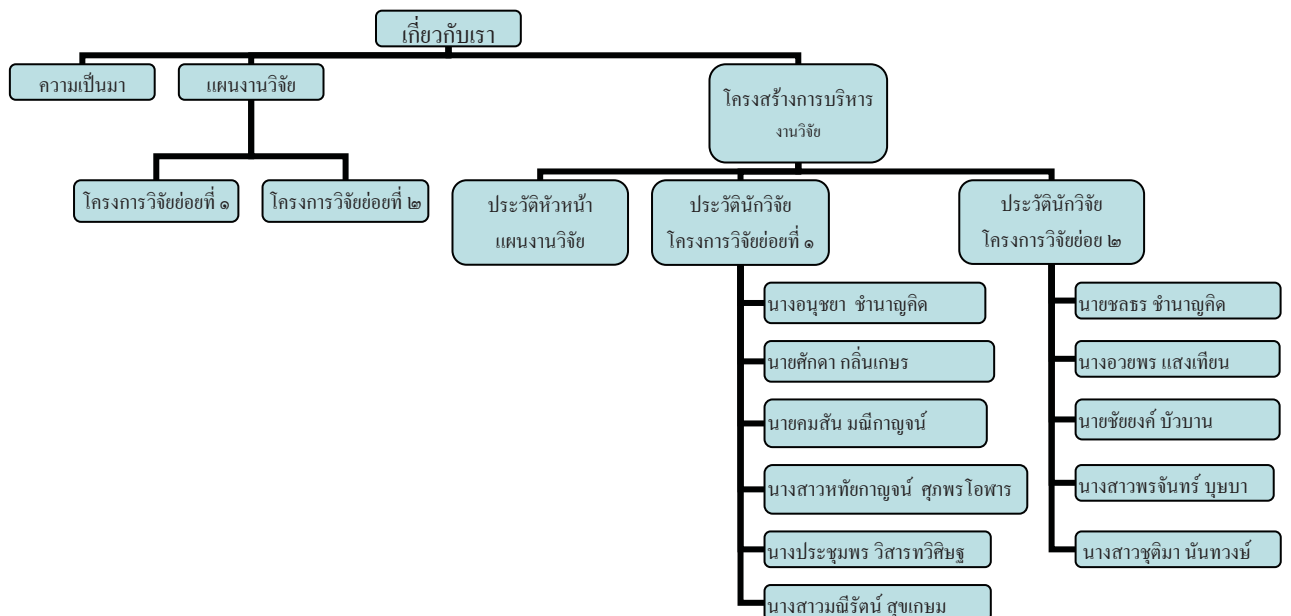
- หน้าแรก
- เกี่ยวกับเรา
 - ความเป็นมาของเว็บไซต์
 - แผนงานวิจัย
 - โครงการวิจัยย่อยที่ ๑
 - โครงการวิจัยย่อยที่ ๒
 - โครงสร้างการบริหารงานวิจัย
 - ประวัติหัวหน้าแผนงานวิจัย
 - ประวัตินักวิจัยโครงการวิจัย ๑
 - ประวัตินักวิจัยโครงการวิจัย ๒
- รู้จักมรดกโลก
 - ความเป็นมาของมรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่
 - ความสำคัญของมรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่
 - อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - อุทยานแห่งชาติทับลาน
 - อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - อุทยานแห่งชาติตาพระยา
 - เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
- ๑๐๖ แหล่งเที่ยว
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทจุดชมวิวยอดเขาค้อ ๑๐ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทน้ำตก ๒๙ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทอ่างเก็บน้ำ ๑๒ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมสัตว์ป่า/หอดูดาว ๑๐ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล ๗ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ๖ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินชมธรรมชาติ ๑๐ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมธรรมชาติโดยรถยนต์ ๓ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทขี่จักรยานชมธรรมชาติ ๒ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทล่องแก่ง/ พายเรือ ชมธรรมชาติ ๒ แห่ง
 - แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทปีนเขา/ไต่เขา ๑ แห่ง

- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมพืชหายาก ๑ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์ ๗ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทธรณีวิทยา ๓ แห่ง
- แหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ๓ แห่ง
- โปรแกรม/กิจกรรมแนะนำ
 - กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทน้ำตก กรณีศึกษาน้ำตกเหวนรก
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทกึ่งผจญภัย กรณีศึกษาแก่งหินเพิง
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิว กรณีศึกษา กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน
อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษาเขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน
 - กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยา กรณีศึกษาละลุทิวไทย และ ลานหินตัด
อุทยานแห่งชาติตาพระยา
 - กิจกรรมท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
 - กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต –โป่งก้อนเส้า
- หอภาพมรดกโลก
 - รูปวิวทิวทัศน์
 - รูปสัตว์ป่า
 - รูปดอกไม้ พันธุ์ไม้
 - รูปกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - รูปสิ่งอำนวยความสะดวก

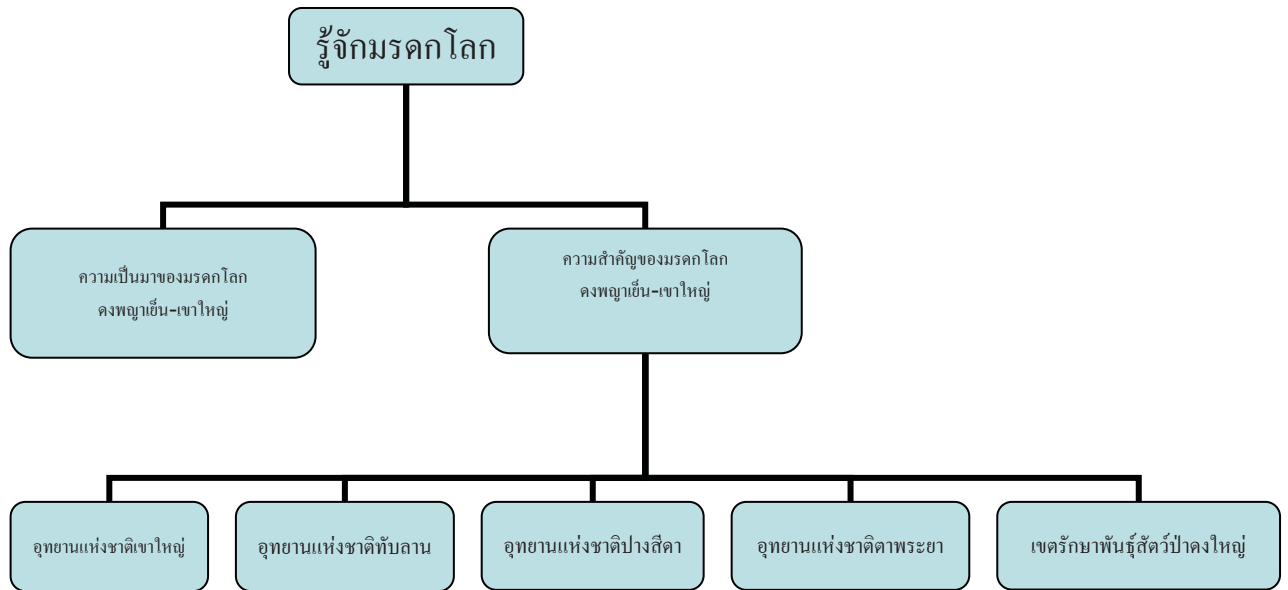
- สารพันความรู้
 - บทความทางวิชาการ
 - งานวิจัยที่น่าสนใจ
 - ความรู้ด้านโซล่าเซลล์
 - ความรู้
 - คู่มือท่องเที่ยว
 - ข่าวประชาสัมพันธ์
- ติดต่อเรา
 - ไฟล์ข้อมูลที่ติดต่อ พร้อมแผนที่

โครงสร้างเว็บไซต์แต่ละเว็บเพจ

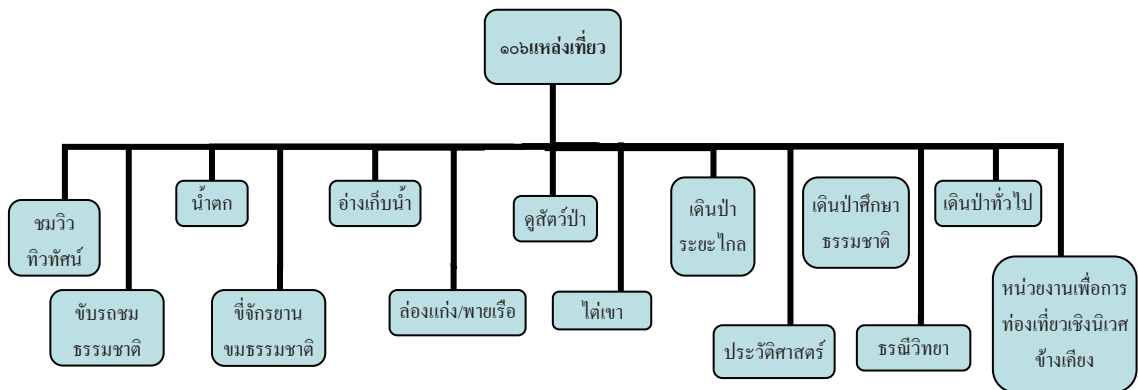
เว็บเพจ เกี่ยวกับเรา

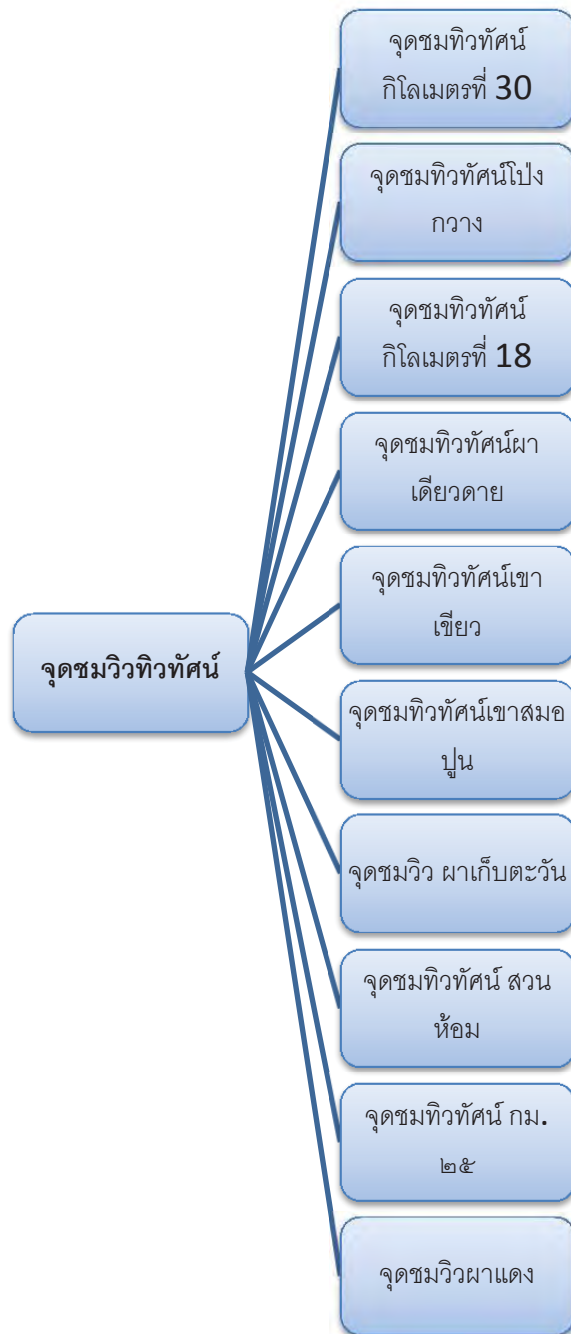
เว็บไซต์ รู้จักมรดกโลก

เว็บไซต์ ๑๐๖ แหล่งเที่ยว

จุดชมวิวยุทธศาสตร์

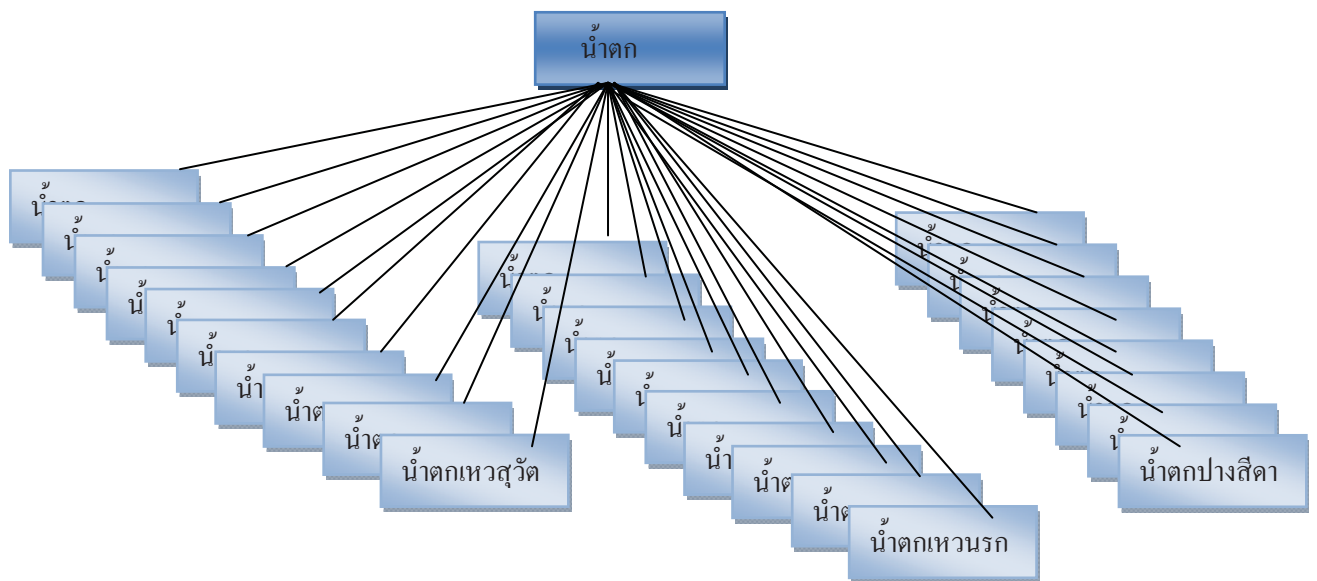

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยวประเภทจุดชมวิวยุทธศาสตร์ จำนวน ๑๐ แห่ง จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๖ แห่ง ได้แก่
 - ๐๐๑ จุดชมวิวยุทธศาสตร์กิโลเมตรที่ ๓๐
 - ๐๐๒ จุดชมวิวยุทธศาสตร์ไปงาว (มอตันจาน)
 - ๐๐๓ จุดชมวิวยุทธศาสตร์กิโลเมตรที่ ๑๘

- ๐๐๔ จุดชมทิวทัศน์ผาเดียวดาย
- ๐๐๕ จุดชมทิวทัศน์เขาเขียว (ผาตรอมใจ)
- ๐๐๖ จุดชมทิวทัศน์เขาสมอปูน
- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๒ แห่ง
 - ๐๐๗ จุดชมวิว ผาเก็บตะวัน
 - ๐๐๘ จุดชมทิวทัศน์ สวนห้อม
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ แห่ง
 - ๐๐๙ จุดชมทิวทัศน์ กม. ๒๕
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ แห่ง
 - ๐๑๐ จุดชมวิวผาแดง

น้ำตก

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกต่าง ๆ จำนวน ๒๙ แห่ง จากฐานข้อมูล ดังนี้

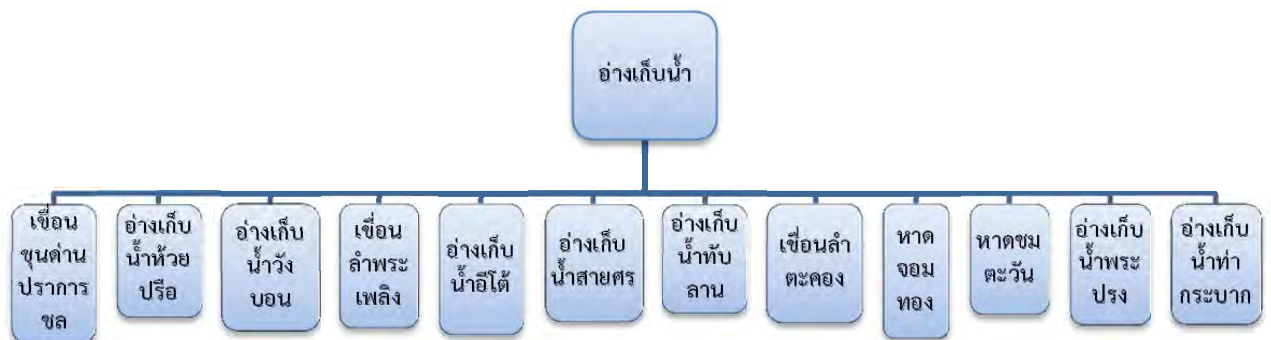
- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๒๓ แห่ง ได้แก่

๐๑๑ น้ำตกกองแก้ว	๐๑๒ น้ำตกเหวสุวัต	๐๑๓ น้ำตกเหวไทร
๐๑๔ น้ำตกเหวประทุน	๐๑๕ น้ำตกผากล้วยไม้	๐๑๖ น้ำตกตาดมะนาว
๐๑๗ น้ำตกตาดตาภู	๐๑๘ น้ำตกตาดตาคง	๐๑๙ กลุ่มน้ำตกผากระจาย ผารากไทร
		น้ำตกผาชมพู และน้ำตกผาตะแบก

๐๒๐ น้ำตกเหวนรก	๐๒๑ น้ำตกธารรัตนา	๐๒๒ น้ำตกแก่งหินเพิง
๐๒๓ น้ำตกสาริกา	๐๒๔ น้ำตกนางรอง	๐๒๕ น้ำตกไม้ปล้อง
๐๒๖ น้ำตกวังมั่ง	๐๒๗ น้ำตกวังเหว	๐๒๘ น้ำตกตะคร้อ
๐๒๙ น้ำตกธารทิพย์	๐๓๐ น้ำตกเหวอีอ้า	๐๓๑ น้ำตกแก่งกฤษณา-น้ำตกจ๊กจั่น
๐๓๒ น้ำตกผาไทรคู่-ผากระจาย		๐๓๓ น้ำตกวังตะไคร้

- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๒ แห่ง ได้แก่ ๐๓๔ กลุ่มน้ำตกสวนห้อม - ห้วยใหญ่ และ ๐๓๕ น้ำตกเวฬุวัน
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๓ แห่ง ได้แก่ ๐๓๖ น้ำตกปางสีดา ๐๓๗ น้ำตกทับทิว และ ๐๓๘ กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ แห่ง ได้แก่ ๐๓๙ น้ำตกผาแดง

อ่างเก็บน้ำ

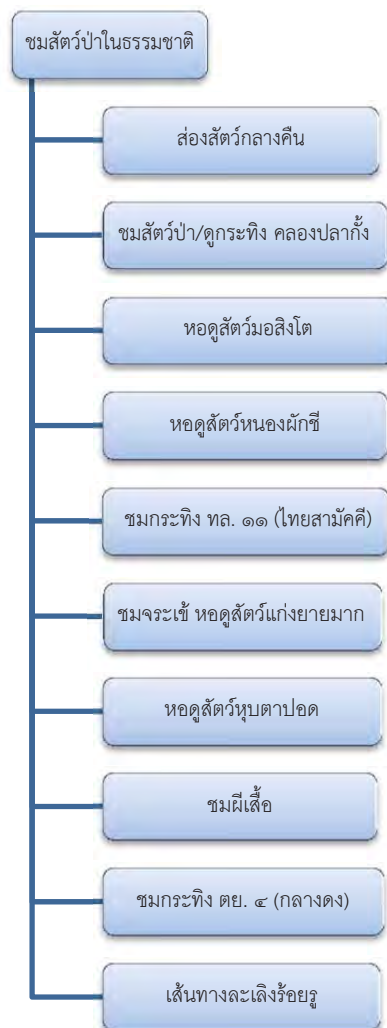

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๑๒ แห่ง จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๖ แห่ง
 - ๐๔๐ เขื่อนขุนด่านปราการชล
 - ๐๔๑ อ่างเก็บน้ำห้วยปรือ
 - ๐๔๒ อ่างเก็บน้ำวังบอน
 - ๐๔๓ เขื่อนลำพระเพลิง
 - ๐๔๔ อ่างเก็บน้ำเขาอีโต้
 - ๐๔๕ อ่างเก็บน้ำสายสร
- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๔ แห่ง
 - ๐๔๖ อ่างเก็บน้ำทับลาน
 - ๐๔๗ เขื่อนลำตะคอง

- ๐๔๘ หาดจอมทอง
- ๐๔๙ หาดชมตะวัน
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๒ แห่ง
 - ๐๕๐ อ่างเก็บน้ำพระปรง
 - ๐๕๑ อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก

เส้นทางชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ

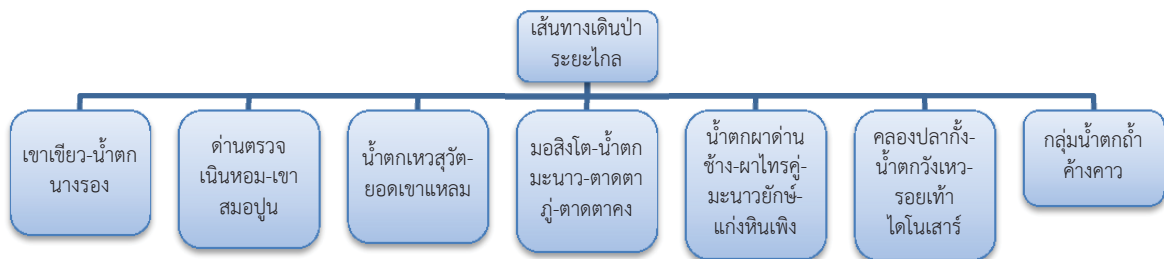

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ ๑๐ กิจกรรม
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๔ กิจกรรม
 - ๐๕๒ กิจกรรมดูสัตว์ป่าตอนกลางคืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - ๐๕๓ กิจกรรมชมสัตว์ป่า/ดูกระทิง คลองปลากั้ง

- ๐๕๔ กิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์มอสิงโต
- ๐๕๕ กิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์หนองผักชี
- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๑ กิจกรรม
 - ๐๕๖ กิจกรรมชมกระทิง หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทับลาน ทล ๑๑ (ไทยสามัคคี)
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๓ กิจกรรม
 - ๐๕๗ กิจกรรมชมจระเข้ หอดูสัตว์แก่งยายมาก
 - ๐๕๘ กิจกรรมชมสัตว์ป่า หอดูสัตว์หุบตาปอด
 - ๐๕๙ กิจกรรมชมผีเสื้อ
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ กิจกรรม
 - ๐๖๐ กิจกรรมชมกระทิง เส้นทางหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ตย ๔ (กลางดง)
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ๑ กิจกรรม
 - ๐๖๑ ชมสัตว์ป่า/ดูกระทิง เส้นทางละเลิงร้อยรู

เส้นทางเดินป่าระยะไกล

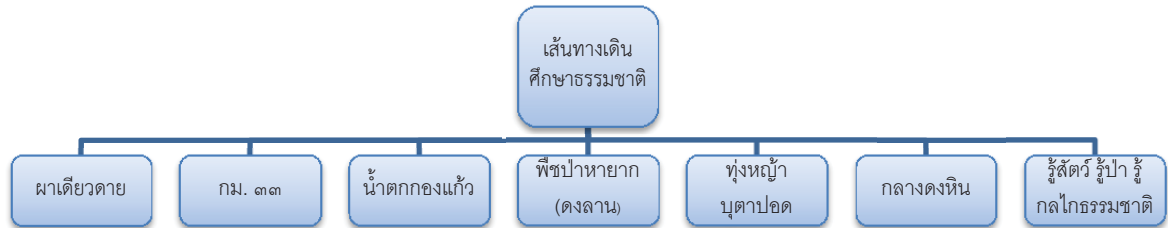

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินป่าระยะไกล ๗ เส้นทาง
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๖ เส้นทาง
 - ๐๖๒ เส้นทางเดินป่าระยะไกลเขาเขียว-น้ำตกนางรอง
 - ๐๖๓ เส้นทางเดินป่าระยะไกลด่านตรวจเนินหอม – เขาสมอปูน
 - ๐๖๔ เส้นทางเดินป่าระยะไกลน้ำตกเหวสุวัต – ยอดเขาแหลม
 - ๐๖๕ เส้นทางเดินป่าระยะไกลมอสิงโต – น้ำตกมะนาว – ตาดตาภู – ตาดตาคง

- ๐๖๖ เส้นทางเดินป่าระยะไกลน้ำตกผาด่านช้าง – ผาไทรคู่ – มะนาวยักษ์ – แก่งหินเพิง
- ๐๖๗ เส้นทางเดินป่าระยะไกล คลองปลากั้ง – น้ำตกวังเหว – รอยเท้าไดโนเสาร์
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ เส้นทาง
 - ๐๖๘ เส้นทางเดินป่าระยะไกล กลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว

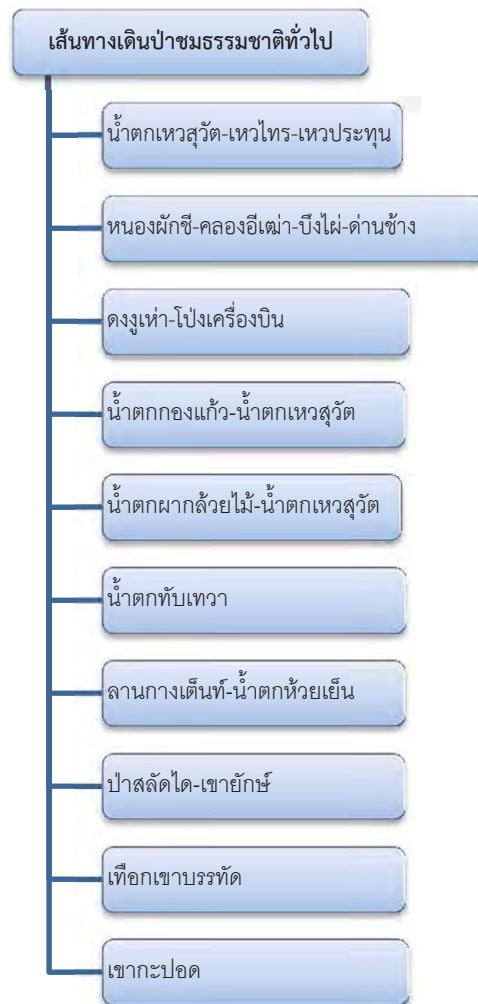
เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ๗ เส้นทาง
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๓ เส้นทาง
 - ๐๖๙ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย
 - ๐๗๐ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ กม.๓๓
 - ๐๗๑ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตกกองแก้ว
- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๑ แห่ง
 - ๐๙๓ กิจกรรมชมพืชป่าหายาก (ดงลาน)
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ เส้นทาง
 - ๐๗๒ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติทุ่งหญ้า นุตาปอด
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ เส้นทาง
 - ๐๗๓ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติกลางดงหิน
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ๑ เส้นทาง
 - ๐๗๔ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติรู้สัตว์ รู้ป่า รู้กลไกธรรมชาติ

เส้นทางเดินป่าชมธรรมชาติทั่วไป

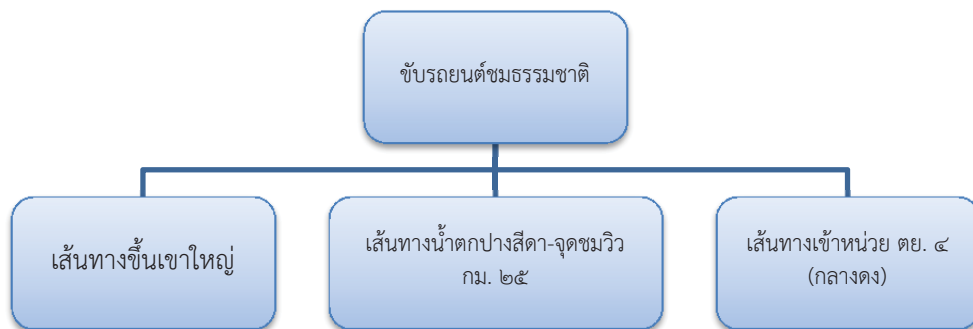

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเส้นทางเดินป่าชมธรรมชาติทั่วไป ๑๐ เส้นทาง
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๕ เส้นทาง
 - ๐๗๕ เส้นทาง น้ำตกเหวสุวัต – เหวไทร – เหวประทุน
 - ๐๗๖ เส้นทางเดินป่า หนองผักชี-คลองอีเฒ่า-บึงไผ่-ด่านช้าง
 - ๐๗๗ เส้นทางเดินป่า ดงงูเห่า – โป่งเครื่องบิน
 - ๐๗๘ เส้นทางน้ำตกกองแก้ว – น้ำตกเหวสุวัต
 - ๐๗๙ เส้นทางน้ำตกผากล้วยไม้-น้ำตกเหวสุวัต

- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๒ เส้นทาง
 - ๐๘๐ เส้นทางเดินป่า น้ำตกทับเทวา
 - ๐๘๑ เส้นทางเดินป่า ลานกางเต็นท์ – น้ำตกห้วยน้ำเย็น
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๒ เส้นทาง
 - ๐๘๒ เส้นทางเดินป่าสลัดได – เขายักษ์
 - ๐๘๓ เส้นทางเดินป่าเหือกเขาบรรทัด
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ๑ เส้นทาง
 - ๐๘๔ เส้นทางเดินป่าเขากะปอด

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ๓ เส้นทาง
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๑ เส้นทาง
 - ๐๘๕ กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ตามเส้นทางขึ้นเขาใหญ่
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ เส้นทาง
 - ๐๘๖ กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่เส้นทางน้ำตกปางสีดา – จุดชมวิว กม.๒๕
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ เส้นทาง
 - ๐๘๗ กิจกรรมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่และดูกระทิง ตามเส้นทางเข้าหน่วยฯกลางดง

ชีจักรยานชมธรรมชาติ

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทชีจักรยานชมธรรมชาติ ๒ กิจกรรม จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๑ เส้นทาง
 - ๐๘๘ กิจกรรมชีจักรยานชมธรรมชาติ ตามเส้นทางบนเขาใหญ่
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ กิจกรรม
 - ๐๘๙ กิจกรรมชีจักรยานชมธรรมชาติ ตามเส้นทางขึ้น จุดชมวิว กม. ๒๕

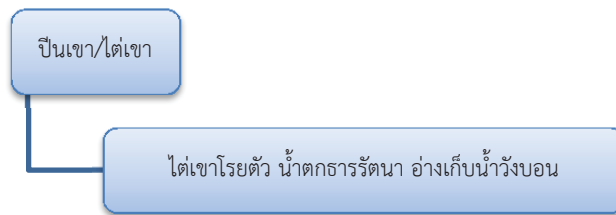
ล่องแก่ง/พายเรือ ชมธรรมชาติ

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทล่องแก่ง/ พายเรือ ชมธรรมชาติ ๒ กิจกรรม จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๑ กิจกรรม
 - ๐๙๐ กิจกรรมล่องแก่งหินเพิง
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ กิจกรรม
 - ๐๙๑ กิจกรรมพายเรือ ชมธรรมชาติและนกน้ำ ที่อ่างเก็บน้ำพระปรง

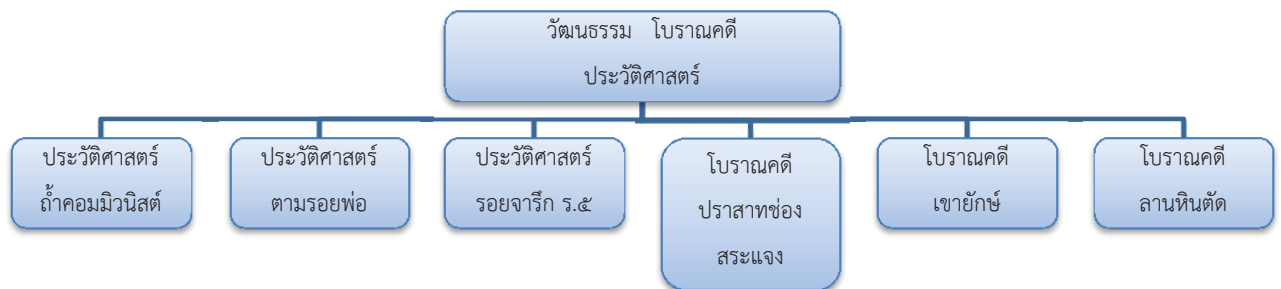
ปิ่นเขา/ไต่เขา

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทปิ่นเขา/ไต่เขา ๑ แห่ง จากฐานข้อมูล ดังนี้

- ๐๙๒ กิจกรรมไต่เขาโรยตัว ที่น้ำตกธารรัตน์ อ่างเก็บน้ำวังบอน

วัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทวัฒนธรรม-โบราณคดี-ประวัติศาสตร์ ๗ แห่ง จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๑ แห่ง
 - ๐๙๔ กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ ถ้ำคอมมิวนิสต์ หน่วยพิทักษ์ลำปลายมาศ
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ แห่ง
 - ๐๙๕ กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ ตามรอยพ่อที่ช่องกล่ำบน
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๕ แห่ง
 - ๐๙๖ กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์รอยจารึก ร.๕
 - ๐๙๗ กิจกรรมศึกษาโบราณคดีปราสาทช่องสระแจง (ปราสาทรัตนะ)
 - ๐๙๘ กิจกรรมศึกษาโบราณคดีเขายักษ์
 - ๐๙๙ กิจกรรมศึกษาโบราณคดีลานหินตัด
 - ๑๐๐ กิจกรรมศึกษาโบราณคดีแหล่งหินตัดสระเพลง

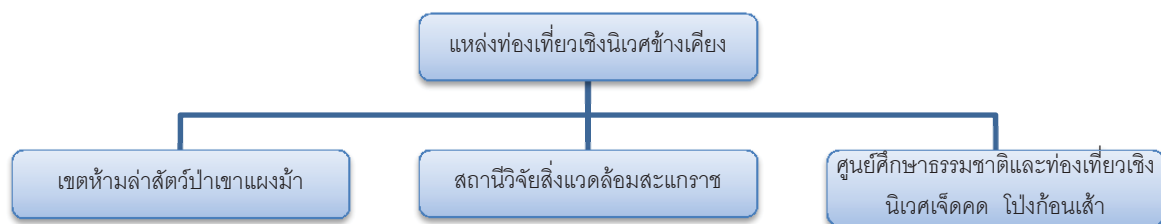
ธรณีวิทยา/การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมประเภทธรณีวิทยา ๓ แห่ง
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑ แห่ง
 - ๑๐๑ กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยาเขาเจดีย์
- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ แห่ง
 - ๑๐๒ กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยาละลุบ้านหนองผักแว่น
 - ๑๐๓ กิจกรรมศึกษาธรณีวิทยาละลุทัพไทย

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างเคียง

แสดงการเชื่อมโยง ไปแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ๓ แห่ง
จากฐานข้อมูล ดังนี้

- ๑๐๔ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแผงม้า
- ๑๐๕ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด โป่งก้อนเส้า
- ๑๐๖ สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช

กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

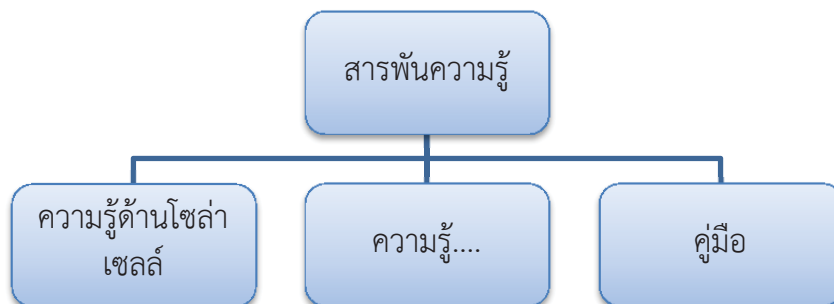

แสดงการเชื่อมโยง แนะนำโปรแกรม/กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ๑๕กิจกรรม
จากฐานข้อมูล ดังนี้

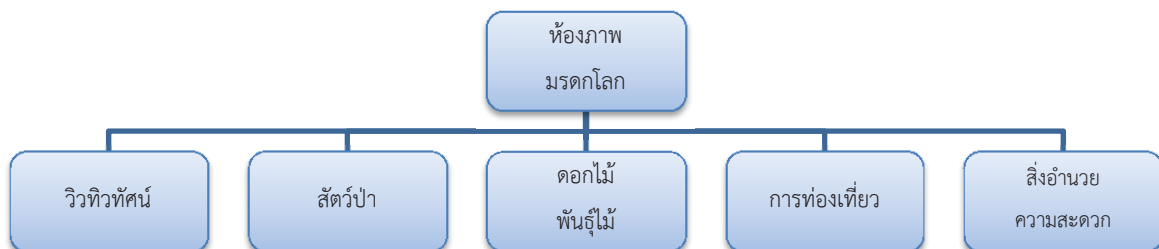
- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๖ กิจกรรม
 - กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภ่น้ำตก กรณีศึกษาน้ำตกเหวนรก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทผจญภัย กรณีศึกษาแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมท่องเที่ยวดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
 - กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- อุทยานแห่งชาติทับลาน ๑ กิจกรรม
 - กิจกรรมศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน
- อุทยานแห่งชาติปางสีดา ๔ กิจกรรม
 - กิจกรรมศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิวกม.๒๕ กรณีศึกษา กม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล้าบน อุทยานแห่งชาติปางสีดา
 - กิจกรรมท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษาเขื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา

- อุทยานแห่งชาติตาพระยา ๑ กิจกรรม
 - กิจกรรมศึกษาธรรมชาติวิทยา ธรณีศึกษาละลุ และโบราณสถานและธรณีวิทยา ธรณีสันหินตัด อุทยานแห่งชาติตาพระยา
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ๑ กิจกรรม
 - กิจกรรมท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ ธรณีศึกษาละลุร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
- หน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ ๒ กิจกรรม
 - กิจกรรมท่องเที่ยวพักผ่อน ธรณีศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า
 - กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ ธรณีศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า

สารพันความรู้

ห้องภาพมรดกโลก

ติดต่อเรา

ประกอบด้วย ข้อมูลของเจ้าของเว็บไซต์ ที่อยู่ และที่ติดต่อ แผนที่

๔.๖ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวยต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการศึกษาและพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ผู้วิจัยจึงได้ทำการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวยต่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มผู้สนใจด้วยความสมัครใจ ทั้งสิ้น ๕๐๐ ชุด ใช้วิธีวางแบบสอบถาม ไว้ ณ จุด ประชาสัมพันธ์ และขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวยกรอกข้อมูล ซึ่งจะได้ นักท่องเที่ยวที่สมัครใจกรอกข้อมูล โดยกระจายไปยังพื้นที่ศึกษา ดังนี้ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๓๐๐ ชุด อุทยานแห่งชาติทับลาน ๑๐๐ ชุด และอุทยานแห่งชาติปางสีดา ๑๐๐ ชุด ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้น ๔๕๑ ชุด จากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๒๙๐ ชุด จากอุทยานแห่งชาติทับลาน ๗๘ ชุด และจากอุทยานแห่งชาติปางสีดา ๘๓ ชุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรวมพบว่าเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖ และ ๔๒.๔ ตามลำดับ แต่หากดูข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละพื้นที่ อุทยานแห่งชาติปางสีดาจะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี ร้อยละ ๓๔.๑ รองลงมา มีช่วงอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี ร้อยละ ๒๘.๔ และ ๔๑ – ๕๐ ปี ร้อยละ ๑๙.๓ หรืออาจกล่าวได้ว่า อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๒๐ – ๕๐ ร้อยละ ๘๑.๘ ที่มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี ร้อยละ ๑๐.๔ และมีอายุตั้งแต่ ๕๑ ปี ขึ้นไป ร้อยละ ๗.๘ และจะเห็นว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในวัยช่วงวัยรุ่นและวัยทำงาน (ตารางที่ ๔.๔)

ตารางที่ ๔.๔ จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวยที่ตอบแบบสอบถามแต่ละพื้นที่ จำแนกตามเพศและอายุ

ข้อมูลทั่วไป	เขาใหญ่	ปางสีดา	ทับลาน	ภาพรวม
	จำนวน(ร้อยละ)	จำนวน(ร้อยละ)	จำนวน(ร้อยละ)	จำนวน(ร้อยละ)
เพศ	n = ๒๙๐	n = ๘๓	n = ๗๘	n = ๔๕๑
ชาย	๑๑๗ (๔๐.๓)	๔๖ (๕๕.๔)	๒๘ (๓๕.๙)	๑๙๑ (๔๒.๔)
หญิง	๑๗๓ (๕๙.๗)	๓๗ (๔๔.๖)	๕๐ (๖๔.๑)	๒๖๐ (๕๗.๖)
อายุ				
น้อยกว่า ๒๐ ปี	๒๔ (๘.๓)	๑๐ (๑๒.๐)	๑๓ (๑๖.๗)	๔๗ (๑๐.๔)
๒๐ – ๓๐ ปี	๘๙ (๓๐.๗)	๓๒ (๓๘.๖)	๓๓ (๔๒.๓)	๑๕๔ (๓๔.๑)
๓๑ – ๔๐ ปี	๙๗ (๓๓.๔)	๑๓ (๑๕.๗)	๑๘ (๒๓.๑)	๑๒๘ (๒๘.๔)
๔๑ – ๕๐ ปี	๖๑ (๒๑.๐)	๒๐ (๒๔.๑)	๖ (๗.๗)	๘๗ (๑๙.๓)
๕๑ ปี ขึ้นไป	๑๙ (๖.๖)	๘ (๙.๖)	๘ (๑๐.๓)	๓๕ (๗.๘)

สำหรับการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๕๑.๒ การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๓๔.๘ การศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ ๑๒.๖ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษา โดยหากพิจารณาในรายอุทยานแห่งชาติ จะพบว่าเฉพาะอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ ๒.๑ (ตารางที่ ๔.๕)

ตารางที่ ๔.๕ จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม แต่ละพื้นที่ จำแนกตามการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	ภาพรวม จำนวน (ร้อยละ)
การศึกษา	n = ๒๙๐	n = ๘๓	n = ๗๘	n = ๔๕๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๗๕ (๒๕.๙)	๔๖ (๕๕.๔)	๓๖ (๔๖.๒)	๑๕๗ (๓๔.๘)
ปริญญาตรี	๑๖๑ (๕๕.๕)	๓๔ (๔๑.๐)	๓๖ (๔๖.๒)	๒๓๑ (๕๑.๒)
ปริญญาโท	๔๘ (๑๖.๖)	๓ (๓.๖)	๖ (๗.๗)	๕๗ (๑๒.๖)
ปริญญาเอก	๖ (๒.๑)	๐	๐	๖ (๑.๓)

สำหรับด้านอาชีพและการงาน พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน ร้อยละ ๒๕.๗ รองลงมาประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๒๐.๐ เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ร้อยละ ๑๘.๘ เป็นข้าราชการ ร้อยละ ๑๒.๙ เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ/องค์กรเอกชน ร้อยละ ๑๐.๔ และ รับจ้างทั่วไปร้อยละ ๘.๐ โดยหากพิจารณาในรายอุทยานแห่งชาติ จะพบว่าเฉพาะอุทยานแห่งชาติทับลาน กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา (ตารางที่ ๔.๖)

ตารางที่ ๔.๖ จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม แต่ละพื้นที่ จำแนกตามสถานภาพอาชีพ

ข้อมูลทั่วไป	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	ภาพรวม จำนวน (ร้อยละ)
อาชีพ	n = ๒๙๐	n = ๘๓	n = ๗๘	n = ๔๕๑
นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	๔๐ (๑๓.๘)	๑๖ (๑๙.๓)	๒๙ (๓๗.๒)	๘๕ (๑๘.๘)
พนักงานรัฐวิสาหกิจ/องค์กร มหาชน	๒๙ (๑๐.๐)	๑๑ (๑๓.๓)	๗ (๙.๐)	๔๗ (๑๐.๔)
ข้าราชการ	๓๗ (๑๒.๗)	๑๖ (๑๙.๓)	๕ (๖.๔)	๕๘ (๑๒.๙)
ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน	๘๖ (๒๙.๗)	๑๖ (๑๙.๓)	๑๔ (๑๗.๙)	๑๑๖ (๒๕.๗)
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๖๔ (๒๒.๑)	๑๓ (๑๕.๗)	๑๓ (๑๖.๗)	๙๐ (๒๐.๐)
รับจ้างทั่วไป	๑๙ (๖.๕)	๙ (๑๐.๘)	๘ (๑๐.๓)	๓๖ (๘.๐)
อื่น ๆ	๑๕ (๕.๒)	๒ (๒.๔)	๒ (๒.๖)	๑๙ (๔.๒)

ข้อมูลทั่วไป	เขาใหญ่	ปางสีดา	ทับลาน	รวม
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
รายได้ต่อเดือน	n = ๒๙๐	n = ๘๓	n = ๗๘	n = ๔๕๑
น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๕๖ (๑๙.๓)	๓๐ (๓๖.๑)	๓๒ (๔๑.๐)	๑๑๘ (๒๖.๒)
๑๐,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๖๘ (๒๓.๔)	๓๒ (๓๘.๖)	๒๒ (๒๘.๒)	๑๒๒ (๒๗.๑)
๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท	๖๖ (๒๒.๘)	๑๑ (๑๓.๓)	๖ (๗.๗)	๘๓ (๑๘.๔)
๓๐,๐๐๑ – ๕๐,๐๐๐ บาท	๔๙ (๑๖.๙)	๖ (๗.๒)	๙ (๑๑.๕)	๖๔ (๑๔.๒)
ตั้งแต่ ๕๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๕๑ (๑๗.๖)	๔ (๔.๘)	๙ (๑๑.๕)	๖๔ (๑๔.๒)

ตารางที่ ๔.๘ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม
เรียงตามลำดับ ดังนี้

n = ๔๕๑	
กิจกรรมที่ต้องการ	ร้อยละ
เที่ยวชมน้ำตก	๘๔.๕
ชมวิวทิวทัศน์ ณ จุดชมวิว	๘๑.๘
การพักผ่อน/ค้างคืน	๗๘.๐
เดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น	๖๗.๒
การขับรถ ชมวิวและศึกษาสัตว์ตามเส้นทาง	๖๖.๓
การส่งดูสัตว์ป่า ณ หอดูสัตว์	๖๕.๖
ดูดาว	๕๘.๕
เดินป่าระยะไกล	๕๗.๖

จากการสอบถามถึงความต้องการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม เพื่อการนำข้อมูลไปทำการออกแบบรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ได้ตรงตามความต้องการข้อมูลหรือการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว โดยสอบถามเป็นรายกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่า สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวชมน้ำตก กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่ง เรียนรู้ประวัติความเป็นมา มากที่สุด ร้อยละ ๗๔.๐ รองลงมาอยากทราบเรื่องราวของน้ำตก ต้นกำเนิดของน้ำตก ความสำคัญของแหล่งน้ำ (ร้อยละ ๗๓.๐ และ ร้อยละ ๖๕.๙) ความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่า พันธุ์พืช และระบบนิเวศโดยรอบ (ร้อยละ ๖๙.๓ ร้อยละ ๖๗.๕ และร้อยละ ๖๑.๙) ให้ความสำคัญกับข้อมูลข้อควรระวัง/ความปลอดภัย ร้อยละ ๖๔.๓ ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ร้อยละ ๕๗.๒ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านธรณีวิทยาน้อยที่สุด ร้อยละ ๕๒.๕ (ตารางที่ ๔.๙)

ตารางที่ ๔.๙ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชมน้ำตกจำแนกแต่ละพื้นที่ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑

กิจกรรมเที่ยวชมน้ำตก	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
ด้านสถานที่ตั้ง /ประวัติ	๑๘๑ (๗๒.๗)	๕๒ (๗๒.๒)	๔๙ (๘๑.๗)	๒๘๒ (๗๔.๐)
ด้านต้นกำเนิดน้ำตก	๑๗๖ (๗๐.๗)	๕๔ (๗๕.๐)	๔๘ (๘๐.๐)	๒๗๘ (๗๓.๐)
ด้านธรณีวิทยา	๑๒๒ (๔๙.๐)	๔๐ (๕๕.๖)	๓๘ (๖๓.๓)	๒๐๐ (๕๒.๕)
ด้านระบบนิเวศโดยรอบ	๑๔๗ (๕๙.๐)	๔๙ (๖๘.๑)	๔๐ (๖๖.๗)	๒๓๖ (๖๑.๙)
ด้านความสำคัญของแหล่งน้ำ	๑๕๗ (๖๓.๑)	๕๑ (๗๐.๘)	๔๓ (๗๑.๗)	๒๕๑ (๖๕.๙)
ด้านชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๑๖๔ (๖๕.๙)	๕๕ (๗๖.๔)	๓๘ (๖๓.๓)	๒๕๗ (๖๗.๕)
ด้านชนิดสัตว์ป่าที่อาจพบเห็น	๑๗๕ (๗๐.๓)	๔๙ (๖๘.๑)	๔๐ (๖๖.๗)	๒๖๔ (๖๙.๓)
ด้านข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๑๕๗ (๖๓.๑)	๔๕ (๖๒.๕)	๔๓ (๗๑.๗)	๒๔๕ (๖๔.๓)
ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	๑๓๘ (๕๕.๔)	๔๐ (๕๕.๖)	๔๐ (๖๖.๗)	๒๑๘ (๕๗.๒)
ด้านอื่น ๆ	๔ (๑.๖)	๑ (๑.๔)	๒ (๓.๓)	๗ (๑.๘)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวชมวิวาททัศน์ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลของวิวาททัศน์ที่มองเห็น ต้องการทราบว่าวิวาททัศน์ที่มองเห็นคืออะไร ร้อยละ ๗๔.๘ รองลงมาเป็นความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าโดยเฉพาะที่อาจพบได้บ่อย ร้อยละ ๗๓.๒ ต้องการความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่ง เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ร้อยละ ๗๐.๗ ต้องการความรู้ด้านพันธุ์พืชโดยรอบและระบบนิเวศโดยรอบ ร้อยละ ๖๙.๖ และ ๖๖.๙ ตามลำดับ ให้ความสำคัญกับข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย ร้อยละ ๖๓.๗ ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ร้อยละ ๕๖.๔ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลด้าน ชนิดหิน/ดิน และธรณีวิทยาโดยรอบ น้อยที่สุด ร้อยละ ๕๔.๕ และ ๔๙.๙ ตามลำดับ(ตารางที่ ๔.๑๐)

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวชมวิวาททัศน์จำแนกแต่ละพื้นที่ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑				
กิจกรรมเที่ยวชมวิวาททัศน์ ณ จุดชมวิว	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๑๕๗ (๖๘.๙)	๔๐ (๕๘.๐)	๖๔ (๘๘.๙)	๒๖๑ (๗๐.๗)
เกี่ยวกับวิวาททัศน์ที่มองเห็น	๑๖๔ (๗๑.๙)	๕๔ (๗๘.๓)	๕๘ (๘๐.๖)	๒๗๖ (๗๔.๘)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๑๔๙ (๖๕.๔)	๔๒ (๖๐.๙)	๕๖ (๗๗.๘)	๒๔๗ (๖๖.๙)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๑๕๘ (๖๙.๓)	๔๗ (๖๘.๑)	๕๒ (๗๒.๒)	๒๕๗ (๖๙.๖)
เกี่ยวกับชนิดสัตว์ป่าที่พบเห็นได้บ่อย	๑๖๘ (๗๓.๗)	๔๘ (๖๙.๖)	๕๔ (๗๕.๐)	๒๗๐ (๗๓.๒)
เกี่ยวกับสภาพธรณีวิทยาโดยรอบ	๑๐๘ (๔๗.๔)	๔๐ (๕๘.๐)	๓๖ (๕๐.๐)	๑๘๔ (๔๙.๙)
เกี่ยวกับชนิดหิน/ดิน	๑๑๘ (๕๑.๘)	๔๒ (๖๐.๙)	๔๑ (๕๖.๙)	๒๐๑ (๕๔.๕)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๑๔๑ (๖๑.๘)	๔๑ (๕๙.๔)	๕๓ (๗๓.๖)	๒๓๕ (๖๓.๗)
เกี่ยวกับด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	๑๒๕ (๕๔.๘)	๓๕ (๕๐.๗)	๔๘ (๖๖.๗)	๒๐๘ (๕๖.๔)
ด้านอื่น ๆ	๑ (๐.๔)	๐	๑ (๑.๔)	๒ (๐.๕)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวส่องสัตว์ ณ หอดูสัตว์ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมสัตว์ป่าที่อาจพบเห็น ชนิดสัตว์ป่าอาจพบบ่อย ชนิดนกที่พบบ่อย ร้อยละ ๗๗.๔ ร้อยละ ๗๒.๖ และร้อยละ ๖๓.๒ ตามลำดับ ให้ความสำคัญกับข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย ร้อยละ ๖๔.๒ ต้องการความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่ง เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ร้อยละ ๕๙.๑ และต้องการข้อมูลความรู้ด้านระบบนิเวศโดยรอบ และพันธุ์พืชโดยรอบ ร้อยละ ๕๖.๔ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ร้อยละ ๔๘.๐ (ตารางที่ ๔.๑๑)

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวส่องสัตว์ ณ หอดูสัตว์ จำแนกแต่ละพื้นที่ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑				
กิจกรรมการส่องสัตว์ ณ หอดูสัตว์	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๙๕ (๕๕.๒)	๔๑ (๕๙.๔)	๓๙ (๗๐.๙)	๑๗๕ (๕๙.๑)
เกี่ยวกับชนิดสัตว์ป่าอาจพบบ่อย	๑๒๓ (๗๑.๕)	๔๒ (๖๐.๙)	๕๐ (๙๐.๙)	๒๑๕ (๗๒.๖)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๙๓ (๕๔.๑)	๓๕ (๕๐.๗)	๓๙ (๗๐.๙)	๑๖๗ (๕๖.๔)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๙๐ (๕๒.๓)	๔๓ (๖๒.๓)	๓๔ (๖๑.๘)	๑๖๗ (๕๖.๔)
เกี่ยวกับพฤติกรรมสัตว์ป่าที่อาจพบเห็น	๑๓๒ (๗๖.๗)	๕๗ (๘๒.๖)	๔๐ (๗๒.๗)	๒๒๙ (๗๗.๔)
เกี่ยวกับชนิดนกที่พบบ่อย	๑๐๒ (๕๙.๓)	๕๑ (๗๓.๙)	๓๔ (๖๑.๘)	๑๘๗ (๖๓.๒)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๑๐๔ (๖๐.๕)	๔๘ (๖๙.๖)	๓๘ (๖๙.๑)	๑๙๐ (๖๔.๒)
เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	๗๙ (๔๕.๙)	๓๓ (๔๗.๘)	๓๐ (๕๔.๕)	๑๔๒ (๔๘.๐)
ด้านอื่น ๆ	๐	๐	๑ (๑.๘)	๑ (๐.๓)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว 1 คน ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวขับรถสองล้อตามเส้นทาง กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูล ชนิดสัตว์ป่า/นกอาจพบบ่อย พฤติกรรมสัตว์ป่า/นก และความสำคัญของสัตว์ป่า ร้อยละ ๗๖.๙ ร้อยละ ๗๔.๖ และร้อยละ ๗๒.๙ โดยให้ความสำคัญกับข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย ร้อยละ ๖๑.๙ ตามด้วยข้อมูลความสำคัญของป่าไม้ ความรู้ด้านชนิดพันธุ์พืชโดยรอบและระบบนิเวศโดยรอบ ร้อยละ ๖๐.๙ ร้อยละ ๕๘.๒ และร้อยละ ๕๔.๘ ส่วนความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่งประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมร้อยละ ๕๗.๙ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ร้อยละ ๔๗.๕ (ตารางที่ ๔.๑๒)

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวขับรถสองล้อตามเส้นทาง
จำแนกแต่ละพื้นที่ ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑				
กิจกรรมขับรถสองล้อ ตามเส้นทาง	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ	n = ๑๐๔๔	n = ๓๖๐	n = ๒๘๗	n = ๑๖๙๑
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๑๐๖ (๕๗.๙)	๓๒ (๔๗.๘)	๓๕ (๗๑.๔)	๑๗๓ (๕๗.๙)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๑๐๖ (๕๗.๙)	๓๐ (๔๔.๘)	๒๘ (๕๗.๑)	๑๖๔ (๕๔.๘)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๑๐๔ (๕๖.๘)	๔๓ (๖๔.๒)	๒๗ (๕๕.๑)	๑๗๔ (๕๘.๒)
เกี่ยวกับความสำคัญป่าไม้	๑๑๕ (๖๒.๘)	๓๖ (๕๓.๗)	๓๑ (๖๓.๓)	๑๘๒ (๖๐.๙)
เกี่ยวกับความสำคัญของสัตว์ป่า	๑๓๑ (๗๑.๖)	๕๒ (๗๗.๖)	๓๕ (๗๑.๔)	๒๑๘ (๗๒.๙)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์สัตว์ป่า/นก	๑๔๔ (๑๓.๘)	๔๘ (๗๑.๖)	๓๘ (๗๗.๖)	๒๓๐ (๗๖.๙)
เกี่ยวกับพฤติกรรมสัตว์ป่า/นก	๑๓๕ (๗๓.๘)	๕๑ (๗๖.๑)	๓๗ (๗๕.๕)	๒๒๓ (๗๔.๖)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๑๑๑ (๖๐.๗)	๔๓ (๖๔.๒)	๓๑ (๖๓.๓)	๑๘๕ (๖๑.๙)
เกี่ยวกับด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	๙๒ (๕๐.๓)	๒๕ (๓๗.๓)	๒๕ (๕๑.๐)	๑๔๒ (๔๗.๕)
ด้านอื่น ๆ	๐	๐	๐	๐

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะสั้นๆ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับสัตว์ป่า แมลง ผีเสื้อ และนก ร้อยละ ๗๑.๙ ร้อยละ ๗๐.๖ และร้อยละ ๖๘.๐ ให้ความสำคัญกับความรู้ด้านพันธุ์พืชโดยรอบ ข้อมูลความสำคัญของป่าไม้ และระบบนิเวศโดยรอบ ร้อยละ ๖๙.๖ ร้อยละ ๖๖.๓ และร้อยละ ๖๔.๗ ตามลำดับ โดยให้ความสำคัญกับข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย ถึงร้อยละ ๖๔.๐ ตามด้วยความต้องการความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ร้อยละ ๖๓.๔ โดยให้ความสำคัญกับด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ร้อยละ ๕๓.๑ (ตารางที่ ๔.๑๓)

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมศึกษาตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ระยะสั้นๆ
จำแนกแต่ละพื้นที่ ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑				
กิจกรรมเดินตามเส้นทาง ศึกษาธรรมชาติ ระยะสั้นๆ	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๑๑๐ (๖๑.๑)	๔๓ (๖๒.๓)	๓๙ (๗๒.๒)	๑๙๒ (๖๓.๔)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๑๐๘ (๖๐.๐)	๔๗ (๖๘.๑)	๔๑ (๗๕.๙)	๑๙๖ (๖๔.๗)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๑๒๗ (๗๐.๖)	๔๓ (๖๒.๓)	๔๑ (๗๕.๙)	๒๑๑ (๖๙.๖)
เกี่ยวกับความสำคัญป่าไม้	๑๑๕ (๖๓.๙)	๔๘ (๖๙.๖)	๓๘ (๗๐.๔)	๒๐๑ (๖๖.๓)
เกี่ยวกับชนิด สัตว์ป่า	๑๓๔ (๗๔.๔)	๔๗ (๖๘.๑)	๓๗ (๖๘.๕)	๒๑๘ (๗๑.๙)
เกี่ยวกับชนิด นก	๑๒๑ (๖๗.๒)	๔๘ (๖๙.๖)	๓๗ (๖๘.๕)	๒๐๖ (๖๘.๐)
เกี่ยวกับ แมลง/ผีเสื้อ	๑๒๗ (๗๐.๖)	๕๕ (๗๙.๗)	๓๒ (๕๙.๓)	๒๑๔ (๗๐.๖)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๑๐๙ (๖๐.๖)	๔๙ (๗๑.๐)	๓๖ (๖๖.๗)	๑๙๔ (๖๔.๐)
เกี่ยวกับด้านการจัดการ สิ่งแวดล้อม	๙๕ (๕๒.๘)	๓๓ (๔๗.๘)	๓๓ (๖๑.๑)	๑๖๑ (๕๓.๑)
ด้านอื่น ๆ	๑ (๐.๖)	๐	๐	๑ (๐.๓)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่า ระยะไกล กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับชนิดสัตว์ป่าอาจอาจพบเห็นและชนิดพันธุ์พืชโดยรอบ ข้อมูลแมลง /ผีเสื้อ และชนิดนก ร้อยละ ๗๖.๒ ร้อยละ ๖๙.๖ ร้อยละ ๖๘.๕ และร้อยละ ๖๓.๘ ตามลำดับ ต้องการความรู้ด้านความสำคัญของป่าไม้ ระบบนิเวศโดยรอบ ร้อยละ ๖๖.๕ และร้อยละ ๖๕.๔ ตามลำดับ และข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย ร้อยละ ๖๕.๔ ตามด้วย ความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่ง เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ร้อยละ ๕๐.๔ (ตารางที่ ๔.๑๔)

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมเดินป่า ระยะไกล
จำแนกแต่ละพื้นที่ ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑				
กิจกรรมเดินป่าระยะไกล	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๘๗ (๖๐.๐)	๔๐ (๖๐.๖)	๓๗ (๗๕.๕)	๑๖๔ (๖๓.๑)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๙๖ (๖๖.๒)	๓๙ (๕๙.๑)	๓๕ (๗๑.๔)	๑๗๐ (๖๕.๔)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๙๘ (๖๗.๖)	๔๕ (๖๘.๒)	๓๘ (๗๗.๖)	๑๘๑ (๖๙.๖)
เกี่ยวกับความสำคัญป่าไม้	๙๑ (๖๒.๘)	๔๗ (๗๑.๒)	๓๕ (๗๑.๔)	๑๗๓ (๖๖.๕)
เกี่ยวกับชนิด สัตว์ป่า	๑๑๕ (๗๙.๓)	๕๑ (๗๗.๓)	๓๒ (๖๕.๓)	๑๙๘ (๗๖.๒)
เกี่ยวกับชนิด นก	๘๘ (๖๐.๗)	๔๗ (๗๑.๒)	๓๑ (๖๓.๓)	๑๖๖ (๖๓.๘)
เกี่ยวกับ แมลง/ผีเสื้อ	๙๓ (๖๔.๑)	๕๔ (๘๑.๘)	๓๑ (๖๓.๓)	๑๗๘ (๖๘.๕)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๘๖ (๕๙.๓)	๔๘ (๗๒.๗)	๓๖ (๗๓.๕)	๑๗๐ (๖๕.๔)
เกี่ยวกับด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	๖๖ (๔๕.๕)	๓๔ (๕๑.๕)	๓๑ (๖๓.๓)	๑๓๑ (๕๐.๔)
ด้านอื่น ๆ	๑ (๐.๗)	๐	๐	๑ (๐.๔)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแพกแรม/ค้างคืน กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย มากที่สุด ร้อยละ ๗๓.๐ ตามด้วย ข้อมูลด้านสภาพพื้นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมา ร้อยละ ๖๖.๒ ต้องการข้อมูลพฤติกรรมสัตว์ป่า/นก ข้อมูลชนิดสัตว์ป่า/ นกที่บ่อ และตามด้วย ความสำคัญของสัตว์ป่า ร้อยละ ๖๔.๕ ร้อยละ ๖๓.๖ และร้อยละ ๖๓.๔ ตามลำดับ ข้อมูลระบบนิเวศโดยรอบ ชนิดพันธุ์พืชโดยรอบ และความสำคัญของป่าไม้ ร้อยละ ๖๔.๒ ร้อยละ ๖๑.๙ ร้อยละ ๖๑.๔ ตามลำดับ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ร้อยละ ๖๐.๒ (ตารางที่ ๔.๑๕)

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมแพกแรม/ค้างคืน
จำแนกแต่ละพื้นที่ ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑				
กิจกรรมแพกแรม/ค้างคืน	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๑๔๐ (๖๖.๐)	๔๒ (๕๖.๘)	๕๑ (๗๗.๓)	๒๓๓ (๖๖.๒)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๑๓๔ (๖๓.๒)	๔๖ (๖๒.๒)	๔๖ (๖๙.๗)	๒๒๖ (๖๔.๒)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๑๒๕ (๕๙.๐)	๔๗ (๖๓.๕)	๔๖ (๖๙.๗)	๒๑๘ (๖๑.๙)
เกี่ยวกับความสำคัญป่าไม้	๑๒๒ (๕๗.๕)	๔๗ (๖๓.๕)	๔๗ (๗๑.๒)	๒๑๖ (๖๑.๔)
เกี่ยวกับความสำคัญของสัตว์ป่า	๑๓๕ (๖๓.๗)	๔๔ (๕๙.๕)	๔๔ (๖๖.๗)	๒๒๓ (๖๓.๔)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์สัตว์ป่า/นกที่พบบ่อย	๑๓๓ (๖๒.๗)	๕๐ (๖๗.๖)	๔๑ (๖๒.๑)	๒๒๔ (๖๓.๖)
เกี่ยวกับพฤติกรรมสัตว์ป่า/นก	๑๓๑ (๖๑.๘)	๕๑ (๖๘.๙)	๔๕ (๖๘.๒)	๒๒๗ (๖๔.๕)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๑๕๑ (๗๑.๒)	๕๕ (๗๔.๓)	๕๑ (๗๗.๓)	๒๕๗ (๗๓.๐)
เกี่ยวกับด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	๑๒๗ (๕๙.๙)	๔๓ (๕๘.๑)	๔๒ (๖๓.๖)	๒๑๒ (๖๐.๒)
ด้านอื่น ๆ	๒ (๐.๙)	๐	๐	๒ (๐.๖)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวดูดาว กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เน้นต้องการข้อมูลความรู้ด้านดาราศาสตร์ มากที่สุด ร้อยละ ๘๒.๖ รองลงมาให้ความสำคัญกับข้อมูลระบบนิเวศโดยรอบ ร้อยละ ๖๐.๖ และข้อมูลเกี่ยวกับข้อควรระวังและด้านความปลอดภัย ร้อยละ ๖๐.๒ ต้องการความรู้ด้านสภาพพื้นที่ตั้งของแหล่ง เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ร้อยละ ๕๘.๗ ตามด้วย ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ร้อยละ ๕๔.๒ ส่วนข้อมูลด้านความสำคัญของป่าไม้ ชนิดพันธุ์ไม้ ความสำคัญของสัตว์ป่า ให้ความสำคัญน้อยที่สุด ร้อยละ ๕๑.๙ ร้อยละ ๕๑.๑ และร้อยละ ๕๐.๔ ตามลำดับ (ตารางที่ ๔.๑๖)

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงความต้องการเรียนรู้จากกิจกรรมดูดาว

จำแนกแต่ละพื้นที่ ตามความถี่และร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม

n = ๔๕๑

กิจกรรมดูดาว	เขาใหญ่ จำนวน (ร้อยละ)	ปางสีดา จำนวน (ร้อยละ)	ทับลาน จำนวน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)
ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวต้องการ				
เกี่ยวกับสถานที่ตั้ง/ประวัติ	๘๘ (๖๐.๓)	๓๒ (๔๘.๕)	๓๕ (๖๗.๓)	๑๕๕ (๕๘.๗)
เกี่ยวกับระบบนิเวศโดยรอบ	๘๘ (๖๐.๓)	๓๔ (๕๑.๕)	๓๘ (๗๓.๑)	๑๖๐ (๖๐.๖)
เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้โดยรอบ	๗๔ (๕๐.๓)	๓๒ (๔๘.๕)	๒๙ (๕๕.๘)	๑๓๕ (๕๑.๑)
เกี่ยวกับความสำคัญป่าไม้	๗๑ (๔๘.๖)	๓๘ (๕๗.๖)	๒๘ (๕๓.๘)	๑๓๗ (๕๑.๙)
เกี่ยวกับความสำคัญของสัตว์ป่า	๗๕ (๕๑.๔)	๓๒ (๔๘.๕)	๒๖ (๕๐.๐)	๑๓๓ (๕๐.๔)
เกี่ยวกับดาราศาสตร์	๑๑๙ (๘๑.๕)	๕๖ (๘๔.๘)	๔๓ (๘๒.๗)	๒๑๘ (๘๒.๖)
เกี่ยวกับข้อควรระวัง/ความปลอดภัย	๘๕ (๕๗.๕)	๔๔ (๖๖.๗)	๓๑ (๕๙.๖)	๑๕๙ (๖๐.๒)
เกี่ยวกับด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	๗๔ (๕๐.๓)	๓๘ (๕๗.๖)	๓๑ (๕๙.๖)	๑๔๓ (๕๔.๒)
ด้านอื่น ๆ	๒ (๐.๙)	๑ (๑.๕)	๐	๓ (๑.๑)

หมายเหตุ นักท่องเที่ยว ๑ คน ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ

สำหรับข้อมูลระดับความต้องการสื่อเพื่อให้ความรู้ประเภทต่างๆ กับความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยแยกวิเคราะห์ จากกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ๓ พื้นที่ คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน และ อุทยานแห่งชาติตาพระยา โดยจำแนกระดับความต้องการเป็น ๕ ระดับคะแนน คือ ระดับมากที่สุด คะแนน = ๕ ระดับมาก คะแนน = ๔ ระดับปานกลาง คะแนน = ๓ ระดับน้อย คะแนน = ๒ ระดับน้อยที่สุด คะแนน = ๑ ผลการสอบถามสื่อที่มีผลต่อความต้องการ ตามตารางที่ ๔.๑๗ สรุปดังนี้

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

1. สื่อประเภทเอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๘.๗ มาก ร้อยละ ๓๕.๙ และปานกลาง ร้อยละ ๑๗.๖ ($\bar{X} = ๔.๐๓$ SD = ๑.๐๐๘)
2. สื่อประเภณีทรรศการขนาดใหญ่ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๑.๖ มาก ร้อยละ ๓๙.๒ และปานกลาง ร้อยละ ๒๙.๓ ($\bar{X} = ๓.๗๑$ SD = ๐.๙๕๖)
3. สื่อประเภทป้ายขนาดเล็ก พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๑๕.๖ มาก ร้อยละ ๓๕.๗ และปานกลาง ร้อยละ ๓๕.๔ ตามลำดับ ($\bar{X} = ๓.๕๐$ SD = ๐.๙๘๔)
4. สื่อประเภทโปสเตอร์ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๑๗.๑ มาก ร้อยละ ๓๕.๗ และปานกลาง ร้อยละ ๓๔.๕ ($\bar{X} = ๓.๕๓$ SD = ๐.๙๙๕)
5. สื่อประเภทบรรยายด้วยเสียง-กระจายเสียง/บันทึกเทป/MP๓ พบนักท่องเที่ยวมีระดับมากที่สุด ร้อยละ ๑๔.๗ ความสนใจ มาก ร้อยละ ๓๒.๘ และปานกลาง ร้อยละ ๓๔.๐ ($\bar{X} = ๓.๓๗$ SD = ๑.๐๘๓)
6. สื่อประเภทเอกสารหนังสือ-คู่มือ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๓.๒ มาก ร้อยละ ๓๕.๑ และปานกลาง ร้อยละ ๒๑.๘ ($\bar{X} = ๓.๘๘$ SD = ๑.๐๕๙)
7. สื่อประเภททำเป็นภาพยนตร์/สารคดี/ซีดี พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๑.๐ มาก ร้อยละ ๓๙.๓ และปานกลาง ร้อยละ ๒๗.๗ ($\bar{X} = ๓.๖๕$ SD = ๑.๐๒๗)
8. สื่อประเภทใช้นักสื่อความหมายบรรยาย พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๑๕.๘ มาก ร้อยละ ๔๐.๒ และปานกลาง ร้อยละ ๓๒.๐ ($\bar{X} = ๓.๕๗$ SD = ๐.๙๕๕)
9. สื่อประเภทการทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจมากที่สุด ร้อยละ ๒๔.๕ มาก ร้อยละ ๓๔.๖ และปานกลาง ร้อยละ ๓๐.๐ ($\bar{X} = ๓.๖๙$ SD = ๑.๐๓๒)

อุทยานแห่งชาติทับลาน

1. สื่อประเภทเอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๔.๒ มาก ร้อยละ ๑๙.๗ และปานกลาง ร้อยละ ๓๐.๓ ($\bar{X} = ๓.๗๑$ SD = ๑.๑๒๙)
2. สื่อประเภณีทรรศการขนาดใหญ่ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๑๓.๙ มาก ร้อยละ ๒๕.๐ และปานกลาง ร้อยละ ๔๕.๘ ($\bar{X} = ๓.๓๓$ SD = ๐.๙๙๓)
3. สื่อประเภทป้ายขนาดเล็ก พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๑๒.๓ มาก ๓๑.๕ และปานกลาง ร้อยละ ๓๘.๔ ($\bar{X} = ๓.๓๖$ SD = ๐.๙๗๗)
4. สื่อประเภทโปสเตอร์ พบนักท่องเที่ยวมีระดับความสนใจมากที่สุด ร้อยละ ๑๘.๑ มาก ร้อยละ ๒๕.๐ และปานกลาง ร้อยละ ๓๖.๑ ($\bar{X} = ๓.๓๘$ D = ๑.๐๖๗)

๕. สื่อประเภทบรรยายด้วยเสียง-กระจายเสียง/บันทึกเทป/MP๓ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๑๖.๒ มาก ร้อยละ ๒๓.๐ และปานกลาง ร้อยละ ๕๑.๙ ($\bar{X} = 3.30$ SD = ๑.๐๙๕)
๖. สื่อประเภทเอกสารหนังสือ-คู่มือ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๙.๓ มาก ร้อยละ ๒๖.๗ และปานกลาง ๒๔.๐ ($\bar{X} = 3.55$ SD = ๑.๒๓๑)
๗. สื่อประเภททำเป็นภาพยนตร์/สารคดี/ซีดี พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๓.๖ มาก ร้อยละ ๒๒.๒ และปานกลาง ๓๑.๙ ตามลำดับ ($\bar{X} = 3.39$ SD = ๑.๒๒๘)
๘. สื่อประเภทใช้นักสื่อความหมายบรรยาย พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๐.๘ มาก ร้อยละ ๒๗.๘ และปานกลาง ร้อยละ ๓๓.๓ ($\bar{X} = 3.42$ SD = ๑.๑๙๖)
๙. สื่อประเภทการทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๗.๘ มาก ร้อยละ ๒๓.๐ และปานกลาง ร้อยละ ๒๐.๓ ตามลำดับ ($\bar{X} = 3.76$ SD = ๑.๒๒๕)

อุทยานแห่งชาติปางสีดา

๑. สื่อประเภทเอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๙.๑ มาก ร้อยละ ๔๐.๕ และปานกลาง ร้อยละ ๑๙.๐ ($\bar{X} = 3.85$ SD = ๑.๐๒๖)
๒. สื่อประเภทนิทรรศการขนาดใหญ่ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๘.๔ มาก ร้อยละ ๔๒.๐ และ ปานกลาง ร้อยละ ๑๙.๘ ($\bar{X} = 3.85$ SD = ๑.๐๒๖)
๓. สื่อประเภทป้ายขนาดเล็ก พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๓.๘ มาก ร้อยละ ๓๗.๕ และปานกลาง ร้อยละ ๒๒.๕ ($\bar{X} = 3.60$ SD = ๑.๑๘๖)
๔. สื่อประเภทโปสเตอร์ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจมากที่สุด ร้อยละ ๒๖.๐ มาก ร้อยละ ๓๗.๗ และปานกลาง ร้อยละ ๒๒.๑ ($\bar{X} = 3.66$ SD = ๑.๑๘๘)
๕. สื่อประเภทบรรยายด้วยเสียง-กระจายเสียง/บันทึกเทป/MP๓ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๒๖.๖ มาก ร้อยละ ๓๐.๔ และปานกลาง ร้อยละ ๑๗.๗ ($\bar{X} = 3.44$ SD = ๑.๓๖๖)
๖. สื่อประเภทเอกสารหนังสือ-คู่มือ พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๖.๓ มาก ร้อยละ ๓๓.๘ และปานกลาง ร้อยละ ๑๖.๓ ($\bar{X} = 3.89$ SD = ๑.๑๒๕)
๗. สื่อประเภททำเป็นภาพยนตร์/สารคดี/ซีดี พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๔.๒ มาก ร้อยละ ๒๔.๑ และปานกลาง ร้อยละ ๑๖.๕ ($\bar{X} = 3.58$ SD = ๑.๓๔๖)
๘. สื่อประเภทใช้นักสื่อความหมายบรรยาย พบนักท่องเที่ยวนี้อะไรระดับความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๓๗.๘ มาก ร้อยละ ๒๕.๖ และปานกลาง ร้อยละ ๑๕.๙ ($\bar{X} = 3.71$ SD = ๑.๓๓๘)

๙. สื่อประเภทการทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน พบนักท่องเที่ยวนี้อาจมีความสนใจ มากที่สุด ร้อยละ ๔๒.๗ มาก ร้อยละ ๓๑.๗ และปานกลาง ร้อยละ ๑๓.๔ ($\bar{X} = ๔.๐๑$ SD = ๑.๑๑๗)

จากข้อมูลระดับความต้องการของสื่อให้ความรู้ประเภทต่างๆ จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวนี้อาจมีความต้องการสื่อโดยเฉพาะประเภทเอกสารเผยแพร่ แผ่นพับ หนังสือ คู่มือ ในระดับต้นๆ แต่เป็นที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวนี้อาจมีความสนใจกับกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ในระดับที่สูง ซึ่งสื่อประเภทนี้ ยังไม่ค่อยเห็นมากนัก นักวิจัยจึงจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

ตารางที่ ๔.๑๗ ระดับความต้องการของสื่อให้ความรู้ประเภทต่างๆ ที่มีผลต่อความสนใจของนักท่องเที่ยว

ประเภทสื่อกับความสนใจของนักท่องเที่ยว	ระดับความต้องการ					$\bar{X}$	SD
	น้อยที่สุด=๑	น้อย=๒	ปานกลาง=๓	มาก=๔	มากที่สุด=๕		
	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)		
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ - เอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ (N = ๒๘๔)	๒.๘ (๘)	๔.๙ (๑๔)	๑๗.๖ (๕๐)	๓๕.๙ (๑๐๒)	๓๘.๗ (๑๑๐)	๔.๐๓	๑.๐๐๘
- นิทรรศการขนาดใหญ่ (N = ๒๗๓)	๑.๘ (๕)	๘.๑ (๒๒)	๒๙.๓ (๘๐)	๓๙.๒ (๑๐๗)	๒๑.๖ (๕๙)	๓.๗๑	๐.๙๕๖
- ป้ายขนาดเล็ก (N = ๒๖๓)	๓.๔ (๙)	๙.๙ (๒๖)	๓๕.๔ (๙๓)	๓๕.๗ (๙๔)	๑๕.๖ (๔๑)	๓.๕๐	๐.๙๘๔
- ไปสเตอร์ (N = ๒๕๘)	๓.๕ (๙)	๙.๓ (๒๔)	๓๔.๕ (๘๙)	๓๕.๗ (๙๒)	๑๗.๑ (๔๔)	๓.๕๓	๐.๙๙๕
- บรรยายด้วยเสียง-การฉายเสียง/บันทึกเทป/MP๓ (N = ๒๖๕)	๖.๘ (๑๘)	๑๑.๗ (๓๑)	๓๔.๐ (๙๐)	๓๒.๘ (๘๗)	๑๔.๗ (๓๙)	๓.๓๗	๑.๐๘๓
- เอกสารหนังสือ-คู่มือ (N = ๒๗๑)	๓.๗ (๑๐)	๖.๓ (๑๗)	๒๑.๘ (๕๙)	๓๕.๑ (๙๕)	๓๓.๒ (๙๐)	๓.๘๘	๑.๐๕๙
- ทำเป็นภาพยนตร์/สารคดี/ซีดี (N = ๒๖๗)	๔.๑ (๑๑)	๗.๙ (๒๑)	๒๗.๗ (๗๔)	๓๙.๓ (๑๐๕)	๒๑.๐ (๕๖)	๓.๖๕	๑.๐๒๗
- ใช้วัสดุสื่อความหมายบรรยาย (N = ๒๕๙)	๒.๗ (๗)	๙.๓ (๒๔)	๓๒.๐ (๘๓)	๔๐.๒ (๑๐๔)	๑๕.๘ (๔๑)	๓.๕๗	๐.๙๕๕

ประเภทที่สื่อกับความสนใจของนักท่องเที่ยว	ระดับความต้องการ					$\bar{X}$	SD
	น้อยที่สุด=๑ ร้อยละ (จำนวน)	น้อย=๒ ร้อยละ (จำนวน)	ปานกลาง=๓ ร้อยละ (จำนวน)	มาก=๔ ร้อยละ (จำนวน)	มากที่สุด=๕ ร้อยละ (จำนวน)		
- การทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน (N = ๒๕๗)	๓.๕ (๙)	๗.๔ (๑๙)	๓๐.๐ (๗๗)	๓๔.๖ (๘๙)	๒๔.๕ (๖๓)	๓.๖๙	๑.๐๓๒
- อื่นๆ (N = ๗)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๔๒.๙ (๓)	๕๗.๑ (๔)	๔.๕๗	๐.๕๓๕
อุทยานแห่งชาติทับลาน							
- เอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ (N = ๗๖)	๑.๓ (๑)	๑๔.๕ (๑๑)	๓๐.๓ (๒๓)	๑๙.๗ (๑๕)	๓๔.๒ (๒๖)	๓.๗๑	๑.๑๒๙
- นิทรรศการขนาดใหญ่ (N = ๗๒)	๔.๒ (๓)	๑๑.๑ (๘)	๔๕.๘ (๓๓)	๒๕.๐ (๑๘)	๑๓.๙ (๑๐)	๓.๓๓	๐.๙๙๓
- ป้ายขนาดเล็ก (N = ๗๓)	๒.๗ (๒)	๑๕.๑ (๑๑)	๓๘.๔ (๒๘)	๓๑.๕ (๒๓)	๑๒.๓ (๙)	๓.๓๖	๐.๙๗๗
- ไปสเตอร์ (N = ๗๒)	๒.๘ (๒)	๑๘.๑ (๑๓)	๓๖.๑ (๒๖)	๒๕.๐ (๑๘)	๑๘.๑ (๑๓)	๓.๓๘	๑.๐๖๗
- บรรยายด้วยเสียง-กระจายเสียง/บันทึกเทป/MP๓ (N = ๗๔)	๖.๘ (๕)	๑๒.๒ (๙)	๔๑.๙ (๓๑)	๒๓.๐ (๑๗)	๑๖.๒ (๑๒)	๓.๓๐	๑.๐๙๕
- เอกสารหนังสือ-คู่มือ (N = ๗๕)	๖.๗ (๕)	๑๓.๓ (๑๐)	๒๔.๐ (๑๘)	๒๖.๗ (๒๐)	๒๙.๓ (๒๒)	๓.๕๙	๑.๒๓๑
- ทำเป็นภาพยนตร์/สารคดี/ซีดี (N = ๗๒)	๘.๓ (๖)	๑๓.๙ (๑๐)	๓๑.๙ (๒๓)	๒๒.๒ (๑๖)	๒๓.๖ (๑๗)	๓.๓๙	๑.๒๒๘

ประเภทที่สื่อกับความสนใจของนักท่องเที่ยว	ระดับความต้องการ					$\bar{X}$	SD
	น้อยที่สุด=๑	น้อย=๒	ปานกลาง=๓	มาก=๔	มากที่สุด=๕		
	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)		
- ใช้สื่อความหมายบรรยาย (N = ๓๒)	๙.๗ (๗)	๘.๓ (๖)	๓๓.๓ (๒๔)	๒๗.๘ (๒๐)	๒๐.๘ (๑๕)	๓.๔๒	๑.๑๙๖
- การทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน (N = ๓๔)	๔.๑ (๓)	๑๔.๙ (๑๑)	๒๐.๓ (๑๕)	๒๓.๐ (๑๗)	๓๗.๘ (๒๘)	๓.๗๖	๑.๒๒๕
- อื่นๆ (N = ๓๗)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๑.๐ (๑๐๐)	๕.๐๐	-
อุทยานแห่งชาติปางสีดา							
- เอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ (N = ๓๙)	๒.๕ (๒)	๘.๙ (๗)	๑๙.๐ (๑๕)	๔๐.๕ (๓๒)	๒๙.๑ (๒๓)	๓.๘๕	๑.๐๒๖
- นิทรรศการขนาดใหญ่ (N = ๘๑)	๓.๗ (๓)	๖.๒ (๕)	๑๙.๘ (๑๖)	๔๒.๐ (๓๔)	๒๘.๔ (๒๓)	๓.๘๕	๑.๐๒๖
- ป้ายขนาดเล็ก (N = ๘๐)	๘.๘ (๗)	๗.๕ (๖)	๒๒.๕ (๑๘)	๓๗.๕ (๓๐)	๒๓.๘ (๑๙)	๓.๖๐	๑.๑๘๖
- ไปสเตอร์ (N = ๓๗)	๙.๑ (๗)	๕.๒ (๔)	๒๒.๑ (๑๗)	๓๗.๗ (๒๙)	๒๖.๐ (๒๐)	๓.๖๖	๑.๑๘๘
- บรรยายด้วยเสียง-กระจายเสียง/บันทึกเทป/MP๓ (N = ๓๙)	๑๓.๙ (๑๑)	๑๑.๔ (๙)	๑๗.๗ (๑๔)	๓๐.๔ (๒๔)	๒๖.๖ (๒๑)	๓.๔๔	๑.๓๖๖

ประเภทสื่อกับความสนใจของนักท่องเที่ยว	ระดับความต้องการ					$\bar{X}$	SD
	น้อยที่สุด=๑	น้อย=๒	ปานกลาง=๓	มาก=๔	มากที่สุด=๕		
	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)		
- เอกสารหนังสือ-คู่มือ (N = ๘๐)	๓.๘ (๓)	๑๐.๐ (๘)	๑๖.๓ (๑๓)	๓๓.๘ (๒๗)	๓๖.๓ (๒๙)	๓.๘๙	๑.๑๒๕
- ทำเป็นภาพยนตร์/สารคดี/ซีดี (N = ๗๙)	๘.๙ (๗)	๑๖.๕ (๑๓)	๑๖.๕ (๑๓)	๒๔.๑ (๑๙)	๓๔.๒ (๒๗)	๓.๕๘	๑.๓๔๖
- ใช้วัสดุสื่อความหมายบรรยาย (N = ๘๒)	๙.๘ (๘)	๑๑.๐ (๙)	๑๕.๙ (๑๓)	๒๕.๖ (๒๑)	๓๗.๘ (๓๑)	๓.๗๑	๑.๓๓๘
- การทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน (N = ๘๒)	๓.๗ (๓)	๘.๕ (๗)	๑๓.๔ (๑๑)	๓๑.๗ (๒๖)	๔๒.๗ (๓๕)	๔.๐๑	๑.๑๑๗
- อื่นๆ (N = ๘๒)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๐.๐ (๐)	๑.๐ (๑๐)	๕.๐๐	-

๔.๗ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่ศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักและปรัชญาการจัดการอุทยานแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ ดูแล พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำการประเมินศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และการนำกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เพื่อการท่องเที่ยวเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่อีกเกิดความยั่งยืน พร้อมมุ่งสู่การเป็นผู้นำแนวคิดการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์มาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในกลุ่มประชาคมอาเซียนต่อไป

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม ได้กำหนดเป้าหมายไว้เพื่อ ทำการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสม ในการสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนต่อไป

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา จุดเด่นและเอกลักษณ์ รูปแบบการท่องเที่ยว ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว สามารถกำหนดแนวทางและทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมได้ดังนี้

๔.๗.๑ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวมาอย่างต่อเนื่องช้านาน เพราะมีสภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวกตลอดทั้งปี โดยเฉพาะวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ หรือวันหยุดเทศกาลต่างๆ จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยว ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และมีศักยภาพ ความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สามารถจำแนกได้ดังนี้

๔.๗.๑.๑ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประกอบด้วย

(๑) กิจกรรมเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีหลายเส้นทาง ได้แก่

(๑.๑) เส้นทางเดินป่าเส้นทางหลังศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ไปยังน้ำตกกองแก้ว ระยะทางประมาณ ๘๐๐ เมตร นับว่าเป็นเส้นทางที่มีความเหมาะสมมาก มีความโดดเด่น ในเรื่องการศึกษา ระบบนิเวศป่าเขตร้อนที่ดี มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าให้ศึกษาได้หลากหลายมาก สะดวกในการเดินทางเข้าถึง เส้นทางเดินได้มีการพัฒนาผิวทางเดินถาวรและป้ายสื่อความหมายไปแล้ว

ภาพที่ ๔.๕ แสดงป้ายสื่อความหมายเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้วที่ดำเนินการแล้ว

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็นเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง โดยพัฒนาดังนี้ จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง และเนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีนักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาศึกษาธรรมชาติเป็นจำนวนมากจนบางครั้งเกิดการเดินลัดเส้นทาง เหยียบย่ำพันธุ์ไม้พื้นล่าง ดังนั้นเพื่อเป็นการลดผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงควรจัดทำป้ายเตือนและจัดทำรั้วกั้นในบริเวณที่ธรรมชาติมีความเปราะบาง

ภาพที่ ๔.๖ แสดงทางเดินเท้าเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้ว

ภาพที่ ๔.๗ แสดงสภาพธรรมชาติและความอุดมสมบูรณ์ของป่าในระหว่างเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้ว

(๑.๒) เส้นทางเดินป่าเส้นทางจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว –ดงดิบ-อ่างเก็บน้ำสายสร ระยะทางประมาณ ๒,๕๐๐ เมตร นับว่าเป็นเส้นทางที่มีความเหมาะสมมาก มีความโดดเด่นมากในเรื่องการศึกษาระบบนิเวศป่าเขตร้อนและป่าดิบชื้นที่ดี สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับป่ากับการกักเก็บน้ำ เพราะเป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กๆที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคำว่า ป่าเป็นแหล่งกำเนิดน้ำ ได้เป็นอย่างดี มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าให้ศึกษาได้หลากหลายมาก สะดวกในการเดินทางเข้าถึง แต่เส้นทางเดินขาดการบำรุงรักษาและไม่มีป้ายชี้ทางที่ดีและป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง และมีแนวทางการจัดการดังนี้

- ปรับปรุงเส้นทางเดินให้สามารถเดินไปสะดวก ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม
- การจัดทำจุดศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางพร้อมทั้งคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง
- การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมกับธรรมชาติ
- เนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีธรรมชาติที่เปราะบางอาจเสียหายจากการเหยียบย่ำของนักท่องเที่ยวได้ง่าย ดังนั้นเพื่อเป็นการลดผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงควรจัดทำป้ายเตือนและจัดทำรั้วกั้นในบริเวณที่ธรรมชาติมีความเปราะบาง โดยเฉพาะบริเวณเส้นทางที่ลัดเลาะไปตามลำธาร สำหรับบริเวณที่เส้นทางจำเป็นต้องข้ามลำธารควรทำสะพานข้าม

ภาพที่ ๔.๘ แสดงสภาพป่าบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติดงดิบและอ่างเก็บน้ำสายสร

ภาพที่ ๔.๙ แสดงบริเวณอ่างเก็บน้ำสายสร

(๑.๓) เส้นทางเดินป่าเส้นทางจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว –วังจำปี-หอดูสัตว์หนองผักชี ระยะทางประมาณ ๓,๕๐๐ เมตร นับว่าเป็นเส้นทางที่มีความเหมาะสมมาก มีความโดดเด่นในเรื่องระบบนิเวศป่าเขตร้อนและป่าดิบชื้นที่ดี มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าให้ศึกษาได้หลากหลายมาก สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่า อาทิ นกเงือก กวางป่า เก้ง ช้างป่า การเดินทางเข้าถึงค่อนข้างสะดวก แต่พบว่าเส้นทางเดินเท้า ขาดการบำรุงรักษาและไม่มีป้ายชี้ทางที่ดีและป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม เส้นทางเดินป่าไม่ได้เดินเป็นวงรอบนักท่องเที่ยวอาจหลงป่าได้ง่ายถ้าไม่มีคนนำทาง นักท่องเที่ยวต้องเดินไปยังหอดูสัตว์หนองผักชีแล้วเดินเท้าต่อไปยังถนนอีกประมาณ ๒ กิโลเมตร ถึงลานจอดรถยนต์เพื่อเดินทางกลับไปยังศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ดังนั้นเส้นทางนี้ นักท่องเที่ยวต้องใช้เวลาในการศึกษาเรียนรู้ทำกิจกรรมศึกษาธรรมชาติรวมทั้งสิ้น ประมาณ ๖ – ๘ ชั่วโมง เป็นอย่างต่ำ

ภาพที่ ๔.๑๐ แสดงวิวทิวทัศน์บริเวณหอดูสัตว์หนองผักชี

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติแบบมีคนนำทาง และมีแนวทางการจัดการ ดังนี้

- ปรับปรุงเส้นทางเดินให้สามารถเดินไปสะดวก ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม
- การจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติพร้อมบันทึกเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกเรื่องราวน่าสนใจในธรรมชาติ
- การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมเรียนรู้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีธรรมชาติที่เปราะบางอาจเสียหายจากการเหยียบย่ำของนักท่องเที่ยวได้ง่าย ดังนั้นเพื่อเป็นการลดผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงควรจัดทำป้ายเตือนและจัดทำรั้วกั้นในบริเวณที่ธรรมชาติมีความเปราะบาง โดยเฉพาะบริเวณเส้นทางที่ลัดเลาะไปตามลำธาร สำหรับบริเวณที่เส้นทางจำเป็นต้องข้ามลำธารควรทำสะพานข้ามให้ได้มาตรฐาน

(๑.๔) เส้นทางเดินป่าเส้นทางจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว –ค่ายสุรัสวดี (ค่ายเยาเวน) ระยะทางประมาณ ๑,๕๐๐ เมตร นับว่าเป็นเส้นทางที่มีความเหมาะสมมาก มีความโดดเด่นมากในเรื่องการศึกษาระบบนิเวศป่าเขตร้อนและป่าดิบชื้นริมลำห้วยที่ดี เส้นทางไม่ลาดชัน สำหรับใช้เป็นเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติของเยาเวนและนักท่องเที่ยวที่มาเป็นครอบครัว เส้นทางเดินเท้าเชื่อมต่อระหว่าง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลัดเลาะไปตามริมลำธาร ผ่านป่าดงดิบที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ การเดินทางเข้าถึงค่อนข้างสะดวก แต่เส้นทางเดินขาดการบำรุงรักษา ไม่มีสะพานข้ามลำห้วย (ในอดีตเคยมีสะพานสลิงแต่ปัจจุบันได้รื้อถอนออกไป) และไม่มีป้ายชี้ทางที่ดีและป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม

ภาพที่ ๔.๑๑ แสดง บริเวณค่ายพักเยาเวนสุรัสวดี

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง และมีแนวทางการจัดการดังนี้

- ปรับปรุงเส้นทางเดินให้สามารถเดินได้สะดวก ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือน จัดทำรั้วกั้นในบริเวณที่ธรรมชาติมีความเปราะบาง และป้ายชี้ทางที่เหมาะสม พร้อมทั้งจัดทำสะพานสลิงเพื่อใช้ข้ามลำห้วย
- การจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง
- การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมเรียนรู้กับธรรมชาติ

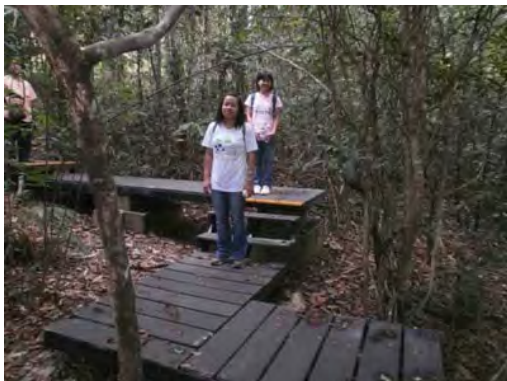
(๑.๕) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา ผาเดียวดาย ระยะทางประมาณ ๘๐๐ เมตร นับว่าเป็นเส้นทางที่มีความเหมาะสมมาก มีความโดดเด่น ในเรื่องการศึกษาระบบนิเวศป่าดงดิบเขาที่ดี มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่ามีความหลากหลาย สะดวกในการเดินทางเข้าถึง เส้นทางเดินได้มีการพัฒนาผิวทางเดินถาวรและป้ายสื่อความหมายไปแล้ว แต่เป็นการอธิบายเกี่ยวกับชื่อและรายละเอียดของระบบนิเวศ พันธุ์ไม้ สัตว์ป่าในพื้นที่

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติมโดยการ จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง และพัฒนาสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์โดยการใช้รหัส QR Code ไปติดไว้ที่ป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ข้อมูล รายละเอียดเพิ่มเติมในเชิงลึกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เมื่อให้นักท่องเที่ยวที่มีโทรศัพท์มือถือแบบ SMART Phone สามารถนำโทรศัพท์ไปอ่านเพื่อนำข้อมูลจาก QR Code มาศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเอง

ตัวอย่างรหัส QR Code (Quick Response)

(QR Code คือ บาร์โค้ด (Barcode) ๒ มิติ ซึ่งสามารถถอดรหัสออกมาให้อยู่ในรูปข้อความ, ตัวเลข หรือเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้เป็นทางลัดในการเข้าไปยังเว็บไซต์นั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพิมพ์ข้อความใดๆ ซึ่งโดยปกติแล้วการเอามาใช้นั้นจะใช้กับการกับการเข้าเว็บไซต์ที่มีชื่อยาวๆ หรือยากต่อการจดจำ โดยเราเพียงมี Application ที่สามารถอ่าน QR Code ได้ Application นั้นก็จะทำการอ่านค่าและถอดรหัสเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป) ที่มา thumbup.in.th/๒๐๑๒/๐๕/tips-grcord-marketing

ภาพที่ ๔.๑๒ แสดงการพัฒนาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติผาเดียวดาย

ภาพที่ ๔.๑๓ แสดงป้ายสื่อความหมายระหว่างเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขาผาเดียวดาย

(๒) กิจกรรมเดินป่าระยะไกล

ภาพที่ ๔.๑๔ แสดงกิจกรรมการเดินป่าระยะไกล

จากฐานข้อมูลการท่องเที่ยวพบว่า กิจกรรมการเดินป่าระยะไกลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีมากมายหลายเส้นทาง แต่เมื่อวิเคราะห์ตามศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ จะพบว่า มีเส้นทางเดินป่าระยะไกลที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน ๓ เส้นทาง ได้แก่

- (๒.๑) เส้นทางเดินป่าระยะไกลสาย ด่านตรวจเนินหอม – เขาสมอปูน
- (๒.๒) เส้นทางเดินป่าระยะไกลสายน้ำตกเหวสุวัต-ยอดเขาแหลม
- (๒.๓) เส้นทางเดินป่าระยะไกลสายคลองปลาแก้ง-น้ำตกวังเหว-รอยเท้า

ไดโนเสาร์-แก่งหินเพิง

จากการศึกษา ทั้ง ๓ เส้นทาง มีศักยภาพและความเหมาะสม มีความโดดเด่น น่าสนใจในทุกเส้นทางแตกต่างกันไป (ตามรายละเอียดในฐานข้อมูลการท่องเที่ยว) โดยเฉพาะในเรื่อง การศึกษาระบบนิเวศป่าเขตร้อนที่ดี มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าให้ศึกษาได้หลากหลายมาก ซึ่งทุกเส้นทางจะต้อง ใช้เวลาท่องเที่ยวมากกว่า ๑ วัน นักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางนี้จะต้องมีการเตรียม ตัวในเบื้องต้น เพราะเส้นทางค่อนข้างชันและต้องปีนเขาสลับซับซ้อนเป็นบางช่วง

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม สำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็นเส้นทางเดินป่าที่มีเจ้าหน้าที่นำทาง และมีแนวทางการจัดการ ดังนี้

- สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุงเส้นทางเดินป่า
- ฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติ และการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้มีความชำนาญในการนำกิจกรรมในแต่ละเส้นทาง
- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการนำเที่ยวเดินป่าระยะไกล ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว ลูกหาบและบริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์บริการรับส่งนักท่องเที่ยว เป็นต้น
- พัฒนาความพร้อมของระบบสื่อสารระหว่างนักสื่อความหมายธรรมชาติกับ อุทยานแห่งชาติและระบบการควบคุมการท่องเที่ยวที่ดี

เนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีธรรมชาติที่ค่อนข้างเปราะบาง อาจถูกเหยียบย่ำหรือ ถูกทำลายได้ง่าย จึงจำเป็นต้องมีโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักท่องเที่ยวก่อนการเดินป่า ระยะไกล

ภาพที่ ๔.๑๕ แสดงจุดเริ่มเส้นทางเดินป่าระยะไกลจากคลองปลากั้ง

(๓) กิจกรรมดูนก ชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ

กิจกรรมเด่นเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว อันเป็นเอกลักษณ์ของอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ ได้แก่ การดูนกและศึกษาชีวิตของสัตว์ป่า แต่เมื่อวิเคราะห์ตามศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ จะพบว่าพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมได้แก่

(๓.๑) เส้นทางดูนกตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและเส้นทางเดินป่าระยะไกลและโดยทั่วไปของพื้นที่ โดยเฉพาะในบริเวณทุ่งหญ้าเขตบริการ เขตท่องเที่ยววนันทนาการทั่วไป บริเวณโดยรอบลานกางเต็นท์ และบริเวณบ้านพักบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

นอกจากในส่วน of เขตบริการแล้ว ตามแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่หลายแห่ง มีความเหมาะสม สามารถทำกิจกรรมได้ดี อาทิ บริเวณแก่งหินเพิง บริเวณลานกางเต็นท์ที่คลองปลากั้ง (ตามรายละเอียดในฐานข้อมูลการท่องเที่ยว)

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมดูนก มีแนวทางการจัดการ โดยการจัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ให้เพียงพอ อาทิ กล้องส่องทางไกล กล้องดูนกตาเดียว สํารวจจัดทำแผ่นพับแนะนำกิจกรรมดูนกและคู่มือเพื่อการเรียนรู้ในธรรมชาติที่ให้นักท่องเที่ยวได้วาดภาพนกด้วยตัวเอง ทำการฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติให้มีความชำนาญในการนำดูนกในธรรมชาติ สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว บริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์เพื่อนำเที่ยว เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๑๖ แสดงกิจกรรมดูนก และสัตว์ป่า ตามเส้นทางบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

(๓.๒) กิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ สำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นับเป็นกิจกรรมยอดนิยมที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจ สัตว์ป่าสามารถเห็นได้ง่ายตลอดทั้งวัน และตอนกลางคืนได้มี กิจกรรมส่องดูพฤติกรรมสัตว์ป่าตามเส้นทางถนนโดยรอบเขตบริการ มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการเที่ยวชมสัตว์ป่าตามธรรมชาติ ได้แก่

- กิจกรรมชมสัตว์ป่าตามเส้นทางบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- กิจกรรมชมสัตว์ป่าตามหอดูสัตว์ต่างๆ อาทิ หอดูสัตว์ป่าหนองผักขี้ และหอดูสัตว์ป่าคลองปลากั้ง
- กิจกรรมเดินป่าที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อชมชีวิตสัตว์ป่าบางประเภท อาทิ เส้นทางชมนกเงือก เส้นทางชมชะนี

ภาพที่ ๔.๑๗ แสดงสัตว์ป่าที่สามารถชมได้สองข้างทางบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมชมสัตว์ป่า ควรพัฒนาเพิ่มเติมโดยการสำรวจและจัดทำคู่มือเพื่อการเรียนรู้ศึกษาสัตว์ป่าในพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปรับปรุงและควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่องสัตว์ตอนกลางคืนไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสัตว์ป่า ทำการฝึกอบรมนักท่องเที่ยวที่มีความหมายธรรมชาติ สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว บริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์เพื่อนำเที่ยว จัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ให้เพียงพอ อาทิ กล้องส่องทางไกล เป็นต้น

(๔) กิจกรรมเที่ยวชมน้ำตก

น้ำตกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีมากมายกระจายอยู่ตามลำธารต่างๆ รอบผืนป่า ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้เลือกเฉพาะน้ำตกที่มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน ๒ พื้นที่ ได้แก่

(๔.๑) น้ำตกเหวนรก เป็นน้ำตกขนาดใหญ่และสูงที่สุดของภาคกลาง อยู่ตอนใต้ของที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นป่าต้นน้ำของเขื่อนขุนด่านปราการชล ไหลลงสู่เมืองนครนายก ไปรวมกับแม่น้ำปราจีนบุรี กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง น้ำตกมีทั้งหมด ๓ ชั้น ความสูงรวมประมาณ ๑๘๐ เมตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงมาก พื้นที่อยู่ท่ามกลางผืนป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถพบเห็นสัตว์ป่าและนกได้ง่ายมาก สภาพโดยรวมมีการพัฒนาไปมากแล้วได้แก่ ลานจอดรถยนต์ ห้องน้ำ ห้องสุขา ร้านขายของที่ระลึก ศาลาเอนกประสงค์ เส้นทางเดินป่าแบบเดินกลับทางเดิมที่มีบางส่วนมีความลาดชันสูง รวมระยะทางประมาณ ๑,๒๐๐ เมตร ได้มีการพัฒนาป้ายสื่อความหมายธรรมชาติที่ดี นับว่าเป็นเส้นทางที่มีความเหมาะสม สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับ ป่ากับการกำเนิดน้ำได้ชัดเจนเพราะมีลักษณะของน้ำซับแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคำว่า ป่าเป็นแหล่งกำเนิดน้ำได้เป็นอย่างดี มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าให้ศึกษาได้หลากหลายมาก เส้นทางเดินเท้าได้มีการปรับปรุงสามารถใช้ได้ตลอดปีและมีป้ายชี้ทางที่ดีและป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม แต่เนื่องจากเส้นทางค่อนข้างลาดชันทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินศึกษาธรรมชาติรวมทั้งสิ้น ประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับ เส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองที่มีจุดหมายเพื่อไปชมความสวยงามของน้ำตกเหวนรก โดยจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจเรื่องราวความสัมพันธ์ของป่าให้น้ำ และจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติพร้อมบันทึกให้นักท่องเที่ยวได้บันทึก เรื่องราวของป่ากับการให้น้ำและป่าต้นน้ำลำธาร และอื่นๆ ได้ด้วยตนเอง

ภาพที่ ๔.๑๘ แสดงเส้นทางไปน้ำตกเหวนรกและน้ำตกเหวนรก

(๔.๒) น้ำตกเหวสุวัต (รวมถึงกลุ่มน้ำตกใกล้เคียงได้แก่ น้ำตกผากล้วยไม้ น้ำตกเหวไทร น้ำตกเหวประทุน) น้ำตกเหวสุวัต เป็นน้ำตกขนาดกลางที่สวยงามสูงประมาณ ๒๐ เมตร เป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงมาก พื้นที่อยู่ท่ามกลางผืนป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถพบเห็นสัตว์ป่าและนกได้ง่ายมาก สภาพโดยรวมมีการพัฒนาไปมากแล้วได้แก่ ลานจอดรถยนต์ ห้องน้ำ ห้องสุขา ร้านขายของที่ระลึก ศาลาเอนกประสงค์ น้ำตกเหวสุวัตนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินป่าไปยังน้ำตกใกล้เคียงได้หลายแห่ง ได้แก่ น้ำตกเหวไทร น้ำตกเหวประทุน ด้วยระยะทางประมาณ ๘๐๐ เมตร และสามารถเดินเท้าไปยัง น้ำตกผากล้วยไม้ ด้วยระยะทางประมาณ ๒,๕๐๐ เมตร แต่สภาพพื้นที่ขาดการจัดการที่ดี ขาดการบำรุงรักษา เส้นทางเดินเท้าขาดป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายธรรมชาติที่ดี และสภาพแวดล้อมโดยรวมค่อนข้างเสื่อมโทรม

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับ กลุ่มน้ำตกเหวสุวัตนี้ เนื่องจากสภาพแหล่งท่องเที่ยวเป็นแบบการท่องเที่ยวทั่วไป จึงควรทำการพัฒนาเพียงพอให้ได้มาตรฐานรองรับการท่องเที่ยวแบบทั่วไปและปรับปรุงเส้นทางเดินป่าเชื่อมต่อเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่า ควรจัดให้เป็นเส้นทางเดินป่าให้ได้มาตรฐาน และจัดทำป้ายชี้ทาง ป้ายเตือนและป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ

ภาพที่ ๔.๑๙ แสดงน้ำตกเหวสุวัตและป้ายสื่อความหมาย

(๕) กิจกรรมพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ

จากการสำรวจพบว่า กิจกรรมการพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยม โดยเฉพาะการกางเต็นท์พักแรมตามลานกางเต็นท์ที่อุทยานแห่งชาติจัดไว้ มักจะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักแรมหนาแน่นในช่วงฤดูหนาว ลานกางเต็นท์ที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาใช้พักแรม ได้แก่ ลานกางเต็นท์ลำตะคอง และ ลานกางเต็นท์ผากล้วยไม้ ที่อยู่บริเวณเขตบริการส่วนกลางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ลานกางเต็นท์คลองปลากั้ง อยู่บริเวณ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๔ (คลองปลากั้ง) อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ลานกางเต็นท์แก่งหินเพิง อยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ๙ (ใสใหญ่) อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพที่ ๔.๒๐ แสดงบริเวณลานกางเต็นท์ลำตะคอง

ดังนั้น จึงควรทำการปรับปรุงและพัฒนาให้ลานกางเต็นท์มีความพร้อมในการเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องต่างๆเช่น การปรับปรุง ระบบการบริหารจัดการขยะ น้ำเสีย ให้ได้มาตรฐาน การจัดทำป้ายสื่อความหมายหรือจุดศึกษาธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับพื้นที่การจัดระบบการตั้งเต็นท์พักแรมให้เป็นระเบียบ มีระบบการบริหารจัดการขยะ น้ำเสีย และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี

(๖) กิจกรรมล่องแก่ง พายเรือ

กิจกรรมการล่องแก่งและพายเรือชมธรรมชาติ ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ร่วมกับจังหวัดปราจีนบุรี และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ได้จัดกิจกรรมการล่องแก่งหินเพิง เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมมาล่องแก่งกันในช่วงฤดูฝนประมาณเดือน กรกฎาคม – ตุลาคม ทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกไปบ้างแล้ว ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลานกางเต็นท์พักแรม ระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น กิจกรรมที่ทำในปัจจุบันเป็นเพียงเข้ามาเพื่อล่องแก่ง เพื่อการผจญภัยเป็นหลัก แต่จากการสำรวจ วิเคราะห์สภาพพื้นที่โดยละเอียดแล้ว พื้นที่โดยรอบสามารถพัฒนาเพื่อจัดให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยการพัฒนาเชื่อมกิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

และการพายเรือชมความสวยงามของลำน้ำห้วยใสใหญ่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาทิ การพักแรมแบบโฮมสเตย์ กิจกรรมพายเรือคายัคชมธรรมชาติ กิจกรรมเดินป่าระยะไกล การบริการนำเที่ยว

ภาพที่ ๔.๒๑ แสดงกิจกรรมการล่องแก่งหินเพิง

(๗) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางรถยนต์

การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นั้นว่ามีความสะดวกมาก ถนนได้รับการพัฒนาให้ได้มาตรฐาน ระหว่างเส้นทางโดยเฉพาะทางขึ้นจากด่านตรวจศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ ทางฝั่งอำเภอปากช่อง ไปยัง ด่านตรวจเนินหอม ทางฝั่งจังหวัดปราจีนบุรี เป็นเส้นทางผ่านอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จากทางเหนือลงทางใต้ ระยะทางประมาณ ๕๐ กิโลเมตร ผ่านป่าสมบูรณ์ที่มีความหลากหลายสวยงาม สามารถพัฒนาเสริมให้มีกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติตามสองข้างทางให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ได้ ทั้งนี้ได้มีการศึกษาตามโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้รถสาธารณะเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ดำเนินการศึกษาโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวและคู่มือศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางไว้แล้ว

คู่มือการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวตามเส้นทางขึ้นเขาใหญ่ โดยใช้ชื่อว่า คู่มือท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ "๑๓ แหล่งเที่ยว ๙ กิจกรรม บนเส้นทางเขาใหญ่ที่ไม่ควรพลาด" โดยกำหนดแนวคิดและวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้สองข้างทางเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์
๒. เพื่อให้ขับรถช้าลง สังเกตสองข้างทางมากขึ้น ซึ่งจะช่วยประหยัดเชื้อเพลิง และลดอุบัติเหตุจากรถยนต์ชนสัตว์ป่าลงได้
๓. เพื่อให้คำแนะนำการท่องเที่ยวบนเขาใหญ่และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการท่องเที่ยวโดยรถยนต์อย่างถูกวิธี
๔. เป็นเครื่องมือในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาใช้รถสาธารณะที่มีนักร้อง ความหมายพร้อมคู่มือที่สามารถสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ที่น่าสนใจ
๕. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเพื่อใช้ในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวให้ประหยัดน้ำมัน ประหยัดเวลา
๖. ช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการขับรถท่องเที่ยว ให้ใช้การเดินทางที่จักรยานชมธรรมชาติ เป็นการสัมผัสความงามตามธรรมชาติอย่างแท้จริง
๗. ให้ข้อมูลในเรื่องประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยใช้รถสาธารณะเพื่อสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวอย่างนักรักธรรมชาติ

คู่มือท่องเที่ยวเรื่อง ๑๓ แหล่งเที่ยว ๙ กิจกรรม บนเส้นทางเขาใหญ่ที่ไม่ควรพลาด ดังกล่าว เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่ได้ทำการศึกษา พัฒนาต้นแบบ ทดลองใช้งานในพื้นที่จริงและประเมินผลจากการใช้งานแล้ว พบว่า มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพดี

ภาพที่ ๔.๒๒ แสดงปกหน้าและปกหลังของคู่มือท่องเที่ยวต้นแบบที่พัฒนาขึ้น

แบบที่ ๒ ใช้ตราสัญลักษณ์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

แบบที่ ๓ จัดทำเทปบันทึกเสียงประกอบคำบรรยาย ซีดีเสียง หรือ วิดีโอ

แบบที่ ๔ พัฒนา Application ผ่านเครือข่าย online ทาง internet ให้นักท่องเที่ยวสามารถ download เพื่อเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง

แบบที่ ๕ จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้พนักงานขับรถเปิดให้นักท่องเที่ยวฟังระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในเขาใหญ่

แบบที่ ๖ การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายให้เข้าถึง ทุกกลุ่มนักท่องเที่ยวและประเภทของการท่องเที่ยว อาทิ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติการเดินทางระยะไกล การขี่จักรยาน การดูดาว ดูนก ดูผีเสื้อ การส่องสัตว์ และกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม ซึ่งมีสื่อสารให้เลือกได้หลายแบบ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว คู่มือ บทปฏิบัติการเรียนรู้ ไปสเตอร์ เป็นต้น

๔.๗.๑.๒ กิจกรรมท่องเที่ยวแบบกึ่งนิเวศ ประกอบด้วย

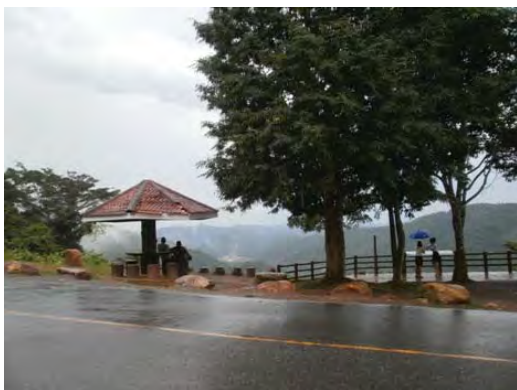
(๑) กิจกรรมชมวิว ทิวทัศน์

วิวทิวทัศน์เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจัดโปรแกรมการเดินทางท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมักจะแวะชมความสวยงามเป็นระยะสั้นๆ สามารถพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ อาทิ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางรถยนต์ แวะพักชมวิวทิวทัศน์ระหว่างการทำกิจกรรมดูนก ชมสัตว์ป่า

จากการสำรวจพบว่า จุดชมวิวทิวทัศน์ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ สามารถพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ได้ดังนี้

(๑.๑) จุดชมวิว กม ๓๐

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดชมทิวทัศน์บนถนนธนรัชต์ ที่ขึ้นมาจากอำเภอปากช่อง ถนนเส้นนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ แยกจากถนนมิตรภาพสู่อุดเขาเขียว ซึ่งเป็นปีเดียวกับปีที่ก่อตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อยู่ที่ระดับความสูง ๖๘๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จุดชมทิวทัศน์แห่งนี้ก็คือช่วงรอยต่อทางนิเวศวิทยา (Ecotone) ระหว่างสังคมป่าเบญจพรรณกับสังคมป่าดงดิบแล้ง มองเห็นทิวทัศน์ด้านทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ การเข้าถึงเป็นถนนลาดยางสามารถเข้าถึงได้ตลอดปี เดินทางด้วยรถยนต์หรือรถรับจ้างเหมา ไม่มีรถประจำทาง สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการดูนก เดินป่าศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางต่างๆ และกิจกรรมศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางรถยนต์ ได้เป็นอย่างดี

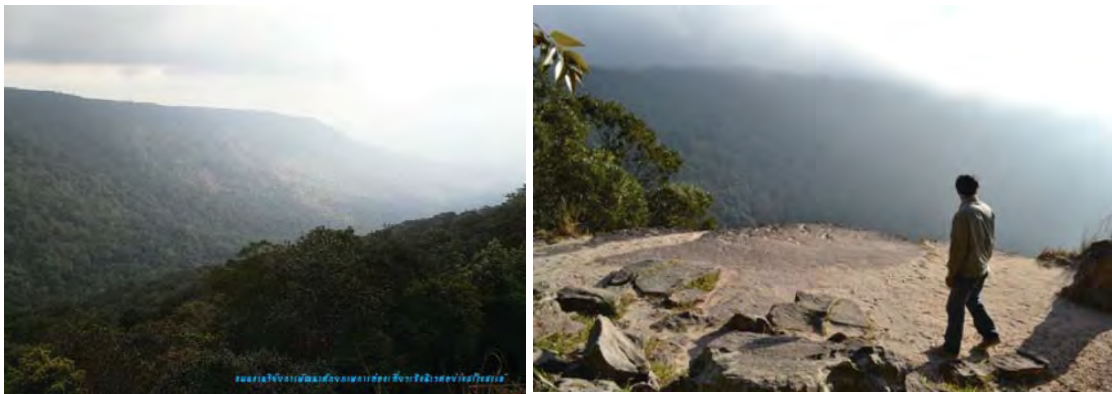

ภาพที่ ๔.๒๔ แสดงบริเวณจุดชมวิวทิวทัศน์ กม. ๓๓

(๑.๒) จุดชมทิวทัศน์ผาเดียวดาย

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดชมวิว ที่สวยงาม อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ ๑,๒๔๐ เมตร จึงพบสังคมพืชที่มีสภาพเป็นป่าดงดิบเขาระดับต่ำ โดยทั่วไปป่าดงดิบเขาเกิดขึ้นในที่ที่มีระดับสูงเกิน ๑,๐๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล ขึ้นปกคลุมอยู่บนยอดเขาสูงที่มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ผาเดียวดายเป็นหน้าผาหินทรายที่ป่าดงดิบเขารายล้อมปกคลุมอยู่ มีพืชพรรณไม้ต่างๆ โดยเฉพาะเฟิร์นชนิดต่างๆ ที่เกาะอยู่ตามผิวดินไม้ใหญ่และตามพื้นหรือขอนไม้ ในบริเวณพื้นล่างก็จะมีมอสส์ขึ้น ปกคลุมอยู่ ลานหินของผาเดียวดายเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงาม เห็นเขาร่มอยู่ตรงหน้าเป็นแนวยาวไกลออกไปเป็นทุ่งหญ้าทุ่งสูงเหลื่อมและเขาสมอปูน อีกทั้งหน้าผาแห่งนี้ ยังเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นของเขใหญ่อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีนกหลายชนิดให้ได้พบเห็น เช่น สาลิกาเขียว ปอดคอดำ นกเป็ดน้ำหางพลั่ว และนกแซงแซวหางบ่วงเล็ก การเข้าถึง เป็นถนนลาดยาง สามารถเข้าถึงได้ตลอดปี เดินทางด้วยรถยนต์หรือรถรับจ้างเหมา ไม่มีรถประจำทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ลานจอดรถ ความจุประมาณ ๑๐ คัน (รถยนต์ขนาด ๑ คัน) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายสื่อความหมายอธิบายวิวทิวทัศน์ ไม่มีบริการห้องน้ำ-ห้องสุขา สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งปี โดยเฉพาะฤดูหนาวจะสวยงามเป็นพิเศษ

สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การดูนก เดินป่าศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา และ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางรถยนต์ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ ๔.๒๕ แสดงบริเวณจุดชมวิวทิวทัศน์ ผาเดียวดาย

(๑.๓) จุดชมทิวทัศน์โป่งกวาง

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดชมวิวท่ามกลางทุ่งหญ้า ซึ่งเป็นแหล่งหากินที่สำคัญของควาป่าและกึ่งเป็นหลัก ส่วนใหญ่ควาป่าเริ่มออกหากิน ตั้งแต่ตอนบ่ายเมื่อแดดในท้องทุ่งอ่อนลงและต่อไปจนถึงตอนกลางคืนจนถึงตอนเช้า ปัจจุบันพบควาป่าได้ตลอดทั้งวัน สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชมสัตว์ป่า การดูนก และกิจกรรมศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางรถยนต์ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ ๔.๒๖ แสดงบริเวณจุดชมวิวิทิวทัศน์ ไป่งกวาง

(๑.๔) จุดชมทิวทัศน์เขาสมอปูน

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดชมวิวน้ำผาหินทรายที่ตัดหักลงไปมองเห็นทิวทัศน์ฝั่งปราจีนบุรี สามารถชมพระอาทิตย์ขึ้นและตกได้จากที่เดียวกัน ตอนกลางคืน เห็นแสงไฟจากตัวเมืองปราจีนบุรีชัดเจน นอกจากนั้นในบริเวณนี้ยังเป็นลานหินทรายกว้าง มีทั้งสวนหินรูปร่างต่างๆ และดอกไม้ดินนานาชนิด การเข้าถึง ใช้การเดินทางอย่างน้อย ๒ วัน ๑ คืนจาก หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขย. ๑๒ (เนินหอม) หรืออาจเดินทางจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ คลองเพกา ก็ได้ ช่วงเวลาที่เหมาะสม ปลายฝน ต้นหนาว เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าระยะไกลสายเขาสมอปูน

ภาพที่ ๔.๒๗ แสดงบริเวณจุดชมวิวิทิวทัศน์ เขาสมอปูน

(๒) กิจกรรมศึกษาท้องฟ้า ดาราศาสตร์

พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมดูดาวมาก เพราะห่างไกลจากตัวเมือง ไม่มีแสงสว่างจากไฟฟ้ารบกวน รายล้อมไปด้วยสภาพป่าธรรมชาติ ทั้งยังมีจุดชมวิวและสถานที่เปิดโล่งหลายแห่งให้นักท่องเที่ยวสามารถมองท้องฟ้าได้สะดวก กิจกรรมดูดาว นับเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ประยุกต์ใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ธรรมชาติ ช่วงเวลาที่เหมาะสม สามารถทำ

กิจกรรมนี้ได้ตลอดทั้งปีทุกคำคืน ที่อากาศแจ่มใส ไม่มีเมฆหมอกลง ไม่มีฝนตก สถานที่เหมาะสำหรับทำกิจกรรมนี้ได้แก่

- บริเวณอ่างเก็บน้ำสายศร อยู่ริมถนนด้านหน้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- บริเวณด้านหน้าค่ายพักแรมสุรัสวดี บริเวณเขตบริการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- บริเวณลานกางเต็นท์ลำตะคอง บริเวณเขตบริการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- บริเวณลานกางเต็นท์ผากล้วยไม้ บริเวณเขตนันทนาการส่วนกลาง
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- บริเวณลานกางเต็นท์ที่แก่งหินเพิง บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ
ขลุ ๖ ใสใหญ่ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี
- บริเวณลานกางเต็นท์ที่คลองปลากั้ง บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ
ขลุ ๔ คลองปลากั้ง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

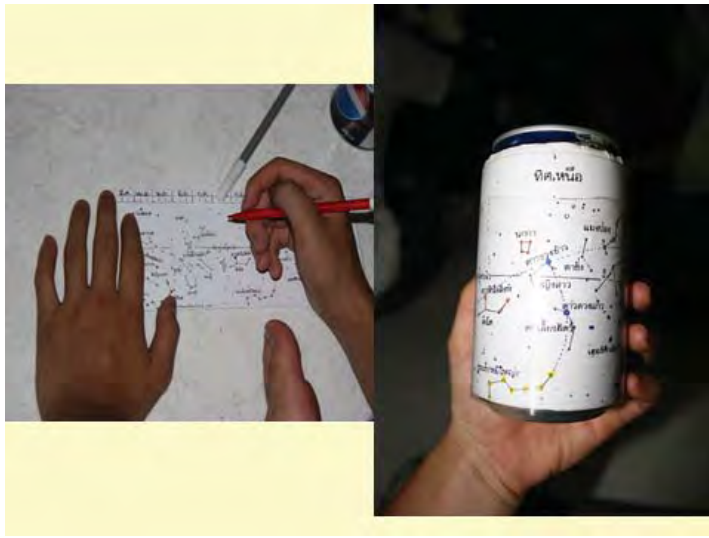
ซึ่งได้ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในกิจกรรมการทำ
อุปกรณ์ดูดาวอย่างง่ายและกิจกรรมทำแผนที่ดาวด้วยตัวเอง

กิจกรรม การทำอุปกรณ์ดูดาวอย่างง่าย

จากกระป๋องเครื่องดื่ม
กลายเป็นแผนที่ดูดาว

อุปกรณ์ที่ใช้ กระป๋องเครื่องดื่มน้ำอัดลม (ไม่ควรใช้กระป๋องเบียร์)
จำนวนคนละ 1 ใบ กับ ความสนใจใฝ่เรียนรู้ และความตั้งใจผลที่ได้จะเป็น
กระป๋องแผนที่ดาวแบบหมุน ที่สามารถนำไปใช้ดูดาวได้อย่างง่าย

ภาพที่ ๔.๒๘ แสดงการจัดกิจกรรมทำอุปกรณ์ดูดาวด้วยตัวเองที่ได้พัฒนาขึ้น

จากการประเมินการใช้งาน นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยว ที่ร่วมกิจกรรม มีความพึงพอใจและให้ความสนใจในกิจกรรมเป็นอย่างดี

๔.๗.๒ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลายเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยือนอย่างต่อเนื่องช้านาน เพราะมีสภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวกตลอดทั้งปี โดยเฉพาะวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ หรือ วันหยุดเทศกาลต่างๆ จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก แต่จำนวนนักท่องเที่ยวยังน้อยกว่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มากทำให้เกิดปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อสภาพสิ่งแวดล้อมไม่มากนัก ธรรมชาติส่วนใหญ่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ จากการสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวชม ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดาที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และมีศักยภาพ ความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สามารถจำแนกได้ดังนี้

๔.๗.๒.๑ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประกอบด้วย

(๑) กิจกรรมเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

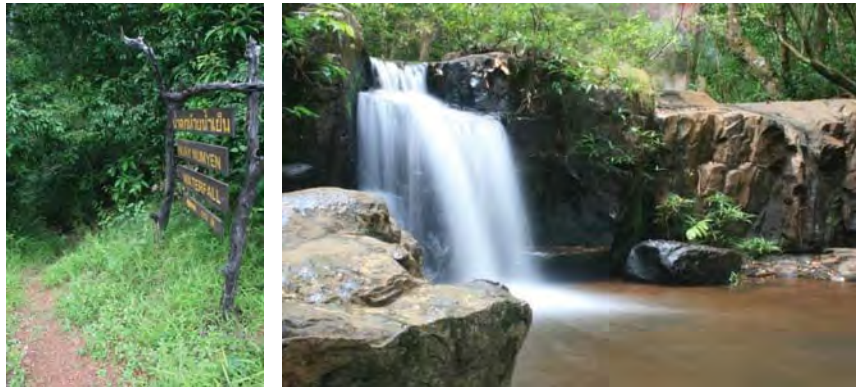
จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นของอุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีหลายเส้นทาง ได้แก่

(๑.๑) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ หุบหญ้าตาปอด

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นทุ่งหญ้ากว้าง ในอดีตบริเวณนี้เคยเป็นหมู่บ้านเก่า ต่อมาเมื่อมีการอพยพชาวบ้านออกไป และปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นตัว การเข้าถึง อยู่ถัดจากที่ทำ การอุทยานแห่งชาติปางสีดาไปเล็กน้อย จะมีทางแยกเข้าหุบหญ้าตาปอด บริเวณ กิโลเมตรที่ ๓.๕ เข้าไปเป็นทางดินลูกรัง ระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร ผ่านสภาพป่าที่สวยงาม สมบูรณ์หลากหลาย การเข้าไปใช้เส้นทางนี้ต้องได้รับอนุญาตจากอุทยานแห่งชาติก่อน บริเวณทุ่งหญ้ามียอดไม้สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เฝ้าชมสัตว์ป่าในทุ่งหญ้ายามเย็น ท่องเที่ยวได้ทั้งปี และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังการเดินป่าระยะยกลพิชิตห้วยน้ำเย็น แหล่งจระเข้น้ำจืด เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติหุบหญ้าตาปอดได้มีการพัฒนาและปรับปรุง ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติไว้แล้ว

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ โดยมีคนนำเที่ยว มีแนวทางการจัดการเพิ่มเติม ได้แก่การฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติประจำเส้นทาง และจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติ และเนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีนักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาศึกษาธรรมชาติเป็นจำนวนมาก จึงควรมีมาตรการควบคุมดูแลที่ดี เพื่อลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

(๑.๒) เส้นทางเดินป่าลานกางเต็นท์หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๕
(ห้วยน้ำเย็น) -น้ำตกห้วยน้ำเย็น

ภาพที่ ๔.๒๙ แสดงน้ำตกห้วยน้ำเย็น

ที่ตั้ง อยู่ในอุทยานแห่งชาติปางสีดา ตำบลท่าแยก อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว
ริมถนนสายหลัก (เส้นทางหลวงหมายเลข ๓๔๖๒) ระหว่างอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว กับอำเภอศรีบุญ
จังหวัดนครราชสีมา ประมาณกิโลเมตรที่ ๒๐ ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ท่ามกลางป่าที่สมบูรณ์ที่
มีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ มีห้วยน้ำเย็นไหลผ่าน อากาศเย็นสบายตลอดปี การเข้าถึง
เป็นถนนลูกรัง ขนาด ๒ ช่องทาง มีความสะดวกสามารถเข้าถึงได้ตลอดปีด้วยรถยนต์ หรือรถรับจ้างเหมา
ไม่มีรถโดยสารประจำทางสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สถานที่จัดกิจกรรมนันทนาการเป็นอาคารถาวรทำ
ด้วยไม้ ใช้เป็นค่ายเยาวชนจำนวน ๑ หลัง มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็น
อาคารถาวรคอนกรีตเสริมเหล็ก ห้องสุขาชายจำนวน ๕ ห้อง ห้องสุขาหญิงจำนวน ๕ ห้อง ลานจอดรถ
เป็นพื้นดิน จอดรถยนต์ได้ประมาณ ๒๐ คัน เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ๑ เส้นทาง ระยะทาง ๕๐๐ เมตร และ
มีป้ายบอกทาง เจ้าหน้าที่สื่อความหมาย สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งปี กิจกรรมที่เหมาะสม ได้แก่ กิจกรรม
เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก ชมทิวทัศน์ เล่นน้ำ พักแรม ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ระบบน้ำใช้อุปโภค
ซึ่งเป็นระบบประปาภูเขา มีถังขยะ ระบบกำจัดขยะ และระบบบำบัดน้ำเสียประเภทบ่อเกรอะและบ่อซึม
จากห้องน้ำ/ห้องสุขา นอกจากนี้ในช่วงหัวค่ำยังมีการปั่นไฟฟ้าไว้บริการนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรม

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่
เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง และทำการ
พัฒนาเพิ่มเติมดังนี้

- ปรับปรุงเส้นทางเดินให้สามารถเดินไปสะดวก ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำ
ป้ายเตือนและป้ายชี้ทางที่เหมาะสม
- การจัดทำจุดศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางพร้อมทั้งคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง
- เนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีธรรมชาติที่เปราะบางอาจเสียหายจากการเหยียบ
ย่ำของนักท่องเที่ยวได้ง่าย ดังนั้นเพื่อเป็นการลดผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงควร

จัดทำป้ายเตือนและจัดทำรั้วกั้นในบริเวณที่ธรรมชาติมีความเปราะบาง โดยเฉพาะบริเวณเส้นทางที่ลัดเลาะไปตามริมลำธาร

(๒) กิจกรรมเดินป่าระยะไกล เส้นทางเดินป่ากลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นเส้นทางเดินป่าที่ผ่านป่าดงดิบ ทางเดินช่วงแรกเป็นป่าไผ่ ส่วนใหญ่เป็นทางเดินขึ้นเขาแทบทั้งสิ้น สูงชัน มีทางราบน้อยมาก ป่าค่อนข้างสมบูรณ์ ระหว่างทางพบร่องรอยของสัตว์ป่าชุกชุม มีรอยเท้าสัตว์ มูลสัตว์ ให้พบเห็นได้ตลอดเส้นทาง บริเวณใต้ผา น้ำตกเป็นถิ่นที่อาศัยของถ้ำค้างคาว จากถ้ำค้างคาวมีทางเดินไปน้ำตกลานแก้ว เป็นน้ำตกที่สวยงาม ด้วยสายน้ำที่ไหลตกกระทบกับแผ่นดินเบื้องล่างจนน้ำแตกกระเซ็นไปทั่วราวกับเกล็ดแก้ว การเดินทางเข้าถึง เริ่มต้นที่หลักกิโลเมตรที่ ๒๒ ทางไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๕ (ห้วยน้ำเย็น) เดินเท้าต่ออีกประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางกว่า ๕ ชั่วโมงจากทางเข้าถึงน้ำตกถ้ำค้างคาว ต้องใช้เวลาไป - กลับ ๒ วัน ๑ คืน ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ทั้งปี แต่นักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาท่องเที่ยวเดินป่าในช่วงปลายฝน ต้นหนาว กิจกรรมหลักได้แก่ เดินป่าศึกษาธรรมชาติและพักแรมกลางป่า และชมความงามของกลุ่มน้ำตกถ้ำค้างคาว

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรจัดให้เป็นเส้นทางเดินป่าที่มีคนนำทาง มีแนวทางการจัดการ ดังนี้

- สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุงเส้นทางเดินป่าให้ชัดเจน
- ฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการนำเที่ยวเดินป่าระยะไกล ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว ลูกหาบและบริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์ เป็นต้น
- พัฒนาความพร้อมของระบบสื่อสารระหว่างนักสื่อความหมายกับหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๕ (ห้วยน้ำเย็น) เนื่องจากเส้นทางเดินนี้มีธรรมชาติที่ค่อนข้างเปราะบาง อาจถูกเหยียบย่ำหรือถูกทำลายได้ง่าย จึงจำเป็นต้องมีโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักท่องเที่ยวก่อนการเดินป่าระยะไกล

(๓) กิจกรรมดูนก ชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ

(๓.๑) เส้นทางดูนกตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและเส้นทางเดินป่าระยะไกลและโดยทั่วไปของพื้นที่ โดยเฉพาะในบริเวณทุ่งหญ้าบุตาปอด และบริเวณโดยรอบลานกางเต็นท์ และบริเวณบ้านพัก นอกจากนี้ในส่วนของเขตบริการแล้ว บริเวณ อ่างเก็บน้ำพระปรัง มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมพายเรือดูนก

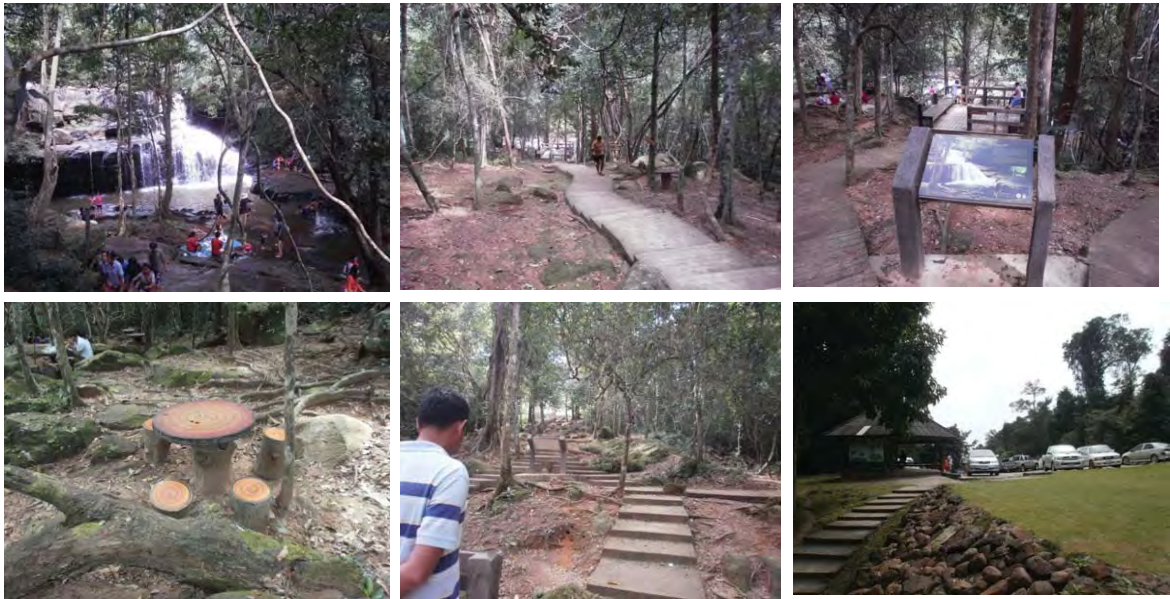
แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมดูนก ควรพัฒนาเพิ่มเติม โดยการจัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ให้เพียงพอ อาทิ กล้องส่องทางไกล กล้องดูนกตาเดียว สำหรับจัดทำแผ่นพับแนะนำกิจกรรมดูนกและคู่มือเพื่อการเรียนรู้ในธรรมชาติ ทำการฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติให้มีความชำนาญในการนำดูนกในธรรมชาติ สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว บริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์เพื่อนำเที่ยว เป็นต้น

(๓.๒) กิจกรรมชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ สำหรับอุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นสถานที่สามารถพบ กระต๊อ ช้างป่า หมูป่า และสัตว์ป่า ได้ง่าย สัตว์ป่าสามารถเห็นได้ง่ายตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะช่วงเย็น ตามทุ่งหญ้าและ แหล่งดินโป่ง จากการสำรวจพบว่า มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการเที่ยวชมสัตว์ป่าตามธรรมชาติ ได้แก่ กิจกรรมชมสัตว์ป่าตามเส้นทางไปยังหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๕ (ห้วยน้ำเย็น) และ กิจกรรมชมสัตว์ป่าตามหอดูสัตว์ต่างๆ อาทิ หอดูสัตว์ป่าบุตาปอด

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมชมสัตว์ป่า ควรพัฒนาเพิ่มเติมโดยการสำรวจและจัดทำคู่มือเพื่อการเรียนรู้ศึกษาสัตว์ป่าในพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปรับปรุงและควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว ดูสัตว์ป่า ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสัตว์ป่า ทำการฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติ สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้แก่ ไกด์นำเที่ยว บริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์เพื่อนำเที่ยว จัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ให้เพียงพอ อาทิ กล้องส่องทางไกล เป็นต้น

(๔) กิจกรรมเที่ยวน้ำตกปางสีดา

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันมานาน ตัวน้ำตกสูงไม่มากราว ๘-๑๐ เมตร มีบรรยากาศที่ร่มรื่น แอ่งน้ำที่น้ำเล่นและไม่อันตราย เหมาะแก่การเล่นน้ำ ทำให้น้ำตกแห่งนี้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว บริเวณด้านบนและด้านล่างของน้ำตก มีแอ่งน้ำที่ลดหลั่นลงไป สองฝั่งลำธารมีต้นไคร้ขึ้นหนาแน่น ดูสวยงาม เหมาะกับการเล่นน้ำหรือนั่งพักผ่อน การเข้าถึงสะดวกมาก เป็นถนนลาดยาง สามารถเข้าถึงได้ตลอดปี เดินทางด้วยรถยนต์หรือรถรับจ้างเหมา ไม่มีรถประจำทาง ห่างจากที่ทำการ ประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ลานจอดรถ ห้องน้ำ-ห้องสุขา ป้ายสื่อความหมาย ศาลาชมวิว โต๊ะ-ม้านั่งพักผ่อน ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำมาก ช่วงที่สวยที่สุดคือฤดูฝน (เดือนกรกฎาคม – พฤศจิกายน) จุดเด่นของน้ำตกปางสีดาอยู่ที่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวได้หลากหลาย ได้แก่ การชมและเล่นน้ำตก การพักผ่อนในธรรมชาติ ด้วยการกางเต็นท์และบ้านพักแรม การเดินป่าศึกษาธรรมชาติเส้นทาง กิจกรรมเดินป่าตามหาดต้นน้ำตกปางสีดา กิจกรรมดูนก ดูผีเสื้อ และยามค่ำคืน สามารถทำกิจกรรมดูดาว ได้อีกด้วย ซึ่งปัจจุบันทางอุทยานแห่งชาติปางสีดาได้ทำการพัฒนาปรับปรุงในบางส่วนแล้ว

ภาพที่ ๔.๓๐ แสดงบริเวณน้ำตกปางสีดา

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม เนื่องจากสภาพแหล่งท่องเที่ยวเป็นแบบการท่องเที่ยวทั่วไปที่สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวได้หลากหลาย จึงควรทำการพัฒนาเพียงพอให้ได้มาตรฐานรองรับการท่องเที่ยวแบบทั่วไปและปรับปรุงเส้นทางเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติในเรื่องราวต่างๆ และจัดทำป้ายชี้ทาง ป้ายเตือนและป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ

(๕) กิจกรรมศึกษาชีวิตของผีเสื้อ

อุทยานแห่งชาติปางสีดา นอกจากจะมีสภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์แล้ว ยังมี ผีเสื้อ หลากหลายพันธุ์จนได้รับคำยกย่องว่า ปางสีดาคือบ้านของผีเสื้อ ซึ่ง จังหวัดสระแก้ว องค์รภาคเอกชน โดยเฉพาะสมาคมรักษ์ปางสีดา ได้ให้การสนับสนุนและ พัฒนาการท่องเที่ยวเป็น เทศกาลชมผีเสื้อปางสีดาเป็นประจำทุกปี อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีการจัดทำคู่มือท่องเที่ยว ผีเสื้อบนนักสื่อความหมายเรื่องผีเสื้อ พร้อมทั้ง นิทรรศการทั้งในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและนิทรรศการกลางแจ้ง จัดทำโปงผีเสื้อให้นักท่องเที่ยวใช้เป็น จุดสำหรับชมผีเสื้อ และจัดกิจกรรมอนุรักษ์ผีเสื้อ เป็นประจำอยู่แล้ว เป็นแหล่งที่สามารถพบเห็นผีเสื้อได้ง่าย ตลอดทั้งปี มีจำนวนมาก และหลากหลายชนิด มากกว่า ๔๐๐ ชนิด บินโฉบเฉี่ยวไปมา จึงนับเป็นแหล่ง ศึกษาเรียนรู้วงจรชีวิตของผีเสื้อในธรรมชาติได้เป็นอย่างดี การเข้าถึง อยู่ภายในอุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นถนนลาดยางสามารถเข้าถึงได้ตลอดปี เดินทางด้วยรถยนต์หรือรถรับจ้างเหมา ไม่มีรถประจำทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ลานจอดรถ ห้องน้ำ-ห้องสุขา ป้ายสื่อความหมาย ศาลาชมวิว โต๊ะ-ม้านั่งพักผ่อน ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวดูผีเสื้อ จะสามารถชมได้ตลอดทั้งปี แต่ช่วงที่มีผีเสื้อออกมาชุกชุมมาก อยู่ในช่วง ปลายฤดูร้อนถึง ต้นฤดูฝน

ภาพที่ ๔.๓๑ แสดงบริเวณกิจกรรมดูผีเสื้อ

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กิจกรรมดูผีเสื้อ มีแนวทางการจัดการ ดังนี้

- จัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ให้เพียงพอ อาทิ กล้องส่องทางไกล
- สำรวจจัดทำแผนพับแนะนำเส้นทาง กิจกรรม และคู่มือเพื่อการเรียนรู้ผีเสื้อในธรรมชาติ
- พัฒนาสื่อการเรียนรู้เรื่องผีเสื้อที่หลากหลาย สำหรับทุกกลุ่มนักท่องเที่ยวได้แก่ สำหรับเด็กและเยาวชน สำหรับนักศึกษา และ สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ควรทำการออกแบบสื่อความหมายเพื่อชาวต่างประเทศที่เข้ามาเที่ยวชมด้วย
- ฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติให้มีความชำนาญในการนำชมผีเสื้อในธรรมชาติ
- จัดโครงการปลูกฟื้นฟูพืชอาหารของผีเสื้อ โดยการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ปลูกอาหารผีเสื้อทั้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและโดยรอบ
- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้แก่ นำดูผีเสื้อและธรรมชาติของปางสีดา บริการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์เพื่อนำเที่ยว เป็นต้น

(๖) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ อ่างเก็บน้ำพระปรง

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางของกรมชลประทาน ความจุ ๙๗ ล้านลูกบาศก์เมตร มีนกน้ำชนิดหายาก เช่น นกแอ่นหัวขาว นกกระสาหัวแดง เป็นต้น และนกน้ำชนิดอื่น เช่น นกเป็ด นกเป็ดคืบแค นกกระสาหัวเล็ก เป็นต้น อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พื้นที่เกาะกลางน้ำเป็นป่าลาน บริเวณอ่างเก็บน้ำมีทิวทัศน์สวยงาม เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว การ

เข้าถึง อูร์มถนนสายรอง แยกจากถนนสายหลัก (เส้นทางหลวงหมายเลข ๓๔๘๕) ระหว่างอำเภอเมืองกับ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ประมาณกิโลเมตรที่ ๒๙ เข้าไปตามถนนสายรองประมาณ ๑๑ กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง สามารถเข้าถึงได้ตลอดปี ด้วยรถยนต์หรือรถรับจ้างเหมา ไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่าน สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นอาคารถาวร คอนกรีตเสริมเหล็ก มีความกลมกลืน กับสภาพแวดล้อม บ้านพักขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๓ หลัง ร้านอาหารของชุมชนท้องถิ่น ห้องน้ำ จำนวน ๑๐ ห้อง เรือนำนักท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๑ ลำ ปัจจุบันยังไม่มี การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีเพียงการจัดเทศกาล ล่องเรือ กินปลา ดูนก ที่อ่างเก็บน้ำพระปรงในแต่ละปีเท่านั้น

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสม มีแนวทางการจัดการให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบผสมผสานร่วมกันระหว่าง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศดูนกน้ำ กับ การพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมพายเรือดูนก ตกปลา โดยเน้นการพักค้างแรมแบบกาง เต็นท์ซึ่งจะต้องออกแบบและจัดทำลานกางเต็นท์ริมอ่างเก็บน้ำให้เหมาะสมเพียงพอ แต่จะต้องมีมาตรการ ควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใช้เรือติดเครื่องยนต์ การตั้งร้านอาหารริมน้ำ การปล่อยทิ้งขยะ ของเสียลงลำน้ำ เป็นต้น

๔.๗.๒.๒ กิจกรรมท่องเที่ยวแบบกึ่งนิเวศ ประกอบด้วย

(๑) กิจกรรมชมวิว ทิวทัศน์ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดามีจุดชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงามหลายแห่ง แต่ที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ บริเวณจุดชมวิว กม ๒๕

บริเวณจุดชมวิว กม ๒๕ อยู่ในอุทยานแห่งชาติปางสีดา ตำบลท่าแยก อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ริมถนนสายความมั่นคง ภูว – แควมะค่า กิโลเมตรที่ ๒๕ ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยาน แห่งชาติปางสีดา ปด. ๕ (ห้วยน้ำเย็น) ราว ๕ กิโลเมตร ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดชมความ สมบูรณ์ของป่าปางสีดาที่กว้างใหญ่ อยู่ท่ามกลางป่าดงดิบแล้งที่อุดมสมบูรณ์ยิ่ง โดยมีภูเขาโอขนาบข้าง เห็นเว้าป่าสมบูรณ์ที่หนาทึบ ได้ยินเสียงน้ำตกใหญ่ เช่น น้ำตกแควมะค่าในเบื้องล่าง ช่วงเช้าๆ จะเห็นนก หลากชนิด ตั้งแต่นกเงือกกรามช้างไปจนถึงนกขนาดเล็กอย่างนกกิ้งก่า ในฤดูฝนมีทะเลหมอกตอนเช้า ราว เดือนพฤษภาคม – มิถุนายนจะเห็นต้นตะแบกในป่าเบญจพรรณออกดอกบานสะพรั่งในแอ่งหุบเบื้องล่าง นอกจากนั้นร่องรอยของการตัดภูเขาทำถนนทำให้เห็นภาพตัดขวางของภูเขา เห็นชั้นหินที่วางเรียงตัวกัน และลักษณะของหินทรายอีกประเภทหนึ่ง ในช่วงฤดูหนาวผืนป่าและยอดเขาปกคลุมด้วยหมอกหนา มักเกิด ทะเลหมอกที่กว้างใหญ่เป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อหมอกจางไปทั้งหุบก็เปลี่ยนเป็นปกคลุมด้วยเรือน ยอดไม้ที่มีไม้ผลัดใบชุกชุกกันผสมกับเรือนยอดสีเขียวของไม้ไม่ผลัดใบสลับกันไป ยามเย็นช่วงที่ดวงอาทิตย์ จะลับขอบฟ้าจะเห็นดวงอาทิตย์สีเพลิงกับท้องฟ้าสีแดงตัดกับ ทิวเขาและป่าสีเขียวสวยงามยิ่ง การเข้าถึง โดยรถยนต์จากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปตามถนนลูกรังสายความมั่นคงไปจนสุดทาง ปัจจุบัน อุทยาน แห่งชาติปางสีดาได้พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย ศาลานั่งชมทิวทัศน์ จากการ

สำรวจและวิเคราะห์พื้นที่โดยรอบพบว่า สามารถพัฒนาพื้นที่จุดชมวิวและพื้นที่โดยรอบให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยเพิ่มเติมรูปแบบการสื่อความหมายที่เหมาะสมและการบริหารจัดการที่ดีดังนี้

- ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายที่สื่อให้เห็นคุณค่าของป่าต้นน้ำ เนื่องจากมุมมองจากจุดชมวิวนั้นจะเห็นสภาพพื้นที่เป็นลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่ชัดเจน และป้ายสื่อความหมายเรื่องธรณีวิทยา อธิบายเรื่องการเกิดที่ราบสูงภาคอีสาน
 - สำรวจและจัดทำเส้นทางเดินป่าระยะไกล เส้นทาง จากป่าปางสีดา น้ำตกแควมะค่า สู่กลางป่าดงพญาเย็น พร้อมจัดเตรียมคู่มือศึกษาธรรมชาติตามเส้นทาง
 - จัดทำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติออกจากจุดชมวิวยัง โป่งผีเสื้อและตาน้ำซับ เพื่อสื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของ ดิน น้ำ ป่าไม้
 - ปรับปรุงแหล่งดินโป่ง บริเวณ กม ๒๓ (อยู่ริมถนนทางขึ้น) เพื่อใช้เป็น จุดศึกษา ร่องรอยสัตว์ป่า
 - จัดทำแผ่นพับ คู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง
- (๒) กิจกรรมศึกษาท้องฟ้า ดาราศาสตร์

กิจกรรมดูดาว นับเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ประยุกต์ใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ธรรมชาติ ช่วงเวลาที่เหมาะสม สามารถทำกิจกรรมนี้ได้ตลอดทั้งปีทุกค่าคืน ที่อากาศแจ่มใส ไม่มีเมฆหมอกลง ไม่มีฝนตก พื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดามีพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมดูดาวมากเพราะห่างไกลจากตัวเมือง ไม่มีแสงสว่างจากไฟฟ้รบกวน ร่ายล้อมไปด้วยสภาพป่าธรรมชาติ ทั้งยังมีจุดชมวิวและสถานที่เปิดโล่งหลายแห่งให้นักท่องเที่ยวสามารถมองท้องฟ้าได้สะดวก สถานที่เหมาะสำหรับทำกิจกรรมนี้ได้แก่

- บริเวณลานกางเต็นท์ บริเวณเขตบริการอุทยานแห่งชาติปางสีดา
- บริเวณลานกางเต็นท์ห้วยน้ำเย็น บริเวณ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๕ (ห้วยน้ำเย็น)
- บริเวณริมอ่างเก็บน้ำช่องกล่าบน หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๖ (ช่องกล่าบน)
- บริเวณริมอ่างเก็บน้ำพระปรัง หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๘ (พระปรัง)

(๓) กิจกรรมเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางตามรอยพ่อที่ช่องกล่าบน ที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติปางสีดา บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๖ (ช่องกล่าบน) ท้องที่หมู่ที่ ๑ บ้านคลองคันโท ตำบลหนองหมากฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณนี้เป็นฐานปฏิบัติการของทหารเก่าของหมวดปืนเล็กที่ ๒ ร้อย ๒ ๒๑๒๒ มีร่องรอยของฐานทหารปรากฏให้เห็น และมีป้ายสื่อความหมายอธิบายลักษณะต่างๆ ได้แก่ หลุมหลบภัย ห้องพัก และเป็นที่เก็บ

คลังอาวุธเก่า บริเวณนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เคยเสด็จทอดพระเนตรการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ชองกล่าบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้เคยใช้เป็นสถานที่ทรงงาน ซึ่งยังคงมีหลักฐานปรากฏ ที่ยังคงสภาพสมบูรณ์สามารถใช้เป็นจุดเรียนรู้เกี่ยวกับการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เป็น อย่างดี ปัจจุบันได้ทำการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์และป้ายสื่อความหมายแสดงเรื่องราว เกี่ยวกับการทรงงานและสภาพพื้นที่แล้ว

ภาพที่ ๔.๓๒ แสดงบริเวณฐานปฏิบัติการของทหารเก่าและพื้นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เคยเสด็จทอดพระเนตรการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำชองกล่าบน

ในพื้นที่ใกล้เคียงมีเส้นทางเดินป่าระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร ลัดเลาะไป ตามริมอ่างเก็บน้ำชองกล่าบนไปยังน้ำตกทับเทวา แล้วกลับมาที่เดิมเป็นวงรอบ และบริเวณหน่วยพิทักษ์ อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๖ (ชองกล่าบน) มีความพร้อมเพราะมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เหมาะสมแล้ว และมีเส้นทางเดินที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมเดินป่าระยะไกลและพักค้างชมธรรมชาติ ดูดาว ดูนก ชมผีเสื้อ เป็นอย่างยิ่ง

จากการสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่โดยรอบพบว่า สามารถพัฒนาพื้นที่และพื้นที่ โดยรอบให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้สำหรับเยาวชนและลูกเสือได้เป็น อย่างดี โดยเพิ่มเติมรูปแบบการสื่อความหมายที่เหมาะสมและการบริหารจัดการที่ดีดังนี้

- ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายเพิ่มเติมให้สมบูรณ์
- สำรวจและจัดทำเส้นทางเดินป่าระยะไกลและจุดศึกษาสิ่งแวดล้อมตาม เส้นทาง อ่างเก็บน้ำชองกล่าบน – น้ำตกทับเทวา พร้อมคู่มือศึกษาธรรมชาติ
- ออกแบบและจัดทำฐานเรียนรู้พร้อมคู่มือทำกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ นักเรียน เยาวชน ลูกเสือ ที่เข้ามาศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ ๔.๓๓ แสดงบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๖ (ช่องกล้านบน)

๔.๗.๓ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติทับลาน

กิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติศึกษาชีวิตป่าลานและการใช้ประโยชน์ไม้ลาน

อุทยานแห่งชาติทับลาน ถึงแม้ว่าจะมีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ เป็นป่าธรรมชาติที่กว้างใหญ่ มีสภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวกตลอดทั้งปี มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ แต่ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีไม่มากนัก จากการสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวชม ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และมีศักยภาพ ความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ที่โดดเด่น ได้แก่ กิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติศึกษาชีวิตป่าลานและการใช้ประโยชน์ไม้ลาน

ภาพที่ ๔.๓๔ แสดงต้นลานกำลังออกดอก

ดงไม้ลานที่อุทยานแห่งชาติทับลาน อยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลาน และบริเวณโดยรอบ นับเป็นป่าลานผืนใหญ่ มีต้นลานหรือไม้ลาน ขึ้นกระจายอยู่จำนวนมาก ลาน เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่อยู่ในตระกูลปาล์ม แบบเดียวกับตาล ถือเป็นพันธุ์ไม้โบราณที่สืบทอดพันธุ์มาถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะชอบขึ้นอยู่ในที่มีอากาศชื้นค่อนข้างเย็น มีฝนตกมาก ดินที่ไม่มีน้ำท่วมขัง ปรับตัวเข้ากลับ

สภาพแวดล้อมได้ดี ต้นลานที่อุทยานแห่งชาติทับลาน คือ *Corypha lecomtei* มีชื่อสามัญเรียกว่า ลานป่า อาจนับได้ว่าเป็นปาลานผืนสุดท้ายของประเทศไทย

กิจกรรมศึกษาต้นลาน ลานมีวงจรชีวิตที่น่าสนใจ คือ เมื่อต้นแก่ (ตั้งแต่อายุ ๒๐-๘๐ ปี) ก็จะเริ่มออกดอก (เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน) เป็นช่อใหญ่คล้ายฉัตรตรงส่วนยอดของลำต้น ช่อดอกหนึ่งจะมีดอกเล็กๆ เป็นจำนวนมาก มีสีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอมตั้งแต่เริ่มออกช่อดอกจนกระทั่งบาน และเป็นผล ใช้เวลา ๑ ปี ขึ้นไป ผลลาน มีลักษณะกลมรี สีเขียว ผลหนึ่งมีเมล็ดเดียว เมล็ดกลมสีดำเนื้อในคล้ายลูกชิด หรือลูกจาก รับประทานได้ เมื่อผลแก่ร่วงหล่นสู่พื้นดินจะงอกเป็นต้นลานเล็กๆ มากมาย ลานจึงสืบพันธุ์ได้โดยเมล็ดเท่านั้น ลานค่อนข้างเติบโตช้า แต่เมื่อหยั่งรากฝังดินก็มีอายุยืนยาว สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การนำใบลานชนิดนี้มาใช้ประโยชน์ เช่น นำมาสาน ถัก เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น หมวก เสื้อ และของใช้อื่นๆ โดยบ้านทับลาน ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านทับลาน เพื่อเป็นศูนย์กลางเรียนรู้การผลิตผลิตภัณฑ์ otop จากใบลาน และปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อศึกษาธรรมชาติศึกษาชีวิตปาลาน และการใช้ประโยชน์ไม้ลานไว้แล้ว และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์(home stay)ไว้ในชุมชนบ้านบุพราณณ์ ซึ่งอยู่ในบริเวณดงลานอยู่แล้ว

ภาพที่ ๔.๓๕ แสดงรูปแบบการใช้ประโยชน์ใบลาน บริเวณศูนย์เรียนรู้ชุมชน บ้านทับลาน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติศึกษาชีวิตปาลานและ การใช้ประโยชน์ไม้ลาน มีมาตราและแผนการดำเนินการดังนี้

- ปรับปรุงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติดงไม้ลานและจุดศึกษาธรรมชาติตามเส้นทาง พร้อมทั้งคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง
- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการนำเที่ยว โดยมีกิจกรรมการปลูกไม้ลานพื้นฟูธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ลานอย่างยั่งยืน
- สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิไกด์นำเที่ยว ลูกหาบและบริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสปียง ตลอดจนการบริการรถยนต์ เป็นต้น

- สนับสนุนกิจกรรมการใช้ประโยชน์ไม้ลานอย่างอนุรักษ์และศึกษาค้นคว้า นวัตกรรมในการใช้ประโยชน์ลานสู่การตลาดอย่างถูกต้องและยั่งยืน
- รณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้ในชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเพิ่มกิจกรรมการปลูกต้นไม้ในพื้นที่
- สนับสนุนให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ (home stay)

๔.๗.๔ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี อุทยานแห่งชาติตาพระยา

กิจกรรมศึกษาด้านธรณีวิทยาและโบราณคดี กรณีละลุและแหล่งหินตัดสระเพลง
อุทยานแห่งชาติตาพระยา

อุทยานแห่งชาติตาพระยา เป็นอุทยานแห่งชาติขนาดใหญ่ มีสภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าผสมผลัดใบผืนใหญ่ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยสำคัญของสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะมีฝูงกระทิงให้พบเห็นได้ง่าย สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้สะดวกตลอดทั้งปี มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ แต่ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีไม่มากนัก จากการสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวชม ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติตาพระยาที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และมีศักยภาพ ความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ที่โดดเด่น ได้แก่ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติด้านธรณีวิทยา เรื่อง ละลุบ้านทัพไทย และกิจกรรมศึกษาด้านโบราณคดี แหล่งหินตัดสระเพลงเพื่อนำไปสร้างปราสาทสมัยขอมโบราณ โดยมีแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

(๑) กิจกรรมศึกษาด้านโบราณคดี แหล่งหินตัดสระเพลง

แหล่งหินตัดสระเพลง ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยา บ้านทับทิมสยาม ๐๓ ตำบล ทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ใกล้หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย. ๑ (ทัพไทย) ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งหินทรายที่คนสมัยขอม ตัดเป็นก้อนๆเพื่อเอาไปสร้างปราสาทต่างๆ เป็นลานหินทรายขนาดใหญ่ซ้อนตัวในป่า ปากฎร่องรอยการตัดสกัดหินออกเป็นแท่งสี่เหลี่ยมผืนผ้า หินบางก้อนปรากฏรอยแตกเนื้อหินให้ป็นรูเรียงกันเป็นแนวยาว หินบางก้อนถูกเซาะสกัดเป็นร่องชาตจากกัน และยังมีหินที่ถูกตัดและจัดขึ้นมาเป็นแท่งสี่เหลี่ยมกระจายอยู่ทั่วไป ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน มี ๒ แหล่ง แหล่งที่ ๑ อยู่ในร่องลำธารน้ำ มีป่าไผ่ปกคลุม มีร่องรอยการสกัดหินออกตลอดทั้งลำธาร ระยะทางประมาณ ๑๐๐ เมตร แหล่งที่ ๒ อยู่ลึกเข้าไปในป่าเต็งรังและป่าไผ่ เป็นลักษณะหุบเขาที่เป็น หน้าผาลึก ประมาณ ๑๐ เมตร มีร่องรอยการสกัดหินออกเป็นก้อนๆ จนหินทรายนี้มีรูปร่างเป็นหน้าผา บางคนเรียกผาหินตัด ด้านบนเป็นบ่อน้ำที่ขุดจากหิน กว้างประมาณ ๒.๕ เมตร ยาว ๔ เมตร ลึกราว ๑.๕ เมตร มีน้ำขังตลอดทั้งปี สันนิษฐานว่าเป็นบ่อน้ำที่ขุดขึ้นมาเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ เมื่อมาตัดเจาะหิน นอกจากนี้ยังพบก้อนหินที่มีการแกะสลักเป็นภาษาขอมโบราณเป็นข้อความสั้นๆ ไว้บนก้อนหิน

๔ ก่อนในบริเวณนี้ ปัจจุบันมีการนำก้อนหินที่แกะสลักไปไว้ในบริเวณศาลาทรงงานบนเขาเตี้ยๆ จากการสอบถามนายก อบต.ทัพไทย ให้สัมภาษณ์ว่า "แหล่งหินตัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่ง เนื่องจากคนโบราณนำหินไปก่อสร้างปราสาท เช่น ปราสาทสต็อกก้อกรม กิ่งอำเภอโคกสูง ปราสาทบ้านน้อยห้วยพะโย อำเภอดอนจาน ปราสาทเขาน้อยสีชมพู อ.อรัญประเทศ และปราสาทอื่นใน อำเภอตาพระยา กว่า๒๐๐ แห่ง รวมถึงปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย จ.นครราชสีมา และปราสาทบันเตียมา อำเภอทอมพวก จังหวัดบันเตียเมียนเจย กัมพูชา"

อีกทั้งไม่ไกลกันนี้ ยังมีซากปราสาทโบราณบนเขาเตี้ยๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ ทางบ้านรัตนะ ชื่อปราสาทรัตนะ หรือปราสาทสระแจงอีกด้วย ชื่อสระแจง มาจากชื่อบ่อน้ำโบราณขนาดใหญ่ที่ถูกขุดขึ้นมาในอดีต สันนิษฐานว่าเพื่อการกักเก็บน้ำของชุมชนผู้มาใช้แรงงานตัด เาะหินทรายในอดีต

ภาพที่ ๔.๓๖ แสดงแหล่งหินตัดสระเพลง อยู่ไม่ไกลจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย ๑ (ทัพไทย)

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม สำหรับกิจกรรมศึกษาด้านโบราณคดี แหล่งหินตัดสระเพลง มีมาตรการและแผนการดำเนินการดังนี้

- สำรวจ ศึกษาข้อมูลให้ได้ข้อเท็จจริงเพื่อนำมาใช้ในการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง
- จัดทำศูนย์เรียนรู้เรื่องการตัดหินแบบโบราณและ จำลองวิธีการเคลื่อนย้ายหินตัดเพื่อนำไปสร้างปราสาท
- สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิไกด์นำเที่ยว ลูกหาบและบริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสปียง ตลอดจนการบริการรถยนต์นำเที่ยวชมปราสาท เป็นต้น
- สนับสนุนให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี

(๒) กิจกรรมศึกษาทางธรณีวิทยา เรื่อง ละลุทพ์ไทย

ละลุ หรือในภาษาภาษาเขมร แปลว่า "ทะเล" แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แห่งใหม่ของจังหวัดสระแก้ว ซึ่งบางคนเรียกว่าเป็น "แพะเมืองผีแห่งใหม่" เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งใช้เวลาตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ ปี ปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินี้ เกิดจาก น้ำฝนกัดเซาะ ยุบตัว หรือพังทลายของดิน เนื่องจากสภาพดินแข็งจะคงอยู่ไม่ยุบตัว เมื่อถูกลมกัดกร่อนจึงมี ลักษณะเป็นรูปร่าง ๆ มองคล้ายกำแพงเมือง หน้าผา บ้างมีลักษณะเป็นแท่ง ๆ คล้ายกับแหล่งธรรมชาติ บริเวณ แพะเมืองผี ในพื้นที่จังหวัดแพร่ แต่มีขนาดเล็กกว่า

ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวละลุทพ์ไทย เป็นปรากฏการณ์แบบละลุ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐๐ ไร่ มีเสาละลุ สูงประมาณ ๒-๔ เมตร ยังคงมีความเป็นธรรมชาติมาก เพราะไม่ค่อยมีคนรู้จัก การเดินทางเข้าถึง จากอำเภอดาพระยา ใช้ถนนจากในตัวอำเภอ มุ่งหน้าไปทางจังหวัดบุรีรัมย์ ๔ กิโลเมตร จากอำเภอดาพระยา ถึงแยกโคกเพชร (ซ้ายมือไปโนนดินแดงถนนหมายเลข ๓๔๘ ขวามือไปบ้านสันรอ ชะจัน) ให้ตรงไป จะผ่านบ้านโคกกระกา บ้านทพ์ไทย และถึงบ้านทับทิมสยาม ๐๓ เลี้ยวทางเข้าบ้านทับทิมสยาม ๐๓ ไปราว ๑ กิโลเมตร เจอทางแยกเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดาพระยา ตย. ๑ (ทพ์ไทย) เลี้ยวเข้าไปราว ๕๐ เมตร ละลุทพ์ไทยหรือชื่อเดิมเรียกว่า ละลุ ๐๓ เนื่องจากอยู่ใกล้กับบ้านทับทิมสยาม ๐๓ ปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาแต่ประการใด มีเพียงเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเข้ามาดูแล รักษาไม่ให้มีการบุกรุกทำลายเท่านั้น

ภาพที่ ๔.๓๗ บริเวณละลุ ทพ์ไทย

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมศึกษาทางธรณีวิทยา เรื่อง ละลุทพ์ไทย มีมาตรการและแผนการดำเนินการดังนี้

- สำรวจ ศึกษาข้อมูลให้ได้ข้อเท็จจริงเพื่อนำมาใช้ในการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง
- จัดทำศูนย์เรียนรู้เรื่องการเกิดละลุ จำลองวิธีการเกิดละลุ

- สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิไกด์นำเที่ยว ลูกหาบและ
บริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและเสิร์ฟ ตลอดจนการบริการ
รถยนต์นำเที่ยว ฯลฯ เป็นต้น
- สนับสนุนให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิง
โบราณคดี และธรณีวิทยา

๔.๗.๕ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กรณี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติ กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงใหญ่ ท้องที่
ตำบลนางรอง ตำบลโนนดินแดง กิ่งอำเภอโนนดินแดง ตำบลโคกมะม่วง ตำบลหูก่าน อำเภอปะคำ
จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่ ๒๑๒,๕๐๐ ไร่ หรือประมาณ ๓๔๐ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน
โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๘ ตัดผ่าน และรอบแนวเขต เป็นพื้นที่จัดสรรให้ราษฎรทำกินและอยู่
อาศัย มีการตัดเส้นทางเข้าไปจนชิดแนวป่า ซึ่งง่ายต่อการบุกรุกถือครองพื้นที่ป่าไม้ ต่อมาทางราชการได้
ดำเนินการอพยพย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่า เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัย หลบภัย ขยายพันธุ์ และประกอบ
กิจกรรมของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย ช่วยรักษาพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ไว้ และยังช่วยรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร
ซึ่งไหลหล่อเลี้ยง ชีวิตประชาชนชาวบุรีรัมย์ให้คงอยู่ตลอดไป พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าผสมผลัดใบสลับกับป่า
ดงดิบแล้งผืนใหญ่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยสำคัญของสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะมี ช้างป่า เสือโคร่ง
ฝูงกระทิงให้พบเห็นได้ง่าย สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี แต่สะดวกในช่วงปลายฤดูฝน ถึง ช่วง
ฤดูแล้ง มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายกระจายอยู่ทั่วพื้นที่แต่ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ยังมีไม่มากนัก
จากการสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวชม ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นเป็น เอกลักษณ์และมีศักยภาพ ความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ อย่าง สร้างสรรค์ ที่โดดเด่น ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ
กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู โดยมีแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

กิจกรรมท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู เพื่อการเดินป่า ชม
สัตว์ป่า และดูกระทิง ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เป็นหน่วยพิทักษ์ป่าที่อยู่ลึกติดแนวป่าด้านในที่มี
แหล่งน้ำซับอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ รวมทั้งทุ่งหญ้าที่ค่อยๆ พื้นสภาพมาจากที่ทำกินของชาวบ้านที่เข้าไปบุกรุก
ทำให้มีสัตว์ป่าค่อนข้างหนาแน่น โดยเฉพาะช้างและกระทิงที่มีค่อนข้างมาก จนบางครั้งออกมาหากิน
ทำลายพืชผลของชาวบ้านที่เข้าไปทำกินติดชายป่า บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู ยังมีนกหลายชนิดมา
หากินรอบๆ บริเวณเป็นจำนวนมาก จากหน่วยละเลิงร้อยรูจะมีเส้นทางเข้าไปในป่าระยะทาง ๓ กิโลเมตร จะถึง
ทุ่งหญ้าอ่างเก็บน้ำลำนางรองจะเป็นเส้นทางเดินดูนกที่นิยมกันมาก อีกทั้งทุ่งหญ้าบริเวณอ่างเก็บน้ำ ก็มักมี
สัตว์ป่า เช่น ช้าง และกระทิง ออกมาหากินบ่อยครั้ง จึงมีการทำหอดูสัตว์สูง ๒๕ เมตร ไว้ ๒ แห่ง ห่างกัน

ประมาณ ๗๐๐ เมตร เพื่อไว้ให้ได้ชมดูสัตว์ป่าออกมาหากิน การเดินทางเข้าถึง จากอำเภอดาพระยา ใช้ถนนหมายเลข ๓๔๘ (ดาพระยา – โนนดินแดง) จะผ่านที่ทำการอุทยานแห่งชาติดาพระยา ผ่านช่อง ตะโก จะเห็นป้ายทางเข้าละเลิงร้อยรู เข้าไปตามทางอีก ๑๘ กิโลเมตร ถึงหน่วยพิทักษ์ป่า จากหน่วยพิทักษ์ ป่าเข้าไปในทุ่งดูสัตว์ ระยะทาง ๓ กิโลเมตร สภาพทางจากถนนหมายเลข ๓๔๘ ไม่ค่อยดี ควรใช้รถปิคอัพ หรือขับเคลื่อน ๔ ล้อ ในการพัฒนาความพร้อม เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการได้แก่ ห้องน้ำ ห้องสุขา ระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ลานกางเต็นท์พักแรม และเจ้าหน้าที่นำศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมที่เหมาะสมในการศึกษาธรรมชาติได้แก่ กิจกรรมดูนก ดูสัตว์ป่า พัก แรมในธรรมชาติ และกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๓๘ แสดงบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติ กรณีศึกษาละเลิงร้อยรู มีมาตรการและมีแนวทางการจัดการ ดังนี้

- ปรับปรุงเส้นทางถนนและเส้นทางเดินป่าพร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม
- การจัดทำจุดศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางพร้อมทั้งคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง
- การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมกับธรรมชาติ
- สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุงเส้นทางเดินป่า
- ฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติ และการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้มีความชำนาญในการนำกิจกรรมในแต่ละเส้นทาง
- พัฒนาความพร้อมของระบบสื่อสารระหว่างนักสื่อความหมายธรรมชาติกับอุทยาน แห่งชาติและระบบการควบคุมการท่องเที่ยวที่ดี
- จัดทำโปรแกรมและกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับ ค่ายอบรมเยาวชนและค่ายสิ่งแวดล้อม

๔.๘ โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวผืนป่ามรดกโลกดงพญาเย็น-เขาใหญ่

พื้นที่มรดกโลกทางธรรมชาติ กลุ่มป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ประกอบไปด้วยอุทยานแห่งชาติ ๔ แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ จากการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเข้าไปท่องเที่ยว แยกเป็นแต่ละประเภท ดังนี้

๑. แหล่งท่องเที่ยวประเภทจุดวิว ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ จุดชมวิว กม. ๓๐ จุดชมวิวโป่งกวาง จุดชมวิวเขาเขียว และจุดชมวิวผาเดียวดาย สำหรับอุทยานแห่งชาติทับลาน คือจุดชมวิวผาเก็บตะวัน และอุทยานแห่งชาติปางสีดา คือจุดชมวิว กม. ๒๕ สำหรับอุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ มีจุดชมวิวที่ท่ามกลางและไม่สะดวกในการเข้าถึงจึงได้รับความนิยมน้อย

๒. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมเข้าท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกผากล้วยไม้ น้ำตกกองแก้ว น้ำตกสาริกา น้ำตกธารทิพย์ น้ำตกตะคร้อ สำหรับอุทยานแห่งชาติปางสีดา ได้แก่ น้ำตกปางสีดา สำหรับอุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ไม่มีน้ำตกเด่น ๆ ที่เข้าถึงได้สะดวก และมีน้ำเฉพาะช่วงฤดูฝน

๓. แหล่งท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ/เขื่อน ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมเข้าท่องเที่ยว ได้แก่ เขื่อนขุนด่านปราการชล เขื่อนลำพระเพลิง ซึ่งเป็นแหล่งที่ติดแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ส่วนอ่างเก็บน้ำสายศร เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ที่นักท่องเที่ยวขึ้นไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต้องผ่านอยู่แล้ว จึงเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวนิยมแวะเพื่อถ่ายรูปเป็นที่ระลึก สำหรับอุทยานแห่งชาติปางสีดา ได้แก่ อ่างเก็บน้ำพระปรอง ซึ่งมีกิจกรรมชมนกอย่างยิ่ง สำหรับอุทยานแห่งชาติทับลาน ได้แก่หาดชมตะวัน และหาดจอมทอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น เพราะอยู่ใกล้และค่อนข้างกันดาร

๔. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ได้รับความนิยม อาทิจากการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การเดินป่าระยะไกล และการเดินป่าทั่วไป ชีจักรยาน ดูนก ดูสัตว์ป่าตามธรรมชาติ ดูผีเสื้อ ดูดาว การพักผ่อน กิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จะมีกิจกรรมเด่น ได้แก่กิจกรรมดูผีเสื้อ ที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา และกิจกรรมศึกษาป่าลานที่อุทยานแห่งชาติทับลาน กิจกรรมดูกระทิงที่อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ จึงมีการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวหนาแน่นตลอดทั้งปี โดยเฉพาะช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ วันหยุดเทศกาล และวันหยุดนักขัตฤกษ์ต่างๆ จะมีนักท่องเที่ยวหนาแน่นมากเป็นพิเศษ จึงทำให้เกิดปัญหาการแออัด และพื้นที่ในการรองรับกิจกรรมต่างๆ ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ลานจอดรถ ลานกางเต็นท์ บ้านพัก ห้องน้ำ-ห้องสุขา ร้านค้าและบริการ ถังขยะ เป็นต้น รวมทั้งเมื่อนักท่องเที่ยวจำนวนมากเกินไป จึงเกิดผลกระทบจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เช่น

มลภาวะทางเสียง มลภาวะอากาศ (ฝุ่น/ควัน) มลภาวะด้านขยะ มลภาวะด้านน้ำเสีย การเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมสัตว์ป่า ทักษะนิภาพูจาด เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ จึงทำการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยว สำหรับเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยว
และเพื่อเป็นการให้ข้อมูลในการกระจายทางท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบจากการแออัด โดยเน้นการเดินทาง
จากกรุงเทพมหานครเป็นหลัก ตามรายละเอียดดังนี้

ตัวอย่างตารางเดินทางท่องเที่ยวกลุ่มป่ามรดกโลกดงพญาเย็น – เขาใหญ่

โปรแกรมที่ ๑ ท่องเที่ยวตามเส้นทางรถยนต์ชมมรดกโลกเขาใหญ่ (ด้านปราจีนบุรี) สู่กิจกรรมการ เรียนรู้ตามเส้นทาง (ระยะเวลาเดินทาง ๑-๒ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

จาก กรุงเทพฯ เดินทางผ่านจังหวัดนครนายก มุ่งสู่จุดรวมพล สี่แยกนเรศวร จังหวัด
ปราจีนบุรี แวะนมัสการพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เดินทางต่อไปตามเส้นทาง
หมายเลข ๓๐๗๗ ถึง ด่านตรวจหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขย ๑๒ (เนินหอม)

เริ่มเข้าสู่ กิจกรรมท่องเที่ยว ๑๓ แหล่งเที่ยว กับ ๙ กิจกรรม ที่ไม่ควรพลาด ได้แก่

จุดที่ ๑. ชมป่าเบญจนา นำความสมบูรณ์คืนสู่ผืนป่าเขาใหญ่ บริเวณ กม ๑๘-๒๐

จุดที่ ๒. แวะน้ำตกเหวนรก บริเวณ กม. ๒๑ – ๒๒ เดินป่ากลางป่าชมน้ำตก สายน้ำ

สำคัญของเขื่อนคลองท่าด่าน

จุดที่ ๓. ชมดงยาง ที่สูงใหญ่ ตั้งตรง ไม่ใหญ่ประจำป่าดิบ บริเวณ กม. ๒๘

จุดที่ ๔. สังเกตตงเฟิน สัญลักษณ์แห่งความชุ่มชื้น บริเวณ กม. ๒๘ – ๓๑

จุดที่ ๕. ชมดินโป่งกลางป่าดงดิบ แหล่งอาหารเสริมสำหรับสัตว์ป่า บริเวณ กม. ๓๑ – ๓๒

จุดที่ ๖. ชั้บรถชมความสวยงามของผืนป่าดงพญาเย็น ไปแวะชมน้ำตกผากล้วยไม้

สามารถเดินทางตามทางเดินป่าในธรรมชาติไปน้ำตกเหวสุวัตได้

จุดที่ ๗. ชมน้ำตกเหวสุวัต แหล่งต้นน้ำสำคัญของ ลุ่มน้ำลำตะคอง ที่ไหลลงสู่ภาคอีสาน

จุดที่ ๘. แวะอ่างเก็บน้ำสายศร ชมวิว ป่าเขาใหญ่

จุดที่ ๙. เข้าชมศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ รับฟังการบรรยายและชมวิดีโอทัศน์
เรื่องราวที่น่าสนใจ

จุดที่ ๑๐ ช่วงเที่ยง รับประทานอาหารกลางวัน ที่ ศูนย์อาหารเขาใหญ่

ช่วงบ่าย ออกเดินทางจาก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเขาใหญ่ ไป

จุดที่ ๑๑ ไปหอดูสัตว์หนองผึกชี หากมีเวลาอาจเลยไป จุดชมวิว กม. ๓๓ แล้วเดินทาง
กลับทางเดิม

จุดที่ ๑๒ แวะชมวิถีที่โป่งกวาง ชม ทุ่งหญ้ากว้างไกล

โปรแกรมที่ ๒ เส้นทาง กรุงเทพฯ -ปากช่อง - เขาใหญ่ (ระยะเวลาเดินทาง ๑-๒ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

ออกจาก กทม. ใช้เส้นทาง กทม. - สระบุรี (เลี้ยวขวา) - แก่งคอย หรือใช้เส้นทางเลี่ยงเมืองก็ได้ - มวกเหล็ก ผ่านสะพานข้ามแยก ซ้ายมือไปอำเภอมวกเหล็ก ขวามือ ไปเส้นทางลัด มวกเหล็ก-เขาใหญ่ (ต้องเลยสะพานไปกลับรถ) เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางที่ผ่านรีสอร์ทและไร่ร้อน มีสถานที่ของเอกชนเชิญชวนให้แวะชม หลายแห่ง เช่น PRIMO PASSTO ซึ่งเป็นตึกสไตส์ยุโรป และไร่ร้อน Panther creek resort ซึ่งตกแต่งสถานที่แนวเมืองควาบบอย Palio ซึ่งตกแต่งแนววิลล่า

ช่วงเที่ยง รับประทานอาหาร ร้านอาหารบริเวณถนนธนะรัชต์ ซึ่งมีให้เลือกหลากหลาย

ช่วงบ่าย เดินทางขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผ่านด่านตรวจหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขยู ๑ (ด่านตรวจศาลเจ้าพ่อ) แวะสักการะศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ เดินทางขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แวะชมวิว บริเวณ กม. ๓๐ แวะบริเวณหอดูสัตว์หนองผักชี ซึ่งเป็นหอสูงสำหรับเฝ้าดูสัตว์ป่า สามารถมองเห็นทุ่งหญ้าอันกว้างขวางและป่าดงดิบเป็นฉากธรรมชาติที่ล้อมรอบอยู่หลังทุ่งหญ้า โดยเฉพาะในช่วงที่หูกาออกดอกเป็นสีขาวเต็มทุ่งมีความสวยงามยิ่ง มีแหล่งดินโป่งอยู่ข้างเคียง โชคดีอาจพบสัตว์ป่าออกมาหากิน เดินทางต่อไปถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แวะเข้าชมนิทรรศการ และเดินศึกษาธรรมชาติเส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้ว เดินทางต่อไปน้ำตกเหวสุวัต ชมความงามของน้ำตกที่มีชื่อเสียงอย่างยาวนาน และความชุ่มชื้นร่มเย็นของป่า ขากลับแวะถ่ายรูปบริเวณโป่งกวาง ชมวิวทุ่งหญ้าที่กว้างไกล โชคดีอาจพบสัตว์ป่าออกมาหากิน หรือจะแวะถ่ายรูปบริเวณอ่างเก็บน้ำสายศร เดินทางกลับ กทม . ตามเส้นทางเดิม

ภาพที่ ๔.๔๐ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โปรแกรมที่ ๓ เส้นทางกรุงเทพ – ดุสิตว์ป่าคลองปลากั้ง – วังน้ำเขียว – กรุงเทพฯ

(ระยะเวลาเดินทาง ๑-๒ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

วันแรก ออกจาก กทม. ใช้เส้นทาง กทม. – สระบุรี (เลี้ยวขวา) - แก่งคอย หรือใช้เส้นทางเลี้ยวเมืองก็ได้ - มวกเหล็ก - ไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ ถนนมิตรภาพ เลี้ยวขวาเข้าถนนสาย ธาระรัชต์ บริเวณ กิโลเมตรที่ ๕๖ ตลอดแนวถนนสายธาระรัชต์ จะมีร้านอาหาร รีสอร์ท และสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน จำนวนมาก อาทิ เช่น Sheep Land ฟาร์มแกะซื้อผลิตภัณฑ์จากแกะ The Smoke House ร้านอาหารยุโรป และอาหารไทยสไตล์ฟิวชั่น เขาใหญ่พานอรามา ฟาร์ม ที่เปิดให้เข้าชมวิธีการเพาะเห็ด และสามารถเลือกเก็บเห็ดมากมายหลายสายพันธุ์ และซื้อผลิตภัณฑ์จากเห็ด เขาใหญ่ สปีดคาร์ท และ Palio Khao Yai อาคารสไตล์อิตาลีเลียนโบราณสีน้ำตาลอมส้ม เป็นต้น

ช่วงเที่ยง รับประทานอาหาร ร้านอาหารบริเวณถนนธาระรัชต์ ซึ่งมีให้เลือกหลากหลาย

ช่วงบ่าย เดินทางเข้าสู่ถนน นม. ๓๐๕๒ ไปโป่งตาลอง วังหมี่ เลี้ยวซ้ายตรงแยกบ้านท่ามะปราง หากตรงไปก็จะเป็นเส้นทางขึ้นสู่ใจกลางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในโปรแกรมนี้จะเที่ยวรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ระหว่างทาง มีรีสอร์ทของเอกชน และร้านอาหาร ตลอดทาง แวะชมวิวอ่างเก็บน้ำลำพระเพลิง แล้วเดินทางต่อไปเล็กน้อย ถึงทางแยกเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ขญ ๔ (คลองปลากั้ง) ประสานเจ้าหน้าที่เข้าชมสัตว์ป่า ที่หอดูสัตว์ หรือส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืน ตอนเย็นสามารถกางเต็นท์พักแรม หรือ พักรีสอร์ท ที่อยู่ข้างเคียง

วันที่ สอง ช่วงสายออกเดินทางไป วังน้ำเขียว ท่องเที่ยวเชิงเกษตร กับสวนลุงไกรเป็นแหล่งปลูกผักเมืองหนาวปลอดสารพิษ ชมวังน้ำเขียวฟาร์ม เป็นฟาร์มเห็ดติดแอร์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน เยี่ยมชมโรงบ่มไวน์ สวนเบญจมาศที่มากกว่า ๔๐ สายพันธุ์ ของกลุ่มผู้ปลูกดอกเบญจมาศ ต. ไทยสามัคคี สวนดอกหน้าวัวที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน ต่อการนั้นเดินทางไปจุดชมวิวผาเก็บตะวัน เป็นวิวทิวทัศน์มองเห็นป่าลานในหุบเขาเบื้องล่าง ด้านหนึ่งเห็นยอดเขาละมั่งที่เป็นยอดเขาสูงที่สุดในอุทยานแห่งชาติ ในฤดูฝนช่วงเช้าจะมีกลุ่มหมอกเกาะตัวกันในแอ่งหุบเบื้องล่าง อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี เดินทางกลับแวะชมต้นลาน ที่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติทับลาน ทำความรู้จักกับป่าลานผืนสุดท้ายของประเทศไทย สุดท้ายก่อนกลับแวะศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านทับลาน ซึ่งมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากใบลาน

เดินทางกลับ กทม โดยใช้เส้นทาง สาย ๓๐๔ -กบินทร์บุรี – ปราจีนบุรี – นครนายก – กทม. หรือ กบินทร์บุรี – ฉะเชิงเทรา – กทม

โปรแกรมที่ ๔ เส้นทางกรุงเทพ - ดินป่าระยะไกลคลองปลากั้ง -แก่งหินเพิง- กรุงเทพฯ

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

นักท่องเที่ยวควรติดต่อบริษัทนำเที่ยวที่จัดกิจกรรมในการล่องแก่งหินเพิงล่วงหน้า การล่องแก่งหินเพิงจะผ่านแก่งต่างๆ ได้แก่ แก่งหินเพิง แก่งวังนامل้อม แก่งวังบอน แก่งลูกเสือ แก่งวังไทร แก่งงูเห่า ใช้ระยะเวลาในการล่องแก่งประมาณ ๔๕ นาที และสามารถพักค้างแรมแบบแคมป์ปิ้ง หรือพักรีสอร์ทในเขตอำเภอนาดีได้

ออกเดินทางกลับ กรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ - ๓ ชั่วโมง

โปรแกรมที่ ๕ เส้นทางท่องไพรเขาสมอปูน (ระยะเวลาเดินทาง ๒-๓ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

ออกเดินทางจาก กทม. - เส้นทางไปจังหวัดปราจีนบุรี - แยกวงเวียนศาลนเรศวร ขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เริ่มต้นที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ. ๑๒ (เนินหอม) จากจุดกิโลเมตร ๑๔ (ถนนปราจีนบุรี - เขาใหญ่) เดินไต่ระดับความสูงแล้วลัดเลาะไปตามหน้าผาผ่านลานสุริยัน ท่วมพรหมจรรย์ น้ำตกหินดาด น้ำตกบังเอิญ น้ำตกเหวอีอ่า และสิ้นสุดที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขญ. ๑๐ (ประจันตคาม) ใช้เวลาเดินทาง ๔ วัน ๓ คืน

เส้นทางท่องไพรเขาสมอปูน อยู่บนสันเขาสมอปูน ซึ่งเป็นภูเขาหินปูนที่สูง ๘๐๕ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะเป็นเทือกเขาขดตัด บนสันเขาเป็นที่ราบสลับกับป่าโปร่ง พื้นที่ราบบนยอดเขามีสภาพเป็นทุ่งหญ้าสวนหิน สลับกับป่าแคระและป่าดงดิบบางส่วน ช่วงปลายฝนต้นหนาว ราวเดือนกันยายน - พฤศจิกายน จะมีดอกไม้ป่าที่สวยงาม เช่น กล้วยไม้ดิน “ม้าวิ่ง” ดอกกระดุมเงิน หงอนไก่ หญ้าข้าวก่า จะพร้อมใจกันบานอวดดอกสวยสะพรั่ง เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยม เพราะเขาสมอปูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่บริสุทธิ์สวยงามมาก

เส้นทางนี้ต้องติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางล่วงหน้า

โปรแกรมที่ ๖ เส้นทางกรุงเทพ-ชมผีเสื้อปางสีดา - ตามรอยพ่อที่ช่องกล้า -ตลาดโรงเกลือ- กรุงเทพฯ

(ระยะเวลาเดินทาง ๒-๓ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

วันแรกออกเดินทางจาก กทม. เดินทางไปจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร เดินทางไปยังที่ทำการอุทยานแห่งชาติปางสีดา ศึกษาข้อมูลอุทยานแห่งชาติปางสีดาที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

จุดคู่มือที่แนะนำได้แก่บริเวณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บริเวณลานกางเต็นท์

จุดที่สอง บริเวณน้ำตกปางสีดา

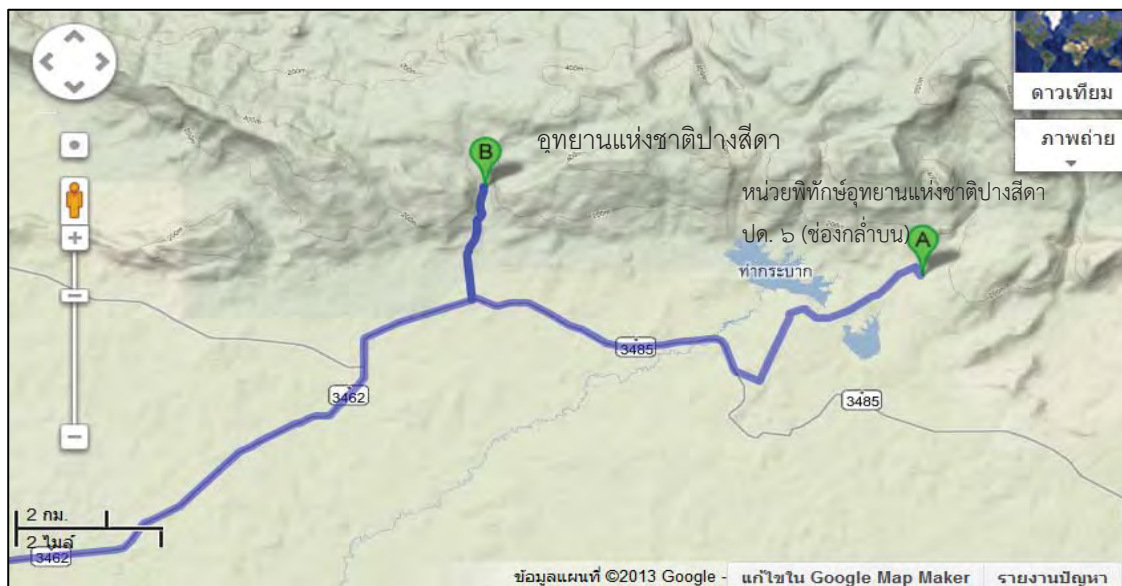
จุดที่สาม บริเวณน้ำตกลานหินดาด เริ่มต้นจากกิโลเมตรที่ ๖ โดยเดินทางผ่านทุ่งกระทิง สองข้างทางจะพบกับผีเสื้อสกุลผีเสื้อนานาชนิด และที่ปลายทางจะพบกับน้ำตกลานหินดาด และชมกล้วยไม้ป่า

จุดที่สี่ บริเวณลำห้วยน้ำเย็น เป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด.๕ (ห้วยน้ำเย็น) อากาศเย็นสบายตลอดปี และเป็นจุดที่แนะนำให้กางเต็นท์ พักแรม

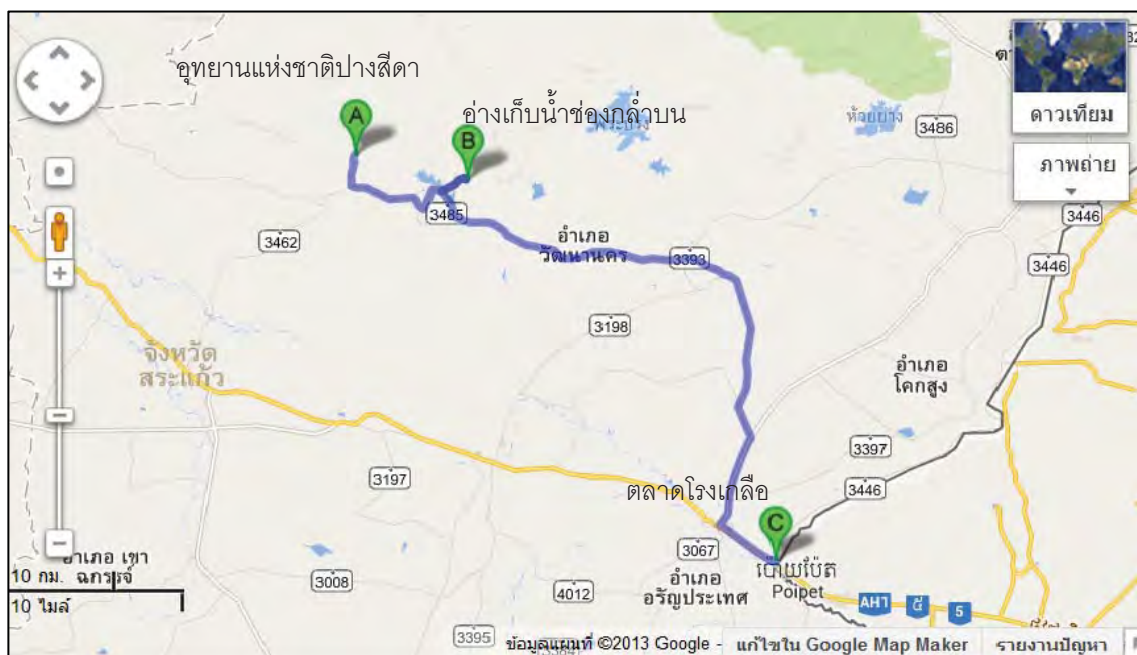
(หากไม่พักค้าง สามารถเดินทางกลับ กทม. ได้)

วันที่สอง ออกเดินทางต่อไป หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๖ (ช่องกล่ำบน) ท้องที่หมู่ที่ ๑ บ้านคลองคันโท ตำบลหนองหมากผ่าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๓๔๘๕ เทียบชมอ่างเก็บน้ำช่องกล่ำบน และเดินศึกษาตามรอยพ่อที่ช่องกล่ำ ซึ่งเป็นฐานปฏิบัติการของทหารเก่าของหมวดปืนเล็กที่ ๒ ร้อย ๒ ๒๑๒๒ มีร่องรอยของฐานทหารปรากฏให้เห็น และมีป้ายสื่อความหมายอธิบายลักษณะต่างๆ ได้แก่ หลุมหลบภัย ห้องพัก และเป็นที่เก็บคลังอาวุธเก่า เป็นบริเวณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จทอดพระเนตรการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำช่องกล่ำบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และได้เคยใช้เป็นสถานที่ทรงงาน ต่อจากนั้นระหว่างทางกลับ อาจแวะสถานีวิทยุการเพาะเลี้ยงช่องกล่ำ ซึ่งมีสัตว์ป่าหลายชนิด ให้เที่ยวชม

เดินทางต่อไปตลาดโรงเกลือระยะทางประมาณ ๗๘ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ๔๕ นาที ศึกษาวิถีชีวิตและการค้าบริเวณตลาดชายแดน เลือกซื้อของที่ระลึก แล้วเดินทางกลับ กทม.

ภาพที่ ๔.๔๒ แสดงแผนที่เส้นทางไปหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๖ (ช่องกล่ำบน)

ภาพที่ ๔.๔๓ แสดงแผนที่จากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด. ๖ (ช่องกล่ำบน) ไปตลาดโรงเกลือ

โปรแกรมที่ ๗ เส้นทางกรุงเทพ -อ่างเก็บน้ำพระปรง - ละลุหนองผักแว่น - ละลุทัพไทย - แหล่งหินตัด - ปราสาทสติกด็อกธรม - โรงเกลือ - กรุงเทพฯ

(ระยะเวลาเดินทาง ๒-๓ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

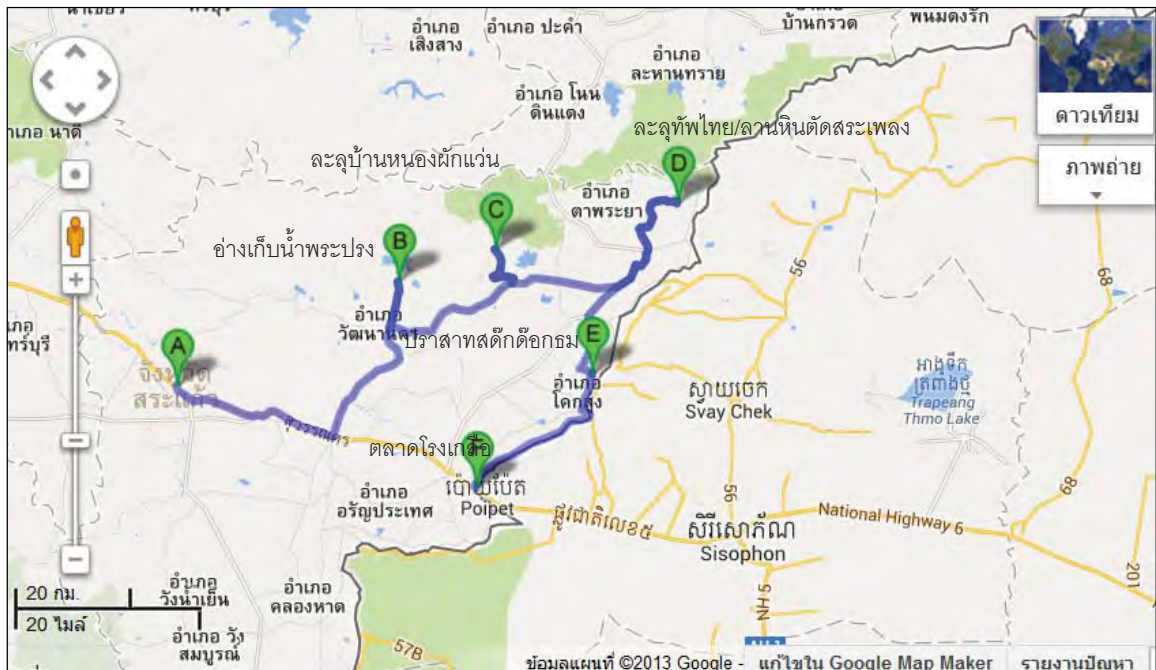
วันแรกออกเดินทางจาก กทม. เดินทางไปจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร เดินทางไปอ่างเก็บน้ำพระปรง ล่องเรือเที่ยวชมธรรมชาติ และเฝ้าดูนกอ้ายจั่ว ทางเดินทัพक्रम ที่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปางสีดา ปด ๘ (พระปรง) หรือที่พักของท้องถิ่น หรือ อบต.ช่องกุ่ม

วันที่สอง เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวละลุบ้านหนองผักแว่น ใช้ถนนหมายเลข ๓๔๘๖ ถึงบ้านโคกลาน หลักกิโลเมตรที่ ๘-๙ เลี้ยวซ้ายเข้าถนนสายบ้านโคกลาน - หนองผักแว่น ระยะทาง ๑๘ กิโลเมตร ถึงลานกิจกรรมบ้านหนองผักแว่น เข้าชมละลุโดยรถชุมชน เดินทางต่อไปละลุทัพไทย ที่บ้านทัพไทย ตาพระยา และแหล่งหินตัดสระเพลง เดินทางจาก อำเภوتاพระยา ใช้ถนนจากในตัวอำเภอมุ่งหน้าไปทางจังหวัดบุรีรัมย์ ๔ กิโลเมตร จากอำเภอถึงแยกโคกเพชร (ซ้ายมือไปโนนดินแดงถนนหมายเลข ๓๔๘ ขวามือไปบ้านสนรชงัน) ให้ตรงไป จะผ่านบ้านโคกระกา บ้านทัพไทย และถึงบ้านทับทิมสยาม ๐๓ เลี้ยวทางเข้าบ้านทับทิมสยาม ๐๓ ไปราว ๑ กิโลเมตร เจอทางแยกเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย. ๑ (ทัพไทย) เลี้ยวเข้าไปราว ๕๐ เมตร จะเห็นละลุทัพไทย อยู่ทางซ้ายมือ แล้วติดต่อเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย ๑ (ทัพไทย) นำทางเดินเข้าชมแหล่งหินตัดสระเพลง

เดินทางกลับ รับประทานอาหารกลางวันให้อำเภوتاพระยา

แล้วเดินทางไปตลาดโรงเกลือ ระหว่างทาง แวะชมปราสาทสติกด็อกธรม ก่อนถึงองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแขวง จะมีป้ายบอกไปปราสาทสติกด็อกธรม ให้เลี้ยวเข้าไปตามเส้นทางหลวงชนบท สก ๓๐๑๘ ผ่านบ้านสุขสำราญไปประมาณ ๗ กิโลเมตร ถึงสามแยกบ้านหนองเสม็ดให้เลี้ยวซ้ายไปอีกประมาณ ๒ กิโลเมตรตามทางลาดยางไปเรื่อยๆ ไปตามป้าย จะพบเส้นทางเข้าปราสาททางขวาให้เลี้ยวไปอีก ๒.๕ กิโลเมตร ถึงปราสาทสติกด็อกธรม

หลังจากนั้นเดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๓๔๘๖ ถึงตลาดโรงเกลือระยะทางประมาณ ๓๔ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที ศึกษาวิถีชีวิตและการค้าบริเวณตลาดชายแดน เลือกซื้อของที่ระลึก แล้วเดินทางกลับ กทม. ใช้เวลาประมาณ ๔ - ๕ ชั่วโมง

ภาพที่ ๔.๔๔ แสดงแผนที่ การท่องเที่ยว จากอ่างเก็บน้ำพระปรอง ไปตลาดโรงเกลือ

โปรแกรมที่ ๘ เส้นทางเที่ยวชมสัตว์ป่า ตาพระยา – ดงใหญ่

(ระยะเวลาเดินทาง ๒-๓ วัน)

มีรายละเอียดเส้นทาง ดังนี้

วันแรกออกเดินทางจาก กทม. เดินทางไปอุทยานแห่งชาติตาพระยา ใช้ถนนหมายเลข ๓๔๘ (ตาพระยา – โนนดินแดง) จะผ่านที่ทำการอุทยานแห่งชาติตาพระยา ขับรถเข้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย ๔ กลางดง) ระยะทาง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ระหว่างทางเป็นป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ พุ่มหญ้า และบึงน้ำ ราวๆ กิโลเมตรที่ ๑๐ มีหอดูสัตว์สูงราว ๒๐ เมตร สามารถพบเห็นสัตว์ป่า โดยเฉพาะกระต๊อได้ ถึงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตย ๔ กลางดง) เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เส้นทางกลางดงหิน พักผ่อน ชื่นชมธรรมชาติ และพักค้างแรม บ้านพักของอุทยานแห่งชาติตาพระยา หรือกางเต็นท์พักแรม

วันที่สอง เดินทางไปหน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เข้าไปตามทางจากถนนหมายเลข ๓๔๘ อีก ๑๘ กิโลเมตร บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู สามารถเดินป่าศึกษาธรรมชาติ มีนกหลายชนิดมาหากินรอบๆ บริเวณ เป็นจำนวนมาก จากหน่วยละเลิงร้อยรูจะมีเส้นทางเข้าไปในป่าระยะทาง ๓ กิโลเมตร จะถึงทุ่งหญ้าอ่างเก็บน้ำลำนางรองจะเป็นเส้นทางเดินดูนกที่นิยมกันมาก อีกทั้งทุ่งหญ้าบริเวณอ่างเก็บน้ำ ก็มักมีสัตว์ป่า เช่น ช้าง และกระต๊อ ออกมาหากินบ่อยครั้ง มีการทำหอดูสัตว์สูง ๒๕ เมตร ไว้ ๒ แห่ง ห่างกันประมาณ ๗๐๐ เมตร เพื่อไว้ให้ชมดูสัตว์ป่าออกมาหากิน

ออกเดินทางกลับ กรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๕ ชั่วโมง

จากโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้ง ๘ โปรแกรม มีโปรแกรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ รวม ๕ โปรแกรม คือโปรแกรมที่ ๑ ถึงโปรแกรมที่ ๕ โดยโปรแกรมที่ ๑ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เน้นการเดินทางขึ้นจากทางด้านฝั่งจังหวัดปราจีนบุรี เป็นโปรแกรมที่น่าสนใจ ที่ผ่านจุดที่น่าสนใจศึกษาธรรมชาติหลายจุด สำหรับโปรแกรมที่ ๒ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวบนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เน้นการเดินทางขึ้นจากทางด้านฝั่งปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ก็ผ่านจุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าประทับใจหลายแห่ง ซึ่งทั้ง ๒ โปรแกรม ระหว่างทางก่อนถึงอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ สามารถแวะชมจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ที่น่าสนใจและหลากหลาย โปรแกรมที่ ๓ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่รอบนอก จุดเด่นที่น่าสนใจและท้าทายคือการได้เฝ้าชมกระต๊อ และระหว่างการเดินทางได้ชมธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่หลากหลาย สำหรับโปรแกรมที่ ๔ และโปรแกรมที่ ๕ เป็นโปรแกรมท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่จุดเด่นเป็นการเดินป่าระยะไกล ซึ่งโปรแกรมที่ ๔ เน้นเที่ยวป่าช่วงหน้าฝน เที่ยวชมน้ำตก และดูสัตว์ป่า ส่วนโปรแกรมที่ ๕ เน้นเที่ยวป่าช่วงปลายฝนต้นหนาว สัมผัสความหนาวเย็นและชมทุ่งดอกไม้ สำหรับโปรแกรมที่ ๖ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา จุดเด่นอยู่ที่ชมธรรมชาติ และเฝ้าชมผีเสื้อ สำหรับโปรแกรมที่ ๗ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติปางสีดา และอุทยานแห่งชาติตาพระยา เป็นกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวทางเรือ ล่องเรือชมธรรมชาติ และดูนกหายาก และศึกษาด้านธรณีวิทยา เกี่ยวกับปล่องและแหล่งหินตัด ตลอดจนปราสาทสัณยสถาน และตามด้วยการสัมผัสตลาดการค้าชายแดน โรงเกลือ และโปรแกรมที่ ๘ เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตาพระยาและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นกิจกรรมเน้นการศึกษาธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เฝ้าชมสัตว์ป่า โดยเฉพาะกระต๊อ

จากโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้ง ๘ โปรแกรม มีโปรแกรมที่นักท่องเที่ยว นิยมท่องเที่ยวอยู่แล้วบ้าง แต่ในรายละเอียดกิจกรรม ยังขาดการนำเสนอสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางด้านนิเวศวิทยา ความสัมพันธ์ของป่าไม้และสัตว์ป่า เพื่อสร้างความรัก ห่วงแหน และความตระหนัก ดังนั้น ในโปรแกรมทั้ง ๘ เส้นทาง เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างแท้จริง แก่นักท่องเที่ยว ต้องจัดทำคู่มือการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว หรือทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่คู่มือดูนก คู่มือศึกษาพรรณไม้ คู่มือศึกษาสัตว์ป่า คู่มือการศึกษาทางธรณีวิทยา หรือทำป้ายสื่อความหมายที่อธิบายธรรมชาติไว้อย่างชัดเจน และ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องทำความเข้าใจและสร้างความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว ในกรณีที่มิเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ควรมีการกระจายให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยทำการอบรม และวางระเบียบ กฎเกณฑ์ร่วมกัน เพื่อการจัดการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และทำการประชาสัมพันธ์ เชิญชวน ท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ตามโปรแกรมต่อไป

๔.๙ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก ดงพญาเย็น-เขาใหญ่

จากการประเมินศักยภาพและความพร้อมของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา จุดเด่นและเอกลักษณ์ รูปแบบการท่องเที่ยว และการศึกษาแนวความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการ พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ ประกอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ และผู้ที่ เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ได้ คัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพและความพร้อมของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ ๑๔ กิจกรรม ที่นำมา จัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการจัดทำแผนการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ ดังนี้

๔.๙.๑ กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ กรณีกิจกรรมดูนกใน ธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่ม ศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติและสามารถนำเป็นกิจกรรมนำร่องของ ประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดใน การพัฒนาดังนี้

- (๑) โครงการออกแบบจัดทำคู่มือดูนกเขาใหญ่ ที่ให้นักท่องเที่ยวได้บันทึก รายละเอียดที่พบเห็น และระบายสีภาพนกที่พบด้วยตัวเอง
- (๒) กิจกรรมบันทึกข้อมูลการสำรวจพบนกเขาใหญ่ด้วยตัวเอง
- (๓) โครงการจัดทำเส้นทางเฉพาะสำหรับดูนก เช่น เส้นทางเพื่อดูนกเงือก
- (๔) มาตรการควบคุมกิจกรรมดูนกไม่ให้รบกวนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๘

๔.๙.๒ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ กรณีกิจกรรมดูสัตว์ป่า ในธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่ม ศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติ และสามารถนำเป็นกิจกรรมนำร่องของ ประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดใน การพัฒนาดังนี้

- (๑) โครงการปรับปรุงระบบ รูปแบบกิจกรรมส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืนให้มีสาระการ เรียนรู้และลดผลกระทบสัตว์ป่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ๔.๑๘ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวดูนก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. โครงการจัดทำคู่มือดูนกเพื่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ๒. โครงการสำรวจนกด้วยตัวคุณเอง ๓. โครงการจัดทำเส้นทาง พิเศษ สำหรับดูนก เช่น เส้นทางดูนกเงือก ๔. กิจกรรมสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม นักอนุรักษ์นกเขาใหญ่ ๕. การกำหนดมาตรการควบคุม กิจกรรม การดูนกไม่รบกวนธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษาและกลุ่มครอบครัว ๒. เพื่อพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมดูนก ๓. สร้างเจตคติที่ดีในการดูแลรักษา ร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติต่อไป ๔. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วมในการศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง ๕. เพื่อลดผลกระทบของการดูนกที่เกิดขึ้นกับสภาพธรรมชาติ	๑. ออกแบบและจัดทำคู่มือเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกรายละเอียด พฤติกรรม และ ระบายสีนกด้วยตัวเองที่พบพร้อมทั้งบันทึกนกที่พบ ๒. ผูกอบรมนักสื่อความหมายและนำกิจกรรมดูนก ๓. จัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบกิจกรรม อาทิ กล้องส่องทางไกล กล้องตาเดียว คู่มือดูนก ๔. สำรวจ ออกแบบและจัดทำเส้นทางพิเศษสำหรับดูนก เช่น เส้นทางดูนกเงือก ๕. จัดทำสมุดบันทึกการพบนกใน ธรรมชาติไว้ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ๖. สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาทิ กลุ่ม ดูนกเขาใหญ่ เป็นเครือข่ายนักอนุรักษ์นกเขาใหญ่	

- (๒) โครงการออกแบบและจัดทำคู่มือการเรียนรู้สัตว์ป่าด้วยตัวเอง
- (๓) โครงการจัดทำเส้นทางเฉพาะสำหรับดูสัตว์ป่า เช่น เส้นทางเพื่อดูชะนี
- (๔) มาตรการควบคุมกิจกรรมดูสัตว์ป่า ส่องสัตว์ป่าไม่ให้รบกวนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๕) โครงการจัดทำสมุดภาพระบายสีสัตว์ป่าเขาใหญ่ที่พบบ่อย
- (๖) ออกแบบ จัดทำโปรแกรมทางเลือกให้นักท่องเที่ยวเลือกชมสัตว์ป่าในตอนเวลากลางวันแทนการนั่งรถยนต์ส่องสัตว์ตอนกลางคืน

รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๙

๔.๙.๓ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทน้ำตก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ กรณีกิจกรรมชมน้ำตกในธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติกับการให้น้ำสู่ชุมชนนอกพื้นที่ป่า จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ มีแผนการพัฒนาดังนี้

- (๑) โครงการออกแบบ จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติในเรื่อง ป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์ ให้น้ำกับชุมชนพื้นล่างได้อย่างไร โดยใช้เทคนิคกิจกรรมบทบาทสมมติ ถ้ามีป่าไม่สมบูรณ์ กับ ไม่มีป่า จะเกิดอะไรขึ้น ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจด้วยตัวเอง
- (๒) โครงการออกแบบและจัดทำคู่มือให้เห็นความสำคัญของ คุณค่าป่าสมบูรณ์กับการเป็นต้นน้ำลำธารที่ดี
- (๓) โครงการออกแบบ ปรับปรุงสื่อความหมายธรรมชาติและนิทรรศการภายในอาคารศูนย์ข้อมูลน้ำตกเหวนรก
- (๔) โครงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เรื่อง ดิน น้ำ ป่าไม้ สำหรับเด็กในรูปแบบสมุดภาพระบายสี พร้อมเก็ล็ดความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๐

๔.๙.๔ กิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา (ผาเตี้ยวตาย) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ กรณี กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติ และสามารถนำเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้

ตารางที่ ๔.๑๙ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทดูสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. โครงการปรับปรุงกิจกรรมรูปแบบการส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืน ๒. จัดทำคู่มือศึกษาสัตว์ป่าเพื่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ๓. จัดทำสมุดภาพสัตว์ป่าที่พบบ่อยบนเขาใหญ่ ๔. การกำหนดมาตรการควบคุม การดูสัตว์ป่าตอนกลางคืนไม่ให้อาการหวาดกลัวของสัตว์ป่า ๕. จัดโปรแกรมปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูสัตว์ป่าจากการส่องสัตว์กลางคืนมาเป็นการเดินชมสัตว์ป่าตามธรรมชาติ ๖. โครงการจัดทำเส้นทางพิเศษสำหรับสัตว์ป่า เช่น เส้นทางดูชะนี ๗. พัฒนาสื่อการเรียนรู้สัตว์ป่าสำหรับเด็กในรูปแบบายสี	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษา กลุ่มครอบครัว และนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาภายใต้กิจกรรม ศึกษาชีวิตสัตว์ป่าในธรรมชาติ เป็นการสร้างเจตคติที่ดีในการดูแลรักษา ร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติต่อไป ๓. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วมในการศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง ๔. เพื่อลดผลกระทบของการดูสัตว์ป่าที่เกี่ยวกับสภาพธรรมชาติ	๑. ออกแบบและจัดทำคู่มือศึกษาชีวิตสัตว์ป่าในธรรมชาติ ด้วยตัวเอง โดยให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกรายละเอียด พฤติกรรม และสังเกตพฤติกรรมสัตว์ป่าในธรรมชาติ ๒. ผูกอบรมนักสื่อความหมายและนำชมสัตว์ป่า ๓. ผูกอบรมและกำหนดมาตรการควบคุมการใช้รถยนต์เพื่อส่องสัตว์ป่าตอนกลางคืน ๔. สนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ๕. ประสานความร่วมมือกับนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการดูสัตว์ป่าที่เขาใหญ่ เพื่อเตรียมความพร้อมนำกิจกรรมสู่การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับชาติที่รับผิดชอบต่อประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘	

ตารางที่ ๔.๒๐ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของฟีนปามรตกลีโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทน้ำตก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติพร้อมบันทึกเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกเรื่องราวของป่ากับการใช้น้ำและป่าต้นน้ำลำธาร ๒. จัดทำป้ายสื่อความหมายให้เห็นคุณค่าของป่าสมบูรณ์กับการเป็นแหล่งให้น้ำ ๓. พัฒนาสื่อการเรียนรู้รู้ ดิน น้ำ ป่าไม้ สำหรับเด็กในรูปสมุดภาพพระบายสี ๔. โครงการปรับปรุงนิทรรศการในอาคารศูนย์ข้อมูล	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษาและกลุ่มครอบครัว และนักท่องเที่ยวทั่วไป ๒. ควรจัดให้เป็น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองที่มีจุดหมายเพื่อไปชมความสวยงามของน้ำตกเหวนรก โดยจัดกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจเรื่องราวความสัมพันธ์ของป่าให้น้ำ ๓. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วมในการศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง ๔. เพื่อลดผลกระทบของการท่องเที่ยวชม น้ำตกที่เกิดกับสภาพธรรมชาติ	๑. ออกแบบและจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติ ด้วยตัวเอง โดยให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกรายละเอียดพฤติกรรม และสังเกตพฤติกรรมสัตว์ป่าในธรรมชาติ ๒. ออกแบบและจัดทำคู่มือเรียนรู้ธรรมชาติสำหรับนักเรียนในรูปแบบสมุดภาพพระบายสี ๓. ผูกอบรมนักสื่อความหมายประจำเส้นทาง ๔. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติที่หลากหลายเพื่อให้เป็นทางเลือกในการใช้งานให้สอดคล้องกันกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาใช้พื้นที่ ๕. จัดทำแบบจำลองระบบพื้นที่ลุ่มน้ำกับการให้ระหว่างป่าสมบูรณ์กับป่าเสื่อมโทรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและเรียนรู้ด้วยตัวเอง ๖. ปรับปรุงนิทรรศการในอาคารศูนย์ข้อมูลให้สื่อถึงคุณค่าความสำคัญของลุ่มน้ำสมบูรณ์ แหล่งกำเนิดน้ำตกเหวนรก ต้นน้ำสำคัญที่ให้น้ำแก่เขื่อนคลองท่าด่าน	

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนา ด้วยการสำรวจ ออกแบบและจัดทำคู่มือ ศึกษาศรรมชาติเรื่องป่าดิบเขาด้วยตัวเอง และพัฒนาสื่อความหมายธรรมชาตเพื่อการเรียนรู้อย่าง สร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดการนวัตกรรมด้านระบบสารสนเทศ (Information system) โดยเลือกเทคนิคสื่อ สร้างสรรค์ใช้ รหัส QR Code ไปติดตั้งที่ป้ายสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ใช้โทรศัพท์มือถือแบบ SMART Phone สามารถนำโทรศัพท์ไปโหลดข้อมูลมาศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตัวเอง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๑

๔.๙.๕ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ กรณี ท่องเที่ยวศึกษา ตามเส้นทางรถยนต์ เป็นกิจกรรมต้นแบบเพื่อเสริมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งสามารถปรับ ใช้ได้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อ ยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติ และสามารถนำเป็น กิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนา ด้วยการสำรวจ ออกแบบและจัดทำคู่มือ ศึกษาศรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ตามเส้นทางถนนของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

๕.๑ คู่มือเรียนรู้สองข้างทางถนนที่น่าสนใจพร้อมจุดแวะศึกษาศรรมชาติริมทาง

๕.๒ ออกแบบ จัดทำเทปบันทึกเสียงประกอบคำบรรยายและ/หรือวิดีโอ เพื่อใช้เปิด ฟัง/เปิดชม ในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว

๕.๓ จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เปิดฟังรายการแนะนำ ให้ความรู้ได้ ในระหว่างอยู่บนเขาใหญ่

๕.๔ ออกแบบ พัฒนา Application ฝ่ายเครือข่าย online ทาง internet ให้ นักท่องเที่ยวสามารถ download ข้อมูลไปศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๒

๔.๙.๖ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทล่องแก่งกรณีแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ล่องแก่งกรณีแก่งหินเพิง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจ ถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติ โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึง สามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วยการ พัฒนาระบบสื่อความหมาย ธรรมชาตทั้งในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและโดยรอบ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้ ธรรมชาตเสริมกิจกรรมล่องแก่ง อาทิ การพายเรือคายัก (kayak) ชมความสวยงามริมน้ำใสใหญ่ การพัฒนา เส้นทางเดินป่าศึกษาศรรมชาติและกิจกรรมเดินป่าระยะไกล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลาย น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๒๑ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรคของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. โครงการจัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง และพัฒนาสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรคโดยการให้รหัส QR Code ไปติดไว้ที่ป้ายสื่อความหมาย ๒. จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษาและกลุ่มครอบครัว และนักท่องเที่ยวไปจัดเป็นเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง ๒. เพื่อพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา มาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมเป็นการสร้างเจตคติที่ดีในการดูแลรักษาธรรมชาติต่อไป ๓. เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง	๑. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรคที่เหมาะสมสำหรับเส้นทางเดินสายนี้ ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติมโดยการ จัดทำคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง และพัฒนาสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรคโดยการให้รหัส QR Code ไปติดไว้ที่ป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ข้อมูล รายละเอียดเพิ่มเติมในเชิงลึกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มีโทรศัพท์มือถือแบบ SMART Phone สามารถนำโทรศัพท์ไปอ่านเพื่อนำข้อมูลจาก QR Code มาศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเอง ๒. ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ	

ตารางที่ ๔.๒๒ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้รู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาตามเส้นทางรถยนต์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
จัดทำคู่มือการเรียนรู้รู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการท่องเที่ยวตามเส้นทางขึ้น เขาใหญ่ โดยใช้ชื่อว่า คู่มือท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ โดยกำหนดแนวคิดและ วัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้สองข้างทาง เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์อย่าง สร้างสรรค์ ๒. เพื่อให้ผู้บริจักษ์ลง สังเกตสองข้าง ทางมากขึ้น ซึ่งจะช่วยประหยัด เชื้อเพลิงและลดอุบัติเหตุจากรถยนต์ ชนสัตว์ป่าลงได้ ๓. เพื่อให้คำแนะนำการท่องเที่ยวบน เขาใหญ่และเสริมสร้างความรู้ ความ เข้าใจในการท่องเที่ยวโดยรถยนต์ อย่างถูกวิธี	๑. พัฒนารูปแบบและโปรแกรมการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รูปแบบการ จัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ที่ ตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ นักท่องเที่ยวส่วนตัวให้สนใจ ๒. เส้นทางผ่านอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จากทางเหนือลงทางใต้ ระยะทาง ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร ผ่านป่า สมบูรณ์ที่มีความหลากหลายสวยงาม สามารถพัฒนาเสริมใหม่กิจกรรม การศึกษารธรรมชาติตามสองข้างทาง ให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง นิเวศอย่างสร้างสรรค์ได้	สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ หลายวิธีการให้ เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม อาทิ แบบที่ ๑ แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ สำหรับติดตั้งบริเวณทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แบบที่ ๒ จัดทำแอปบันทึกเสียงประกอบคำ บรรยาย ซีดีเสียง หรือ วิทยุ แบบที่ ๓ พัฒนา Application ผ่านเครือข่าย online ทาง internet ให้นักท่องเที่ยวสามารถ download เพื่อเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง แบบที่ ๔ จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้พนักงาน ขับรถเปิดให้นักท่องเที่ยวฟังระหว่างการ เดินทาง ท่องเที่ยวอยู่ในเขาใหญ่ แบบที่ ๕ การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ หลากหลายให้เข้าถึง ทุกกลุ่มนักท่องเที่ยวและ ประเภทของการท่องเที่ยว อาทิ การเดินป่าศึกษา ธรรมชาติการเดินทางระยะไกล การ จัดกิจกรรมเข้าค่าย ดาว ดูนก ดูผีเสื้อ การส่องสัตว์ และกิจกรรมเข้าค่าย พักแรม ซึ่งมีสื่อสารให้เลือกได้หลายแบบ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว คู่มือ บทปฏิบัติการเรียนรู้ ไปสเตอร์ เป็นต้น	

ตารางที่ ๔.๒๓ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. โครงการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ธรรมชาติเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๒. กิจกรรมการพัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ทั้งในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและโดยรอบ ๓. พัฒนากิจกรรมเดินป่าระยะไกล เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลาย ๔. พัฒนาเส้นทางเดินชมป่าธรรมชาติและศึกษาธรรมชาติตามริมน้ำ ด้วยใจใหญ่ ๕. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่	๑. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย แบบท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้แบบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้แบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ได้แก่ กิจกรรมพายเรือชมธรรมชาติตามการเดินทางศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางที่ไปท่องเที่ยว และ กิจกรรมเดินป่าระยะไกล ๒. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้หลากหลายเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทั้ง กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว และ กลุ่มเข้ามาเรียนรู้ในรูปแบบค่ายสิ่งแวดล้อม ๓. เพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	๑. ทำการสำรวจ ออกแบบและพัฒนาแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบผสมผสาน เป็นการพัฒนาเชื่อมโยงกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติและการพายเรือชมความสวยงามของลำน้ำด้วยใจใหญ่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาทิ การพัฒนารูปแบบโฮมสเตย์ (homestay) กิจกรรมพายเรือชมธรรมชาติ กิจกรรมเดินป่าระยะไกล การบริการนำเที่ยว สนับสนุนให้ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยรอบเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ๒. พัฒนาระบบสื่อความหมายธรรมชาติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ ๓. จัดการฝึกอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง ๔. จัดการฝึกอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง	

ตารางที่ ๔.๒๓ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทล่องแก่ง กรณี แก่งหินเพือก อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (ต้อ)

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๖. เป็นเครื่องมือในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาใช้รถจักรยานที่มี นักสื่อความหมายพร้อมคู่มือที่สามารถสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ที่น่าสนใจ ๗. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเพื่อใช้ในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวให้ประหยัดน้ำมัน ประหยัดเวลา ๘. ช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการขับรถท่องเที่ยว ให้ใช้การเดิน การจักรยานชมธรรมชาติ เป็นการสัมผัสความงามตามธรรมชาติอย่างแท้จริง ๙. ให้ข้อมูลในเรื่องประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยใช้รถจักรยานเพื่อสร้างแรงจูงใจในการท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย			

๔.๙.๗ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้เรื่องไม้ลานและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติและการใช้ประโยชน์โดยชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วยการ พัฒนาระบบสื่อความหมายธรรมชาติทั้งในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและโดยรอบ การพัฒนาเส้นทางเดินป่าชมไม้ลาน คู่มือความรู้เกี่ยวกับลานป่าและการใช้ประโยชน์ของลาน สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ลานและการพักแรมในพื้นที่แบบ home stay เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้หลากหลาย น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๔

๔.๙.๘ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์ท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงมากสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในระดับชาติและสามารถนำไปเป็นกิจกรรมนำร่องของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศอาเซียนได้เป็นอย่างดี เพราะมีความพร้อมทั้งในเรื่องศักยภาพ ความพร้อมของพื้นที่ และข้อมูลทางวิชาการและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น จึงกำหนดแนวคิดในการพัฒนาดังนี้

- (๑) โครงการออกแบบจัดทำคู่มือเรียนรู้ผีเสื้อในธรรมชาติด้วยตัวเองทั้งภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ
 - (๒) จัดทำนิทรรศการกลางแจ้งที่โป่งผีเสื้อ และ แผ่นพับเรื่อง ผีเสื้อพบบ่อยที่ปางสีดา
 - (๓) ปรับปรุงนิทรรศการภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวให้เป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องผีเสื้อ
 - (๔) โครงการพัฒนาสื่อเรียนรู้ผีเสื้อสำหรับเด็กในรูปแบบ สมุดภาพระบายสีและอื่นๆ
 - (๕) โครงการปรับปรุงให้เมืองสระแก้วเป็นดินแดนแห่งบ้านผีเสื้อของประเทศไทย โดยการ รณรงค์ให้ปลูกพืชอาหารผีเสื้อทั้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดาและทั่วไป
- รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๒๔ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นขนาดใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยววิถีศึกษาป่าลาน อุทยานแห่งชาติทับลาน

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. กิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติ ศึกษาชีวิตป่าลานและการใช้ ประโยชน์ไม้ลานอย่างยั่งยืน	๑. ปรับปรุงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ดง ไม้ลานและจุดศึกษาธรรมชาติตามเส้นทาง พร้อมทั้งคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง ๒. สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน การนำเที่ยว โดยมีกิจกรรมการปลูก ไม้ลานพื้นฟูธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ ลานอย่างยั่งยืน ๓. สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดย ชุมชน อาทิไกด์นำเที่ยว ลูกหาบและ บริการการท่องเที่ยว การบริการอาหารและ เสบียง ตลอดจนการบริการรถยนต์ เป็นต้น ๔. สนับสนุนกิจกรรมการใช้ประโยชน์ ไม้ลานอย่างอนุรักษ์และศึกษา ค้นคว้า นวัตกรรม ในการใช้ประโยชน์ลาน สู่การตลาดอย่างถูกต้องและยั่งยืน	๑. ทำการสำรวจและพัฒนาเส้นทางเดินป่าศึกษา ธรรมชาติ ดูนก ชมทิวทัศน์ ปั่นจักรยาน ๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การนำโบราณคดีมาใช้ประโยชน์ เช่น นำมาสาน ถัก เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น หมวก เสื้อ และ ของใช้อื่นๆ โดยบ้านทับลาน ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เรียนรู้ชุมชนบ้านทับลาน เพื่อเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ การผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP จากใบลาน และปัจจุบัน ชุมชนท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง นิเวศเพื่อศึกษาธรรมชาติศึกษาชีวิตป่าลาน และ การใช้ประโยชน์ไม้ลานไว้แล้ว ๓. ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (home stay) ไว้ให้ชุมชนบ้านบุพราหมณ์ ซึ่งอยู่ในบริเวณดงลาน อยู่แล้ว	

ตารางที่ ๔.๒๕ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาผีเสื้อ อุทยานแห่งชาติปางสีดา

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. จัดทำคู่มือเรียนรู้ผีเสื้อและวงชีวิตผีเสื้อในธรรมชาติด้วยตัวเอง ๒. จัดทำนิทรรศการริมทางบริเวณโป่งผีเสื้อ และแผนพับผีเสื้อพบบ่อยแห่งผืนป่าปางสีดา ๓. พัฒนาสื่อการเรียนรู้ผีเสื้อสำหรับเด็กในรูปสมุดภาพระบายสี ๔. โครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกฟื้นฟูพืชอาหารผีเสื้อ	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษา กลุ่มครอบครัว และนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา มาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมศึกษาชีวิตผีเสื้อในธรรมชาติ เป็นการสร้างเจตคติที่ดีในการดูแลรักษา ร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติต่อไป ๓. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วมในการศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง	๑. ออกแบบและจัดทำคู่มือศึกษาวงชีวิตผีเสื้อ และพืชอาหารในธรรมชาติ ด้วยตัวเอง โดยให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกรายละเอียด และสังเกตพฤติกรรมสัตว์ป่าในธรรมชาติ ๒. ผูกอบรมนักสื่อความหมายและนำชมผีเสื้อ ๓. จัดเตรียมอุปกรณ์ประกอบกิจกรรม อาทิ กล้องส่องทางไกล กล้องตาเดียว คู่มือผีเสื้อ ๔. จัดทำมุมวิชาการให้ความรู้ด้านผีเสื้อโดยเฉพาะ ๕. ประสานความร่วมมือกับสมาคมรักษ์ปางสีดา และผู้รู้เกี่ยวกับผีเสื้อเพื่อเตรียมความพร้อมนำกิจกรรมผีเสื้อสู่การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับชาติต่อไปต่อประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘	

๔.๙.๙ กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิวกม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติที่ จุดชมวิวกม.๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของพื้นที่ป่าธรรมชาติและการเป็นป่าต้นน้ำลำธาร คุณค่าของผืนป่าดงพญาเย็น โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายผสมผสานเพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้นแบบสำหรับผืนป่าปางสีดา และมรดกโลกได้

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาด้วยการ พัฒนากิจกรรมให้เชื่อมโยงกิจกรรมให้หลากหลายโดยใช้ระบบสื่อความหมายธรรมชาติที่เหมาะสมตามศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายที่สื่อให้เห็นคุณค่าของผืนป่าดงพญาเย็นที่ให้น้ำแก่เขื่อนห้วยโสมงด้านล่าง ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายด้านธรณีวิทยาเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงการยกตัวของแผ่นดินภาคอีสาน การปรับปรุงเส้นทางเดินป่าระยะไกลไปสู่ใจกลางผืนป่าดงพญาเย็น และการปรับปรุงกิจกรรมเรียนรู้ เพื่อ ดูนก ดูผีเสื้อ ดูสัตว์ป่า รวมถึงการท่องเที่ยวตามสองข้างถนนจากน้ำตกปางสีดา ถึง จุดชมวิวกม. ๒๕ กิโลเมตร จะเห็นได้ว่า การเชื่อมต่อกิจกรรมที่หลากหลายจะช่วยยกระดับศักยภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๖

๔.๙.๑๐ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ ช่องกล่ำบน อุทยานแห่งชาติปางสีดา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ ประเภท ศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จตามรอยพ่อที่ช่องกล่ำบน อุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เคยเสด็จมาทรงงานที่ช่องกล่ำบน และการเดินป่าระยะไกลเพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติ โดยปรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีได้

คณะผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วพื้นที่เหมาะสำหรับจัดกิจกรรมให้เป็น กิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ การเรียนรู้ด้านการทรงงานของในหลวง เดินเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การดูนก ดูผีเสื้อ ดูดาว และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียงได้เป็นอย่างดี เหมาะสำหรับกิจกรรมเข้าค่ายพักแรมสำหรับค่ายเยาวชน ค่ายลูกเสือสิ่งแวดล้อม ค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา และการพักแรมในพื้นที่แบบลานกางเต็นท์ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๖ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวชมวิวกม ๒๕ อุทยานแห่งชาติปางสีดา

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
โครงการพัฒนาระบบสื่อความหมาย ธรรมชาติบริเวณจุดชมวิวกม ๒๕ และบริเวณโดยรอบให้เป็นจุดเรียนรู้ ธรรมชาติด้วยตัวเอง	๑. เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อความหมาย ธรรมชาติที่เชื่อมโยงจากจุดชมวิวกม ๒๕ ยังกิจกรรมต่างๆใหม่ความสอดคล้อง กับศักยภาพของพื้นที่ ๒. เพื่อออกแบบและพัฒนาพื้นที่จุดชมวิวก และพื้นที่โดยรอบให้เป็นกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยเพิ่มเติม รูปแบบการสื่อความหมายที่เหมาะสม และการบริหารจัดการที่ดี	๑. ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายที่สื่อ ให้เห็นคุณค่าของป่าต้นน้ำ เนื่องจากมุมมอง จากจุดชมวิวกม ๒๕จะเห็นสภาพพื้นที่เป็นลุ่มน้ำ ขนาดใหญ่ที่ชัดเจน และป้ายสื่อความหมาย เรื่องธรณีวิทยา การเกิดที่ราบสูงภาคอีสาน ๒. สำรวจและจัดทำเส้นทางเดินป่าระยะไกล เส้นทาง จากป่าปางสีดา น้ำตกแควมะค่า สู่กลางป่าดงพญาเย็น พร้อมจัดเตรียมคู่มือ ศึกษาธรรมชาติตามเส้นทาง ๓. จัดทำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติออกจาก จุดชมวิวกม ๒๕ ไปยัง ป่าผีเสื้อและตาน้ำซับ เพื่อสื่อ ให้เห็นความสัมพันธ์ของ ดิน น้ำ ป่าไม้ ๔. ปรับปรุงแหล่งดินโป่ง บริเวณ กม. ๒๓ (อยู่ริม ถนนทางขึ้น) เพื่อใช้เป็น จุดศึกษา ร่องรอยสัตว์ป่า จัดทำแผ่นพับ คู่มือศึกษา ธรรมชาติด้วยตัวเอง	

ตารางที่ ๔.๒๒ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ศึกษาประวัติศาสตร์ เส้นทางแสดงตามรอยพ่อที่ช่องก่ลำน อุทยานแห่งชาติปางสีดา

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
โครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวใน รูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ควบคู่ กับการท่องเที่ยวเรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์การทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เคยเสด็จ มาทรงงาน โดยใช้ชื่อว่าเส้นทางเสด็จ ตามรอยพ่อที่ช่องก่ลำน	๑. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว ธรรมชาติให้เป็น กิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ ที่เหมาะสม ๒. เพื่อพัฒนาพื้นที่และพื้นที่โดยรอบ ให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง นิเวศในรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้ สำหรับเยาวชนและลูกเสือได้เป็น อย่างดี โดยเพิ่มเติมรูปแบบการ สื่อความหมายที่เหมาะสมและการ บริหารจัดการที่ดี	๑. ออกแบบและจัดทำป้ายสื่อความหมายเพิ่มเติม ให้สมบูรณ์ ๒. สำรวจและจัดทำเส้นทางเดินป่าระยะไกลและ จุดศึกษาสิ่งแวดล้อมตาม เส้นทาง อ่างเก็บน้ำ ช่องก่ลำน – น้ำตกทับเภา พร้อมคู่มือศึกษา ธรรมชาติ ๓. ออกแบบและจัดทำฐานเรียนรู้พร้อมคู่มือทำ กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียน เยาวชน ลูกเสือ ที่เข้ามาศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ๔. ออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบ กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในรูปแบบชุดวิชา เพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้เรื่องต่างๆ อาทิ ในหลวงกับการทรงงาน ป่ากับการให้ การดูแล การดูแล คู่มือ และอื่นๆ	

๔.๙.๑๑ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท อ่างเก็บน้ำ กรณี เชื่อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา

เนื่องจากเชื่อนห้วยโสมง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง คาดว่าจะเสร็จและเริ่มกักเก็บน้ำได้ในปี ๒๕๕๘ ดังนั้นแผนการที่นำเสนอนี้เป็นการคาดการณ์และวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคตโดยนำข้อมูลที่พบมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนและเพื่อใช้เป็นแนวทางให้ อุทยานแห่งชาติปางสีดาและ สำนักงานมรดกโลก กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ใช้เป็นกรอบทิศทางการทำงานเพื่อจะได้เตรียมความพร้อม โดยมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีได้ ดังนี้

- (๑) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทพายเรือชมธรรมชาติไปยังเขาเจดีย์
- (๒) กิจกรรมพักผ่อนท่ามกลางป่าธรรมชาติห้วยน้ำเย็น
- (๓) กิจกรรมดูดาวที่แก่งยายมาก
- (๔) กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำล่องเรือตามดูแหล่งจะเข้ น้ำจืดที่แก่งยายมาก
- (๕) กิจกรรมเดินป่าระยะไกลพิชิตผืนป่า เส้นทาง จุดชมวิว กม ๒๕ – เชื่อนห้วยโสมง
- (๖) กิจกรรมเรียนรู้สัตว์น้ำธรรมชาติในเชื่อนห้วยโสมง

รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๘

๔.๙.๑๒ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา กรณีศึกษา ละลุ และประเภทโบราณคดี กรณีศึกษา แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ ประเภท ธรณีวิทยา กรณีศึกษา ละลุ และประเภทโบราณคดี กรณีศึกษา แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติตาพระยา เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพสูงเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับความน่าสนใจด้านธรณีวิทยา ที่สามารถเชื่อมโยงกับ ด้านโบราณคดี โดยเชื่อมโยงกิจกรรมและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา อาทิ ปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยาที่ทำให้เกิดละลุ ไปสู่การทับถมเป็น หินตะกอน หินทราย เชื่อมโยงไปถึงการตัดหินเพื่อไปสร้างปราสาทสมัยขอมโบราณ ที่แหล่งตัดหินสระเพลง เพื่อให้เป็น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๒๘ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท อ่างเก็บน้ำ กรณี เชื้อนห้วยโสมง อุทยานแห่งชาติปางสีดา

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภท พายเรือชมธรรมชาติไปยังเขาเจดีย์ ๒. กิจกรรมพักผ่อนท่ามกลางป่า ธรรมชาติห้วยน้ำเย็น ๓. กิจกรรมดูดาวที่แก่งยายมาก ๔. กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำล่องเรือ ตามดูแหล่งจะเข้ น้ำจืดที่แก่งยายมาก ๕. กิจกรรมเดินป่าระยะไกลพิชิตผืนป่า ห้วยโสมง เส้นทาง จุดชมวิว กม ๒๕ – เชื้อนห้วยโสมง ๖. กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมชาติ	๑. เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่เหมาะสมกับพื้นที่ประเภท เชื้อน อ่างเก็บน้ำ ๒. เพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อ กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น	สำรวจจากข้อมูลแผนงาน แผนดำเนินการก่อสร้าง เชื้อนห้วยโสมง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดย กรมชลประทาน และทำการประเมิน ประมวล เพื่อ คาดการณ์กรณีถ้าสร้างเชื้อนเสร็จแล้วจะสามารถ พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม ได้อย่างไร ๑. ออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม หลากหลายไปตามกลุ่มเป้าหมายและ กิจกรรม อาทิ กลุ่มนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา และกิจกรรมค่ายเยาวชน ค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ๒. ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไม่รวม หรือกระทบต่อสภาพแวดล้อม	เนื่องจากเชื้อนห้วย โสมง อยู่ระหว่างการ ก่อสร้างจะเสร็จในช่วง ปี พศ ๒๕๕๘ คาดว่า จะมีน้ำเต็มเชื้อนอีก ประมาณ ๒ – ๓ ปี ถัดไป ดังนั้นใน แผนงานนี้เป็นการ วางแผนไว้เพื่ออนาคต เพื่อจะได้เตรียมการ พัฒนาให้พร้อมก่อน เปิดบริการ ท่องเที่ยว

ตารางที่ ๔.๒๙ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของฟีนปามรตกลีโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท ธรณีวิทยา การศึกษา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งหินตัดสระเพลง อุทยานแห่งชาติปางสีดา

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ ธรณีวิทยา ละลุที่ไทย	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษาและกลุ่ม ครอบครัว ๒. เพื่อพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา มาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมศึกษา ธรรมชาติ ๓. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วมใน การศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง ๔. เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมและพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา อาทิ การเกิดละลุ ไปสู่การเป็น หิน ตะกอน หินทราย ไปถึงการตัดหิน เพื่อไปสร้างปราสาทเพื่อให้เป็น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อ การเรียนรู้ที่เหมาะสม	๑. จัดทำศูนย์ข้อมูล นิทรรศการกลางแจ้ง และ บทเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว และ นักเรียน นักศึกษา ๒. ปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ลุ่ม ให้สามารถเดินไปสะดวก ปลอดภัย พร้อมทาง จัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม ๓. การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยว เข้า ชื่นชมกับธรรมชาติ ๔. สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุง เส้นทางเชื่อมต่อเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับความโดดเด่น ของพื้นที่ ๕. จัดทำโปรแกรมและกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับ ค่ายอบรมเยาวชนและค่ายสิ่งแวดล้อม ๖. สำรวจและพัฒนาพื้นที่ที่เป็นกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้ สำหรับเยาวชนและลูกเสือ โดยเพิ่มเติมรูปแบบ การสื่อความหมายที่เหมาะสมและการบริหาร จัดการที่ดี	
๒. กิจกรรมท่องเที่ยววิบูลย์ กรณี จากแหล่งหินตัด สู่ ปราสาท ขอมโบราณ			

๔.๙.๑๓ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท เดินศึกษาธรรมชาติ ละเล็งร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท เดินศึกษาธรรมชาติ ละเล็งร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินป่าและพักผ่อนท่ามกลางป่าธรรมชาติเป็นอย่างมาก จะต้องทำการพัฒนาปรับปรุงในเรื่องต่างๆ อาทิ ปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้สามารถเดินไปสะดวก ปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุงเส้นทางเดินป่า จัดทำโปรแกรมและกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับค่ายอบรมเยาวชนและค่ายสิ่งแวดล้อม พัฒนาความพร้อมของระบบสื่อสารระหว่างนักสื่อความหมายกับอุทยานแห่งชาติและระบบการควบคุมการท่องเที่ยวที่ดีซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓๐

๔.๙.๑๔ กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ ธรณีศึกษา ศูนย์ธรรมชาติและการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต-โป่งก้อนเส้า

กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ นับเป็นกิจกรรมที่เสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงเวลาว่างยามค่ำคืนได้เป็นอย่างดี สามารถประยุกต์ นำไปใช้ได้ในทุกๆกิจกรรม โดยกำหนดเป้าหมายเพื่อเพื่อพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการทำอุปกรณ์ดูดาวอย่างง่ายได้ด้วยตัวเองและพัฒนากิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาธรรมชาติในพื้นที่
รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๓๐ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้การสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวประเภท เดินศึกษาธรรมชาติ ละเล็กร้อยรู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
๑. ปรับปรุงเส้นทางถนนและเส้นทางเดินป่าพร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม ๒. การจัดทำจุดศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางพร้อมทั้งคู่มือศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง ๓. การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมกับธรรมชาติ ๔. ฝึกอบรมนักท่องเที่ยวและอาสาสมัคร ๕. ฝึกอบรมนำกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมกับธรรมชาติ	๑. สำหรับนักเรียน นักศึกษาและกลุ่มครอบครัว ๒. พัฒนาให้เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติแบบมีค่าน้ำดื่ม ๓. เพื่อพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ๔. เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีส่วนร่วมในการศึกษาธรรมชาติด้วยตัวเอง	๑. ปรับปรุงเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้สามารถเดินไปสะดวกปลอดภัย พร้อมทั้งจัดทำป้ายเตือนและชี้ทางที่เหมาะสม ๒. การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าชื่นชมกับธรรมชาติ ๓. สำรวจและจัดทำแผนที่เส้นทาง ปรับปรุงเส้นทางเดินป่า ๔. จัดทำโปรแกรมและกิจกรรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับค่ายอบรมและค่ายสิ่งแวดล้อม ๕. พัฒนาความพร้อมของระบบสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับอุทยานแห่งชาติและระบบการควบคุมการท่องเที่ยวที่ดี	

ตารางที่ ๔. ๓๑ แผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผืนป่ามรดกโลก – ดงพญาเย็นเขาใหญ่
กิจกรรมท่องเที่ยวศึกษาดาราศาสตร์ กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษารวมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคต – ไปก่อนแล้ว

โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
โครงการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในกิจกรรมการทำอุปกรณ์ดูดาวอย่างง่าย และกิจกรรมทำแผนที่ดาวด้วยตัวเอง	๑. เพื่อพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการทำอุปกรณ์ดูดาวอย่างง่ายได้ด้วยตัวเอง ๒. เพื่อพัฒนากิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาศึกษารวมชาติ	ออกแบบและพัฒนาสื่อการสอนเรื่องดาราศาสตร์ จัดทำคู่มือการศึกษาท้องฟ้า ดาราศาสตร์ฝึกอบรมผู้นำเจ้าหน้าที่อุทยานฯ และผู้ดูแลรับผิดชอบ จัดกิจกรรมสังเกตกล้องดูดาวให้สามารถนำฝึกปฏิบัติ การทำอุปกรณ์ดูดาวที่ได้ออกแบบไว้ พร้อมทั้งสามารถเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องดาราศาสตร์	กิจกรรม การทำอุปกรณ์ดูดาวอย่างง่าย จากกระป๋องเครื่องดื่ม (ไม่ดรา) ใช้กระป๋องเป็นหัว จำนวนคนละ 1 ใบ กับ ความสนใจได้เรียนรู้ และความตั้งใจเต็มที่จะได้เป็น กระป๋องแผนที่ดาวแบบหมุน ที่สามารถนำไปใช้ดูดาวได้อย่างง่าย

